

Sveriges medverkan i FN:s familjeår

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2015

National Library
of Sweden

Rapport från
Kommittén för FN:s familjeår

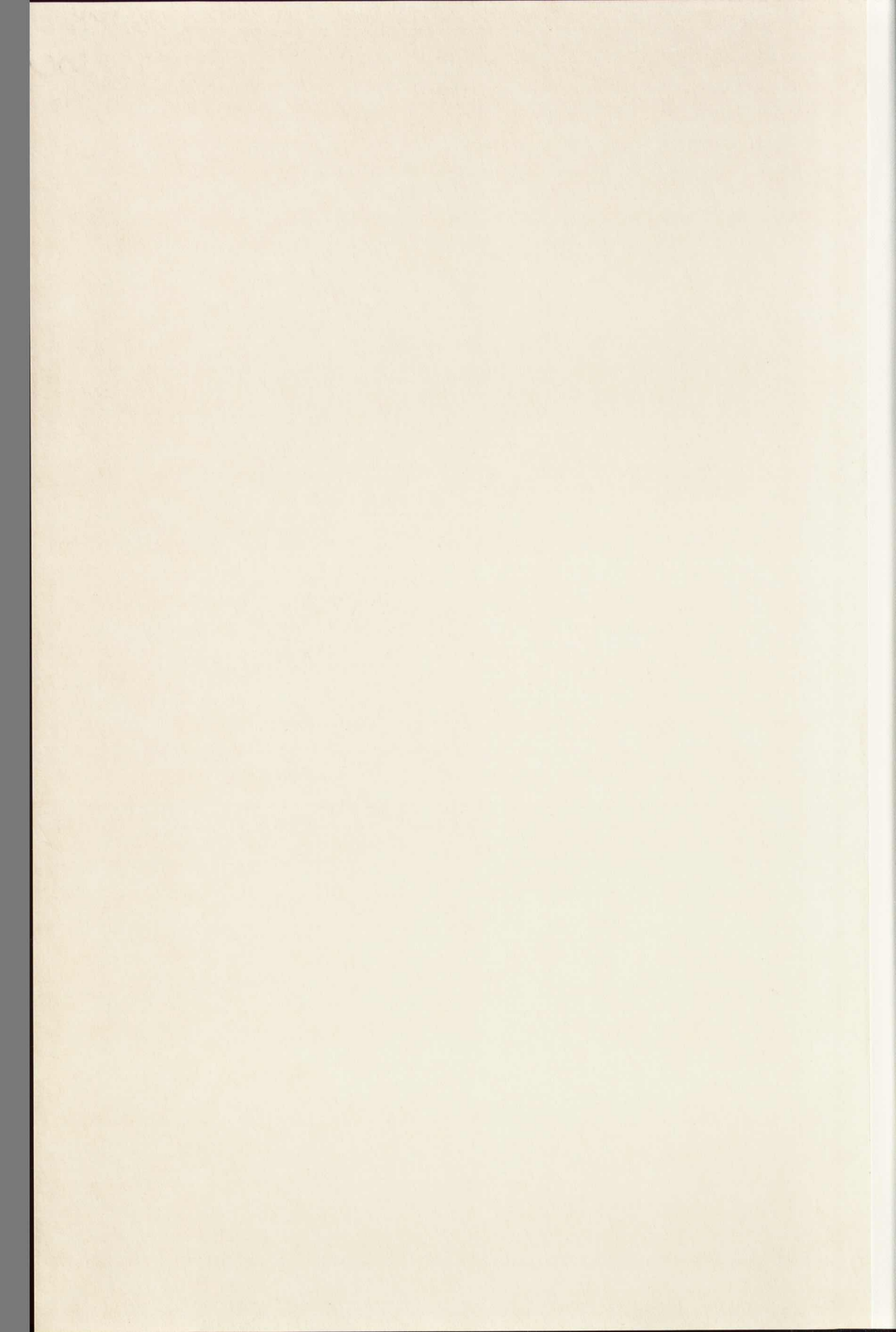
SOU^{1996:37}

Sveriges medverkan i FN:s familjeår

Rapport från
Kommittén för FN:s familjeår

SOU^{1996:37}

Statens offentliga utredningar
1996:37
Socialdepartementet

A: Ref KB
Occ SOL
40

Sveriges medverkan i FN:s familjeår

Slutbetänkande av
Kommittén för FN:s familjeår
Stockholm 1996

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 91 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen. 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Regeringskansliets förvaltningskontor
Arkiv- och informationsenheten
103 33 Stockholm
Fax: 08-790 09 86
Telefon: 08-405 24 81

Till statsrådet Anna Hedborg

Genom beslut den 9 april 1992 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för Socialdepartementet, statsrådet Bengt Westerberg, att tillkalla en interdepartemental beredningsgrupp (S 1992:06) med uppdrag att förbereda den svenska insatsen för genomförandet av Förenta Nationernas Internationella Familjeår 1994 (dir. 1992:56). Beredningsgruppen överlämnade den 24 mars 1993 en handlingsplan för Sveriges medverkan i FN:s familjeår. Den 6 april 1993 beslutade chefen för Socialdepartementet att förlänga beredningsgruppens mandat med uppdrag att svara för genomförandet av de svenska insatserna i enlighet med handlingsplanens riktlinjer. Kommittén antog i samband härmed namnet Kommittén för FN:s familjeår.

Den 27 januari beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir.1994:14) varvid uppdrogs åt kommittén att fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993. Samtidigt preciserades kommitténs ansvar som samordnande organ för Sveriges nationella och internationella insatser med anledning av Sveriges medverkan i FN:s familjeår. Kommitténs mandat har därefter, med hänvisning bl.a. till Sveriges internationella engagemang, genom regeringens beslut den 29 juni 1995, förlängts till den 31 december 1995 (dir.1995:105).

I kommitténs arbete har deltagit som ordförande dåvarande statssekreteraren generaldirektör Carl-Anders Ifvarsson från 1992-06-04 t.o.m. 1994-11-09 samt från och med 1994-11-10 nuvarande statssekreteraren Ann-Christin Tauberman. Som ledamöter har deltagit hovrättsassessor Gudrun Antemar, Justitiedepartementet (t.o.m. 1994-02-28), hovrättsassessorn Mats Dahl, Justitiedepartementet (fr.o.m. 1994-03-01), departementsrådet Lars Bryntesson, Civildepartementet (t.o.m. 1993-03-31), kanslirådet Eva-Stina Hultinger, Utbildningsdepartementet (fr.o.m. 1993-04-01) departementssekreteraren Eva Cederholm-Cars, Civildepartementet,

departementsrådet Mona Danielson, Socialdepartementet, departementsrådet Christina Gynnå-Oguz, Socialdepartementet (t.o.m. 1993-03-31), departementssekreteraren Gun-Marie Pettersson, Socialdepartementet (fr.o.m. 1993-04-01 t.o.m. 1995-09-13), departementssekreteraren Bettina Kashefi, Finansdepartementet (t.o.m. 1993-12-31), departementssekreteraren Catharina Kipp, Utrikesdepartementet (t.o.m. 1992-09-10), ambassadören Ethel Wiklund, Utrikesdepartementet (fr.o.m. 1992-09-11), departementsrådet Billy Thorstenson, Socialdepartementet, kanslirådet Ann Zachrisson-Nilsson, Arbetsmarknadsdepartementet och departementssekreteraren Göran Lindqvist, Kultur/Arbetsmarknadsdepartementet (fr.o.m. 1994-03-01).

Som sakkunniga har deltagit departementssekreteraren Göran Lindqvist, Kultur/Arbetsmarknadsdepartementet (fr.o.m. 1992-06-04 t.o.m. 1994-02-28), sakkunnig Bertil Mathsson, Socialdepartementet (t.o.m. 1993-03-31), kanslirådet Jon Peter Wieselgren, Socialdepartementet (t.o.m. 1993-12-31), sakkunnig Louise Drangel, Socialdepartementet (fr.o.m. 1993-04-01), kommunalrådet Eva Eriksson, Socialvetenskapliga forskningsrådet (fr.o.m. 1993-04-01) och departementsrådet Bengt Lidal, Socialdepartementet (fr.o.m. 1994-01-01). Som expert har deltagit kanslirådet Sören Kindlund, Socialdepartementet (fr.o.m. 1993-04-01).

Som sekreterare i kommittén förordnades, den 1 november 1992, avdelningsdirektören vid Socialvetenskapliga forskningsrådet, Birgit Arve-Parès. Som biträdande sekreterare förordnades Lena Wikström den 1 augusti 1993 och Anne-Louise Nilsson, den 1 januari 1994. I sekretariatets arbete har under olika perioder även deltagit Ulla Cronstedt, Anne-Marie Lindén och Nathalie Parès.

Kommitténs arbete har under 1993 och 1994 haft sin tyngdpunkt i nationella aktiviteter. Under 1995 har verksamheten huvudsakligen omfattat internationella uppföljningsinsatser samt viss uppföljning av den utvecklingsverksamhet som initierats inom ramen för anvisade medel från Allmänna arvsfonden. Bl.a. har kommittén under 1995 genomfört och dokumenterat två internationella konferenser.

Kommitténs operativa verksamhet upphörde den 31 december 1995. Slutrapporten har skrivits av kommitténs sekreterare i januari och februari 1996 och justerats av kommitténs ledamöter per capsulam den 27 februari 1996. Rapporten redovisar det arbete som utförts i anslutning till familjeåret samt vissa erfarenheter och slutsatser som bedömts angelägna att föra vidare. Som separata

bilagor bifogas rapporterna från de två internationella konferenser som hållits under 1995.

Stockholm den 27 februari 1996

Ann-Christin Tauberman

/Birgit Arve-Parès

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	11
<i>English summary</i>	15
1. <i>Inledning</i>	19
1.1 Uppdraget	19
1.2 Rapportens innehåll	20
2. <i>Familjeåret i FN</i>	21
2.1 Generalförsamlingen utlyser ett internationellt familjeår	21
2.2 Ett familjeårssekretariat inrättas i Wien	21
2.3 Frågan om en deklaration om familjers roll, skyldigheter och rättigheter	22
2.4 Frågan om internationell uppföljning	23
2.5 FN:s familjeårssekretariat	24
3 <i>Den svenska handlingsplanen och dess genomförande</i>	29
3.1 Den svenska handlingsplanen	29
3.2 Uppdraget till Kommittén för FN:s familjeår	31
3.3 Utfört arbete	32
3.3.1 Förberedelsearbetet under 1993	33
3.3.2 Aktiviteter under 1994	34
3.3.3 Uppföljningsarbetet under 1995	36
3.3.4 Fördelning av utvecklingsmedel	37
3.3.5 Aktiviteter som utförts av andra	38
3.3.6 Information och dokumentation	43

4	<i>Utblickar mot den internationella debatten</i>	47
4.1	Debatten i FN	47
4.2	Den europeiska debatten	48
4.2.1	Familjepolitikens ställning inom EU	48
4.2.2	EU:s familjepolitiska instrument	49
4.2.3	Aktuella EU-frågor	50
4.2.4	Intresse för svensk familjepolitik	52
4.2.5	Framtiden	53
4.3	Kommitténs internationella engagemang	55
5	<i>Nordiskt samarbete</i>	61
5.1	Den nordiska samarbetsgruppen för FN:s familjeår	61
5.2	Bidrag till en gemensam kunskapsutveckling	61
5.3	Fortsatt samverkan	63
6	<i>Summering av erfarenheter och bedömningar</i>	65
6.1	Uppföljningen av familjeåret i FN	65
6.1.1	Fortsatt bevakning och rapportering	67
6.1.2	Informations- och erfarenhetsutbyte	67
6.1.3	Biståndsinsatser	69
6.2	Nordiskt samarbete	70
6.3	Fortsatt engagemang i den europeiska debatten ...	71
6.4	Internationellt forskningssamarbete	72
6.5	Uppföljning av det svenska familjeåret	73
6.5.1	Behov av insatser för att främja den långsiktiga kunskapsutvecklingen om barn och familj	74
6.5.2	Erfarenheter av kommitténs utvecklingsverksamhet	79
6.5.3	Behovet av förebyggande familjepedagogiskt stöd samt insatser för att integrera utsatta barn och föräldrar	80
7	<i>Slutord</i>	85

Appendix:

1. Direktiv
2. Den svenska handlingsplanen
3. Familjen – en gränslös resurs. Tankar om FN:s familjeår.
Norra Latin 28 januari 1994. Dokument 1994:2
4. Seminarier som arrangerats av kommittén
5. Förteckning över projekt som beviljats utvecklingsmedel
6. Register över inrapporterade aktiviteter
7. Nyhetsbrev
8. Pressmeddelanden

Separata bilagor

1. *Hearing om skilsmässor och familjesplittring 30/9-1/10 1993.*
Dokument 1994:1 från Kommittén för FN:s familjeår.
2. *Building Family Welfare – Contributions from a Seminar on Family, Gender and Welfare policies in the Nordic Countries,*
Network of Nordic Focal Points for the International Year of the Family
3. *Reconciling Work and Family Life – a challenge for Europe?*
Proceedings from a Seminar organized by the Swedish Committee for the International Year of the Family, Ministry of Health and Social Affairs and the Commission of the European Communities
4. *Concilier Travail et Vie Familiale – un défi pour l'Europe?*
Actes d'un séminaire organisé par le Comité Suédois pour l'Année Internationale de la Famille et la Commission des Communautés européennes

Appendix

1. Index
2. Non-scientific bibliography
3. Familien – ein Begriff, dessen Bedeutung sich im Laufe der Zeit verändert hat
4. Familien 28. Januar 1999
5. Familien 28. Januar 1999
6. Familien 28. Januar 1999
7. Familien 28. Januar 1999
8. Familien 28. Januar 1999

Separat bilagor

1. Familien 28. Januar 1999
2. Familien 28. Januar 1999
3. Familien 28. Januar 1999
4. Familien 28. Januar 1999
5. Familien 28. Januar 1999
6. Familien 28. Januar 1999
7. Familien 28. Januar 1999
8. Familien 28. Januar 1999
9. Familien 28. Januar 1999
10. Familien 28. Januar 1999
11. Familien 28. Januar 1999
12. Familien 28. Januar 1999
13. Familien 28. Januar 1999
14. Familien 28. Januar 1999
15. Familien 28. Januar 1999
16. Familien 28. Januar 1999
17. Familien 28. Januar 1999
18. Familien 28. Januar 1999
19. Familien 28. Januar 1999
20. Familien 28. Januar 1999
21. Familien 28. Januar 1999
22. Familien 28. Januar 1999
23. Familien 28. Januar 1999
24. Familien 28. Januar 1999
25. Familien 28. Januar 1999
26. Familien 28. Januar 1999
27. Familien 28. Januar 1999
28. Familien 28. Januar 1999
29. Familien 28. Januar 1999
30. Familien 28. Januar 1999
31. Familien 28. Januar 1999
32. Familien 28. Januar 1999
33. Familien 28. Januar 1999
34. Familien 28. Januar 1999
35. Familien 28. Januar 1999
36. Familien 28. Januar 1999
37. Familien 28. Januar 1999
38. Familien 28. Januar 1999
39. Familien 28. Januar 1999
40. Familien 28. Januar 1999
41. Familien 28. Januar 1999
42. Familien 28. Januar 1999
43. Familien 28. Januar 1999
44. Familien 28. Januar 1999
45. Familien 28. Januar 1999
46. Familien 28. Januar 1999
47. Familien 28. Januar 1999
48. Familien 28. Januar 1999
49. Familien 28. Januar 1999
50. Familien 28. Januar 1999
51. Familien 28. Januar 1999
52. Familien 28. Januar 1999
53. Familien 28. Januar 1999
54. Familien 28. Januar 1999
55. Familien 28. Januar 1999
56. Familien 28. Januar 1999
57. Familien 28. Januar 1999
58. Familien 28. Januar 1999
59. Familien 28. Januar 1999
60. Familien 28. Januar 1999
61. Familien 28. Januar 1999
62. Familien 28. Januar 1999
63. Familien 28. Januar 1999
64. Familien 28. Januar 1999
65. Familien 28. Januar 1999
66. Familien 28. Januar 1999
67. Familien 28. Januar 1999
68. Familien 28. Januar 1999
69. Familien 28. Januar 1999
70. Familien 28. Januar 1999
71. Familien 28. Januar 1999
72. Familien 28. Januar 1999
73. Familien 28. Januar 1999
74. Familien 28. Januar 1999
75. Familien 28. Januar 1999
76. Familien 28. Januar 1999
77. Familien 28. Januar 1999
78. Familien 28. Januar 1999
79. Familien 28. Januar 1999
80. Familien 28. Januar 1999
81. Familien 28. Januar 1999
82. Familien 28. Januar 1999
83. Familien 28. Januar 1999
84. Familien 28. Januar 1999
85. Familien 28. Januar 1999
86. Familien 28. Januar 1999
87. Familien 28. Januar 1999
88. Familien 28. Januar 1999
89. Familien 28. Januar 1999
90. Familien 28. Januar 1999
91. Familien 28. Januar 1999
92. Familien 28. Januar 1999
93. Familien 28. Januar 1999
94. Familien 28. Januar 1999
95. Familien 28. Januar 1999
96. Familien 28. Januar 1999
97. Familien 28. Januar 1999
98. Familien 28. Januar 1999
99. Familien 28. Januar 1999
100. Familien 28. Januar 1999

Sammanfattning

Genom en resolution i Förenta Nationernas generalförsamling den 8 december 1989, proklamerades 1994 till ett internationellt familjeår. Med anledning av detta gavs en interdepartemental beredningsgrupp, knuten till Socialdepartementet, i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för Sveriges medverkan i det internationella familjeåret.

I mars 1993 presenterade beredningsgruppen sitt förslag och fick därvid uppdraget att svara för samordningen av de svenska insatserna vid genomförandet av handlingsplanen. Gruppen antog i samband härmed namnet Kommittén för FN:s familjeår.

Den svenska handlingsplanen

Den svenska handlingsplanen tog sin utgångspunkt i målen för svensk familjepolitik och den inriktning på socialt förebyggande åtgärder som utmärker denna.

Familjepolitiken är sedan lång tid en av hörnstenarna i svensk välfärdspolitik. Den bygger på ekonomiskt stöd och sociala tjänster för att trygga barns och föräldrars försörjning, samt insatser för att integrera barn och föräldrar i samhällslivet, bl.a. genom tidiga åtgärder för att motverka marginalisering och social utslagning.

Både statlig och kommunal verksamhet bygger på generella samhällsinsatser, såsom barnbidrag, föräldraförsäkring, mödra- och barnhälsovård, barnomsorg, skola, skolmåltider, skolhälsovård, fritidsverksamheter etc. Dessa insatser utgör viktiga komplement till familjen i omsorgen om barnen och barns uppväxtmiljöer. De erbjuder kollektiva skyddsnät runt den enskilda familjen som garanterar barn och föräldrar ett grundskydd mot fattigdom och socialt utanförskap.

När samhället förändras uppstår efterhand nya villkor och problem som föräldrar och barn har att hantera i sin vardag. När problemen delas av många, skapar de så småningom behov av förändring och förnyelse i de verksamheter som inrättats.

Förändringsarbete måste, för att bli effektivt, ske i nära samverkan med de människor som berörs. Det måste ha en lokal förankring och ske i former som mobiliserar och utvecklar de resurser som finns nära människorna själva. I detta förändringsarbete är folkrörelseorganisationer viktiga samarbetsparter.

För att stimulera dessa organisationer till samarbete kring målen för den svenska handlingsplanen beslutade Regeringen i december 1993 att ställa särskilda medel ur Allmänna arvsfonden till kommitténs förfogande för utvecklingsverksamhet med anknytning till den svenska handlingsplanen. I samband härmed preciserades Kommitténs uppgifter som kontakt- och samarbetsorgan för de svenska insatserna i anslutning till FN:s familjeår (Dir. 1994:14). Kommitténs mandat har senare förlängts till utgången av år 1995 för att tillåta vissa uppföljningsinsatser (Dir. 1995:105).

Detta är de utgångspunkter som bildat upptakt till Sveriges medverkan i FN:s familjeår. Det uppdrag som lades på kommittén vid genomförandet av handlingsplanen var att

- *stimulera till kunskapsutveckling* om familjers liv och villkor samt den svenska familjepolitikens verkningar,
- *inspirera till utvecklingsarbete* och lokala initiativ, särskilt samverkansprojekt som syftar till att stärka samhörigheten mellan barn och föräldrar samt förebygga social utslagning,
- *föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt*, samt
- *fördela medel till utvecklingsprojekt* med stöd av medel från Allmänna arvsfonden.

Rapportens innehåll

Kommittén redovisar i denna rapport det arbete som utförts samt de erfarenheter och slutsatser som dragits av detta arbete. Den har i korthet följande innehåll:

Kapitel 1 redovisar *de svenska utgångspunkterna* för arbetet med familjeåret samt redogör för rapportens syfte och allmänna uppläggning.

I kapitel 2 redogörs för *de internationella utgångspunkterna* och den globala inramning som det svenska familjeåret haft i arbetet inom FN, där året ingått som en av många länkar i ett globalt engagemang för fred och mänskliga rättigheter.

Kapitel 3 redovisar *det arbete som utförts i Sverige*, dels av kommittén, dels av vissa andra aktörer. Där presenteras även det

informationsmaterial och de publikationer som kommittén tagit fram.

I kapitel 4 och 5 redovisas *kommitténs internationella engagemang* och de erfarenheter som gjorts i detta. Kapitel 4 sammanfattar de delar av den internationella debatten som kommittén haft tillfälle att följa dels inom FN, dels på europeisk nivå, samt redovisar kommitténs medverkan i denna debatt. I kapitel 5 presenteras det nordiska samarbete som ägt rum i anslutning till familjeåret.

Erfarenheter och slutsatser från det svenska familjeåret

Kommittén har inte haft i uppdrag att utreda och komma med egna åtgärdsförslag. Kommittén har dock bedömt det angeläget att redovisa de *erfarenheter och bedömningar* som gjorts under arbets gång och presenterar därför i kapitel 6 sina slutsatser vad gäller fortsatta instanser inom familjeårets verksamhetsområde.

På det internationella planet anser kommittén

- att Sverige bör engagera sig aktivt för att *barns och föräldrars välfärd* sätts i förgrunden i det internationella samarbetet på nordisk, europeisk och global nivå genom fortsatt informations- och erfarenhetsutbyte.

På det nationella planet anser kommittén

- att insatser bör vidtas för att främja en *långsiktig informationsförsörjning och kunskapsutveckling* inom barn- och familjeområdet. Bl.a. redovisas ett förslag att upprätta en *longitudinell, demografisk barndatabas*. Kommittén pekar även på behovet att utveckla befintliga styrmedel och former för dialogen mellan forskare och olika brukarintressen inom barn- och familjeområdet,
- att den utvecklingsverksamhet som initierats i anslutning till familjeåret integreras i mer *långsiktiga program för idé- och erfarenhetsutbyte*, i syfte att få till stånd ett brett förnyelsearbete och en kompetensutveckling i frågor som rör lokal samverkan kring barn och föräldrar.

Kommittén pekar här bl.a. på *skolans, primärvårdens och socialtjänstens roller och möjligheter* när det gäller att

gemensamt och var för sig utveckla ett förebyggande familjepedagogiskt stöd som förenar generella insatser med ambitionen att integrera utsatta barn och föräldrar.

Grupper, som kommittén funnit särskilt angelägna att nå genom förebyggande insatser är:

- isolerade mammor, utanförstående och osedda pappor samt barn som far illa av vuxnas konflikter, vare sig föräldrarna lever tillsammans eller åtskilt,
- ungdomar utan stabila vuxenkontakter och med dålig beredskap för eget framtida föräldraskap,
- invandrar- och flyktningfamiljer, särskilt isolerade invandrarbarn och deras barn, men också de fränskilda männen och ungdomar med invandrarbakgrund. Det finns starka skäl att uppmärksamma den speciella press som drabbar familjer som kommer hit från länder med ett främmande språk och en främmande kultur oavsett vad de har gått igenom innan de kom hit. Utöver de problem som de delar med svenska familjer, lever de i de flesta fall under kulturellt korstryck och har en större utsatthet på grund av sämre information, kunskap om och förtroende för det svenska samhället.

I rapportens sista kapitel lämnas som slutord en erinran om familjeårets motto: *Demokratin börjar i familjen*. Det ställer oss inför en uppfordran, inte bara som föräldrar, utan också som medborgare och medmänniskor, i ansvaret för att alla barn ska få en god start i livet.

English Summary

By its resolution 44/82 of 8 December 1989, the General Assembly of the United Nations proclaimed 1994 the International Year of the Family (IYF). Subsequently, the Swedish Government mandated the Minister of Health and Social Affairs to call upon an interministerial preparatory committee to elaborate a Plan of Action for the Swedish participation in the International Year of the Family.

The Swedish plan of Action

After presenting a Draft Plan of Action, in March 1993, the preparatory committee was mandated to monitor the implementation of the Swedish plan of action for the IYF. The committee adopted the name of the Swedish Committee on the International Year of the Family (Kommittén för FN:s familjeår).

The Swedish plan of action started out from the objectives of Swedish family policy and the stress on preventive measures that is a hallmark of this policy. Family policy has for a long time been one of the cornerstones of Swedish welfare policy. It is based on economic support and social services to ensure the economic subsistence of children and parents, and on measures aiming at integrating all children and parents into social life, e.g. by measures that counteract marginalization and social exclusion.

Swedish family policy schemes, both national and local, are primarily based on general benefits such as child allowances, parental insurance, preventive maternal and child health care, child care and education, school meals, leisure activities. These measures have important subsidiary functions, supplementing families in the care and protection of children, looking into the environments in which children grow up. They offer common safety nets around each family and offer children and parents basic protection against poverty and social exclusion.

As society undergoes changes, new conditions and new problems to be handled by parents and children appear in everyday life. When

these problems are shared by many people, they gradually create a need for change and renewal in existing benefits and services.

In order to be successful, any implementation of social programmes must be developed in close collaboration with the people concerned. Operations of renewal therefore have to be locally anchored and must take on forms that mobilize and develop existing local resources. In these processes non governmental organisations (NGOs) often play an active part. They are therefore important partners for the monitoring of processes of social change.

In order to promote the participation of NGOs in the implementation of the Swedish plan of action for the IYF, the Government decided, on 2 December 1993 to allocate special funding out of the Swedish Inheritance Fund, to be disposed of by the Committee for funding development projects related to the Swedish plan of action for the IYF. At the same time the mission of the Committee as Focal Point for the IYF was given a more precise wording by new directives (Dir. 1994:14). The mandate of the Committee was later prolonged until the end of 1995, in order to allow certain follow up activities (Dir 1995:105). These are the prerequisites that formed the framework for the Swedish participation in the IYF.

The task of the Committee in the implementation of the plan of action was to

- stimulate the development of new knowledge about family life and family conditions and about the impact of Swedish family policy,
- promote development work and local initiatives, especially joint projects, aiming to strengthen the bonds between children and parents and to prevent social exclusion,
- bring forward Swedish experiences in the international debate, and
- allocate grants from the Swedish Inheritance Fund towards development projects.

Content of the report

In this report the committee gives an account of the work carried out by the Swedish Committee on the International Year of the Family and of the experiences and conclusions drawn from this work. The content is shortly as follows:

Chapter 1 gives an account of the Swedish background and presents the aim and general feature of the report.

Chapter 2 presents the international background and the global framework within the United Nations, where the IYF constituted one out of many links in a global effort to promote peace and human rights.

Chapter 3 gives an account of the work carried out in Sweden, by the Committee and by some of the major actors outside the Committee. It also contains a report on the documents produced by the Committee and on publications that have received financial support from the Committee.

Chapter 4 and 5 reports on the international activities in which the Committee has been involved and on the insights that they have produced. Chapter 4 resumes those parts of the international debate that the committee has been able to follow within the United Nations and at European level. An account is also given of the contributions made by the committee in this debate. Chapter 5 reports on the nordic collaboration that has taken place within the context of the IYF.

Conclusions from the Swedish experiences of the International Year of the Family

The task of the Committee was not to investigate nor to propose measures. The Committee has, however, deemed it important to give an account of the experiences and conclusions made along the work. In chapter 6, therefore, the Committee presents its conclusions with regard to continued initiatives in the realm of the IYF.

At international level, it is the point of view of the committee that

- Sweden should *bring child and parental welfare to the foreground* in international cooperation, by continued exchange of information and experiences at Nordic, European and global levels.

At national level, it is the point of view of the committee that

- measures should be taken to *promote long-term supply of information and scientific knowledge* in the domain of children and families. The committee discusses among other things the possibility of establishing a longitudinal demographic data base on children. It also points at the need to develop existing means

and forms for monitoring the dialogue between researchers and different consumer interests in the field of children and families.

- the development projects that have been initiated during the IYF should be integrated into long-term programmes for the exchange of experiences and new ideas, in order to promote a wide competence with regard to local cooperation in support of children and families. The committee stresses among other things the roles and potentialities of school, primary health care and social services, each one separately and in joint efforts, when it comes to developing preventive and educational support to families, combining general measures with an aim to integrate children and parents living in precarious circumstances.

The committee has found it to be particularly important to develop and implement preventive measures addressing the following groups:

- isolated mothers, outcast and invisible fathers and children that are affected by unresolved conflicts between parents, either they live together or not,
- youth lacking stable relations with grown-ups and adequate preparation for future parenthood,
- immigrant and refugee families, particularly isolated immigrant mothers and their children, but also the separated men and second generation immigrant youth. There are strong reasons to pay attention to the stress to which families, having a foreign language and a foreign cultural background, are exposed when arriving in Sweden, irrespective of what they have lived through before coming here. In addition to their personal history and the family problems that they share with ordinary Swedish families, the majority of immigrant families arriving in Sweden today are exposed to pressures from conflicting value systems and suffer furthermore from specific vulnerability due to lack of information, lack of knowledge and lack of confidence in the Swedish society.

In the last chapter of the report, a reminder of the motto of the year is given: *Building the smallest democracy at the heart of society*. This is a motto that holds us responsible, not only as parents but also as fellow citizens and social partners, for giving all children a good start in life.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

1994 ställdes familjen och familjens villkor i blickfånget över hela världen. Året var ett internationellt familjeår, beslutat genom en resolution i FN:s generalförsamling (44/82) den 8 december 1989.

Den 9 april 1992 inrättade den svenska regeringen med anledning av detta en interdepartemental beredningsgrupp, med uppgift att utarbeta en handlingsplan och organisation för Sveriges medverkan i det internationella familjeåret (S 1992:06, dir.1992:56).

Beredningsgruppen överlämnade den 24 mars 1993 ett förslag till handlingsplan för Sveriges medverkan i FN:s familjeår. Statsrådet och chefen för Socialdepartementet beslutade den 6 april 1993 att uppdra åt beredningsgruppen att samordna Sveriges insatser i enlighet med de mål och riktlinjer som föreslagits i handlingsplanen. Beredningsgruppen antog i samband härmed namnet Kommittén för FN:s familjeår.

Den 27 januari 1994 erhöll kommittén tilläggsdirektiv (Dir. 1994:14), varvid uppdraget preciserades enligt följande:

Kommittén skall under familjeåret fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna. Kommittén skall i samverkan med myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjen

- stimulera till kunskapsutveckling och debatt om familjevillkor och livsformer i dagens svenska samhälle,
- uppmuntra till initiativ och utvecklingsarbete, särskilt insatser som syftar till att förebygga social utslagning,
- fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993,
- medverka till att svenska erfarenheter förs ut till internationell debatt,
- rapportera till FN om familjeåret i Sverige samt

- i samverkan med forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande organ stimulera till internationellt forsknings-samarbete inom familjepolitikens område.

Den 29 juni 1995 förlängdes kommitténs mandatperiod till den 31 december 1995 med hänsyn till kommitténs internationella åtaganden (Dir. 1995:105).

1.2 Rapportens innehåll

De svenska insatserna i anslutning till FN:s familjeår har huvudsakligen omfattat informationsinsatser av olika slag. Kommitténs uppgift har varit att verka som katalysator för kunskapsutveckling och lokala utvecklingsinsatser, med inriktning på familjelivets villkor i dagens samhälle.

I denna rapport redovisas det arbete som utförts inom ramen för den svenska handlingsplanen och de erfarenheter som gjorts under arbetets gång. Rapportens främsta syfte är att orientera om olika initiativ som tagits och dokument som tillkommit i anslutning till familjeåret, i förhoppningen att detta arbete ska kunna tjäna som grund för fortsatt utvecklingsarbete inom ramen för svensk familjepolitik.

Rapporten har en inledande faktadel med 5 kapitel, som redovisar de internationella utgångspunkterna samt den verksamhet som bedrivits av den svenska kommittén för FN:s familjeår. Dessa kapitel kompletteras av en bilagedel med mer detaljerad information om olika aktiviteter och informationsmaterial som givits ut löpande under kommitténs verksamhetsperiod. Kapitel 6 innehåller en uppsummering av erfarenheterna från kommitténs arbete samt vissa överväganden och bedömningar om fortsatta insatser för att följa upp och konsolidera de initiativ som tagits i anslutning till familjeåret.

Till rapporten fogas, i separata bilagor, tre publikationer som tagits fram av kommittén under arbetets gång.

2 Familjeåret i FN

2.1 Generalförsamlingen utlyser ett internationellt familjeår

Förenta Nationernas generalförsamling antog den 8 december 1989 en resolution (44/82) i vilken 1994 proklamerades som det internationella familjeåret. Medlemsländerna inbjöds att uppmärksamma året genom olika aktiviteter på nationell, regional och lokal nivå med utgångspunkt i årets tema, som skulle vara "*Familj: resurser och ansvar i en föränderlig värld*".

Resolutionen underströk årets karaktär av frivilligt åtagande. Genomförandet av året skulle ske främst genom frivilliga insatser på lokal, regional och nationell nivå med viss assistans från FN-systemet.

Genom en resolution i Generalförsamlingen den 14 december 1990 (RES 45/133) inrättades i början av 1991 en särskild frivilligfond för biståndsinsatser, främst till de minst utvecklade länderna. Medlemsländerna inbjöds att lämna bidrag till denna samt att inrätta nationella organ och utse samordnare med ansvar för de nationella aktiviteterna i anslutning till familjeåret.

2.2 Ett familjeårssekretariat inrättas i Wien

Samordningsansvaret för verksamheterna inom FN med anledning av det internationella familjeåret lades på det *Ekonomiska och sociala rådet* med FN:s Kommission för social utveckling som beredande organ. Det operationella samordningsansvaret för olika aktiviteter i anslutning till familjeåret förlades till ett särskilt sekretariat som inrättades vid FN:s dåvarande *Center för social*

utveckling och humanitära frågor i Wien, under ledning av dess dåvarande chef, Mr Henryk J. Sokalski, som utsågs till FN:s samordnare för familjeåret.

Sekretariatet fick i uppgift att främja, stödja, samordna, dokumentera och förmedla information om olika aktiviteter under familjeåret samt att skapa ett nätverk av nationella samordnare. Sekretariatets insatser avsågs bli av begränsad omfattning, med hänsyn till familjeårets karaktär av frivilligt åtagande. Någon gemensam avslutande konferens förutsattes inte och frågan om ett gemensamt slutdokument lämnades öppen.

Som ett led i förberedelserna inför året genomförde FN:s familjeårssekretariat fyra regionala konferenser med medlemsländernas nationella koordinatörer. Konferensen för Europa- och Nordamerika-regionen hölls på Malta den 26–30 april 1993.

Vid denna liksom vid de övriga regionala konferenserna gjordes gemensamma uttalanden om vikten av att uppmärksamma familjens förändrade situation i dagens samhälle. Behovet att se över samhällets stöd till familjerna och till de individuella familjemedlemmarna underströks, med hänvisning bl.a. till deklarationen om de mänskliga rättigheterna, konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna, konventionen mot all form av diskriminering mot kvinnor samt konventionen om barnets rättigheter.

Uttalandet vid konferensen på Malta föregicks av intensiva diskussioner om skrivningarna rörande familjebegreppet och om formuleringar rörande familjers roll, skyldigheter och rättigheter.

2.3 Frågan om en deklaration om familjers roll, skyldigheter och rättigheter

Ett förslag om att FN:s familjeår skulle mynna ut i en gemensam deklaration om familjers roll, skyldigheter och rättigheter har drivits mycket aktivt, både före, under och efter familjeåret, framför allt av frivilligorganisationernas familjekommitté i Wien (The Vienna NGO-Committee on the Family).

Den 20 september 1993 beslutade Generalförsamlingen i en resolution om familjeåret (47/237) att anmoda Generalsekreteraren

att inhämta synpunkter från medlemsländerna i Kommissionen för social utveckling om önskvärdheten av att, i anslutning till det internationella familjeåret, utarbeta en deklaration om familjers roll, skyldigheter och rättigheter.

Efter att ha inhämtat den svenska familjeårskommitténs mening, tog den svenska regeringen avstånd från förslaget om att utarbeta en sådan deklaration, bl.a. med hänvisning till familjebegreppets mångtydighet samt det angelägna i att koncentrera ansträngningarna på genomförandet och utvecklingen av de internationella konventioner som redan finns, särskilt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Under Generalförsamlingens 49:e session hösten 1994 ägnades två dagar åt en konferens om familjeåret. Eftersom frågan om en familjedeclaration inte vunnit allmänt gehör, väcktes inget förslag härom vid denna konferens. NGO-kommittén i Wien fortsatte dock att driva frågan i olika fora, liksom även frågan om ett handlingsprogram för uppföljningen av familjeåret.

2.4 Frågan om internationell uppföljning

Inför överläggningarna om familjeårets uppföljning, som skulle äga rum i Kommissionen för social utveckling i New York i april 1995, anordnade FN:s familjeårssekretariat, i samarbete med Slovakien regering, en global konferens för medlemsländernas nationella koordinatörer i Bratislava den 4-7 februari 1995, där frågan om ett slutdokument och en gemensam deklaration togs upp till förhandling.

Vid detta tillfälle, liksom senare i Kommissionen för social utveckling, var Sveriges hållning att uppföljningen av familjeåret borde integreras i uppföljningen av de övriga FN-konferenser som hållits under 90-talet rörande bl.a. barnets rättigheter, miljö, befolkningsfrågor, mänskliga rättigheter, social utveckling och kvinnor, och inte bedrivs som ett särskilt program.

Den 21 december 1995 antog Generalförsamlingen en resolution (50/142) som inbjuder medlemsländerna att fortsätta arbetet med att bygga ett familjevänligt samhälle och att därvid främja familjemedlemmars individuella rättigheter, särskilt med avseende på jämställdheten mellan könen och barnets skydd och utveckling.

Resolutionen inbjuder Kommissionen för social utveckling att överväga hur en uppföljning av familjeåret bäst kan integreras i ett sammanhållet arbetsprogram för social utveckling samt anmodar Generalsekreteraren att avge en rapport om arbetets fortskridande till Generalförsamlingen vid dess 52:a session.

Resolutionen föreslår även att familjeårets frivilligfond skall fortsätta sin verksamhet under det nya namnet *United Nations Trust Fund on Family Activities*, i syfte att ge ekonomiskt bistånd till familjeorienterade verksamheter, med speciell inriktning på de minst utvecklade länderna och utvecklingsländerna, och med särskild uppmärksamhet riktad mot icke-traditionella resurser. Den inbjuder vidare regeringar, organisationer, enskilda och den privata sektorn att lämna generösa bidrag till denna fond.

I en tidigare resolution, som antogs den 20 september 1993 (47/237) beslutade Generalförsamlingen att utlysa den 15 maj till en årligen återkommande internationell familjedag. I samråd med berörda FN-organ har FN:s familjeårssekreteriat föreslagit att familjedagen under den närmaste femårsperioden skall uppmärksamma följande temata:

1996: Familjer – i fattigdom och hemlöshet

1997: Familjer – på jämställdhetens och rättvisans grund

1998: Familjen som skola för fredsfostran

1999: Familjer i alla åldrar

2000: Familjer – aktörer i utveckling och sociala framsteg

2.5 FN:s familjeårssekreteriat

Familjeårssekreteriatet i Wien spelade en mycket aktiv roll i mobiliseringen inför familjeåret. Genom olika aktioner, uppsökande verksamhet och distribution av affischer, dekalor och annat kampanjmaterial bidrog sekretariatet till en snabb uppbyggnad av ett världsomspännande nätverk av experter som arbetar med familje-frågor. En informationsbroschyr och policydokument med mottot "*Building the smallest democracy at the heart of society*" gavs ut och spreds på flera språk till alla medlemsländer.

Genom dessa och andra aktioner kom en stor mängd nationella och internationella möten till stånd i de flesta av världens länder. Uppslutningen kring familjeåret har varit stor och varierat från mycket omfattande nationella insatser och genomgripande reformer

till mer begränsade informationsinsatser utan extraordinära arrangemang. En *Inventory of National Action*, dvs. en katalog över deltagarländernas aktioner med referenser till de enskilda ländernas familjeårssekreteriat, upprättades på ett tidigt stadium för att underlätta kontakterna mellan länderna.

Med stöd av medel ur familjeårets frivilligfond har sekretariatet också bedrivit viss biståndsverksamhet. Sekretariatet har således kunnat lämna bidrag till nationella aktioner och lokala projekt, främst i utvecklingsländerna. Medel har utgått till 52 projekt till ett sammanlagt belopp om 1,6 miljoner USD.

Sekretariatet har även förmedlat bistånd till olika mottagarländer bl.a. för att göra det möjligt för delegater från de minst utvecklade länderna och länder med övergångsekonomier att delta vid internationella konferenser. Sverige har lämnat sådant bistånd och har liksom andra medlemsländer, också stött vissa internationella projekt genom direkta bidrag, bl.a. bokprojektet *Families of the World*, konferensen *Who Cares*, arrangerad av International Organisation of Family Organisations, och ett nätverkssamarbete mellan Centrum för välfärdsforskning och de båda ryska städerna Jaroslavl och Ljubertsy.

Överläggningarna om önskvärdheten av en deklaration om familjers roll, skyldigheter och rättigheter var under året stundtals intensiva och de ideologiska skiljelinjerna tydliga. Slutsatsen blev att man på kulturella och religiösa grunder stod alltför långt ifrån varandra för att försöka enas i ett slutdokument med gemensamma skrivningar. Däremot önskade man, i ömsesidig respekt, ett fortsatt informations- och erfarenhetsutbyte, i syfte att vinna ökad kunskap och förståelse för de villkor som styr kvinnors, mäns och barns familjeliv och för den roll familjers handlingar spelar i den globala utvecklingen.

De möten och överläggningar som skedde under året ledde till en vidgad förståelse för olika synsätt och problem, när det gäller familjens roll i det moderna samhället. De ledde också till igenkännande och samsyn i hur man kan arbeta för att förbättra människors livsvillkor och till ett påtagligt närmande länderna emellan i dessa frågor. Oavsett formerna för den framtida uppföljningen av det internationella familjeåret i FN, kommer insatserna under året därför att ha en bestående verkan.

Erfarenheterna från familjeåret har också visat hur intimt familjeårens frågor är förknippade med frågor om social utveckling och fred.

Det framgår inte minst av de två slutdokument som sammanställts av FN:s familjeårssekretariat, nämligen

- *Indicative Guide for Action*, som redovisar överväganden och policy-rekommendationer om samhällsinsatser ur en rad olika aspekter med beaktande av gällande konventioner inom området för mänskliga rättigheter, samt
- *Compilation of Family-specific Recommendations of the Global Conferences of the 1990s*, som innehåller en sammanställning av de texter med referenser till familjen som finns i slutdokumenten från 1990-talets FN-konferenser om mänskliga rättigheter och utveckling, dvs. Barntoppmötet i New York 1990, Miljökonferensen i Rio 1992, Världskonferensen om Mänskliga Rättigheter i Wien 1993, Befolkningskonferensen i Kairo 1994, Världstoppmötet om social utveckling i Köpenhamn 1995 och Kvinnokonferensen i Peking 1995.

FN:s familjeårssekretariat har under året också givit ut andra publikationer, bl.a. ett nyhetsbrev, *The Family*. Dessutom har man publicerat en artikelserie, *Occasional Papers Series*, vars titlar (nedan), illustrerar spännvidden i det internationella familjeårets verksamhetsfält.

- No 1 – Family Matters
- No 2 – Family – Forms and Functions
- No 3 – Family and Crime
- No 4 – Older Persons in the Family: Facets of Empowerment
- No 5 – Family as an Environment: an Eco-system Perspective on Family Life
- No 6 – Partnership Families: Building the Smallest Democracy at the Heart of Society
- No 7 – Family Leave: Changing Needs of the World's Workers
- No 8 – Family Enrichment: Programmes to Foster Healthy Family Development
- No 9 – The Intersection of Family, Gender and Economy in the Developing World
- No 10 – Families and Disability
- No 11 – The Family and Youth: Issues, Problems and Opportunities
- No 12 – Migration and the Family
- No 13 – The Elderly and the Family in Developing Countries

- No 14 – Reinventing Fatherhood
- No 15 – The Concept of Family Health
- No 16 – Families: Agents and Beneficiaries of Socio-economic Development
- No 17 – Families in Exile: Reflections from the Experience of UNHCR
- No 18 – Families and Education
- No 19 – Families Function: Family Bridges from Past to Future

I samband med beslutet att integrera uppföljningen av familjeåret i programmet för social utveckling, flyttades verksamheten vid FN:s familjeårssekreteriat i Wien över till FN-högkvarteret i New York. Ansvar för familjeårens frågor sorterar nu under FN:s Avdelning för policysamordning och hållbar utveckling.

3 Den svenska handlingsplanen och dess genomförande

3.1 Den svenska handlingsplanen

Motivet för Sveriges medverkan i FN:s familjeår har varit att ställa familjen i fokus och att vidga förståelsen av hur samhällets utveckling påverkat familjelivets vardag och villkor i det svenska samhället. Syftet har varit att stimulera till kunskapsutveckling och förändringsarbete med utgångspunkt i dagens svenska familjeförhållanden och målen för svensk familjepolitik.

Den 9 april 1992 inrättades vid Socialdepartementet en interdepartemental beredningsgrupp med uppdrag att utarbeta ett förslag till inriktning och organisation av Sveriges medverkan i det internationella familjeåret 1994 (Dir.1992:56). Beredningsgruppen överlämnade den 24 mars 1993 till dåvarande chefen för Socialdepartementet, Bengt Westerberg, ett förslag till handlingsplan för Sveriges insatser med anledning av FN:s familjeår, som sedan lades till grund för arbetet med de svenska insatserna.

Handlingsplanen tog sin utgångspunkt i målen för den svenska familjepolitiken. Den slog fast att familjepolitiken är en av hörnstenarna i svensk välfärdspolitik och att dess grundläggande mål är att värna om att barn får goda uppväxtvillkor oavsett härkomst och familjeform, samt att medverka till att unga människor inlemmas i det svenska samhället och införlivar demokratiska grundvärderingar.

I handlingsplanen utpekades tre kärnområden för de svenska insatserna: *Familjeliv i Sverige*, *Svensk familjepolitik i internationell och historisk belysning* och *Prevention och integration: förebyggande insatser för att motverka social utslagning och fostra barn och unga till demokrati*.

– Familjeliv i Sverige

Under denna rubrik poängterades behovet av kunskap om villkoren för familjeliv, föräldraskap och barns uppväxt mot bakgrund av de förändringar som inträffat i det svenska samhället under de senaste

decennierna. Härvid nämndes särskilt behovet av kunskap och kunskapsspridning om:

- nya familjeformer och faktiskt familjeliv i dagens svenska samhälle
- jämställdhet i hem och arbetsliv
- etnisk och kulturell mångfald
- social och åldersmässig segregation
- föräldrars och barns mål och drömmar samt deras strategier för att förverkliga dessa.

– Svensk familjepolitik i internationell och historisk belysning

Handlingsplanen efterlyste under denna rubrik forskning och kunskapssammanställningar om hur den svenska familjepolitiken vuxit fram och utvecklats mot bakgrund av sociala, ekonomiska och demografiska förändringar samt förändringar i arbetslivets organisation. Vidare framhölls värdet av internationella jämförelser samt insatser för att föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt.

– Prevention och integration: förebyggande insatser för att motverka social utslagning och fostra barn och unga till demokrati.

Handlingsplanen tog under denna rubrik sin utgångspunkt i den svenska familjepolitikens inriktning på generell prevention och integration, med insatser för utsatta grupper i första hand inom ramen för samhällets ordinarie verksamheter.

Handlingsplanen pekade ut fem strategiska delmål för det förebyggande arbetet:

- att skapa ett jämställt föräldraskap och fungerande familjeliv med utgångspunkt från arbetslivets utveckling och villkor,
- att förebygga och motverka att barn och föräldrar far illa i samband med familjekonflikter och familjesplittring,
- att stärka nätverken runt familjerna och skapa länkar ut i det omgivande samhället för både barn och föräldrar,
- att motverka migrationens påfrestningar på relationerna inom familjen samt underlätta för invandrade familjer att finna sin plats i det svenska samhället,

- att utveckla arbetsformerna för utövandet av samhällets yttersta ansvar att skydda utsatta barn och föräldrar.

Den informationsbroschyr som presenterat mål, inriktning och handlingsplan för Sveriges medverkan i FN:s familjeår återges i sin helhet i betänkandets appendix.

3.2 Uppdraget till Kommittén för FN:s familjeår

Uppdraget att genomföra den svenska handlingsplanen lades på den beredningsgrupp som utarbetat förslaget till handlingsplan, dvs. en tjänstemannakommitté inom regeringskansliet med ett sekretariat knutet till Socialdepartementet.

Vid utarbetandet av handlingsplanen bedömdes att kommitténs uppdrag skulle bedrivas fristående från pågående utredningsarbete. Arbetet i Kommittén för FN:s familjeår har således inte haft någon direkt koppling till det utredningsarbete som utförts under den period som kommittén varit verksam.

Däremot har enskilda ledamöter i kommittén samtidigt varit ledamöter också i andra kommittéer och arbetsgrupper med familjepolitiska uppdrag, parallellt med arbetet i kommittén. Därigenom har möjligheter funnits att aktualisera olika frågor i kommittén. Genom den dokumentation som lämnats och de publikationer som kommittén givit ut har kommitténs arbete också fortlopande varit tillgängligt för det politiska arbetet.

Kommitténs främsta uppgift har varit att mobilisera intresse och uppmärksamhet kring de områden som pekats ut i handlingsplanen. Kansliets arbete har därför varit inriktat på informationsinsatser av olika slag, för att dels föra ut den svenska handlingsplanen till myndigheter och organisationer, dels informera om pågående aktiviteter och aktuella initiativ med anknytning till familjeåret, inom och utom Sveriges gränser.

För att främja främst frivilligorganisationernas engagemang i utvecklingsarbetet samt stimulera till lokala initiativ beslutade Regeringen att avsätta särskilda medel för utvecklingsverksamhet i samband med familjeåret. Genom Regeringens beslut den 2 december 1993 ställdes således 10 miljoner kronor ur Allmänna

arvsfonden till kommitténs disposition för att anvisas till projekt med syfte att förebygga social utslagning och fostra barn och unga till demokrati.

I anslutning till öppnandet av det svenska familjeåret preciserades kommitténs uppdrag den 27 januari 1994 till att:
"fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna. Kommittén skall i samverkan med myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjen:

- stimulera till kunskapsutveckling och debatt om familjevillkor och livsformer i dagens svenska samhälle,
- uppmuntra till initiativ och utvecklingsarbete, särskilt insatser som syftar till att förebygga social utslagning,
- fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993,
- medverka till att svenska erfarenheter förs ut till internationell debatt,
- rapportera till FN om det svenska familjeåret samt
- i samverkan med forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande organ stimulera till internationellt forskningssamarbete inom familjepolitikens område."

(Dir.1994:14)

Kommitténs uppdrag förlängdes den 29 juni 1995, för att möjliggöra en uppföljning av det internationella engagemang som inletts under familjeåret samt avge en slutlig redovisning av det arbete som utförts. (Dir. 1995:105).

3.3 Utfört arbete

Den svenska handlingsplanen har inbjudit myndigheter, organisationer och enskilda att uppmärksamma behovet av kunskapsutveckling och förnyelsearbete inom vissa utpekade insatsområden. För att mobilisera intresse och stimulera till kunskapsinventering och utvecklingsinsatser har kommittén själv tagit vissa initiativ som syftat till att:

- a) *informera om pågående aktiviteter och aktuell forskning*, bl.a. genom nyhetsbrev och sammanställningar över utvecklingsprojekt och andra aktiviteter,
- b) *informera om forskningsresultat och forskningsbehov*, bl.a. genom informationsmöten och publiceringsstöd,
- c) *stimulera till lokalt utvecklingsarbete*, bl.a. genom utlysning av särskilda medel för utvecklingsprojekt,
- d) *skapa möten kring gemensamma kunskapsintressen* mellan forskare och praktiker/politiker samt mellan forskare från olika discipliner.

Kommitténs arbete har haft delvis olika karaktär under olika perioder. I det följande redovisas dels kommitténs egen verksamhet, dels vissa initiativ som tagits av andra organ i anslutning till familjeåret.

3.3.1. Förberedelsearbetet under 1993

Under förberedelsearbetet som sträckte sig från mars 1993, då förslaget till handlingsplan antogs av regeringen, fram till familjeårets officiella öppnande i januari 1994, ägnades kommitténs arbete huvudsakligen åt utåtriktad information och åt kontakter med svenska myndigheter och organisationer samt åt uppbyggnaden av en infrastruktur för kommande informations- och dokumentationsverksamhet.

Detta arbete omfattade framtagning av en informationsbroschyr med den svenska handlingsplanen, en grafisk profil med familjeårets logotype samt ett nyhetsbrev. Vidare lade kommittén upp databaser för dokumentation och information om familjeårsaktiviteter, upprättade rutiner för distribution av informationsmaterial och för beviljande av tillstånd till organisationer, myndigheter och andra organ att använda FN:s familjeårslogotype. Dessutom tog kommittén fram affischer, dekalor och vykort.

I maj och september 1993 anordnades två informationsmöten om FN:s familjeår, till vilka närmare 200 organisationer och myndigheter inbjöds att delta med en eller flera representanter.

Redan under förberedelseperioden genomförde kommittén också vissa insatser för att inventera, dokumentera och sprida forskningsinformation inom handlingsplanens centrala områden. Således publicerades en dokumentation från ett forskarsymposium om

Modernt familjeliv och familjeseparationer, i samarbete med Socialvetenskapliga forskningsrådet, och en rapport från en hearing med forskare och praktiker om *Skilsmässor och familjesplittring*, som arrangerades av kommittén i september 1993.

I inledningsskedet inbjöd kommittén Socialvetenskapliga forskningsrådet till ett samarbete för att ta fram en forskningskatalog över pågående svensk forskning i avsikt att göra denna tillgänglig dels för en svensk, dels för en internationell publik. Detta projekt kunde på grund av konkurrerande tidsanspråk inte genomföras. Rådet har i stället, hösten 1994, publicerat en katalog över egna projekt inom barn- och familjeområdet som presenterats vid ett av de forskningsseminarier som kommittén arrangerat. Rådet har också tagit initiativ till en forskningsöversikt över barn- och familjeforskning inom vissa centrala forskningsdiscipliner, som kommer att publiceras under 1996.

3.2.2 Aktiviteter under 1994

Det officiella svenska familjeåret öppnades av dåvarande socialminister Bengt Westerberg, i närvaro av bl.a. chefen för FN:s familjeårssekretariat, Mr Henryk J. Sokalski. Det skedde vid invigningskonferensen *Familjen – en gränslös resurs*, den 28 januari 1994, i Norra Latin i Stockholm. Konferensen, som bjöd på inlägg av forskare, politiker och praktiker på olika positioner i det svenska välfärdssystemet, har dokumenterats i en rapport med samma namn som konferensen.

Under 1994 övergick kommitténs arbete till en mer allmän informations- och kontaktverksamhet i syfte att informera om aktuell forskning och väcka intresse för fortsatta studier och utvecklingsarbete om svenskt familjeliv och svensk familjepolitik. Vidare anordnades under året en serie konferenser och seminarier med forskare och praktiker på olika teman med anknytning till familjeåret.

Den 27-29 mars 1994 arrangerade Kommittén, i samarbete med Allmänna barnhuset, en uppföljning av den tidigare skilsmäsohearingen genom konferensen *Barnen och skilsmässorna* på Sättra Bruk med inbjudna forskare, jurister, utredare och företrädare för kommunala och statliga myndigheter.

Den 30-31 maj anordnades ett svensk-franskt forskarseminarium om *Modernt faderskap* på Svenska kulturhuset i Paris, i samarbete med Svenska institutet.

Vidare genomförde kommittén, i augusti 1994, i samarbete med de danska, finska och norska familjeårsssekretariaten, ett nordiskt seminarium om familjebegreppet på Nordiskt Forum i Åbo, under rubriken *Alla dessa familjer*.

Hösten 1994 arrangerades två seminarier i Rosenbads konferenscenter i Stockholm. Det första ägde rum den 6 september under rubriken *Familjebilder*. I anslutning till seminariet arrangerades prisutdelning i serieteckningstävlingen *Mitt familjeliv*, som utlysts av tidningen Kamratposten i samarbete med Socialstyrelsen. Prisutdelningen förrättades av Barnombudsmannen.

Den 28 november hölls ett seminarium på temat *Familjeroller*. Vid detta förrättades utdelningen av *Allmänna Barnhusets stora pris*, som 1994 gick till Gunnar och Bente Öberg för deras insatser för barn och föräldrar i samband med familjeseparationer.

Vid detta tillfälle skedde även överlämnandet av *vänboken Janus och Genus till professor Rita Liljeström* från vänner och kollegor vid Sociologiska institutionen i Göteborg.

I januari 1995, slutligen, anordnade kommittén, i samarbete med Svensk demografisk förening, ett seminarium om *historisk och demografisk familjeforskning*.

Den 27-28 januari 1995 genomfördes i Folhölsoinstitutets regi en brett upplagd konferens på temat *Föräldraskap i förändring*, som planerats in som en slutpunkt på familjeåret.

Kommittén arrangerade under 1994 också två fotoutställningar. Genom samarbete med SIDA och Svenska Unescorådet lyckades kommittén få UNESCOs internationella fotoutställning *The Family* till Sverige. Utställningen, som tagits fram inför FN:s familjeår genom en internationell fototävling, visades dels hos SIDA, dels i regeringskansliets konferenscentrum från augusti till mitten av september.

Den andra utställningen, som gjorts av Malmöfotografen Monika Gottfriedsson, tog upp modersrollen som tema, under rubriken *Mor är rar*. Den visades i anslutning till kommitténs seminarium om familjeroller i Rosenbad den 28 november.

Kommittén gjorde dessutom en egen transportabel utställning om familjeåret, med bilder bl.a. från fototävlingen *The Family*. Denna har dels använts vid arrangemang som anordnats av kommittén

själv, dels lånats ut till andra familjeårsevenemang på olika platser i landet.

3.3.3 Uppföljningsarbetet under 1995

Både före, under och efter familjeåret har en stor del av kansliets löpande arbete ägnats åt att i olika former föra ut information om svensk familjepolitik och svensk familjeforskning till en internationell publik. Kommitténs sekretariat har fortlöpande inbjudits att medverka vid internationella familjeårskonferenser samt att orientera om svensk familjepolitik i olika fora. Denna verksamhet redovisas i kapitel 5.

I kommitténs internationella åligganden har även ingått att följa utvecklingen inom FN, att delta i förhandlingar samt att rapportera till FN om svenska familjeårsaktiviteter. Kommittén har vidare yttrat sig över och medverkat i det svenska förberedelsearbetet inför bl.a. befolkningskonferensen i Kairo och världstoppmötet om social utveckling i Köpenhamn. Dessutom har kommittén, inom ramen för familjeåret, medverkat i förmedlingen av vissa biståndsinsatser till de minst utvecklade länderna och till länder från det forna Östblocket. Erfarenheterna av detta arbete redovisas utförligare i kapitel 5 och 6.

Till följd av det internationella engagemang som inleddes under familjeåret har kommitténs arbete under 1995 huvudsakligen upptagits av internationella åtaganden. Kommitténs sekreterare har således, under 1995, deltagit i överläggningar om uppföljningen av familjeåret inom FN, dels vid ett interregionalt möte för medlemsländernas familjeårskoordinatorer, i Bratislava den 4-7 februari, dels i Kommissionen för social utveckling, i New York i april.

Som ett led i det nordiska samarbete som inleddes under familjeåret arrangerade kommittén, i samarbete med familjeårssekreteriaten i Norge, Danmark och Finland, ett nordiskt expertmöte den 19-20 mars, om *Den nordiska familjen och välfärdsstaten*. Detta har dokumenterats i rapporten *Building Family Welfare*, som publiceras som separat bilaga till betänkandet.

I juni 1995, slutligen, arrangerade kommittén, i samarbete med EU-kommissionen, en konferens om familj och arbetsliv, som samlade ett 100-tal experter från EU-länderna till en tvådagarskonferens i Saltsjöbaden. Denna konferens har dokumenterats i rapporten *Reconciling Work and Family Life – a challenge for Europe*. Den

kommer även i en fransk utgåva, *Concilier Travail et Vie Familiale – un défi pour l'Europe*. De utges som bilagor till kommitténs slutbetänkande.

3.3.4 Fördelning av utvecklingsmedel

Ett viktigt inslag i verksamheten under familjeåret utgjorde fördelningen av projektmedel för utvecklingsverksamhet.

Regeringen ställde den 2 december 1993 ett belopp om 10 miljoner kronor till kommitténs förfogande för utvecklingsverksamhet i anslutning till den svenska handlingsplanen. Syftet var att genom uppmuntran och stöd inbjuda andra organ, främst organisationer och myndigheter i samverkan med frivilligorganisationer, att pröva nya arbetsformer i avsikt att skapa ökad livskvalitet och effektivare skyddsnät kring barn och ungdom.

I regeringsbeslutet meddelades att medel kunde anvisas för projekt som syftade till att

- a) förebygga social utslagning samt fostra barn och unga till demokrati,
- b) främja mångfald och valfrihet inom ramen för svensk familjepolitik, bl.a. genom samverkan kring nya arbetsformer samt erfarenhetsutbyte och information.

Projekten avsågs vidare kunna gälla insatser för att främja relationerna mellan olika generationer samt stärka banden mellan barn och föräldrar oavsett familjeform. Särskild vikt skulle fästas vid insatser för föräldrar med otrygga arbetsvillkor, splittrade familjer, ungdomar som söker vuxenroller, barn och föräldrar i mångkulturella miljöer samt familjer där föräldrarna p.g.a. fysiska, psykiska och sociala handikapp sviktar i föräldrarollen.

Kommittén inrättade en interdepartemental beredningsgrupp för granskning och prioritering av inkomna projektansökningar. Särskilda ansökningshandlingar samt kriterier för bedömning av inkomna ansökningar utarbetades och två ansökningstillfällen utlystes under året, den 1 mars och den 1 oktober 1994.

Av totalt 216 inkomna ansökningar beviljades 55 projektmedel vid dessa båda ansökningstillfällen. De projekt som erhållit stöd

anknyter alla till något av handlingsplanens insatsområden. Många av projekten har dessutom berört flera av de teman som tas upp.

Medel har i första hand utgått till sådan verksamhet som bedömts kunna ha långsiktiga effekter. Däremot har tillfälliga familjeårsmanifestationer, föreningsverksamhet som syftat till att marknadsföra den egna verksamheten eller sådana aktiviteter som kunnat betraktas som reguljär verksamhet ej erhållit stöd.

Medel har vidare främst utgått till frivilligorganisationer eller offentlig huvudman i samverkan med frivilligorganisationer. I de enstaka fall offentlig huvudman stått som sökande har kommittén ställt krav på samfinansiering som garanti för att det skall finnas ett intresse för att följa upp projektet efter projekttidens slut. Ett projekt har ej kunnat komma till stånd på grund av detta. Diskussionerna om projektet resulterade emellertid i att frågorna uppmärksammades inom kommunen och ledde till förändringar i arbetssättet inom den reguljära verksamheten.

Verksamhetsperioden för den projektverksamhet som beviljats medel ur Allmänna arvsfonden avslutas den 30 juni 1996. En samlad utvärdering av utvecklingsverksamheten kan därför göras först efter denna tidpunkt.

En total förteckning över de projekt som beviljats medel, med presentation av syfte och kontaktpersoner, återfinns i betänkandets appendix. I kapitel 6 redovisas också vissa allmänna erfarenheter som gjorts i arbetet med denna utvecklingsverksamhet.

3.3.5 Aktiviteter som utförts av andra

Kommittén inbjöd i början av året alla som var intresserade att rapportera in planerade verksamheter till kommittén för registrering i en databas över familjeårsaktiviteter. En katalog över de arrangemang som inrapporterats togs fram vid två tillfällen under året. Ett utdrag ur registret över inrapporterade aktiviteter återfinns i betänkandets appendix.

Många av de impulser som gavs i början av året har resulterat i initiativ som vuxit vidare av egen kraft och som i dag är integrerade i den ordinarie verksamheten. Vi redovisar här några av de initiativ som kunskapsutveckling, forskningsinformation och utvecklingsarbete som rapporterats in till kommittén.

Statistiska centralbyrån (SCB) har under familjeåret, och även under 1995, löpande presenterat olika rapporter som givit en statistisk belysning av den svenska familjen, på grundval av 1992 års svenska familjeundersökning, undersökningarna om levnadsförhållandena (ULF), det löpande befolkningsregistret samt övriga befintliga statistikregister.

Familjebildning, barnafödande, utbildning och yrkeskarriärer samt familjeseparationer har därigenom blivit mångsidigt belysta och utvecklingen över tid har analyserats ur olika aspekter och redovisats, dels löpande i Valfärdsbulletinen, dels i följande publikationer:

- *Familjeförändringar kring 1990*, BE15SM 93:01
- *Barnens familjeförhållanden år 1990*, BE13SM 94:01
- *Att klara av arbete och familj*, Demografiska rapporter 1994:1
- *Fakta om den svenska familjen*, Demografiska rapporter 1994:2
- *Fruksamhetsutvecklingen i relation till ekonomiska förhållanden*, Bakgrundsmaterial, Demografi med barn och familj, 1994:2
- *Barn och deras familjer 1992 – 93*, Levnadsförhållanden, rapport 89
- *Skilsmässor och separationer – bakgrund och utveckling*, Demografiska rapporter 1995:1
- *Kvinnors och mäns liv:*
 1. *Sysselsättning från 17 års ålder*, Demogr. rapporter 1995:2.1
 2. *Barnafödande*, Demografiska rapporter 1995:2.2
 3. *Parbildning och separationer*, Demogr. rapporter 1995:2.3
 4. *Sammanfattning*, Demografiska rapporter 1995:2.4

SCB har också, tillsammans med **Barnombudsmannen (BO)** tagit fram boken *Upp till ...18. – Fakta om barn och ungdom*.

Bland de myndigheter och organisationer som engagerat sig mest aktivt i ett utvecklingsarbete som knyter an till familjeårets handlingsprogram har **Folkhälsoinstitutet (FHI)**, inom sitt barnprogram, gjort viktiga insatser för att stödja ett förebyggande arbete inriktat på barn och föräldrar i utsatta miljöer t.ex. arbetslösa småbarnsföräldrar, ensamstående föräldrar, flyktningfamiljer.

Ett centralt inslag i institutets arbete har varit att stödja arbetsformer som engagerar barn och föräldrar i föräldragrupper och självhjälpsgrupper samt att underlätta för föräldrar att bilda egna

nätverk i öppna sociala miljöer. Ett genomgående tema har varit det moderna faderskapets utsatthet i dagens samhälle.

Inför familjeårets invigningskonferens tog institutet fram en animation av familjeårets emblem samt videofilmen *Insikt med Utsikt*, en film om Pappis i Göteborg och om känslor hos pappor som inte lever med sina barn. Under familjeåret arrangerade institutet vidare dels en *Temadag om självhjälpsgrupper*, som dokumenterats i en särskild rapport, dels konferensen *Faderskap i skilda världar*. Konferensen väckte så stort gensvar att den fick lov att dubbleras. Konferensen har dokumenterats i boken *Faderskap i skilda världar*.

Institutet tog fram ytterligare två publikationer under familjeåret: en uppdaterad version av engångstidningen *Föräldraledighet* samt tidningen *Fyra Familjer Förändras av Arbetslöshet*. I januari 1995 arrangerade institutet som slutpunkt på familjeåret en nordisk konferens om *Föräldraskap i förändring*. Dokumentation från denna utkommer i bokform inom kort.

Socialstyrelsen (SoS) har under familjeåret arbetat med särskild inriktning på kompetensutveckling bland personal som kommer i kontakt med barn som far illa. Projektet *Barn i fokus*, vars syfte varit att utarbeta ett åtgärdsprogram för att höja barnkompetensen inom individ- och familjeomsorgen, har publicerat flera viktiga rapporter under familjeåret. I den nyligen publicerade slutrapporten från *Barn i fokus*, redovisar styrelsen en rad insatser för utsatta barn. Det gäller bl.a. barn med missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar, barn som utsatts för sexuella övergrepp, barn som är aktuella för omhändertagande och flyktingbarn.

I projektet har bl.a. följande rapporter med anknytning till familjeårets handlingsplan givits ut:

Samspelsbehandling i spädbarnsfamiljer, SoS-rapport 1993:14

Barn till alkoholmissbrukare, SoS-rapport 1993:18

Psykiskt sjuka föräldrar och deras barn. Artikelnr 1994-00-40

Olovligt bortförd. Artikelnr 1994-00-91

Barnet i rättsprocessen, SoS-rapport 1995:21

Inom ramen för *Barn i fokus* har man även, i samarbete med Folkhälsoinstitutet, anordnat satellitkonferensen *Missbrukarnas barn*, som dokumenterats i en videoproduktion med samma namn, samt en konferens om *Sexuella övergrepp mot barn* i samarbete med

Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken vid Universitetssjukhuset i Linköping.

Socialstyrelsen har dessutom engagerat sig i barnens situation i familjerättsärenden. Bl.a. medverkade styrelsen i ett *nordiskt familjerättsseminarium* i Oslo, anordnat som en familjeårsaktivitet av Nordiska utbildningsprogrammet för social utbildning (NOPUS). I samråd med Vårdnadstvistutredningen har styrelsen också gjort en utvärdering av samarbetssamtal. Vidare har man genomfört en *hearing om familjerådgivning och vårdnads- och umgängestvister i flerkulturella familjer*.

Styrelsen har också uppmärksammat familjens roll i äldre- och handikappomsorgen och arrangerat en familjeårskonferens om anhörigvård: *Familjen som vårdgivare till äldre och handikappade*, som dokumenterats i *SoS-rapport 1994:22*. Slutligen bör också nämnas den serieteckningstävling på temat *Mitt familjeliv* som styrelsens tidning Väl & Ve arrangerat i samarbete med tidningen Kamratposten.

Riksförsäkringsverket (RFV) har i anslutning till familjeåret tagit initiativ till en *kartläggning och analys av samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljer*. Det första delprojektet kommer att avrapporteras under våren 1996. Det redovisar kontanta transfereringar och offentligt subventionerade tjänster samt granskar specialdestinerade stödformer, allmänna stöd och sådana allmänna stöd som innehåller specialregler för barnfamiljer.

Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) gav under förberedelserna till familjeåret ut symposierapporten *Om modernt familjeliv och familjeliv tillsammans* med kommittén. Under 1994 uppmärksammade rådet familjeåret genom en *artikel i rådets tidskrift Social forskning*. Rådet har också bland sina projektkataloger givit ut en *katalog över den forskning om barn och familj* som erhållit stöd av rådet under den senaste treårsperioden. Vidare har rådet låtit genomföra en probleminventerande *översikt över barn- och familjeforskning* inom ämnena psykologi, pedagogik, sociologi, socialt arbete och nationalekonomi. Denna avses bli publicerad under våren 1996.

I avvaktan på denna översikt över forskning som bedrivs på olika håll i landet redovisar vi här sådana initiativ från universitet och högskolor som familjeårskommittén varit inblandad i på ett eller annat sätt.

Familjeforskningen har sedan många år sitt starkaste fäste vid **Göteborgs universitet**. Institutionerna för sociologi, socialt arbete,

psykologi, nationalekonomi och pedagogik har alla deltagit i både den inhemska och den internationella debatten. Institutionen för socialt arbete anordnade våren 1994 seminariet *Familjeliv i ett mångkulturellt samhälle*. Sociologiska institutionen arrangerade i samverkan med Kommittén för FN:s familjeår det europeiska forskarseminariet *Men in families*. Vid sociologiska institutionen i Göteborg finns också Sveriges representant i EG-kommissionens forskarnätverk för familjepolitik.

Lunds universitet visade tidigt sitt intresse bl.a. genom forskningskatalogen *Barn- och familjeforskning i södra högskole-regionen*, som togs fram av Forum för barnforskning vid Lunds universitet. Redaktionen för *Socialvetenskaplig Tidskrift*, som under 1994 var knuten till Socialhögskolan i Lund, ägnade med anledning av FN:s familjeår ett dubbelnummer av tidskriften åt familjeforskning och inbjöd familjeårskommitténs sekreterare att skriva en artikel i temanumret.

Vid **Uppsala universitet** anordnade bl.a. den Juridiska institutionen ett *nordiskt familjerättsseminarium* i samarbete mellan juridiska fakulteter. Socialmedicinska institutionen gav som gästredaktion för Socialmedicinsk tidskrift ut ett *temanummer om familjen* (*Socialmedicinsk tidskrift* nr 8 1995). Vid Sociologiska institutionen pågår forskning om familj och arbetsliv som presenterats vid flera av Kommitténs seminarier.

Vid **Stockholms universitet** har forskningen om olika familjaspekter intensifierats under senare år, särskilt vid Demografiska avdelningen och Centrum för kvinnoforskning. Även Socialforskningsinstitutet och Socialhögskolan vid Stockholms universitet bedriver forskning om familjeförhållanden med stor relevans för familjeårets handlingsplan. Detsamma gäller bl.a. **högskolorna i Karlstad och Örebro**.

Institutet för psykosocial miljömedicin vid **Karolinska institutet** arrangerade under året, i samarbete med Stockholms universitet och familjeårskommittén, ett internationellt seminarium om *Women, Stress and Heart Disease* som dokumenteras i en internationell publikation.

I samarbete med **Linköpings universitet** anordnade Institutet för psykosocial miljömedicin också ett nordiskt forskarmöte om *Health Aspects of Refugee Families in the Nordic Countries*.

I Stockholm arrangerade **Forskningsrådsnämnden**, i samarbete med Centrum för kvinnoforskning vid Stockholms universitet, en stor internationell konferens om *Gender, Social Politics and*

Citizenship, till vilken kommitténs sekreterare inbjöds att medverka med ett inlägg vid öppningssessionen.

Bland de myndigheter som medverkat i familjeåret bör också nämnas **FoU-byrån vid Stockholms socialförvaltning**, som dels publicerade en *specialbilaga i tidskriften Socialtjänsten*, dels arrangerade konferensen *90-tals familjen – ett sammanhang i livet*. Byrån har dessutom, givit ut ett antal artiklar, bl.a. om äldres och olika invandrargruppernas familjesituation, samt rapporter med inriktning på familjeårets teman, exempelvis *Mellan stolarna* av Knut Sundell och Birgit Flodin, FoU-rapport 1994:16.

Läkarsällskapets riksstämma 1994 ägnade ett symposium åt temat *Familjen som jordmån för barns hälsa och utveckling*, som senare födde idén till ett särskilt temanummer av Socialmedicinsk tidskrift.

Familjeåret uppmärksammades också av bl.a. **Kvinnor Kan**, som i samarbete med familjeårskommittén arrangerade ett seminarium om *Den nya familjen*.

3.3.6 Information och dokumentation

En stor del av arbetet har under hela verksamhetsperioden upptagits av dokumentation samt information om aktiviteter och publikationer till myndigheter, organisationer, läroanstalter och enskilda. Det har skett genom utgivning av pressmeddelanden, nyhetsbrev, seminarierapporter och sammanställningar av dokumentationsmaterial samt bokbord i anslutning till egna och andras konferenser.

Sex nummer av nyhetsbrevet och 21 pressmeddelanden har givits ut. Utdrag ur databasen har tagits fram i form av aktivitetskataloger vid ett par tillfällen under året.

Familjeåret har medfört att mycket nytt kunskapsmaterial har kommit fram, både genom kommitténs försorg och andras insatser. Efterfrågan på kommitténs publikationer har varit stor under kommitténs hela verksamhetsperiod. De dokument som tagits fram av kommittén har i ökad utsträckning rekvirerats som läromedel vid olika läroanstalter.

Vi redovisar här de publikationer som givits ut av kommittén. Mer detaljerad information kan inhämtas i rapportens appendix, där bl.a. familjeårets handlingsprogram, nyhetsbrev, projektkatalog, seminarieprogram, pressmeddelanden och aktivitetskatalog återfinns.

Information om familjeårsaktiviteter

- *FN:s familjeår. Mål, inriktning och handlingsprogram*, Kommittén för FN:s familjeår, Regeringskansliets offsetcentral.
- *Activities on the International Year of the Family, 1994-05-24*, Swedish National Committee on the International Year of the Family. Stencil.
- *Nyhetsbrev* från Kommittén för FN:s familjeår, nr 1-6 Socialdepartementet, Regeringskansliets offsetcentral.
- *Aktiviteter och evenemang under FN:s familjeår 1994*. Utdrag ur databasen. Kommittén för FN:s familjeår. Stencil.
- *Vad händer härnäst? Familjeåret i Sverige*, evenemang hösten 1994, Kommittén för FN:s familjeår. Stencil.

Konferensrapporter

- *Om modernt familjeliv och familjeseparationer*. En antologi från ett forskarseminarium utgiven av Socialvetenskapliga forskningsrådet och Kommittén för FN:s familjeår, Stockholm 1993, ISBN 91-38-13395-4.
- *Hearing om skilsmässor och familjesplittring, 30/9 – 1/10 1993*, Dokument 1994:1 från Kommittén för FN:s familjeår, ISBN 98-31-13599-X.
- *Familjen – en gränslös resurs. Tankar om FN:s familjeår*, Norra Latin 28/1 1994. Dokument 1994:2 från FN:s familjeår.
- *Bilder av familjeliv*. Sammanfattning av presenterade rapporter vid familjeårskommitténs informationskonferens den 6 september 1994. Stencil.
- *Building Family Welfare – Contributions from a Seminar on Family, Gender and Welfare Policies in the Nordic Countries*, Arve-Parès, B., (ed.) Swedish Committee on the International Year of the Family, Stockholm 1995. ISBN-91-630-3568-5.
- *Reconciling Work and Family Life – a challenge for Europe?* Proceedings from a Seminar in Saltsjöbaden 19-20 June 1995. Arve-Parès, B., (ed.) Swedish Committee on the International Year of the Family, Stockholm 1995. ISBN-91-630-3937-0.

Svenskt publiceringsstöd

- *Janus och Genus. Om kön och social identitet i familj och samhälle*, Björnberg, U., Kollind, A-K, Nilsson, A. (red.), Brombergs Bokförlag, 1994.
- *Barn – halva priset. Nordisk barndom i samhällsperspektiv*. Qvortrup, J., Sydjysk universitetsförlag, Esbjerg 1994.
- *The Health Aspects of Refugee Families in the Nordic Countries*. A report from the Nordic Research Network Conference, November 1994, Medical Centre for Refugees, Linköping, Sweden.
- *Socialvetenskaplig Tidskrift*, nr 2- 3, 1994.
- *Socialmedicinsk Tidskrift*, nr 3, 1994.

Publicerade svenska artiklar

- Familjen, välfärdsforskningens svarta låda, *Socialvetenskaplig Tidskrift* nr 2- 3, 1994.
- Sveriges medverkan i FN:s familjeår, *Social Forskning* nr 3, 1994.

Swedish public evidence

- Jönsson och Grann. Den nya genetikens betydelse för sjukvård och samhälle. Bilagor till Rapport A-K (Lund, 1994).
- Bronckers Hälsoenkät 1994.
- Årsm - Sveriges friska befolkning: En undersökning av hälsotillståndet i Sverige 1994.
- Övervakning av Sjukvårdens utveckling 1994.
- The Health Status of the Swedish Population in 1994.
- A report from the National Research Institute for Health, Stockholm, November 1994.
- Sweden.
- Socialvetenskaplig Tidskrift nr 2-3 1994.
- Socialvetenskaplig Tidskrift nr 1 1994.

Publications from the Institute

- Familjen välfärd: En undersökning av familjers välbefinnande i Sverige 1994.
- Tidskrift nr 2-3 1994.
- Sveriges medelstora företag: Familjen, styrelsen och företaget 1994.

4 Utblickar mot den internationella debatten

I Kommitténs uppdrag har ingått att föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt. Detta har skett genom insatser på olika arenor: vid förhandlingar inom FN-systemet, genom egna arrangemang för att skapa möten mellan forskare, beslutsfattare och tjänstemän inom Europa och i Norden, genom anföranden vid internationella konferenser och kontakter med utländska medier samt genom egna publikationer och förmedling av svenskt informationsmaterial. Detta arbete har även gjort det möjligt att följa delar av den internationella debatten.

I detta kapitel redovisas de delar av denna debatt som kommittén genom sitt sekretariat haft tillfälle att följa, dvs. främst debatten i FN och EU samt de internationella verksamheter som kommitténs sekretariat varit engagerad i.

4.1 Debatten i FN

FN:s familjeår har erbjudit ett forum för erfarenhetsutbyte och samarbete kring familjefrågor. På det internationella planet har året lett till ett närmande medlemsstaterna emellan i synen på familjen och på familjepolitikens mål och medel. Samtidigt har det avslöjat den stora bredden i familjepolitikens verksamhetsfält och vilka spänningar som ryms inom detta.

I anslutning till familjeåret har långt gångna förslag om att upprätta en internationell deklaration om familjers skyldigheter och rättigheter förts fram. Syftet har varit att denna skulle tjäna som ett FN-instrument för att utveckla en modern familjepolitik i de enskilda medlemsländerna. Överläggningar har också förts om huruvida medlemsländerna skulle enas om en gemensam handlingsplan eller allmänna riktlinjer, som ett utflöde av det internationella samarbetet under familjeåret.

Dessa förslag har avvisats mot bakgrund av de stora skillnader i kultur och rättsuppfattning som fortfarande finns mellan länderna. Diskussionerna kring familjebegreppet har i de stora FN-konferenser som hållits parallellt med familjeåret (Befolkningskonferensen i Kairo, Världstoppmötet om social utveckling i Köpenhamn och Kvinnokonferensen i Peking) varit bland de mest segslitna i hela förhandlingsarbetet. De har tydligt visat hur långt vissa länder står ifrån varandra när det gäller synen på familjen. Bl.a. mot denna bakgrund har förslaget om en gemensam deklaration om familjers rättigheter tillbakavisats.

Även inom EU har frågan om familjeårets uppföljning väckt debatt. Därför lämnas här några korta glimtar från denna debatt.

4.2 Den europeiska debatten

4.2.1 Familjepolitikens ställning inom EU

Familjepolitiken faller i dag utanför Unionens kompetensområde, men har ändå betraktats som så viktig att särskilda organ inrättats för att följa och analysera familjepolitikens utveckling och effekter i medlemsländerna.

Bakom intresset för familjepolitiken döljer sig en oro för den framtida *befolkningsutvecklingen*. Den hänför sig dels till en åldersmässig obalans, med sjunkande födelsetal och en snabbt ökande andel äldre som behöver vård och försörjning av en allt mindre andel människor i yrkesaktiva åldrar, dels till en utveckling mot ökande social segregation och utslagning. Den senare diskuteras främst i termer av storstadsproblem, men har sin djupare grund i strukturell arbetslöshet och fattigdom.

Andra drivkrafter i den familjepolitiska debatten är *jämställdhetssträvandena*, där ett aktivt opinionsarbete har bedrivits dels inom barnomsorgsområdet, dels i frågor som gäller föräldraledighet och andra arbetslivsfrågor, både av arbetsmarknadens parter och av Kommissionens jämställdhetsenhet. En tredje utgångspunkt slutligen hänför sig till *sociala rättvisekrav*, som drivits framför allt av de stora familjeorganisationerna, med den stora europeiska paraplyorganisationen COFACE (Confédération des Organisations Familiales de la Communauté Européenne) som främsta språkrör.

Debatten mellan EU-länderna gäller både familjepolitikens mål och avgränsning gentemot andra politikområden och frågan om vilka organ och verksamheter som skall inrättas inom kommissionen och hur dessa skall samordnas. Båda frågorna har ideologiska underströmmar, som kommer till uttryck i initiativ som förs fram under olika beteckningar och inom olika policyområden: demografi, familjepolitik, socialpolitik, jämställdhetspolitik, barnpolitik, solidaritet mellan generationerna, integrationspolitik. I samtliga fall handlar det dock om fördelningspolitik och befolkningsfrågor i vid bemärkelse och om strategier för att möta en utveckling, som präglas av ökande klyftor och obalanser i fördelningen av samhällets goda, mellan socio-ekonomiska grupper, mellan kvinnor och män och mellan olika åldersgrupper, generationer och folkgrupper.

4.2.2 EU:s familjepolitiska instrument

EU:s viktigaste instrument för den familjepolitiska debatten är de expertgrupper och nätverk som inrättats av Direktoratet för sysselsättning, arbetsmarknadspolitik och socialpolitik.

Det äldsta av dessa är *Nätverket för barnomsorg* som inrättades 1986 under direktoratets jämställdhetsenhet. I samband med att nätverkets mandat förlängdes 1991 vidgades detta till att också omfatta andra åtgärder för att kombinera arbete och familjeliv.

Detta nätverk, som visat starkt intresse för svensk och skandinavisk familjepolitik, har fört en mycket aktiv debatt kring jämställdhetsfrågor och kvalitetsfrågor i barnomsorgen.

1989 inrättades ett särskilt forskarnätverk med uppgift att följa familjepolitikens utveckling inom medlemsländerna, det s.k. *Familjepolitiska observatoriet*, som ger ut årliga rapporter om familjepolitikens utveckling i medlemsländerna.

Observatoriet fungerar i praktiken som ett europeiskt forskarnätverk med regelbundna möten och seminarier kring forskningsrelevanta frågeställningar om familjepolitikens utveckling och utfall i medlemsländerna. Redan innan Sverige blev medlem i EU fanns ett stort intresse för svensk familjepolitik och kontakter fanns både med svenska familjeforskare och med familjeårskommitténs sekretariat.

Observatoriets verksamhet har utvecklats från renodlad faktainsamling rörande förekomst och utformning av olika familjepolitiska förmåner, till analys och samordnade forskningsaktiviteter. Sam-

tidigt har det skett en förskjutning av intressefokus från demografiska frågeställningar mot frågor som rör välfärdsutveckling, ansvarsfrågor och sociala jämlikhetsmål i familjepolitiken.

Utöver familjeobservatoriet finns ett nätverk bestående av regeringstjänstemän, *Senior officials*, som möts två gånger per år för information och erfarenhetsutbyte samt en *Demografisk expertgrupp*, som inrättades 1994 för att biträda kommissionen vid sammanställningen av årliga demografiska rapporter. Den första rapporten avser 1994 och ägnar stort utrymme åt familjemönstrets utveckling i medlemsländerna.

1994 inrättades slutligen även ett särskilt *Nätverk för arbete och familjeliv*, med uppgift att främja en familjevänlig utveckling inom arbetslivet. Ett särskilt pris för nyskapande initiativ, det s.k. *European Social Innovation Award*, har inrättats av detta nätverk. Genom ett samarbete med den svenska familjeårskommittén ägde den första utdelningen av priset rum i Sverige, i anslutning till det seminarium om Arbete och familjeliv, som den svenska familjeårskommittén arrangerade i samarbete med EU-kommissionen 1 juni 1995. (Se avsnitt 3.3.3 och 4.2.4).

Kommitténs sekretariat har i anslutning till familjeåret haft goda kontakter med samtliga nätverk. Sedan 1995 har Sverige egna representanter i nätverken.

4.2.3 Aktuella EU-frågor

De faktiska familjepolitiska resultat som hittills uppnåtts inom EU har främst utvecklats med utgångspunkt i Romfördragets jämställdhetsartikel men också genom avtal mellan arbetsmarknadens parter på europeisk nivå. De gäller åtgärder som syftar till att öka möjligheterna att förena familj och arbetsliv, dvs. frågor om arbetsrätt, föräldraledighet och barnomsorg som drivits framför allt av Nätverket för barnomsorg, under Kommissionens jämställdhetsenhet.

I den mån EU-samarbetet gäller familjepolitiken motiveras detta således i dag främst utifrån jämställdhetspolitiska överväganden och betraktas därmed huvudsakligen som en kvinnofråga och inte som en fråga om barns rättigheter och välfärd. Det finns därför inga gemensamma åtaganden eller ens ett officiellt erkännande av att socialt förebyggande insatser och insatser för social prevention bland barn som står utanför barnomsorgen eller vars föräldrar är arbetslösa skulle kunna vara en fråga för en gemensam policy.

Socialt skydd har inom EU sin förankring huvudsakligen i medborgarnas arbetsmarknadsanknytning, eftersom reglering och samarbete på detta område är kopplat till den ekonomiska integrationen.

Det pågår dock mellan EU-länderna en debatt som gäller dels socialpolitiken i stort, dels också barn- och familjepolitik som en del av den generella välfärdspolitiken. I denna finns två skiljelinjer. Den ena gäller statens roll i förhållande till familjen. Den andra handlar om huruvida sociala förmåner skall vara utformade som individuella rättigheter eller knutna till individens familjestatus, dvs. till ett familjeförsörjarbegrepp.

Storbritannien avvisar, bl.a. med hänvisning till att familjen tillhör privatsfären, starkt varje tanke på statlig inblandning i familjeangelägenheter. Man är på den grunden kategorisk motståndare till att frångå den princip som i dag gäller och som stadfäster att familjepolitik är en nationell fråga som ej ligger inom EU:s kompetensområde.

Mot denna syn står länder med en mer traditionell familjeuppfattning. Den företräds främst av Tyskland och Luxemburg, som förespråkar en familjepolitik där familjepolitiska förmåner som knyts till äktenskap och traditionella familjeformer. De har under familjeåret också engagerat sig för att familjepolitiken ska få ett erkännande inom EU.

De nordiska länderna, men också Holland och Spanien, förordar å sin sida också en aktiv familjepolitik på nationell nivå, men en familjepolitik som ställer barnen i centrum och som tar sin utgångspunkt i individuella rättigheter och universella förmåner som omfattar alla barn och föräldrar oavsett familjeform. Detsamma gäller i viss utsträckning också Frankrike och Belgien, möjligen med den skillnaden att barnperspektivet där är svagare förankrat. I frågan om en eventuell vidgning av EU:s kompetensområde till att också omfatta familjepolitiken intar man dock i dessa länder samma principiella hållning som Storbritannien.

I anslutning till familjeåret gjordes försök att ge familjepolitiken en hemvist på den politiska agendan. Under det tyska ordförandeskapet i EU:s ministerråd inbjöd Tysklands familjeminister till ett informellt familjeministermöte, inspirerat av familjeårets debatt om en deklaration om familjers skyldigheter och rättigheter. Vid detta informella familjeministermöte, som ägde rum i Berlin i september 1994 och till vilket även de dåvarande ansökarländerna Sverige, Norge, Finland och Österrike inbjöds, enades man dock i stället om

att fortsätta det erfarenhets- och informationsutbyte som inletts och att förstärka instrumenten härför.

De europeiska familjeorganisationernas konfederation COFACE, som har konsultativ status vid Kommissionen, är det organ som varit mest pådrivande i den familjepolitiska debatten. Organisationen har i sitt handlingsprogram för 1996 satt upp målet att familjepolitiken skall ges en legal bas i den kommande översynen av unionsfördraget.

I sin egenskap av paraplyorganisation för familjeorganisationer som representerar vitt skilda synsätt kan COFACE självfallet inte profilera sig alltför starkt i debatten. Jämställdhetsfrågor och krav på individuella rättigheter har emellertid varit återkommande teman vid de konferenser som organisationen arrangerat själv eller medverkat i under familjeåret.

4.2.4 Intresse för svensk familjepolitik

COFACE har liksom flera andra organ inom EU visat starkt intresse för svensk familjepolitik. Familjeårskommitténs sekretariat har till följd av detta inbjudits att medverka i olika arrangemang i EU-länderna, i anslutning till familjeåret. Sekretariatet har också kontaktats av utländsk press för information om svensk familjepolitik samt medverkat i europeiska TV-program.

Frågor om arbete och familjeliv, om jämställdhet, om den svenska föräldraförsäkringen, om den demografiska utvecklingen och om individuella sociala rättigheter har varit återkommande teman vid dessa. Framför allt har man varit intresserad av hur vi i Sverige lyckats förena en hög kvinnlig förvärvsfrekvens med hög fruktsamhet. Kommitténs medverkan i dessa sammanhang redovisas i avsnitt 4.3.

I slutet av familjeåret inbjöds den svenska familjeårskommittén av Kommissionens Generaldirektorat för sysselsättning, arbetsmarknad och socialpolitik att i samarbete med kommissionen organisera ett seminarium på temat *Arbete och familjeliv*. Som ett resultat av detta samlades ett 100-tal deltagare från EU:s medlemsländer till en konferens i Saltsjöbaden den 19-20 juni 1995.

Vid denna konferens möttes, på inbjudan av familjeminister Anna Hedborg, företrädare för arbetsmarknadens parter, forskare, regeringstjänstemän och tjänstemän inom EU-kommissionen till ett fritt meningsutbyte kring frågor om de familjepolitiska konsekven-

serna av den aktuella utvecklingen i Europa samt om innebörden av olika lösningar för att förena arbete och familjeliv. Bl.a. diskuterades olika modeller för barnomsorg och andra tjänster, ledighetsregler och arbetstidsorganisation samt distansarbete.

I samband med seminariet arrangerades, som redan nämnts, den första prisutdelningen i EU:s *European Social Innovation Award*, som delas ut till företag och andra arbetsgivare för innovativt och familjevänligt utvecklingsarbete i den egna arbetsorganisationen. En dokumentation från seminariet finns publicerad på engelska och franska och sprids nu, bl.a. av EU:s Nätverk för arbete och familjeliv, via ett nyhetsbrev som går ut i EU-länderna i 4000 exemplar på 7 språk. Rapporten fogas som separat bilaga till betänkandet.

4.2.5 Framtiden

Familjepolitiken faller idag, som redan framgått, utanför EU:s egentliga kompetensområde. EU-länderna har emellertid samtidigt i FN gjort gemensamma åtaganden som har bäring på familjepolitiken. Samtliga EU-länder har således ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter och skrivit under dokumenten från FN:s världskonferenser om utveckling och humanitära frågor under 1990-talet. Dessa dokument rymmer ett antal referenser till familjen och betonar staternas ansvar när det gäller att stötta familjerna och deras individuella medlemmar, med beaktande av barnets bästa, jämställdhet mellan kvinnor och män samt målen att utrota fattigdom, skapa sysselsättning och verka för en hållbar utveckling.

EU-länderna har också nyligen, i FN, ställt sig bakom den resolution om uppföljning av det internationella familjeåret, som antagits i FN:s generalförsamling under dess 50:e session. Dessa åtaganden måste på sikt komma att påverka debatten också inom EU.

Inom Europaregionen pågår en familjepolitisk debatt också i Europarådets regi. Europarådet, som idag omfattar 38 länder, har en central uppgift när det gäller den rättsliga prövningen av mänskliga rättigheter i Europaregionen. Rådet organiserar dessutom vartannat år europeiska familjeministtermöten och bedriver inom olika styr- och arbetsgrupper ett utvecklings- och översynsarbete som har bäring på ländernas familjepolitik.

I anslutning till familjeåret har det bl.a. skett en översyn av Europarådets sociala stadga, varvid det tidigare familjebegreppet reviderats och ersatts med ett föräldrabegrepp. Vidare har den socialpolitiska

styrgruppen arbetat med att ta fram en rekommendation för en sammanhängande och integrerad familjepolitik och driver sedan 1992 det tvärsektoriella projektet Childhood Policies Project. Två familjeministermöten har genomförts under den tid familjeårskommittén varit verksam. De har haft barns rättigheter (Paris 1993) respektive fadersrollen (Helsingfors 1995) som teman.

Den svenska familjeårskommittén har inte varit inkopplad i de svenska insatserna inom Europarådet, varför dessa inte tas upp närmare i kommitténs rapport.

Lite tillspetsat kan dock sägas att medan EU, utifrån sitt kompetensområde, i familjeårsdebatten haft sin utgångspunkt i ett jämställdhetsperspektiv som främst ställt *föräldrarna* i blickpunkten, med arbetsrättsliga och socialpolitiska krav, så har Europarådet å sin sida tagit sin utgångspunkt i FN:s barnkonvention och *barns* rättigheter, med tonvikt på kulturella och civilrättsliga aspekter. Bl.a. organiserade rådet som bidrag till FN:s familjeår konferensen *Evolution on the Role of Children in Family Life: participation and negotiation*, i december 1994, i samarbete med Spaniens socialministerium.

De internationella barnorganisationerna bedriver sedan flera år, med utgångspunkt bl.a. i FN:s barnkonvention, en aktiv kampanj inom EU för att få in ett barnperspektiv i EU-politiken. En barnlobby, i vilken bl.a. Svenska Rädda Barnen är starkt engagerad, har formerat sig i ett *Forum for Child Welfare*.

Inför den förestående översynen av Maastrichtfördraget har barnorganisationerna gått samman med ungdomsorganisationerna i en bred koalition som bildat det gemensamma nätverket *Euronet for NGO:s promoting the Rights of Children and Young People*. Syftet är att arbeta utifrån en gemensam plattform för att driva kravet att barns och ungdomars rättigheter ska tydliggöras i unionsfördraget.

Den svenska familjeårskommittén har i sina inlägg i den europeiska debatten (se 4.3) haft ambitionen att tydliggöra den svenska familjepolitikens förankring i ett välfärdsperspektiv, som ställer *både barnen och det moderna föräldraskapets villkor* i centrum. Argumenten har främst tagit fasta på den oro över den aktuella befolkningsutvecklingen som kommer till uttryck i bl.a. EU:s policydokument. De har därför hänvisat mindre till FN:s barnkonvention och mer till nödvändigheten av att uppmärksamma de konkreta problem som dagens föräldrar har att hantera.

Bedömningen har härvid varit att det är inom EU:s ministerråd och i förhandlingsspelet mellan arbetsmarknadens parter som de struktu-

rella villkoren för morgondagens europeiska familjer läggs fast och att det är nödvändigt att nå ut i dessa församlingar med argument som låter sig integreras också i de referensramar som styr den ekonomiska politiken.

Kommittén har i det perspektivet, i sina kontakter inom EU, sett COFACE som en viktig samarbetspart och noterat organisationens ambitioner att föra upp en familjepolitik med socialpolitiska förtecken på dagordningen vid den kommande regeringskonferensen (Jfr bl.a. organisationens uttalande i betänkandets bilaga Reconciling Work and Family Life).

Under och efter familjeåret har det skett ett närmande mellan å ena sidan företrädarna för en traditionell familjesyn och förespråkarna för ett barnperspektiv. I Europaparlamentet finns således i dag en gemensam parlamentarikergrupp, *Intergroup for Family, Children and Solidarity*, som tillkommit genom en sammanslagning av två tidigare grupper, en för familjefrågor och en för barnfrågor.

Det är också intressant att notera att COFACE nyligen gått samman med barn- och ungdomsorganisationerna i det nybildade Euronet for NGO:s promoting the Rights of Children and Young Persons.

4.3 Kommitténs internationella engagemang

Kommitténs sekretariat har, genom sin huvudsekreterare, varit engagerat i följande internationella verksamheter i anslutning till FN:s familjeår:

Förhandlingar inom FN och EU

- 930426-30 FN:s förberedande familjeårskonferens, Malta
- 930628-0702 FN:s socialministtermöte, Bratislava
- 940915 EU:s familjeministtermöte, Berlin
- 941018-19 FN:s generalförsamling, New York
- 950204-07 FN:s uppföljande koordinatorsmöte, Bratislava
- 950308-10 FN:s sociala toppmöte, Köpenhamn
- 950410-19 FN:s sociala utvecklingskommission, New York

Anordnande av internationella konferenser

- 940530-31 *Paternité – Quel(s) avenir(s)?*
Svensk-franskt forskarmöte om faderskap på
Centre Culturel, Paris, i samarbete med Svenska Institutet
- 940801-05 *Alla dessa familjer.*
Seminarium om familjebegreppet, Nordiskt Forum, Åbo,
i samarbete med familjeårssekreteriaten i Danmark,
Finland och Norge
- 940914-16 *Women, Stress and Heart Disease.*
Tvärvetenskapligt forskarsymposium på Svenska
Läkarsällskapet, Stockholm. Samarbete med Institutet för
Psykosocial Miljömedicin, Karolinska institutet
- 950320-21 *Den nordiska familjen och välfärdsstaten*
Nordiskt forskarmöte i Saltsjöbaden i samarbete med de
nordiska familjeårssekreteriaten
- 950505-06 *Men's Family Relations*
Europeiskt forskarseminarium i Göteborg. Samarbete med
Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet
- 950619-20 *Arbete och familjeliv.*
Europeisk konferens i Saltsjöbaden, i samarbete med EU-
kommissionen

Medverkan som föreläsare

- 931116-18 *Europe et politique familiale*, Caisse nationale des
Allocations familiales, Obernai, Frankrike
- 940406-07 *Gender Equality, Children and the Family*, Centre
for Western European Studies, Univ. of Calif., Berkeley.
- 940119-21 *Familles et Recherches*, officiellt öppnande av det franska
familjeåret, Institut de l'Enfance et de la Famille och
UNESCO, Paris
- 940303 *Debatt i franska nationalförsamlingens socialpolitiska
utskott*, Paris
- 940527-29 *Crossing Borders, International Dialogues on Gender,
Social Politics and Citizenship*, Forskningsrådsnämnden och
Centrum för kvinnoforskning, Sthlms universitet
- 940530-31 *La condition paternelle en Suède*, Centre Culturel Suédois,
Paris
- 941114-16 *Health Aspects of Refugee Families in the Nordic Countries*,
Universitetet i Linköping
- 941116 *The Family in a Changing Europe*, Deutsches Jugendinstitut,
Dresden
- 941205-06 *Femmes et Familles*, COFACE, Lissabon,

- 950619-20 *Reconciling Work and Family Life*, Kommittén för FN:s familjeår och EU-kommissionen, Saltsjöbaden
- 950731-0804 *Las relaciones padres-hijos: presente y futuro*, Sommar universitetet i El Escorial och Spaniens socialministerium, Madrid

Intervjuer och artiklar i utländsk press.

- 1994-04-08, *Contra Costa Times*, Catherine Hedgecock:
Two nations' agendas that put children first – Scandinavian policies aired at UC-Berkeley
- 1994-04-08, *West Country Times*, Catherine Hedgecock:
Child's welfare at core of Scandinavian policies
- 1994-04-19, *Le Monde*, Jean-Michel Normand:
Mobilisation pour l'emploi en Suède: Le chômage sans l'exclusion
- 1994-04-19, *Le Monde*, Jean-Michel Normand:
Le retour du baby-boom
- 1994-04-29, *Espace Social Européen*, Isabelle Moreau:
La politique familiale suédoise est pragmatique
- 1994-04-29, *Espace Social Européen*,
La générosité du modèle suédois
- 1994-04-29, *Les Echos*, Jean-Michel Bezat,
Une partie de la majorité et les syndicats critiquent la loi famille
- 1994-04-29, *Les Echos*, Jean-Michel Bezat
Suède: concilier vie professionnelle et familiale
- 1994-08-26, *Le nouvel Économiste*, Philippe Gallard:
Démographie: La Suède procree au-dessus de ses moyens
- 1994-11-15, *Le généraliste*, Catherine Durand:
L'étonnant congé parental des Suédois
- 1995- *Femina*, Catherine Durand:
Être père en Suède
- 1995-01 *Famille Magazine*, Catherine Durand:
Heureux comme un père en Suède
- 1995-04-26, *Biba* (maj -95), Catherine Durand:
Suède: des grands blonds et des couffins

Medverkan i radio- TV- och video-program

- 1994-02-27 Société Radio-Canada, intervju av Ginette Lamarche
- 1994-04-08 Radiointervjuer i stationer över Californien
- 1994-09-15 Télévision Suisse-Romande, Myriam Meuwly: *Temps présent*: la natalité de la Suède

- 1994-09-21 TV 5-Europe, Myriam Meuwly: *Temps présent: la natalité de la Suède*
- 1994-10-15 *Magazines Culturelles de Françoise Wolff*, Radio Television Belge och EU-kommissionen
- 1995-06-26 *Une certaine idée du père en Europe*, EuroSanté Video, EU-kommissionen och COFACE, bidrag till det europeiska familjeministermötet i Helsingfors, 1995
- 1995-06-29 Radio France Inter, intervju av M. Lacoste

Övrig internationell verksamhet

a) Avgivna yttranden

- Yttrande till Nationalkommittén för FN:s befolkningskonferens ang. dokument till FN:s befolkningskonferens
- Synpunkter på Europarådets Draft Recommendation on Coherent and integrated family policies
- Yttrande till Socialdepartementet med anledning av förfrågan från FN:s generalsekreterare om önskvärdheten att utarbeta en deklaration om familjens roll, skyldigheter och rättigheter.
- Yttrande till Nationalkommittén för FN:s befolkningskonferens över slutdokumentet till Befolkningskonferensen i Cairo

b) Deltagande i internationella konferenser

- 930616-18 *Fathers in the Families of Tomorrow*, Köpenhamn, Danmarks socialministerium och EU-kommissionen
- 940602-04 *Le social dans l'Europe communautaire*, EU-kommissionen och Frankrikes socialministerium, Paris
- 941006 *Children, Families and Working Life*, Helsingfors, STAKES
- 941007-08 *A Well-Adjusted Working Life*, Kellokoski, STAKES, Finland
- 940913-14 *The Future of Families*, Bonn, Tysklands ministerium för familj och äldre och EU-kommissionen
- 941001-02 *Men's families*, Köpenhamn, Nordiska nätverket för mansforskning
- 941124-26 *Single Parents Families*, Amsterdam, Nederländska familjeårskommittén
- 941201-03 *Evolution of the Role of Children*, Madrid, Europarådet och Spaniens socialministerium

c) Medverkan i arbets- och nätverksgrupper

- Den nordiska samarbetsgruppen för FN:s familjeår
- EU:s demografiska expertgrupp
- Frankrikes social-, arbetsmarknads- och utbildningsministeriers interdepartementala samarbetsgrupp för forskning om barn, ungdom, familj och samhällets institutioner

d) Besök av internationella delegationer

Japan, Indien, Nya Zeeland, Australien, Tunisien

Ekonomiskt bistånd

a) Seminarier:

- Who Cares, internationell konferens, Finland, IUFO, 940515-18
- Nordiskt nätverksmöte om flyktinghälsa, IPM, 941114-15
- Stöd till nätverksprojekt i två ryska städer, Centrum f. Välfärdsforsk.
- Stöd till delegater från utvecklingsländer inför FN:s familjeårskonferens i Bratislava, 950204-07

b) Publikationer

Projektet Families of the World

c) Utvecklingsprojekt

- The Global Family, lokal-TV & videoolympiad, Föreningen Sambandet
- Indigenous Forum -94, Föreningen Fjärde Världen
- Familjen i ett lokalt miljonätverk, Svenska inst. för sociala uppfinningar
- The Uganda Women's Action Group in Sweden for Aids Orphans
- Tjejer i Europa, Botkyrka kom. kulturenhet

Utöver dessa internationella projekt har kommittén inom ramen för sin projektverksamhet även lämnat stöd till 13 svenska flykting- och invandrarprojekt

5 Nordiskt samarbete

5.1 Den nordiska samarbetsgruppen för FN:s familjeår

I anslutning till familjeåret har ett informellt samarbete etablerats mellan de nordiska länderna. Detta inleddes vid den förberedande FN-konferensen på Malta i april 1993 och har sedan fortsatt fram till årsskiftet 95/96. Inom ramen för detta samarbete har information utväxlats och samråd skett inför de överläggningar som ägt rum i FN och inom EU-kretsen.

Samarbetet har också varit basen för gemensamma arrangemang i anslutning till familjeåret. Det första av dessa ägde rum på Nordiskt Kvinnoforum i Åbo, i augusti 1994.

Danmark, Finland, Norge och Sverige arrangerade där under rubriken *Alla dessa familjer*, en gemensam forskardebatt om familjebegreppet. Från Sverige medverkade professor Rita Liljeström.

Redan under förberedelserna till familjeåret väcktes planerna på ett gemensamt forskarmöte om nordisk familjepolitik. Den 19-20 mars 1995 kunde Sveriges familjeminister inbjuda sina kollegor samt ett 30-tal forskare till ett nordiskt samarrangemang i form av ett expertmöte i Saltsjöbaden på temat *Den nordiska familjen och välfärdsstaten*. Island hade inte möjlighet att medverka som arrangör men var representerat genom en av de medverkande forskarna.

5.2 Bidrag till en gemensam kunskapsutveckling

De nordiska länderna uppvisar stora likheter både när det gäller målen, utformningen av olika förmånssystem och strategier inom familjepolitiken. Ländernas familjepolitik går tillbaka till reformer

som gav kvinnor en ställning som självständigt rättssubjekt redan under 20- och 30-talen. Gemensamma drag är också bl.a. satsningen på generella stödformer, utvecklingen av serviceförmåner samt den tidiga satsningen på stöd till enförälderfamiljer.

Vid expertmötet i Saltsjöbaden presenterades aktuella nordiska jämförande studier om föräldrars tidsanvändning och villkor i arbetslivet, om barns situation i familj och barnomsorg samt om familjepolitikens utveckling och utmaningar, med kommentarer från forskare från vart och ett av de deltagande länderna.

Forskarna betonade vikten av att slå vakt om den generella familjepolitiken och dess särdrag och varnade samtidigt för de risker för ökad segregering som finns inbyggda i en utveckling mot ökad decentralisering, pluralism och nymoralism. Vikten av att vara på sin vakt mot risken för ökade klasskillnader och ökad marginalisering i tider av nedskärningar och resursbrist betonades, liksom det paradoxala i att allt fler arbetar övertid samtidigt som arbetslösheten ökar.

Forskarna framhöll också vikten av att uppmärksamma de fördelningspolitiska konfliktdimensioner som familjepolitiken rymmer i form av latenta motsättningar mellan generationer, mellan löntagare och icke-löntagare, mellan hög- och låginkomsttagare, mellan tjänsteproducenter och klienter och kanske också mellan kvinnor och män. Bl.a. pekades här på utsattheten bland män med svag position på arbetsmarknaden som inte har samma möjligheter som kvinnor att välja föräldraskap i stället för arbete.

Anpassningen mellan familj och arbetsliv var ett centralt tema. Den nordiska forskningen visar där att män har bättre formella möjligheter än kvinnor att ta hänsyn till familjen i det egna arbetet, men att de utnyttjar dessa möjligheter sämre än kvinnorna. Kvinnorna däremot tänjer på sina snävare formella ramar genom personliga överenskommelser och olika individuella strategier. Forskningen tyder dock på att jämställdheten ökar både vad gäller arbetstider och arbetsdelning i hemmen. Sverige tycks ha kommit längst i detta avseende.

Ett återkommande tema var flexibilitet i arbetslivet. Farhågor uttrycktes för att mer flexibla arbetstidsmönster kan medföra uppkomsten av arbetstidsformer med osäkra arbetsvillkor, vilket ytterligare skulle försvaga ställningen för grupper med svag arbetsmarknadsanknytning. Forskarna underströk vikten av att fackföreningarna uppmärksammar behovet av kollektiva regleringar och ramar för flexibiliteten.

När det gällde barnens situation betonades de kvalitativa skillnaderna och komplementära dragen i daghemsmiljön och familjen. Forskningen visar att de nordiska familjerna är mycket barnorienterade och att föräldrarna ägnar praktiskt taget all sin tid utanför arbetet åt samvaro med barnen.

Förskolan är ett komplement till hemmet som ger barnen tillfälle att utveckla sin sociala kompetens och kommunikationsförmåga, egenskaper som blir allt viktigare i det moderna samhället. Samtidigt finns ett samband mellan det som händer i hemmet och det som händer i barnomsorgen. Forskarna varnade därför för risken att daghemmet förstärker de klasskillnader som finns mellan barnen. Barn med dålig kommunikationsförmåga och bristande social kompetens klarade sig sämre i gruppen, vilket ställer krav på en medveten pedagogisk hållning från personalens sid.

Forskarnas bidrag har dokumenterats i rapporten *Building Family Welfare*, som fogas som en separat bilaga till betänkandet.

5.3 Fortsatt samverkan

Vid expertmötet betonades värdet av det nordiska samarbetet. Frågan om en uppföljning väcktes och samlarbetsgruppen inbjöds att återkomma med förslag.

Den nordiska samlarbetsgruppen har därför enats om att föra fram ett förslag om fortsatt informellt samlarbete av nätverkskaraktär, som bas för nya nordiska samarrangemang, med inriktning på forskning och kunskapsutveckling.

6 Summering av erfarenheter och bedömningar

Den svenska handlingsplanen har formulerat Sveriges medverkan i FN:s familjeår i ett mycket brett perspektiv, som rymmer både en internationell och en inhemsk arena. I kommitténs uppdrag har inte ingått att utvärdera de initiativ som tagits under året, ej heller att lägga förslag om fortsatta insatser. Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts i arbetet med FN:s familjeår, vill kommittén dock i detta kapitel avslutningsvis summera sina erfarenheter och redovisa vissa allmänna bedömningar som rör båda dessa arenor.

6.1 Uppföljningen av familjeåret i FN

Det internationella familjeåret har ingått som en av flera världsomspännande manifestationer för fred och mänskliga rättigheter som genomförts i Förenta Nationernas regi under 1990-talet. En serie världskonferenser, som alla utgör led i en gemensam strävan mot en hållbar global utveckling i alla världens nationer, har hållits. Konferenserna har fört fram rättvisa och sociala mål som riktmärken för den ekonomiska utvecklingen och resulterat i gemensamma uttalanden och handlingsplaner, där respekt för mänskliga rättigheter och ett ansvarsfullt hushållande med jordens resurser utgör det gemensamma fundamentet.

FN:s allmänna förklaring och konventioner om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter och slutdokumenten från världskonferensen om mänskliga rättigheter i Wien 1993, befolkningskonferensen i Kairo 1994, Världstoppmötet om social utveckling i Köpenhamn 1995 och kvinnokonferensen i Peking 1995 samt förberedelserna för den kommande boende- och bebyggelsekonferensen i Istanbul, Habitat II, i juni 1996 betonar alla nödvändigheten av att sätta individen och familjen i dess olika former i centrum, att arbeta för demokrati, social rättvisa, jämställdhet mellan kvinnor och män och att stärka barnets rättigheter.

Ett genomgående inslag i dokumenten är betonandet av att arbetet med att förverkliga dessa mål måste börja på basplanet, i människors vardag. Dokumenten understryker vikten av förändrade attityder och värderingar för att finna nya lösningar på gemensamma försörjningsproblem samt att utveckla produktionsformer som stärker den sociala gemenskapen och främjar en långsiktigt hållbar, global utveckling. De handlar om hur vi alla gemensamt måste verka för en bättre hushållning både med miljön och med mänskliga resurser. I samtliga dessa dokument finns talrika hänvisningar till familjen och familjens roll i samhällsutvecklingen.

Förberedelsearbetet inför de olika FN-konferenserna har i varierande grad skett fristående från varandra, med separata organisationer för förberedelser och genomförande både i FN och på nationell nivå. Detta har även gällt FN:s familjeår, som dock inte haft en lika omfattande institutionell inramning och styrning som de övriga manifestationerna. Arbetet under familjeåret har således inte varit inriktat på en gemensam slutkonferens med en global handlingsplan som slutmål. Tonvikten har i stället lagts vid nationella och lokala insatser.

En resolution om uppföljning av det internationella familjeåret antogs av FN:s generalförsamling vid dess 50:e session. Resolutionen inbjuder medlemsländerna att följa upp och fortsätta arbetet från familjeåret på nationell och lokal nivå, med inriktning på att främja familjemedlemmarnas individuella rättigheter och med särskilt beaktande av jämställdhet samt barns trygghet och utveckling.

Den internationella uppföljningen av familjeåret ska enligt resolutionen integreras i den Sociala utvecklingskommissionens arbetsprogram (ECOSOC, resolution E/RES/1995/60). Avsikten är att arbetet skall inriktas på information, erfarenhetsutbyte och expertmedverkan, samt resursmobilisering för biståndsinsatser i utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna. Detta föreslås ske bl.a. via familjeårets frivilligfond, som döps om till UN Trust Fund on Family Activities. Vidare uppmanar resolutionen generalsekreteraren att avge en rapport till generalförsamlingen vid dess 52:a session som infaller 1997.

6.1.1 Fortsatt bevakning och rapportering

Det informations- och erfarenhetsutbyte som skett under FN:s internationella familjeår har trots stora skillnader i kultur och rättsuppskattning resulterat i ett närmande i synen på familjen mellan länder som tidigare stått långt ifrån varandra, inte minst i fråga om jämställdhet och barnets rättigheter.

Det främsta resultatet av det internationella familjeåret är sannolikt just den ökade förståelsen för det samspel som finns mellan å ena sidan nödvändiga sociala och ekonomiska samhällsinsatser och å andra sidan den dynamik som ryms i medborgarnas individuella livsprojekt. Familjen fungerar för de flesta människor både som ett nav och ett integrerande nätverk och utgör på många håll ett yttersta skydd mot risken för social utslagning.

Sverige har under familjeåret deltagit aktivt i debatten inom FN om familjens och familjepolitikens uppgifter i det moderna samhället. Den betoning på förebyggande insatser som utmärker svensk familjepolitik har därvid lyfts fram som ett centralt inslag i kampen mot fattigdom och social utslagning.

Kommittén anser det angeläget att Sverige fullföljer sitt internationella engagemang i dessa frågor.

Kommittén anser vidare att den nationella uppföljningen av familjeåret bör samordnas och integreras med de insatser som görs bl.a. i samband med uppföljningen av Världstoppmötet om social utveckling, varvid Konventionen om förbud mot alla former av diskriminering av kvinnor samt Konventionen om barnets rättigheter bör utgöra självskrivna utgångspunkter, liksom även dokumenten från tidigare nämnda konferenser.

6.1.2 Informations- och erfarenhetsutbyte

Generalsekreteraren har i sin rapport till Generalförsamlingen föreslagit uppföljningsinsatser i form av information och statistikutveckling. Den resolution om uppföljning av familjeåret som antagits i Generalförsamlingen stöder Generalsekreterarens förslag.

Internationellt erfarenhetsutbyte och samarbete kring kunskapsutveckling och statistik erbjuder viktiga incitament till utveckling både på nationell och global nivå. Internationellt samarbete kring statistiskt utvecklingsarbete och insatser som syftar till att utveckla

metoderna för social rapportering är därför både en nationell och en internationell angelägenhet.

Sverige har i sin syn på uppföljningen av FN:s familjeår, liksom även när det gäller Världstoppmötet om social utveckling, understrukit behovet av statistiskt utvecklingsarbete kring familjerelationer och familjers livsvillkor.

Familjerelationer fyller viktiga funktioner vid fördelningen av samhällets välfärd och som sociala skyddsnät mot ofärd. Därför finns anledning att överväga vilka indikatorer som kan användas i analysen av familjebetingad välfärd och inventera den statistik som kan användas härför.

Utan anspråk på fullständighet lämnar vi här några exempel på frågor och statistik som aktualiserats i den debatt som förts i anslutning till FN:s familjeår.

En första fråga som inställer sig gäller *barns familjerelationer*. Hur ser barnens familjer ut, och vilken roll spelar de i vardagen? Vilka andra människor ingår i barns primära nätverk, i och utanför hushållet? Hur har de förändrats över tid?

En annan fråga gäller *föräldraskapet*. Hur påverkas barnlöshet bland kvinnor respektive män av olika förhållanden i samhället? Trots att vi talat länge om jämställdhet och nya papparoller är kunskaperna om det moderna faderskapets vardag fortfarande begränsade. Vem blir pappa, hur ofta? Vilka skillnader finns mellan olika samhällsgrupper?

Andra områden gäller familjernas *försörjningsvillkor* och frågor om hur familjens medlemmar disponerar sin tid, enskilt och tillsammans. Hur utvecklas familjelivet under olika produktionsvillkor och arbetsmarknadsförhållanden? Vad betyder moderna kommunikationsmedel och modern teleteknik för familjeliv och relationerna inom familjen?

Vilken roll spelar familjen vid *flyttning och social rörlighet*? Hur ser övergången mellan ursprungsfamilj och egen familjebildning ut i olika samhällsgrupper? Hur fördelas ansvaret för försörjning och arbetsbördor mellan generationerna och hur fördelas rättigheter och tillgångar? Vilka skillnader finns mellan olika samhällsgrupper och hur avspeglas de i social, etnisk och geografisk segregation?

Slutligen, men inte minst, vilka meningsfulla mått kan utvecklas när det gäller olika former av *familjepolitiskt stöd*, och dess fördelning i samhället? Hur kan vi mäta utfallet och värdera familjepolitikens roll när det gäller att motverka fattigdom och social utslagning? Vad betyder samhällets stöd när det gäller att

förebygga och motverka att familjer splittras? Vilka dynamiska, avsedda och icke avsedda effekter har olika bidragsformer? Vilka formella och informella stödresurser finns i närmiljön? Hur ser skillnaderna i dessa avseenden ut i olika familjetyper och vad betyder de för kvinnor respektive män och barn med olika social och etnisk bakgrund.

Sverige har genom tillgången till befolkningsregister och statistik av god kvalitet goda förutsättningar att lämna värdefulla bidrag till statistiskt utvecklingsarbete.

Kommittén anser det därför angeläget att Sverige, i uppföljningen av familjeåret, medverkar aktivt och pådrivande i det statistiska utvecklingsarbetet.

Kommittén anser vidare att det kunde finnas anledning att initiera en bred granskning av familjebegreppet i lagar, statistik och forskning, exempelvis genom anordnande av ett internationellt expertmöte.

6.1.3 Biståndsinsatser

I FN:s resolution om uppföljning av det internationella familjeåret föreslås att familjeårets frivilligfond skall omvandlas till en Trust Fund i FN-regi för familjeorienterade verksamheter.

Kommittén anser det angeläget att man också i svenska biståndsinsatser och samarbetsavtal fäster stor vikt vid familjefrågor och familjepolitiska aspekter. Kommittén vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av att uppmärksamma situationen i Central- och Östeuropa.

Larmrapporter om barnarbete, gatubarn och kommersiellt, sexuellt utnyttjande av barn vittnar om hur utsatta barn är när fattigdom och svält bryter ner etablerade sociala strukturer så att familjer inte längre kan fungera som garantier för barns trygghet och säkerhet. Detta är förhållanden som måste bekämpas på många plan, både genom akuta insatser och genom långsiktigt preventiva åtgärder med stöd i en medveten familjepolitik.

I det svenska samarbetsprogrammet för Central- och Östeuropa är ett av målen att bidra till att fördjupa demokratins kultur. Kommittén vill därför erinra om familjeårets motto: *Building the smallest democracy in the heart of society*, som på svenska översatts till *Demokratin börjar i familjen*.

Jämställdhet bildar en viktig ingång i detta arbete. Stöd till kvinnor kommer alltid barnen till del, i synnerhet i samhällen där hela, eller en stor del av ansvaret för barnens väl vilar på kvinnornas axlar.

Kommittén anser samtidigt att också barnets rättigheter bör ges en egen, framskjuten plats i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa.

Kommitténs sekretariat har i anslutning till familjeåret sammanträffat med olika representanter för de baltiska staterna och andra länder i Östeuropa. De har alla visat stort intresse för att ta del av svenska erfarenheter i sitt arbete med att bygga ut samhällsstödet till barn och föräldrar. Man önskar ta del av praktiska erfarenheter och förebilder, som kan omformas och anpassas till situationen i det egna landet. I detta söker man stöd för att bygga upp egen "know how", men värjer sig för färdiga modeller.

Kommittén för FN:s familjeår har, i anslutning till sin projektverksamhet, medverkat till att finna finansiering för ett bilateralt nätverksprojekt som syftar till att utveckla lokala förebyggande insatser inom mödra- och barnhälsovården, i samarbete med sociala myndigheter och forskare.

Kommittén anser det angeläget att denna typ av stöd, liksom även andra insatser som ställer barns och föräldrars livsvillkor i fokus, kan utvecklas och finna etablerade former för finansiering inom ramen för det svenska biståndet.

6.2 Nordiskt samarbete

Familjepolitiken är en av hörnpelarna i den nordiska välfärdsmodellen. Det har därför varit naturligt att utveckla ett nordiskt samarbete inom ramen för familjeåret. Ett informellt samarbete som omfattat ömsesidig information om utvecklingen i respektive land, samordning inför förhandlingar i FN och EU samt samverkan om forskningsinformation och kunskapsutveckling i form av gemensamma arrangemang upprättades således mellan länderna i anslutning till familjeåret.

Denna typ av samarbete svarar väl mot kravet på nordisk nytta. Det bygger på den samsyn och de gemensamma utgångspunkter som finns i de nordiska länderna i förhållande till omvärlden. Samtidigt öppnar de skillnader som finns i utformningen av ländernas familjepolitik möjligheter till jämförande studier och ett erfarenhets-

utbyte som kan ge de enskilda länderna värdefull information för eget utvecklingsarbete och politisk reformverksamhet.

Kommittén anser det därför angeläget att denna typ av informell samverkan kan fortsätta inom ramen för det nordiska samarbetet.

6.3 Fortsatt engagemang i den europeiska debatten

Vid förhandlingar i FN förs Sveriges talan sedan inträdet i EU i de flesta fall av det land som under den aktuella perioden innehar ordförandeskapet i EU:s ministerråd. Innan förhandlingarna går till förhandlingsbordet bereds dock frågorna gemensamt av alla medlemsländerna i EU-kretsen. Det är främst vid detta viktiga EU-samråd som medlemsländerna har möjlighet att framlägga sina förslag och hävda sina ståndpunkter.

Sveriges engagemang i den internationella uppföljningen av FN:s familjeår har således en europeisk inramning som har sin bas i den debatt som förs inom EU. Även om familjepolitiken i dag ligger utanför EU:s kompetensområde har Sverige därför anledning att följa och delta i den europeiska debatten inom familjepolitikens område.

I denna debatt spelar forskning och utvecklingsarbete en viktig roll. Det är i den tidiga begreppsbildningen som problembilden definieras, perspektiven läggs fast och ramarna för framskrivningar av verkligheten utvecklas. Forskning och utvecklingsarbete betraktas också inom EU som viktiga instrument för att uppnå den integration och harmonisering av ländernas politik som är ett långsiktigt mål för samarbetet inom socialpolitikens område.

Den debatt som förts under FN:s familjeår tyder på att frågor om de familjepolitiska konsekvenserna av den aktuella samhällsutvecklingen och om familjepolitikens roll som välfärdspolitiskt styrmedel fått ökad internationell uppmärksamhet. Ett resultat av detta är ett ökat intresse för uppföljning och utvärdering av olika länders familjepolitik samt en ökad efterfrågan på information, oavsett vilken legal status familjepolitiken har på den politiska dagsordningen.

Kommittén anser det därför angeläget att Sverige deltar i denna debatt och aktivt verkar för att frågor om barns villkor ställs i fokus

för det kunskaps- och erfarenhetsutbyte som sker i det europeiska samarbetet. Barns livsvillkor är en viktig måttstock på ett lands västånd.

6.4 Internationellt forskningssamarbete

Svensk familjepolitik har under senare år ofta rönt positiv uppmärksamhet i internationella studier som rör barn och barns livsvillkor. Sverige placerar sig högt på de flesta av de välfärdsindikatorer som brukar användas vid internationella jämförelser.

Det är i det perspektivet viktigt att uppmärksamma att den moderna svenska familjepolitiken har utvecklats under en period av ekonomisk expansion, olik den som Sverige i dag har att möta. Vårt samhälle är idag dessutom mer heterogent och mer föränderligt än tidigare, både vad gäller familjesammansättning, befolkning och socio-ekonomiska förhållanden.

För att bevara de goda resultat vi hittills uppnått behöver vi därför utveckla våra kunskaper både om de verkningsfulla faktorerna i den förda politiken och om de nya förutsättningar som finns inbyggda i en samhällsutveckling som vi i dag delar med många andra länder.

Det är en utveckling som rymmer frågor om barns och ungdomars livsmiljöer, om jämställdhet mellan kvinnor och män och om omsorgen om gamla och sjuka. Den rymmer också frågor om samspelet mellan stat och kommun och mellan individ och kollektiv – frågor som gäller välfärdsstatens legitimitet och effektivitet och som alla är av central betydelse för utformningen av den framtida familjepolitiken.

Andra frågor handlar om familjerelationernas betydelse i sociala utslagningsprocesser, om sambanden mellan ekonomisk utveckling och migration, såväl inhemsk som internationell samt om effekterna av olika integrationspolitiska strategier. Ytterst gäller dessa frågeställningar frågor om produktionens villkor och den sociala reproduktionens betingelser i ett föränderligt Europa.

Under familjeåret har forskning om familj och familjepolitik ställts i blickpunkten över hela världen. Forskningskonferenser och forskarmöten har ägt rum, nya samarbetskontakter har etablerats över hela jordklotet och svenska forskare har deltagit i forsknings-samarbete på såväl nordisk som europeisk och global nivå.

Detta har skett dels via forskarvärldens egna kanaler, dels genom initiativ som tagits inom ramen för FN:s familjeår, i syfte att skapa möten över nationsgränserna.

Många av dessa initiativ har tillkommit genom extraordinära insatser med anledning av FN:s familjeår. En förutsättning för att mer långsiktigt utveckla och underhålla det internationella samarbetet är emellertid att det finns nationella infrastrukturer som kan underlätta och härbärgera nödvändiga samarbetskontakter. Det behöver finnas samordningsmekanismer och strukturer för information och kunskapsförmedling, med legitimitet och resurser för löpande bevakning och uppdatering av såväl nationella som internationella informationsflöden.

Kommittén anser det mot denna bakgrund angeläget att internationellt samarbete inom familjepolitikens område ges hög forskningspolitisk prioritet.

6.5 Uppföljning av det svenska familjeåret

Att ställa familjelivet i fokus innebär bl.a. att ställa frågor om hur barn, mödrar och fäder lever i vardagen och vilka resurser de har i sin närmiljö. Det innebär också att ställa frågor om vilken roll samhället som kollektiv kan spela och faktiskt spelar, när familjernas egna resurser inte räcker till.

Detta är frågor som bildat utgångspunkt för kommitténs arbete i Sverige. Kommitténs uppdrag har inte varit att utreda och komma med åtgärdsförslag. Det är uppgifter som legat på andra kommittéer som arbetat parallellt med familjeåret. Uppgiften har i stället varit att aktualisera dessa frågor inom berörda organisationer och myndigheter och i den allmänna debatten. Uppgiften har varit att så frön, inte att skörda, tukta eller anså sådden.

En samlad redovisning av erfarenheterna från den utvecklingsverksamhet som initierats inom ramen för FN:s familjeår, med stöd av medel ur Allmänna arvsfonden, kan göras först efter projektperiodens slut den 30 juni 1996.

I avvaktan härpå redovisas i detta avsnitt några av de erfarenheter som gjorts i arbetet med det svenska familjeåret och de slutsatser vi dragit av detta.

6.5.1 Behov av insatser för att förstärka den långsiktiga kunskapsutvecklingen om barn och familj

Ett viktigt motiv för Sveriges medverkan i FN:s familjeår har varit att främja kunskapsutvecklingen om familjelivets villkor i det svenska samhället samt om effekterna av den svenska familjepolitiken.

Betydelsen av internationellt forskningssamarbete, som instrument både för politiskt integrationsarbete och för att utveckla familjepolitikens kunskapsunderlag har redan framhållits. Behovet av en nationell infrastruktur som skapar goda förutsättningar för internationellt samarbete har också understrukits. Vi vill emellertid avslutningsvis också peka på insatser som kan motiveras utifrån rent nationella överväganden.

Skilsmässor och familjesplittring – ett aktuellt kunskapsområde

Frågor om familjesammanhållning och familjesplittring har i anslutning till FN:s familjeår väckt stor uppmärksamhet över hela världen. Nya familjemönster, av vilka separations- och skilsmässoutvecklingen är en del, har väckt en allmän oro om konsekvenserna främst för barnen och deras uppväxtförhållanden. Frågor om föräldraansvar och barns rättigheter har givits stort utrymme i den internationella debatten.

Också i Sverige har skilsmässoproblematiken fått stor uppmärksamhet och har utgjort ett centralt tema i de insatser som gjorts i anslutning till familjeåret.

Frågan om en större satsning för att belysa orsakssammanhang och konsekvenser av skilsmässoutvecklingen har därför aktualiserats i anslutning till familjeåret. En utgångspunkt har bl.a. varit de frågor som ställdes vid kommitténs skilsmässohearing och som handlade om skilsmässoutvecklingens orsaker och följdverkningar samt om effekterna av det befintliga stödet i samband med en skilsmässa/separation. Andra utredningsrapporter och aktuell forskning har också pekat ut olika frågeställningar som skulle behöva ges en bred genomlysning.

Kommittén har bedömt att många av dessa frågor är svåra att behandla i en studie som koncentrerar sig enbart på skilsmässor. De har en sådan komplexitet att det är angeläget att bredda perspektivet

och se skilsmässoutvecklingen i sitt sammanhang, som en del av det moderna familjemönstret.

Kommittén anser därför att man innan man tar ställning till en sådan satsning bör överväga möjligheterna att utveckla en infrastruktur för långsiktig informationsförsörjning som kan tillgodose olika kunskaps syften inom familjepolitikens område.

Behovet av en långsiktig strategi för informationsförsörjning om barn och familj

Kommittén har i avsnitt 6.1.2. pekat på behovet av statistiskt utvecklingsarbete som ställer familjerelationer och barns välfärd i fokus. De frågeställningar som där lyfts fram gäller självfallet också i ett inhemskt perspektiv.

Frågeställningarna är allmänt hållna och bygger på överväganden om behovet av statistik för internationella jämförelser och långsiktig analys. I Sverige finns redan i dag olika register och databaser som är möjliga att utnyttja både för tvärsnittsanalyser och för longitudinell analys av bl.a. skilsmässor och familjerelationer. Det finns också kvalitativa studier, som kan ge en fördjupad kunskap om familjelivets dynamik. För att få en mer systematisk belysning av de sociala processerna bakom statistikens ögonblicksbilder skulle lärdomarna från dessa studier behöva knytas samman och läggas till grund för en bred epidemiologisk studie, kompletterad med strategiska fördjupningsstudier.

Många av frågeställningarna är emellertid inte möjliga att behandla på grund av brist på data. Utvärdering och analys av orsakssamband kräver tillgång till longitudinella data som ger underlag för att göra strategiska urval. Upprättandet av en longitudinell databas med statistik om barn och deras familjerelationer från olika källor skulle dock göra det möjligt både att belysa skilsmässoutvecklingen och dess konsekvenser för olika grupper av barn. En longitudinell databas skulle också skapa förutsättningar för ett statistiskt utvecklingsarbete kring familjebegreppet samt tillgodose ett behov av långsiktig informationsförsörjning för utvärdering och analys, såväl i forskning som i reformarbete.

Kommittén anser därför att SCB bör få i uppdrag att inleda ett utvecklingsarbete med inriktning på att bygga upp en infrastruktur för informationsförsörjning om barns familjeförhållanden och uppväxtvillkor.

I ett sådant uppdrag bör ingå att pröva de praktiska, juridiska, forskningsetiska och ekonomiska förutsättningarna för att, med utgångspunkt i befintliga register, bygga upp en databas som skall kunna användas som

- a) ett longitudinellt register för tidsserienanalyser som belyser samspelet mellan å ena sidan barns familjeförhållanden och välfärd och å andra sidan familjepolitikens utformning
- b) en urvalsram för riktade studier som skulle göra det möjligt att komplettera registeranalysen med longitudinella analyser på grundval av intervjuundersökningar samt analyser som grundar sig på kvalitativa metoder.

För att en satsning på ett longitudinellt barn- och familjeregister ska komma till långsiktig nytta bör en grupp forskare som representerar en bred metodologisk och teoretisk kompetens knytas till projektet redan från början. Upprättandet av en longitudinell databas bör integreras i ett långsiktigt samarbete kring forskning om barn och familj.

Kommittén anser därför att det vore angeläget att i anslutning till upprättandet av den longitudinella barn-databasen engagera forskare som är beredda att medverka i databasens uppbyggnad, för att utnyttja den i sin egen forskning.

Uppläggning av ett demografiskt barnregister

Kommittén anser att det föreslagna registret bör byggas upp som ett demografiskt barnregister, som läggs upp på så sätt att det går att göra transformeringar dels till ett hushållsregister, dels till ett familjeregister. En alternativ lösning kan vara att utifrån ett hushållsregister utveckla både ett barnregister och ett familjeregister. Dessa register bör sedan kunna användas som bas för både statistik och urvalsundersökningar, där den demografiska informationen kan kompletteras med andra registeruppgifter och/eller intervjudata. Helst bör man redan i basregistret kunna föra på andra registeruppgifter än de rent demografiska.

Kommittén anser vidare att det vore värdefullt att pröva möjligheten att införa ett statistiskt familjebegrepp som knyts till barn med gemensamma föräldrar. I ett land som Sverige, där registrerade äktenskap förlorat i betydelse som mätare av familjebildningens

variationer, och där familjebanden ofta sträcker sig utanför hushållet, måste man hitta nya kriterier för beskrivning av familjemönster och familjeprocesser. Därför föreslås ett familjebegrepp som baseras på det gemensamma föräldraskap, som tar sin början vid ankomsten av det första barnet i en gemensam barnkull. Med svensk policy vid fastställande av faderskap kan man med denna definition även flertalet särboende fäder.

Denna operationalisering av familjebegreppet föreslås för att göra det möjligt att belysa den interna familjedynamiken och förändringarna i familjemönstret över tid. Den innebär att familjebegreppet knyts till ett gemensamt föräldraansvar, som inleds när ett första gemensamt barn kommer till världen och som avgränsas av antalet gemensamma barn. Det skapar också möjligheter att utveckla andra begrepp, såsom hushåll och familjekrets, för att beskriva t.ex. familjeuppbrott och särboende, utvidgade eller ombildade familjer.

Teoretiskt anknyter definitionen till en syn på familjen som ett gemensamt projekt, byggt på personligt engagemang och investeringar i tid och omsorg, i ett system av sociala relationer som sträcker sig över tid och rum. Den respekterar och tydliggör föräldraskapets karaktär av livsprojekt, och skiljer ut detta från föräldrparets samlevnadsrelation som, vare sig den är formaliserad eller ej, bygger på ett förhandlingsbart kontrakt som kan omförhandlas eller brytas.

Metodologiskt slutligen möjliggör den föreslagna ansatsen kohortanalyser på familjenivå, vilket är en poäng både vid analys av förändringar i familjemönster och familjeprocesser över tid och vid utvärdering av familjepolitiska reformer.

Makten över forskningen

Svensk forskning om barn och familj har stor bredd. Den är spridd över ett stort antal forskningsdiscipliner och institutioner, med en tyngdpunkt vid universiteten i Göteborg, Stockholm och Linköping. Också övriga universitet och högskolor lämnar emellertid viktiga bidrag till kunskapsutvecklingen inom området.

Splittringen på många discipliner och forskningsfinansiärer skapar en svåröverskådlig marknad både för forskare och forskningens användare och resulterar därför i ett matchnings- och tillgänglighetsproblem när det gäller att nyttiggöra forskningens resultat för omvärlden.

Det finns därför anledning att överväga vad som kan göras för att göra forskningen mer tillgänglig för utomstående. Syftet med forskningsinformation är självfallet att nyttiggöra forskningens resultat. För att bli effektiv måste informationen därför utvecklas i samverkan med dem som ska omsätta forskningresultaten i praktisk handling. Den måste införlivas i en process med aktiva kontaktytor, ett gemensamt språk och instrument för matchning i tid och rum. Den måste också ha sin förankring i en struktur som dels är tillräckligt tydlig för att utomstående ska kunna orientera sig, dels är tillräckligt flexibel för att kunna integrera den utveckling som hela tiden sker både i forskningen och i den praktiska verksamheten.

Frågan om forskningsinformation har dels en teknisk aspekt dels aspekter som hänger samman med frågor om forskningens organisation och finansiering och med ramarna för samspelet mellan berörda aktörer.

Både i Danmark och i Norge har fackdepartementen på barn- och familjeområdet utvecklat institutionaliserade former för dialogen med forskarvärlden. I Danmark finns ett nätverk för barn- och familjeforskning som sammankallas regelbundet och ett nyhetsbrev som distribueras med viss periodicitet genom Socialministeriets försorg. I Norge har Barn- og familiedepartementet, i samarbete med Norges forskningsråd, utarbetat särskilda program för samordning av forskningen om barn och familj, vilka blir styrande för anslags-tilldelning och uppföljningsinsatser under en given period.

Som komplement till dessa instrument, som fungerar som kontaktytor för ömsesidig information mellan departement och forskare, har man i båda länderna tillgång till forskningsinstitut med tvärvetenskaplig kompetens, som kan ta emot uppdragsforskning, när regeringen önskar få en viss frågeställning eller ett aktuellt kunskapsområde genomlyst.

I Finland samordnas forskning, utvecklingsarbete och forskningsinformation av STAKES, f.d. Socialstyrelsen, som omorganiserats till ett tvärvetenskapligt institut för kunskapsutveckling inom social- och hälso- och sjukvårdssektorn.

Kommittén anser det angeläget att formerna för forskningsinformation inom barn- och familjeområdet utvecklas och att man i samband därmed även prövar förutsättningarna att upprätta ett långsiktigt forskningsprogram, där bl.a. investeringen i en longitudinell databas kan nyttiggöras.

6.5.2 Erfarenheter av kommitténs utvecklingsverksamhet

Statliga medel för lokal utvecklingsverksamhet fyller idag en viktig funktion både som resurs för lokala utvecklingsinsatser och som kanal för information och kommunikation mellan den statliga och den lokala nivån.

Det anslag som Kommittén för FN:s familjeår disponerat för lokalt utvecklingsarbete har spelat en betydelsefull roll, både när det gäller mobiliseringen av intresset att medverka i genomförandet av den svenska handlingsplanen och för kommitténs kontakter med fältet.

Erfarenheterna från FN:s familjeår vittnar bl.a. om att det är möjligt att stimulera till utvecklingsinsatser och att få till stånd en lokal process även med ganska kort förankringstid om den kommer i rätt tid i förhållande till utvecklingen på fältet.

En majoritet av ansökningarna har gällt tidiga förebyggande insatser för föräldrar och barn i splittrade familjer samt i invandrar- och flyktningfamiljer. Det är framför allt dessa grupper som i dag faller utanför samhällets skyddsnät eller saknar kunskap och kraft att ta sig fram på egen hand i det utbud av stödinsatser som samhället erbjuder. Ansökningarna har här givit budskap både om grupper som faller utanför det reguljära skyddsnätet och om vilka resurser som kan finnas på lokal nivå. De ger också antydningar om hur förnyelse och förändringsarbete med förankring på lokal nivå kan initieras på bred bas.

Utmärkande för projekten är att de bygger på idéer, ambitioner och verksamheter som initierats av människor på fältet och att de i många fall bygger på samverkan mellan olika förvaltningar och mellan offentlig verksamhet och folkrörelsegrupper.

Ibland har de kommit till stånd som en lösning på en egen problematik, som t.ex. arbetslöshet eller en osäker arbetssituation. De har då givit en bild av hur ett ekonomiskt kärvt klimat ibland kan frigöra kompetens och kreativa resurser för lokalt förnyelsearbete. I andra fall handlar det om engagemang och eldsjälar som har kraft och energi att dela med sig också till andra.

Ett år är emellertid kort tid. För att en utvecklingssatsning skall ha en bestående verkan krävs både en viss varaktighet, en aktiv uppföljning med erfarenhetsåterföring och fortsatta initiativ inom en sammanhållande ram.

De projekt som initierats i anslutning till FN:s familjeår bör därför ses som punktinsatser som ingår i ett bredare spektrum av verksam-

heter och initiativ för att integrera utsatta grupper genom lokal samverkan. De erfarenheter som gjorts inom ramen för kommitténs utvecklingsprojekt behöver därför sättas in i och värderas i ett nationellt perspektiv, innan mer bestämda slutsatser kan dras. I avvaktnen härpå redovisar kommittén i följande avsnitt vissa allmänna överväganden utifrån denna projektverksamhet.

6.5.3 Behovet av förebyggande familjepedagogiskt stöd samt insatser för att integrera utsatta barn och föräldrar

Behovet av familjekunskap

Kunskaper om det moderna familjelivets krav, dynamik och blindskär är viktiga byggstenar i barns och ungdomars vuxenförberedelse. De är också medel att stärka barn och föräldrar i förmågan att hantera problem i den egna familjesituationen.

Många unga människor är i dag dåligt förberedda för de krav som familjeliv och föräldraskap kommer att ställa på dem. Det gäller såväl i praktiska frågor, som i frågor om familjeekonomi och frågor om ansvar och relationer i den egna rollen som förälder och som partner i föräldraskap och samlevnad.

Att stärka barn, ungdomar och föräldrar både i kompetensen att klara av den egna praktiska vardagen och i deras kompetens att hantera relationer inom den egna familjen, torde därför vara en av samhällets viktigaste insatser för att förebygga såväl skilsmässor och splittrade familjer, som familjevåld och våld i samhället.

Skolans roll

Skolan har en nyckelposition när det gäller att förbereda barn och ungdom för deras kommande vuxenliv. Det står också i skollag och läroplaner att skolan i samarbete med hemmen skall främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Det finns bl.a. mot den bakgrunden anledning att i olika sammanhang och på alla nivåer i ungdomsskolan ta upp och diskutera frågor kring familj och samhälle.

I anslutning till FN:s familjeår, har det kommit fram mycket nytt kunskapsmaterial, i form av sammanställningar, rapporter, radio-kassetter och videofilmer, som skulle kunna tas tillvara i skolans arbete. Det finns också underlag för att ta fram läromedel för olika utbildningsändamål och på olika nivåer i ungdomsskolan. Bland de projekt som erhållit medel från Kommittén för FN:s familjeår ingår f.ö. också ett projekt som direkt avser läromedel för samlevnadsundervisningen för högstadiet och gymnasiet.

Med modern informationsteknik finns i dag stora möjligheter att levandegöra sådant som eleverna själva är upptagna av. Dit hör familjerelationer. Det är ett område där barnen själva kan känna sig som experter, med egna erfarenheter att dela med sig av. Deras erfarenheter har också viktiga saker att lära oss vuxna, lärare och föräldrar. Det framgick inte minst i den serieteckningstävling om familjen som tidningen Kamratposten arrangerade med anledning av familjeåret hösten 1994, i samarbete med Socialstyrelsen, (Kamratposten nr 12/94).

Barn, föräldrar och lärare behöver ett gemensamt språk för att hantera sina inbördes relationer. Det gäller svenska familjer och det gäller självfallet i särskilt hög grad familjer som kommit hit från andra länder och andra kulturer. Inom ramen för en levande undervisning finns möjligheter att nalkas kulturskillnader på ett sätt som väcker nyfikenhet och intresse.

Ett positivt intresse för familjelivet i andra kulturer kan också vara ett sätt att få invandrade familjer att känna sig välkomna i den svenska skolan. Också frågor om etik och moral bör vara möjliga att ta upp på ett naturligt sätt, när man kommer in på olika kulturyttringar i samband med diskussioner om familjen och modernt familjeliv. Temat familj och samhälle skulle därför kunna vara ett redskap också i kampen mot främlingsfientlighet och mobbning. Med dagens mediateknik öppnas här många möjligheter.

Familj och samhällsfrågor är ett tema som är möjligt att nalkas från många olika håll. Hithörande frågor kan tas upp i många olika ämnen i skolan. Det är också ett tema som lämpar sig för arbete i annorlunda former. Det är dessutom ett ämne som skulle kunna ge föräldrasamverkan ett konkret innehåll och i avdramatiserade former ta upp frågor som rör bl.a. relationerna inom tonårsfamiljer. Skolan skulle vidare kunna samverka med den kommunala familjerådgivningen och genom att anlita det expertkunnande som där finns, samtidigt erbjuda familjerådgivningen möjligheten att använda skolan som plattform för förebyggande insatser.

För närvarande arbetar Skolkommittén med frågor som rör skolans inre arbete. I uppdraget ingår att föreslå åtgärder som kan stimulera den pedagogiska utvecklingen i skolan, att ta tillvara mångfalden och samhällets mångkulturella karaktär som en resurs i skolarbetet samt att överväga hur inflytandet för barn och föräldrar skall kunna stärkas.

Kommittén anser att det vore värdefullt om Skolkommittén inom ramen för sitt uppdrag hade möjlighet att uppmärksamma de frågor som här har förts fram.

Primärvårdens möjligheter

Familjekunskap är som ämne vidare än den traditionella föräldrautbildningen som ges inom mödra- och barnhälsovården. Ingen av dem kan ersätta den andra. Den föräldrautbildning som i dag praktiseras i primärvårdens regi är mycket fokuserad på nyföddhetsperioden och relationerna inom familjen i samband med barnets ankomst.

Detta är en nyckelperiod i familjernas liv. Det är då nya roller utkristalliserar och nya identiteter grundläggs. Det är också då som attityder och förväntningar ställs på sin spets och mönster för samvaron inom familjen tar form. Den föräldrautbildning i form av föräldragrupper som erbjuds blivande föräldrar inom mödrahälsovården fyller en viktig funktion i denna omställningsprocess. Den hjälper nyblivna föräldrar att hitta en egen botten och medvetenhet i sina nya roller.

Föräldrar är emellertid ingen homogen grupp. De har olika problem och blir föräldrar under skiftande omständigheter. Omställningen till föräldraskap betyder också olika saker för pappor och mammor.

Både kommittén och andra myndigheter har under familjeåret stött olika utvecklingsprojekt som syftat till att utveckla ett socialt förebyggande arbete med särskilda föräldragrupper inom föräldrautbildningen. Det har gällt pappagrupper, ensamma mammor och tonårsmödrar, dvs. grupper där föräldrarna befinner sig i en likartad livssituation och får stöd av varandra i bearbetningen av känslor och upplevelser i samband med det kommande föräldraskapet.

Dessa projekt fyller en viktig uppgift både när det gäller att bana väg för mer jämställda föräldraroller och som en socialt förebyggande insats, som ger otrygga blivande föräldrar kraft att växa genom stödet av andra i samma situation. Ofta har dessa projekt tillkommit

i samverkan med sociala myndigheter och/eller frivilligorganisationer.

Socialtjänstens ansvar: Lokala nätverk och pedagogiskt stöd

Även efter den första perioden som nybliven förälder har många föräldrar behov av stöd i föräldrarollen i form av information, rådgivning, stödsamtal och i bland också krisstöd. Detta behov är särskilt påtagligt i anonyma storstadsområden, och där särskilt bland invandrarfamiljer och unga ensamstående mammor. En växande grupp är också umgängesföräldrar och arbetslösa föräldrar.

Det handlar om utsatta grupper som lätt faller igenom i de generella skyddsnäten och som har dåliga kunskaper om vilken hjälp de kan få inom ramen för de offentliga stödsystemen eller som i sökandet efter rätt instans löper risk att tappa bort både sig själv och självkänslan på vägen.

Men det handlar också om enkla vardagliga behov av information, erfarenhetsutbyte och socialt erkännande i ett föräldraskap som utspelar sig i isolering från vänner, släkt och bekanta.

Under familjeåret har ett antal projekt som erbjuder olika lösningar och stödformer för att möta dessa gruppers behov initierats. Det har skett med stöd både av Kommittén för FN:s familjeår och av andra myndigheter, främst Folkhälsoinstitutets Barnprogram och Socialstyrelsens projekt Barn i Fokus.

Syftet med dessa projekt har varit att utveckla nätverken runt de utsatta familjerna. Projekten fyller ett stort behov, inte minst de som vänder sig till invandrarkvinnor och deras barn. De bygger broar på marknivå och knyter de första maskorna i ett nät för att integrera de allra mest utsatta barnen i den svenska samhällsgemenskapen.

Andra projekt gäller nätverk och kunskapsuppbyggnad som vänder sig till föräldrar vars föräldraskap är förenat med speciella omständigheter, fränskilda pappor, adoptivföräldrar, föräldrar med funktionshinder etc. Många av dessa har initierats av självhjälpsgrupper, andra sker i lokal samverkan med olika myndigheter.

Kommittén anser det angeläget att de samlade erfarenheterna av dessa verksamheter följs upp och utvärderas. De bör kunna ge vägledning för fortsatta insatser, både på riksnivå och på lokal nivå, i arbetet med att stärka socialt utsatta familjer och förebygga tidiga risker för social utslagning bland barn och unga.

I samhället med sociala förändringar är det viktigt att förstå
hur

sociala förändringar påverkar samhället och dess utveckling.

Även efter den första perioden som ingår i läroplanens första
period behövs av stor i läroplanens i form av läroplanens
innehållning, såsom att det är viktigt att ha en tydlig
särskilt påtagligt i många avseenden, och det är viktigt att
innehållningen och även innehållningen i läroplanen
grupp är också innehållningen i läroplanen, för att

Det handlar om att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
alla ska förstå och även förstå innehållet i läroplanen, för att
kan få en tydlig innehållning i läroplanen, för att
söka efter ett tydligt innehåll i läroplanen, för att
söka efter ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

Men det handlar också om att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

Utöver detta är det också viktigt att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
och så vidare, för att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
samt med ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

Enligt detta är det också viktigt att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
alla med ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

Andra aspekter på läroplanen är också viktigt att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
samt med ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

Konkret innebär det att ha en tydlig innehållning i läroplanen, för att
samt med ett tydligt innehåll i läroplanen, för att

7 Slutord

FN:s familjeår har givit impulser till kunskapsutveckling och socialt utvecklingsarbete, inriktat på att förebygga social utslagning och fostra barn och unga till demokrati, på lokal, nationell och internationell nivå. Förändringsarbete har initierats och ny forskning inletts.

Den svenska kommittén för FN:s familjeår avslutade sitt arbete den 31 december 1995. Vi har i denna rapport velat peka ut några av de insatser som enligt kommitténs bedömning är angelägna för att följa upp ambitionerna bakom handlingsplanen för Sveriges medverkan i familjeåret.

De utvecklingsprojekt som startats i anslutning till familjeåret, kan med några undantag återföras på ett socialt förändringsarbete och ett kunskapssökande kring modernt föräldraskap, speglat ur olika perspektiv – kvinnans, barnets och mannens.

Det som återstår är att knyta samman dessa perspektiv, i en samlad reflektion om hur samhället som kollektiv bäst kan stödja dagens föräldrar i den viktiga roll de har och måste ha, både i omsorgen om små barn som behöver omedelbar vård och tillsyn, och i samvaron med de större barnen.

Kanske behövs en särskild påminnelse om föräldrarnas och familjens betydelse just för de lite äldre barnen och ungdomarna, som rent praktiskt klarar sig på egen hand. Både stora och små barn behöver kärlek, vänskap och omtanke. Men de behöver dessutom både föräldrar och andra vuxna som bollplank och samtalsparter för att hitta sin roll i samhället. Och de behöver engagerade vuxna som inspirationskällor för att utveckla en egen etisk livshållning.

FN:s familjeåret har haft ett motto: *Demokratien börjar i familjen*. Familjen är emellertid ingen isolerad företeelse, skild från samhället i övrigt och föräldrar är inga supermänniskor. Om mottot ska bli verklighet måste föräldrar, såväl pappor som mammor, få den uppbackning som krävs för att föräldraskapet ska bli till en positiv kraft.

Det är också nödvändigt att vi tar till oss hur olika villkoren är för olika grupper av föräldrar och diskuterar de uppfordringar som

familjeårets motto ställer på oss inte bara som föräldrar utan även som medmänniskor och medborgare i ett land som vill fostra barn och unga till jämlikhet, social rättvisa och demokrati.

Appendix 1

Kommittédirektiv

Kommissionen Appendix 1

Kommittédirektiv

Åtgärder med anledning av Förenta nationernas beslut att utlysa 1994 som ett internationellt år för familjen

Dir. 1992:56

Beslut vid regeringssammanträde 1992-04-09

Chefen för Socialdepartementet, statsrådet B. Westerberg, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en interdepartemental beredningsgrupp tillsätts för att utarbeta förslag till inriktning och organisation av Sveriges medverkan i det internationella familjeåret 1994.

Bakgrund

Förenta nationernas generalförsamling har den 8 december 1989 genom resolution 44/82 utlyst år 1994 som det internationella familjeåret. Familjeårets tema skall vara "Familjen, dess möjligheter och förpliktelser i en föränderlig värld". De större manifestationer, som förutsätts äga rum under familjeåret, skall anordnas på såväl lokal och regional som nationell nivå under administrativ medverkan av Förenta nationerna. Generalförsamlingen har därför beslutat att Förenta nationernas kommission för social utveckling (CSD) skall förbereda arbetet samt att det ekonomiska och sociala rådet (Ecosoc) skall fungera som samordningsorgan för familjeårets aktiviteter. Sverige är f.n. medlem i såväl CSD som Ecosoc.

Koordinatorn vid sekretariatet för det internationella familjeåret inom Centret för social utveckling och humanitära aktiviteter vid FN-kontoret i Wien har i en skrivelse vänt sig till den svenska regeringen. Han har där hemställt att Sverige förverkligar den handlingsplan för det internationella familjeåret, som antagits samtidigt med resolution 44/82 och som tillsammans med resolutionen översänts med sekretariatets skrivelse (bil.).

I samma skrivelse erinras om resolution 45/133 som generalförsamlingen antog den 10 januari 1991 och enligt vilken FN:s generalsekreterare har bemyndigats att inrätta en frivillig fond för det internationella familjeåret. I resolutionen uppmanas medlemsstaterna att anvisa medel till fonden för att denna skall kunna täcka kostnaderna för ett framgångsrikt genomförande av det internationella familjeåret, i synnerhet i de länder, vilkas ekonomiska och tekniska utveckling ännu lägger hinder i vägen för detta.

Sverige har i generalförsamlingen deltagit i besluten att genomföra det internationella familjeåret 1994 samt att anförtro åt generalsekreteraren att upprätta den frivilliga fonden. Det framstår därför som angeläget att åtgärder nu vidtas för att i Sverige förbereda och samordna aktiviteter för att förverkliga intentionerna med det internationella familjeåret.

Uppdraget

I ett inledningsskede bör en interdepartemental beredningsgrupp tillsättas för att utarbeta förslag till inriktning och organisation av Sveriges medverkan i det internationella familjeåret 1994. Gruppen bör redovisa sina överväganden senast den 10 september 1992. Jag avser att i samband med detta ta ställning till frågan om en fortsättning av gruppens arbete och dess fortsatta sammansättning.

Till beredningsgruppen bör knytas en referensgrupp med representanter för de myndigheter och organisationer som i sin verksamhet sedan länge är väl förtrogna med familjen och familjelivets problematik på såväl det nationella som det internationella fältet.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för Socialdepartementet att tillkalla en interdepartemental beredningsgrupp om högst tio ledamöter med uppdrag att förbereda den svenska insatsen för genomförandet av Förenta Nationernas Internationella Familjeår 1994,

att utse en av ledamöterna att vara ordförande,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt beredningen.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna för beredningsgruppens egen verksamhet skall belasta femte huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Socialdepartementet)

Heint

2. 1910
Heint

1. 1910

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till kommittén för FN:s familjeår (S 1992:06)

Dir. 1994:14

Beslut vid regeringssammanträde den 27 januari 1994

Sammanfattning av uppdraget

Kommittén för FN:s familjeår skall under FN:s familjeår 1994 fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna.

Bakgrund

Regeringen bemyndigade den 9 april 1992 (dir. 1992:56) chefen för Socialdepartementet att tillkalla en interdepartemental beredningsgrupp om högst tio ledamöter med uppdrag att förbereda den svenska insatsen för genomförandet av Förenta nationernas internationella familjeår 1994.

Den 24 mars 1993 överlämnade beredningsgruppen en handlingsplan för Sveriges medverkan i FN:s familjeår till statsrådet och chefen för Socialdepartementet.

Chefen för Socialdepartementet beslutade genom departementsbeslut den 29 september 1992 och den 6 april 1993 om förlängning av beredningsgruppens uppdrag i enlighet med de riktlinjer som redovisats i handlingsplanen. Beredningsgruppen antog i samband med det senare beslutet namnet Kommittén för FN:s familjeår.

Regeringen ställde den 2 december 1993 särskilda medel ur Allmänna arvsfonden till Socialdepartementets förfogande att disponeras av Kommittén för FN:s familjeår för utvecklingsverksamhet i samband med internationella familjeåret. Regeringen uppdrog vidare åt kommittén att fördela anvisade medel i enlighet med lagen (1928:281) om Allmänna arvsfonden samt de principer som angavs i beslutet. Kommittén bemyndigades i beslutet att fastställa närmare riktlinjer för fördelningen av medel för utveck-

lingsarbetet samt att inom den angivna ramen disponera medel till utvärdering och erfarenhetsspridning.

Uppdraget

Kommittén skall under familjeåret fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna. Kommittén skall i samverkan med myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjen

- stimulera till kunskapsutveckling och debatt om familjevillkor och livsformer i dagens svenska samhälle,
- uppmuntra till initiativ och utvecklingsarbete, särskilt insatser som syftar till att förebygga social utslagning,
- fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993,
- medverka till att svenska erfarenheter förs ut till internationell debatt,
- rapportera till FN om familjeåret i Sverige samt
- i samverkan med forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande organ stimulera till internationellt forskningssamarbete inom familjepolitikens område.

Kommitténs arbete skall vara avslutat före utgången av juni 1995.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Kommittén för FN:s familjeår (1992:06)

Dir 1995:105

Beslut vid regeringssammanträde den 29 juni 1995

Sammanfattning av uppdraget

Kommittén för FN:s familjeår ges utsträckt tid för att fullfölja sitt uppdrag (dir. 1994:14) t.o.m. den 31 december 1995.

Bakgrund

Kommitténs uppdrag

Regeringen bemyndigade den 9 april 1992 chefen för Socialdepartementet att tillkalla en interdepartemental beredningsgrupp (S 1992:06) med uppgift att utarbeta förslag till inriktning och organisation av Sveriges medverkan i Förenta nationernas familjeår 1994 (dir. 1992:56).

Sedan beredningsgruppen den 24 mars 1993 överlämnat en handlingsplan för Sveriges medverkan i FN:s familjeår beslutade chefen för Socialdepartementet den 6 april 1993 om förlängt uppdrag i enlighet med handlingsplanens riktlinjer. Kommittén antog i samband med detta namnet Kommittén för FN:s familjeår.

Den 27 januari 1994 beslutade regeringen att ge kommittén tilläggsdirektiv (dir.1994:14), varigenom uppdraget preciserades enligt följande:

Kommittén skall under familjeåret fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna. Kommittén skall i samverkan med myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjen

- stimulera till kunskapsutveckling och debatt om familjevillkor och livsformer i dagens svenska samhälle,
- uppmuntra till initiativ och utvecklingsarbete, särskilt insatser som syftar till att förebygga social utslagning,
- fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993,
- medverka till att svenska erfarenheter förs ut till internationell debatt,
- rapportera till FN om familjeåret i Sverige samt
- i samverkan med forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande organ stimulera till internationellt forskningssamarbete inom familjepolitikens område.

Motiv för förlängning

I de tilläggsdirektiv, som utfärdades den 27 januari 1994, antogs kommitténs uppdrag vara slutfört den 30 juni 1995. Det var vid den tidpunkten inte möjligt att förutse den omfattning kommitténs insatser skulle komma att få, bl.a. på det internationella planet.

Frågan om fortsatta insatser för att följa upp familjeåret inom FN har varit föremål för överläggningar vid olika internationella möten, bl.a. vid en interregional konferens med familjeårets nationella koordinators i Bratislava den 4–7 februari 1995 samt i FN:s kommission för social utveckling den 10–20 april 1995. Sverige har spelat en aktiv roll i dessa överläggningar och bör fortsätta att bevaka frågan när den kommer upp i FN:s generalförsamling vid dess 50:e session hösten 1995.

Vidare återstår att summera erfarenheterna under familjeåret och att redovisa de svenska insatserna i en sammanfattande slutrapport.

För att möjliggöra en uppföljning av det arbete som inletts samt ge kommittén tillfälle att lämna en samlad redovisning av Sveriges insatser i avslutning till familjeåret bör verksamheten förlängas med sex månader.

Uppdraget

Kommitténs mandat förlängs t.o.m. den 31 december 1995. Kommittén skall under den återstående verksamhetsperioden följa upp och lämna en slutlig redovisning av det arbete som inletts under FN:s familjeår.

(Socialdepartementet)

Appendix 2

Den svenska handlingsplanen

Appendix 2 Den svenska handlingsplanen

Handlingsplanen för den svenska regeringen, som antogs av Riksdagen den 11 december 1991, innehåller en rad åtgärder som rör barn och ungdom. Dessa åtgärder är inordnade i fyra huvudområden: utbildning, kultur, fritid och hälsa. I utbildningsområdet finns åtgärder som rör grundskolan, gymnasiet och högskolan. I kulturområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms litteratur, teater och film. I fritidsområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms klubbverksamhet och fritidscenter. I hälsområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms psykiska och fysiska hälsa. Handlingsplanen innehåller också en rad andra åtgärder som rör barn och ungdom, som till exempel åtgärder som rör barn och ungdoms rättigheter och barn och ungdoms delaktighet i samhällsbeslut.

Handlingsplanen för den svenska regeringen, som antogs av Riksdagen den 11 december 1991, innehåller en rad åtgärder som rör barn och ungdom. Dessa åtgärder är inordnade i fyra huvudområden: utbildning, kultur, fritid och hälsa. I utbildningsområdet finns åtgärder som rör grundskolan, gymnasiet och högskolan. I kulturområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms litteratur, teater och film. I fritidsområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms klubbverksamhet och fritidscenter. I hälsområdet finns åtgärder som rör barn och ungdoms psykiska och fysiska hälsa. Handlingsplanen innehåller också en rad andra åtgärder som rör barn och ungdom, som till exempel åtgärder som rör barn och ungdoms rättigheter och barn och ungdoms delaktighet i samhällsbeslut.

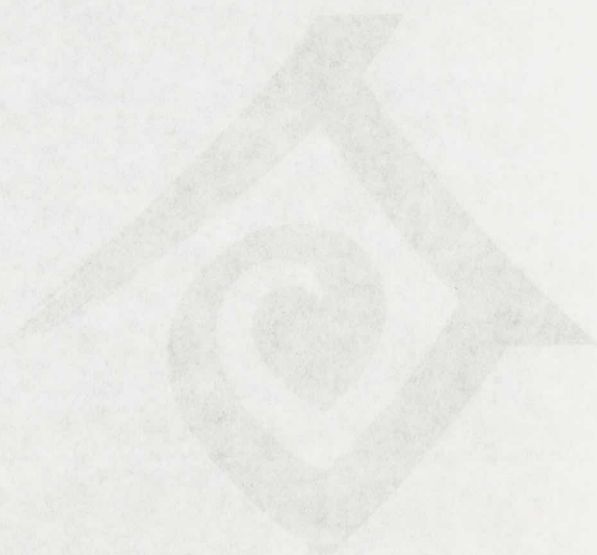
(Socialdepartementet)

*FN:s
familjeår
1994*

Mål, inriktning och handlingsprogram

FN:s
familjer
1994

Mit. inledning av Bertil Engström

FÖRORD

Den svenska kommittén för FN:s familjeår (S1992:06) vill med denna skrift inbjuda alla som arbetar med frågor som rör familjers livsvilkor att medverka i det svenska programmet för FN:s internationella familjeår, 1994.

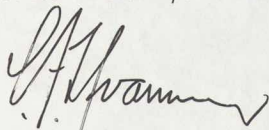
Kommittén för FN:s familjeår, som står bakom programmet, är en interdepartemental kommitté, som tillsatts för att förbereda och samordna Sveriges insatser i anslutning till familjeåret. I kommittén ingår företrädare för justitie-, utbildnings-, utrikes-, social-, arbetsmarknads-, kultur-, och civildepartementet samt socialvetenskaplig forskning.

När vi nu publicerar denna informationsskrift, är det vår förhoppning att nå ut med information om Sveriges medverkan i familjeåret till media, myndigheter och organisationer, både på riksplanet och på lokal nivå, samt till en bred allmänhet.

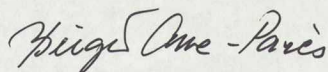
Det är också vår förhoppning att många som får denna information skall känna det angeläget att medverka till att familjeåret i Sverige når bestående resultat, i form av ny kunskap, effektivare skyddsnät och ökad livskvalitet för de familjer som idag har svårt att få vardagen att gå ihop.

Stockholm i maj 1993

För kommittén för FN:s familjeår

Carl-Anders Ifvarsson
Statssekreterare
Ordförande

Birgit Arve-Parès
Sekreterare

INNEHÅLL

FN:s familjeår	5
Sveriges medverkan i FN:s familjeår	6
Mål för Sveriges insatser	7
Den svenska familjepolitiken	8
Aktuella områden	10
Planerade aktiviteter	15

FN:s FAMILJEÅR

Förenta Nationernas generalförsamling har utlyst 1994 till ett internationellt familjeår. Bakgrunden är familjens förändrade situation och roll i det moderna samhället. Med utgångspunkt i temat "Familj: resurser och ansvar i en föränderlig värld" har medlemsländerna inbjudits att medverka med insatser, som främjar respekten för de grundläggande mänskliga rättigheterna under mottot "I familjen läggs grunden för ett demokratiskt samhälle".

Aktiviteterna under året skall bl. a. främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt bidra till att utveckla samhällets stöd i former som stärker familjernas självständighet och oberoende. De skall främst bygga på inhemska och lokala initiativ samt omfatta alla familjeformer.

Målsättningen är bl. a:

- ♦ att öka medvetenheten om hur ekonomiska, sociala och demografiska förhållanden återverkar på familjelivet,
- ♦ att fästa uppmärksamheten på rättigheter och skyldigheter för alla medlemmar i en familj,
- ♦ att anpassa och utveckla stödet till familjerna med utgångspunkt i familjernas egna problem och svårigheter,
- ♦ att stödja och uppmuntra lokala, regionala och nationella initiativ inom familjeområdet samt verka för ett ökat utbyte mellan olika organisationer,
- ♦ att bygga vidare på de resultat som uppnåtts i internationellt samarbete kring frågor som rör mänskliga rättigheter, särskilt rörande kvinnor, barn, ungdomar, äldre och handikappade.

SVERIGES MEDVERKAN I FN:s FAMILJEÅR

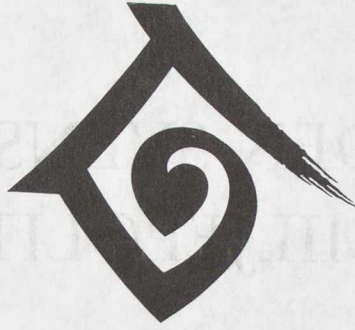
Den svenska regeringen har beslutat att Sverige skall medverka i FN:s familjeår, 1994. En särskild kommitté, Kommittén för FN:s familjeår (S1992:06), har fått i uppdrag att förbereda och samordna Sveriges insatser i anslutning till året.

Utgångspunkten för Sveriges engagemang är att insatserna skall kunna ses som inslag i en långsiktig verksamhet inom ramen för svensk familjepolitik. Sveriges medverkan i FN-året ger tillfälle att summera vad som görs inom olika sektorer och att lyfta fram aktuella erfarenheter och kunskapsbehov både för inhemsk debatt och internationellt erfarenhetsutbyte.

Avsikten är att Kommittén skall arbeta öppet och utåtriktat utan att bygga upp någon stor organisation. Kommittén skall i stället söka samverkan med myndigheter och organisationer som vill utveckla den egna verksamheten och som kan dra fördel av olika informationsinsatser i anslutning till familjeåret.

Kommittén ska också rapportera till FN vad som görs i Sverige samt föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt. Arbetet i kommittén kommer därför i första hand att inriktas på kunskapsinventering, information, forskning och internationell debatt.

En handlingsplan har upprättats och överlämnats till socialministern. I denna anges de mål och riktlinjer för Sveriges medverkan som presenteras i det följande.

MÅL FÖR SVERIGES INSATSER UNDER FAMILJEÅRET

- ♦ Att synliggöra och belysa mångfalden och komplexiteten i det familjeliv som levs i Sverige 1994, i syfte att öka förståelse för skillnader i livsstil och levnadsvillkor över kulturgränser och skilda livsformer.
- ♦ Att belysa det generella familjestödets och lagstiftningens betydelse för jämställdhet och demokrati och för den enskilda familjens livskvalitet, samt bidra med kunskapsunderlag i debatten om familjens roll och samhällets ansvar.
- ♦ Att ge utgångspunkter för preventiva och stödjande insatser inom ramen för bl a föräldrautbildning, barnomsorg och skola, familjerådgivning och socialtjänstens individ- och familjeomsorg, genom att belysa familjeandens betydelse och beroende av yttre villkor i olika livssammanhang.
- ♦ Att bidra till en långsiktig kunskapsutveckling om familjers livsvillkor i det svenska samhället.
- ♦ Att föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt och verka för internationellt erfarenhetsutbyte.

Den gemensamma utgångspunkten för dessa mål är den svenska familjepolitiken och dess inriktning.

DEN SVENSKA FAMILJEPOLITIKEN

Familjepolitiken är en av hörnstenarna i svensk välfärdspolitik. Ett grundläggande mål är att värna om att barn får goda uppväxtvillkor oavsett härkomst och familjeform. Familjepolitiken ska också medverka till att unga människor integreras i det svenska samhället och lär sig demokratiska grundvärderingar. Respekt för människors lika värde och integritet, jämställdhet mellan könen och omsorg om utsatta grupper är andra ledstjärnor.

Den svenska familjepolitiken ser familjen och föräldrarna som samhällets främsta resurs när det gäller att skapa goda uppväxtförhållanden och fostra barnen till demokratiska samhällsmedborgare.

En familj lever samtidigt inte isolerad från samhället i övrigt utan utvecklas, förändras och anpassar sig till yttre villkor och omständigheter. Samhället har omvandlats under de senaste decennierna och därmed har också nya livsformer vuxit fram och nya ramar satts för familjelivet.

Den svenska familjepolitiken ska främja både valfrihet när det gäller omsorg om barnen och jämställdhet mellan kvinnor och män. Kvinnornas deltagande i arbetslivet, som idag närmar sig männens nivå, har underlättats genom insatser från samhällets sida bl a i form av barnomsorg och föräldraledighet. Möjligheter har skapats för föräldrar att dela ansvaret både för familjens försörjning och för den praktiska omsorgen om barnen.

Invandring och inhemsk befolkningsomflyttning har samtidigt skapat nya livsmönster och förändrat värderingar om livsmål och familjestrategier. Boendemiljöer har förändrats liksom arbetslivets krav och människors nätverk. Kretsen av familj och anhöriga har minskats till ett fåtal nära anhöriga. Föräldrar har blivit alltmer beroende av samhällets stöd för att kunna förena rollen som familjeförsörjare med en god omsorg om barnen.

Omvandlingsprocessen i det svenska samhället har medfört att stödet till barnfamiljerna successivt har byggts ut.

Det omfattar idag:

Generella insatser:

- Ekonomiskt stöd för fördyrade levnadsomkostnader.
- Ekonomisk ersättning för förlorad arbetsinkomst vid vård av barn.
- Föräldraledighetsregler.
- Social omsorg och pedagogisk stimulans i samhällets barnomsorg.
- Rådgivning och hälsokontroll inom ramen för mödra-och barnhälsovården.

Riktade insatser:

Vänder sig till barn och föräldrar som på grund av speciella omständigheter har en mer utsatt position än andra. Det gäller bl a:

- barn i ensamförälderhushåll,
- barn med invandrarbakgrund,
- barn i segregerade boendemiljöer samt
- barn med fysiska, psykiska eller sociala handikapp.

Individuellt anpassade insatser:

Avser barn och föräldrar i familjer som sviktar, där föräldrarna på grund av tillfälliga eller varaktiga problem saknar kraft att klara föräldrarollen på egen hand. Här finns bl a missbruksproblem och psykiska sjukdomar men också arbetslöshet, personliga kriser och relationsproblem.

Att utveckla kunskaperna om hur samhällets olika stödformer påverkar barns livschanser, jämställdheten mellan könen samt välfärden i samhället i stort är ett viktigt motiv för Sverige att medverka i FN:s familjeår.

AKTUELLA OMRÅDEN

De svenska insatserna i anslutning till familjeåret har som huvudmål

- ♦ att ta fram ny kunskap
- ♦ att föra ut kunskaper som redan finns
- ♦ att stimulera till utvecklingsarbete och nya initiativ.

Kommittén har pekat ut vissa områden där kunskaperna behöver utvecklas. De presenteras här som olika teman som har grupperats under tre huvudrubriker:

- ♦ Familjeliv i Sverige.
- ♦ Svensk familjepolitik i historisk och internationell belysning.
- ♦ Prevention och integration - om att förebygga social utslagning och fostra barn och unga till demokrati.

Ytterligare ett område har diskuterats, nämligen "Familjen i ett flergenerationersperspektiv". Det är ett tema som ryms inom flera av de områden som tas upp. Det är aktuellt även inom ramen för EG:s Äldreår 1993, där "Solidaritet mellan generationerna" är ett huvudtema. En samordning av insatserna kommer därför att göras.

Familjeliv i Sverige

Villkoren för familjelivet, föräldraskap och barns uppväxt har förändrats under de senaste decennierna. Nya familjeformer har vuxit fram och har, parallellt med förändringar i arbetsliv och boende, skapat nya uppväxtvillkor för barn och unga.

Kunskaper att sammanställa och föra ut gäller bl a:

- ♦ nya familjeformer och faktiskt familjeliv i dagens Sverige,
- ♦ innebörden för barn och föräldrar av ökad jämställdhet i hem och arbetsliv,
- ♦ erfarenheter av etnisk och kulturell mångfald i samhället,
- ♦ konsekvenserna av social och åldersmässig segregation.

Andra kunskaper som förtjänar att lyftas fram gäller t ex de mål och drömmar som föräldrar och barn (inkl ungdomar) har i dagens svenska samhälle samt hur de gör för att förverkliga dem.

Svensk familjepolitik i historisk och internationell belysning

Inom detta tema ryms forskning och kunskapssammanställningar som belyser hur den svenska familjepolitiken vuxit fram och utvecklats.

Kunskaper att sammanställa och föra ut gäller bl a:

- Familjepolitikens framväxt och lagstiftningens förändringar, mot bakgrund av sociala, ekonomiska och demografiska förändringar samt förändringar i arbetslivets organisation.

Det finns ett starkt internationellt intresse för sådan kunskap. Målet bör vara att nå ut till en internationell publik med en samlad publikation och/eller vetenskapliga tidskriftsartiklar på bl a engelska och franska. Detta tema har ett nära samband med föregående.

Prevention och integration

- om att förebygga social utslagning och fostra barn och unga till demokrati

Den svenska familjepolitiken, liksom välfärdspolitiken i stort har en bärande princip:

Inriktning på generell prevention och integration. Det betyder att insatser till stöd för utsatta grupper, exempelvis barn och ungdom med fysiska, psykiska och/eller sociala handikapp, i första hand sker inom ramen för samhällets ordinarie verksamheter.

Kommittén har pekat ut fem strategiska områden av betydelse för det förebyggande arbetet. De gäller problem och svårigheter som många familjer delar men som får långtgående konsekvenser när de drabbar utsatta och resurssvaga familjer:

1. Familj och arbetsliv

En av grundstenarna i den svenska familjepolitiken är att göra det möjligt för föräldrar, kvinnor och män, att förena förvärvsarbete med ett aktivt föräldraskap.

Aktuella frågor att belysa gäller bl a:

- Arbetslöshetens återverkningar på familjebildning och familjeliv?
- Hur kan med utgångspunkt från arbetslivets organisation, banden mellan pappor-barn stärkas? Vilken roll spelar föräldrautbildningen och hur ska fler pappor än hittills fås att utnyttja föräldraförsäkringen?

Till detta tema hör också frågor som rör utvecklingen inom barnomsorg och skola samt relationerna mellan familj, barnomsorg och skola.

2. Familjer som splittras

I dag föds de flesta barn till en familj med två föräldrar. Allt fler barn får dock uppleva att familjen splittras innan de själva lämnar föräldrahemmet.

Aktuella frågor att belysa gäller bl a:

- Förekomsten och utvecklingen av familjeseparationer och skilsmässor i olika grupper
- Behovet av förebyggande insatser och stöd till familjer före, under och efter en skilsmässa

Av särskilt intresse är:

- insatser för att samordna samhällsstödet och familjernas kontakter med olika instanser vid skilsmässa
- insatser för att stötta ensamförälder hushåll och fränskilda fäder bl a genom nätverksarbete och frivilliginsatser.

3. Att växa i och genom familjen

I samspelet inom familjen läggs grunden till den vuxna människans livssyn och förhållningssätt till omvärlden. Familjen kan också vara ett skydd mot

en hård verklighet utanför hemmets väggar. I dagens samhälle har de sociala nätverk som underlättar övergången till vuxenlivet tunnats ut. Steget ut i vuxenvärlden kan därför ibland bli svårt.

Aktuella frågor att belysa gäller bl a:

- ♦ Föräldrarnas och familjens roll för barns och ungdomars sociala utveckling och personliga växt. Inte minst gäller det familjens betydelse i samspelet med andra personer och institutioner som medverkar i barnets fostran, t ex barnomsorg och skola.

Av särskilt intresse är:

- ♦ Insatser för att skapa sociala nätverk och miljöer som kan komplettera och samverka med familjen under ungdomars frigörelseprocess.
- ♦ Initiativ för att minska ålderssegregation och stärka banden mellan generationerna.
- ♦ Insatser för att stödja både föräldrarna i sin identitet och ungdomarna som ska frigöra sig från föräldrar och barndom för att hitta egna vuxenroller.

4. Att växa in i det svenska samhället

Detta tema handlar om olika invandrargrupperns specifika problem. De utmaningar de ställs inför när det gäller anpassningen till det svenska samhället innebär ofta särskilda påfrestningar för familjelivet.

Aktuella frågor att belysa gäller bl a:

- ♦ Invandrarkvinnors situation.
- ♦ Den höga skilsmässofrekvensen i vissa grupper.
- ♦ Situationen för barn som kläms mellan skilda kulturer och normsystem i hemmet och det omgivande samhället.
- ♦ Anhörigvård av äldre invandrare.
- ♦ Behovet av frivilliginsatser vid flyktingmottagandet.

5. När föräldrar sviktar - om utsatthet och sociala rättigheter

Detta tema tar upp familjens roll i sociala utslagningsprocesser. Det handlar också om barns rättigheter och föräldrars skyldigheter samt om gränserna mellan samhällets ansvar och föräldrars integritet då familjerna sviktar. Särskilda insatser behövs för att skydda barn och föräldrar i krissituationer eller när förmågan att vara en bra förälder saknas.

Aktuella frågor att belysa gäller bl a:

- Normkonflikter i arbetet med utsatta barn och föräldrar.
- Rättsprinciper och rättstillämpning.

Av särskilt intresse är:

- förebyggande insatser inom ramen för mödra- och barnhälsovård, barnomsorg, socialtjänst och familjerådgivning. Härvid bör barn med fysiska, psykiska och/eller sociala handikapp, barn i missbrukarfamiljer och barn i familjer med psykisk sjukdom ägnas speciell uppmärksamhet.
- Skolans roll och samarbete med familjen.

PLANERADE AKTIVITETER

Insatserna i anslutning till FN-året kommer bl a att omfatta:

Aktiviteter i Sverige:

- Information om familjeåret samt dokumentation om vad som görs i Sverige.
- Kartläggningar, kunskapsanalys och kunskapsförmedling.
- Utvecklingsarbete inom ramen för befintligt familjestöd.
- Översyn och förslag till nya reformer.
- Insatser för att främja forskning och informationsförsörjning.

Internationella aktiviteter:

- Deltagande i internationell debatt.
- Internationella solidaritetsmanifestationer.

Enskilda aktiviteter och planer redovisas i en separat bilaga som kan rekvideras från kommitténs kansli.

Kommittén kommer att registrera de verksamheter som redovisas till kommitténs kansli i en databas. Avsikten är att denna skall kunna tjäna som *idé- och kunskapsbank* dels för löpande information före och under familjeåret, dels som underlag för den svenska rapporten till FN vid familjeårets slut.

En enkel blankett för registrering av pågående och planerat arbete finns att rekquirera från kommitténs kansli. Den som lämnar in en sådan blankett förs automatiskt in i kommitténs register för utsändning av kommitténs *nyhetsbrev*.

I samband med registreringen kan den som önskar begära tillstånd att använda *FN-årets emblem*. Det får dock inte användas för kommersiellt bruk.

PLANERAD AKTIVITETER

Information om planering av aktiviteter i skolan

Arbetsplanering i skolan

- Information om arbetssätt, arbetsplanering och arbetsfördelning
- Arbetsplanering i skolan
- Arbetsplanering i skolan
- Arbetsplanering i skolan
- Arbetsplanering i skolan
- Arbetsplanering i skolan

Internationella aktiviteter

- Internationella aktiviteter
- Internationella aktiviteter

Information om internationella aktiviteter i skolan

Information om internationella aktiviteter i skolan

Information om internationella aktiviteter i skolan

Information om internationella aktiviteter i skolan

Appendix 3

Familjen – en gränslös resurs.

Tankar om FN:s familjeår.

Norra Latin 28 januari 1994.

Dokument 1994:2

Appendix 3

Familjen – en främlings reser

Tänkar om FN's familjen

Norra Latin 28 januari 1994

Dokument 1994-2

Innehåll

- Sid 4 Inledning: Familjen - en gränslös resurs*
Statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson, Socialdepartementet,
ordförande i Kommittén för FN:s familjeår
- Sid 5 Invigning av det svenska familjeåret*
Socialminister Bengt Westerberg, Socialdepartementet

Familjen och de mänskliga rättigheterna

- Sid 8 Familjeåret i FN*
FN:s koordinator för det internationella familjeåret Henryk J. Sokalski,
FN:s familjeårssekreteriat i Wien
- Sid 10 Familj och samhälle*
Professor Rita Liljeström, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet
- Sid 13 FN:s konvention om barnets rättigheter*
Expeditionschef Göran Håkansson, Socialdepartementet
- Sid 14 Sätt barnens behov i centrum*
Barnombudsman Louise Sylwander, Barnombudsmannen
- Sid 17 Samhällets yttersta ansvar för barnen*
Generaldirektör Claes Örtendahl, Socialstyrelsen.

Familj och välfärd

- Sid 19 Svensk familjepolitik i europeisk belysning*
Docent Ulla Björnberg, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet
- Sid 23 Den svenska familjen - myt och verklighet*
Docent Eva M Bernhardt, Demografiska avdelningen, Stockholms universitet
- Sid 29 Föräldraskap och arbetsliv - med fokus på mannen*
Mödrhälsöversör Göran Swedin, Jämtlands läns landsting
- Sid 30 Föräldraskap och arbetsliv - med fokus på kvinnan*
Avdelningsdirektör Agneta Nilsson, Folkhälsoinstitutet.

Det sociala nätverket

- Sid 33 Kärlek och ansvar - om behovet av ett vidgat familjebegrepp*
Ungdomsminister Inger Davidsson, Civildepartementet
- Sid 35 Familjen och folkhälsoarbetet*
Generaldirektör Agneta Dreber, Folkhälsoinstitutet
- Sid 37 Familjestöd i närsamhället*
Avdelningsdirektör Vibeke Bing, Folkhälsoinstitutet
- Sid 39 Familjerådgivning — paret i fokus*
Familjerådgivare Bertil Sandén, Göteborg

Slutord

- Sid 41 Svenska insatser under familjeåret*
Kommitténs ordförande, statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson

FÖRORD

Den 28 januari 1994 invigdes FN:s familjeår i Sverige vid en konferens i Norra Latin i Stockholm. Familjeåret öppnades av socialminister Bengt Westerberg och FN:s koordinator för familjeåret, Mr Henryk J. Sokalski, som leder FN:s familjeårssekreteriat i Wien. Övriga medverkande var beslutsfattare, forskare och praktiker, som i sitt dagliga värv arbetar med frågor som rör familjers villkor på olika nivåer i det svenska samhället. Mot bakgrund av erfarenheter från centrala ämbetsverk, från universitet, högskolor och kommunalt utvecklingsarbete, delade de med sig av sina lärdomar och tankar inför det svenska familjeåret.

En grundläggande utgångspunkt för Sveriges medverkan i familjeåret har varit att insatserna inte ska ha en tillfällig karaktär utan bygga på och syfta till att förstärka det långsiktiga arbete som bedrivs i svensk familjepolitik för att trygga barns och föräldrars välfärd och livskvalitet.

De perspektiv och reflektioner som framfördes vid invigningen av familjeåret äger därför giltighet även bortom den utmätta tiden för FN:s familjeår.

Vi har av detta skäl velat göra de anföranden som hölls vid konferensen tillgängliga för en större publik. Vi är glada att inför andra halvlek av det svenska familjeåret kunna presentera de anföranden och tankar som framfördes vid invigningen, som en rapport i familjeårskommitténs dokumentserie. De förtjänar att läsas och spridas både under och efter FN:s familjeår.

Stockholm den 15 augusti 1994

Carl-Anders Ifvarsson
Ordförande

Birgit Arve-Parës
Huvudsekreterare

Carl-Anders Ifvarsson

INLEDNING

Familjen - en gränslös resurs

Kommittén för FN:s familjeår har valt att inviga familjeåret i Sverige under rubriken *Familjen - en gränslös resurs*.

Rubriken rymmer en mångtydighet som är avsiktlig. Den är öppen för olika tolkningar och synsätt. Den rymmer en spänning som också återfinns i debatten om familjens roll och möjligheter i dagens samhälle och som passar bra ihop med öppningen av familjeåret. Vårt syfte med dagens konferens är att öppna för en mångsidig belysning och debatt om familjers villkor och möjligheter i dagens svenska samhälle. Vi hoppas att familjeåret ska stimulera till en debatt som överskrider gränser och skillnader i synsätt och värderingar.

Rubriken vill också antyda att familjen är en öppen resurs, en resurs som kan utvecklas av oss själva. Vad en familj är och blir bestäms i växelspelet mellan den enskilda individen och det omgivande samhället. Både som enskilda individer och som medborgare i ett demokratiskt samhälle är vi delaktiga i förhandlingen om familjelivets ramar, såväl i våra egna liv som i andras.

Medlemmar i världssamfundet

Förenta Nationernas deklaration om mänskliga rättigheter och arbetet för fred och demokrati i världen är en uppfordran till solidaritet och globalt engagemang. Som enskilda individer kan vi vare sig styra utvecklingen eller förändra världen på egen hand. Men vi kan i våra privata liv påverka enskilda barns uppväxtmiljö. Vi kan också, i ett demokratiskt samhälle, i den politiska processen, påverka barns och ungdomars uppväxtvillkor. Och vi kan, som medlemmar i världssamfundet,

verka för att barn som växer upp i olika delar av världen ska få växa upp i ett samhälle präglad av omsorg och respekt för de grundläggande mänskliga rättigheterna. Det är om detta den här konferensen ska handla.

Programmet innehåller olika block. I det första av dessa vill vi fånga det globala perspektivet. Vi har därför inbjudit Mr Henryk J. Sokalski att komma hit och berätta om familjeåret i FN med utgångspunkt i Förenta Nationernas arbete för de mänskliga rättigheterna. Efter honom kommer Rita Liljeström att ge oss några nutidshistoriska och internationella utblickar när det gäller växelspelet mellan familj och samhälle. I det andra förmiddagspasset vill vi belysa vad konventionsarbetet i FN betyder för barns villkor. Vi har tyvärr fått ett mässfall. Thomas Hammarberg, som skulle ha deltagit här idag, har blivit kvarhållen i Genève och har inte kunnat komma hit. I hans ställe kommer nu socialdepartementets expeditionschef, Göran Håkansson att berätta om FN:s konvention om barnets rätt och tillkomsten av denna

Sverige inrättade förra året en barnombudsmannainstitution, dvs en särskild myndighet som har till uppgift att bevaka barns rätt och intressen. Vi har bitt den nya ombudsmannen, Louise Sylwander, att komma hit och berätta hur hon ser på sin uppgift och vad hon vill göra under familjeåret.

Vi får också en illustration av socialstyrelsens uppdrag när det gäller samhällets ansvar att värna om barns intressen genom socialstyrelsens generaldirektör Claes Örtendahl.

Familj och välfärd

Svensk välfärdspolitik har tidigt och medvetet satsat på att skapa förutsättningar för ett tryggt föräldraskap och ett bra familjeliv genom olika former av generellt familjepolitiskt stöd. Barnbidrag, föräldraförsäkring och barnomsorg utgör hörnstenar i detta. I det andra programblocket vill vi belysa den svenska familjepolitiken och dess betydelse för dagens svenska familjer

Vi har därför bitt två forskare och två praktiker att komma hit och dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter ur praktiken. Vi kommer här att få lyssna till docent Ulla Björnberg från sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet, docent Eva Bernardt från demografiska avdelningen vid Stockholms universitet, avdelningsdirektör Agneta Nilsson från Folkhälsoinstitutet, som tidigare under många år arbetat med frågor kring föräldraförsäkring och föräldrautbildning vid socialstyrelsen, samt mödrahälsovårdsöverläkare Göran Swedin, som är engagerad i utvecklingsarbete inom Jämtlands läns landsting.

Det sociala nätverket

Den svenska familjepolitiken bygger i första hand på generella stödformer. Vid sidan av dessa finns socialtjänstens individ- och familjeomsorger för familjer som har behov av särskilt stöd. Dessa inslag har ibland skymt betydelsen av det individuella engagemanget och av den trygghet som skapas på basplanet av människor själva. Det förebyggande arbetet måste emellertid också ske i former som främjar samhörighet och

gemenskap i nätverken i och kring den egna familjekretsen. Det är dessutom i det nära samspelet med människor i vardagen som barn och ungdomar lär respekt och omsorg om andra och kan göra de erfarenheter som är nödvändiga för att förstå innebörden i demokrati.

Det är om detta det sista programblocket kommer att handla. Vi vill bl a belysa vad stödet i sociala nätverk och lokala gemenskaper betyder för barn och föräldrar, både när det gäller att förebygga social utslagning och ohälsa och när det gäller barnens vård och fostran. Ungdomsminister Inger Davidsson kommer här att tala om vikten av förebyggande arbete bland barn och

unga med utgångspunkt från sin roll som ordförande i bl a Barn- och ungdomsdelegationen. Generaldirektör Agneta Dreber talar sedan om familjen i ett folkhälsoerspektiv.

Förutsättningarna att växa upp under trygga förhållanden med föräldrar i öppet samspel med den sociala omgivning som en naturlig resurs är mycket olika för barn i olika familjer. Föräldrar som saknar egen trygghet, som har en osäker ekonomi, dåligt självförtroende och osäkra framtidsutsikter har svårt att på egen hand kunna ge barn de erfarenheter och förutsättningar som krävs för en harmonisk uppväxt. Att skapa trygga ramar för föräldraskapet och att

bjuda på intresse och engagemang för de barn vi möter i vår vardag är en fråga om ansvar och solidaritet som berör oss alla, både som medborgare och som medmänniskor. Sist i raden av inbjudna talare kommer Vibeke Bing att berätta vad man kan göra inom ramen för lokalt utvecklingsarbete, i samverkan med de familjer som berörs. Hon har en gäst med sig, Bertil Sandén, som är familjerådgivare i Göteborg.

Så ser dagens talarlista ut. Innan vi ger oss in på den har jag glädjen att hälsa socialminister Bengt Westerberg välkommen i talarstolen för det offentliga öppnandet av det svenska familjeåret.

Bengt Westerberg

INVIGNING AV DET SVENSKA FAMILJEÅRET

Det finns få områden som är så engagerande och väcker så mycket känslor som familj och barn. Det har vi erfart i Sverige där familjepolitiken länge varit en laddad politisk fråga.

FN:s internationella familjeår är ett annat exempel på att familjefrågorna engagerar. Det finns i många länder en oro över den demografiska utvecklingen. Traditionella livsmönster förändras och familjelivet utvecklas på ett sätt som inte stämmer med det som människor är vana vid.

I våras besökte jag en kommun i Italien för att studera barnomsorg. Under ett par dagar träffade jag drygt tio kvinnor. Ingen av dem hade familj. Bara en enda hade ett barn. Jag frågade om det var ett undantag eller om detta är vanligt

i Italien. Som många av er vet var det ingen tillfällighet, utan det är ett mönster.

Många kvinnor i europeiska länder, i Japan, i USA och på många andra håll tvingas i dag välja mellan att göra yrkeskarriär och att ha familj. Som ett resultat av det här har födelsetalen sjunkit i Europa och ligger nu ofta långt under den nivå som är nödvändig för att reproducera befolkningen.

För kvinnor i Sverige behöver det emellertid inte handla om ett val mellan yrke och familj utan om både-och. Trots att Sverige har den högsta kvinnliga förvärvsfrekvensen i Europa har vi de näst högsta födelsetalen. En viktig förklaring till det är att vi i Sverige har fört en mycket framgångsrik familjepolitik, med en generös föräldraförsäkring, en väl ut-

byggd barnomsorg och ett bra barnbidrag som hörnstenar. Det skall vi naturligtvis bygga vidare på.

Till skillnad från andra år som FN utlyser handlar familjeåret inte om någon särskild grupp utan snarare om en social institution eller en samhällsföreteelse som just nu genomgår stora förändringar i världen.

De här förändringarna tas på sina håll till intäkt för att vrida klockan tillbaka. Det tror jag vore farligt. Därför är utgångspunkten för Sveriges engagemang i familjeåret att insatserna skall kunna ses som inslag i en långsiktig verksamhet inom ramen för svensk familjepolitik. Den svenska medverkan i familjeåret ger oss möjlighet att summera vad som görs inom olika sektorer och att lyfta fram

aktuella erfarenheter och kunskapsbehov både för inhemsk debatt och internationellt erfarenhetsutbyte.

Mycket talar för att välfärdsstaten, där en aktiv familjepolitik är ett viktigt inslag, snarare har stärkt än försvagat familjen.

Inte bättre förr

En åsikt som ofta förs fram är att familjen, både kärnfamiljen och släkten, fungerade så mycket bättre förr. I boken "Perspektiv på barn och ungdom" menar istället Göran Lassbo och Lars Gunnarsson att verkligenheten talar ett annat språk. "Släktens betydelse består i allra högsta grad. Det är nog i stället så, att vi idag har fler släktingar i livet, och mer regelbundna kontakter med släktingar än någonsin förr", skriver de. Lassbo och Gunnarsson fortsätter med att peka på hur lägre barnadödlighet och ökad medellivslängd har bidragit till detta. Det är också lättare att hålla kontakten med släktingar, även om avstånden är stora, eftersom vi kan resa till eller tala i telefonen med nära och kära. Nya studier visar också att mor- och farföräldrar idag har stor betydelse som stöd för unga barnfamiljer.

Andra forskare har också pekat på barnens brist på skydd i familjen förr i tiden. Ann-Sofie Ohlander som är historiker i Uppsala har visat hur synen på barnen under historiens gång följer synen på kvinnan. Under 1700- och 1800-talen hade barnen låg prioritet. Kvinnorna tog hand om barnen. Männen tog nästan aldrig över den uppgiften. Om modern dog, splittrades i stället ofta familjen och barnen överlämnades till någon annan.

När kvinnornas ställning förbättrades, blev också barnens situation bättre. De blev synliga och gavs högre prioritet. Det förhållandet kvarstår. Kvinnornas och barnens situation följs åt. Så har det varit och är än idag.

Arbetsfördelningen i hemmet

Det finns alltså ett viktigt samband mellan det som händer i familjen och samhället i övrigt. Det avspeglas i familjeärets motto: "I familjen lägger vi grunden till ett demokratiskt samhälle". Ett talande exempel är jämställdheten.

Formellt sett har kvinnor och män samma rättigheter och möjligheter i Sverige. Men på en rad områden, bland

annat i arbetslivet, vet vi att det inte är så. En förklaring till det kan vi hitta i att kvinnor generellt sett har ett större ansvar för hem och barn och att hemarbetet därmed är ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Även om tiden som kvinnor och män lägger ned på arbete i hemmet är ganska likartad, skiljer sig i allmänhet uppgifterna åt. Män utför saker som går att planera bättre och ofta förläggas till helger, som t ex att fixa bilen eller klippa gräset. Kvinnor har ofta ansvaret för sådant som måste göras varje dag t ex att laga mat, diska och läsa läxor med barnen.

Detta påverkar kvinnors möjligheter i arbetsliv och politik. Inte förrän jämställdheten har nått innanför hemmets dörrar kan arbetslivet bli jämställt. Det innebär att arbetsfördelningen i hemmet också blir en politisk fråga. Jag vet att detta är en kontroversiell ståndpunkt, men jag har svårt att se det annorlunda. Exemplet speglar hur förhållandena i familjen i högsta grad också har en politisk laddning.

Modernt familjeliv

Många fler blir mammor i den svenska välfärdsstaten än tidigare och jämfört med andra länder. Att bli förälder är något som i stort sett alla, både kvinnor och män, i dagens samhälle väljer att förverkliga. Det mesta tyder på att de också satsar på föräldraskapet. Det finns de som påstår att förvärvsarbetande föräldrar inte hinner med sina barn. Men det är inte riktigt. Tidsstudier visar att de lägger ned lika mycket tid på barnen som hemmavarande föräldrar. De förvärvsarbetande drar in på annat arbete i hushållet.

Det visar sig också från undersökningar att småbarnsföräldrars vardagsliv är mycket barnorienterat. Föräldrarna inrättar sig efter vad man anser vara barnets behov och intressen och ägnar sig i hög grad åt barnen under sin lediga tid. Det finns också ett stort föräldraengagemang som manifesteras i t ex föräldrakooperativa daghem. Ett annat exempel är alla de föräldrar som ägnar helgerna tillsammans med sina barn för skjutsa till ishockeyträning och knattfotbollsmatcher.

De allra flesta barn i Sverige lever i en kärnfamilj. 1991 redovisade Statistiska centralbyrån att 78 procent av alla barn i åldern 0-17 år lever lever tillsammans med sin mamma och pappa. Av barn i

förskoleåldern bor över fyra av fem samman med båda sina föräldrar.

Även om de flesta barn lever med båda föräldrarna, är det många som under sin barndom upplever att familjen splittras.

Kommittén för FN:s familjeår har redan hunnit ägna sig en del åt den frågan. Vid en hearing om skilsmässor som hölls i höstas efterlystes bland annat att barnets behov och rättigheter skall tas tillvara bättre. Det är barnen som kommer i kläm när föräldrar skiljer sig. Budskapet från många vid hearingen var att det behövs mer barnperspektiv när olika beslut fattas i samband med att föräldrar går skilda vägar.

Viktiga pappor

Tyvärr betyder alltför ofta skilsmässa detsamma som att pappa mer eller mindre försvinner ut barns liv. Enligt Bente och Gunnar Öberg som har ägnat sig mycket åt frågan om pappor och skilsmässor har 28 procent av de barn som berörs av en skilsmässa ingen kontakt med sina fäder.

Man kan naturligtvis inte säga att alla barn som inte träffar sina pappor får en dålig uppväxt. Men det är ett faktum att många barn och ungdomar som hamnar på glid inte har haft någon fadersgestalt att knyta an till. I en undersökning av Jerzy Sarneckis om de särskilda ungdomshemmen visade det sig att 70 procent av ungdomarna antingen inte alls levt tillsammans med sina pappor eller bara levt med dem under en del av uppväxtåren.

Bakom de här separationerna ligger många problem. Ibland handlar det om ouppklarade skilsmässor. Många män och kvinnor behöver hjälp att i sådana situationer reda ut sina relationer. Det är i det perspektivet man skall se det beslut om att alla kommuner skall vara skyldiga att erbjuda familjerådgivning vilket riksdagen beslutade på förslag av regeringen strax före jul.

Men relationer grundläggs tidigt. Vi har i Sverige en unikt lång föräldralejdighet som ger stora möjligheter för föräldrar att umgås med sina små barn.

Det har lett till att pappor är mer närvarande i sina barns liv idag. Den väldiga förändring för kvinnorna som har skett under de senaste decennierna har också på senare tid följts av att många barn har vunnit sina pappor. Ändå finns

det mycket kvar att göra på detta område.

Tyvärr utnyttjas bara en mindre del av föräldraledigheten av papporna. Jag är övertygad om att om fler pappor tog föräldraledigt skulle färre barn förlora kontakten med sin pappa längre fram under barndomen. Det är därför som jag förordar att en månad i föräldraför-säkringen knyts till pappan, alltså att en pappamånad införs.

Det är också viktigt för pappans skull. Jag tänker på alla de pappor som gärna vill vara hemma med sina små barn, men som känner ett motstånd från arbets-givare och arbetskamrater. Pappamå-naden är en hjälp för dem.

Det är viktigt också för mammornas skull. Om vi någonsin ska få en jämställd arbetsmarknad måste arbetsgivarna för-stå att både pappor och mammor har små barn.

Det finns, förutom en pappamånad, ett par andra förslag till lösningar på hur papporna skall få chansen att ta tillvara sin pappaledighet. Regeringen är överens om att någon form av stimulans behövs. Hur ett konkret förslag kan komma att utformas återkommer jag till i den jäm-ställdhetsproposition som läggs nästa månad. I Norge är pappamånaden redan införd. För barnens skull tycker jag det är dags för samma sak i Sverige.

Vissa familjer behöver särskilt stöd

Huvudinslagen i den svenska familje-politiken är generella. Det innebär att förmåner och service utgår till alla barn-familjer oavsett inkomst eller sociala förhållanden. Vi har i Sverige goda erfarenheter av en sådan politik.

Men för vissa grupper behövs särskil-da insatser. Jag tänker då bland annat på

familjer där någon av familjemedlem-marna har ett funktionshinder. I dag tas nästan alla handikappade om hand i hem-met. Det är en positiv utveckling som bland andra de funktionshindrade själva har arbetat för länge. Men det är ingen tvekan om att det också innebär en stor press på de enskilda familjerna. De behö-ver stöd och avlastning. Det är angeläget att FN:s familjeår även leder till att situa-tionen för dessa familjer uppmärk-sammas.

På förslag från regeringen har flera viktiga handikappreformer genomförts under de senaste två åren. Några av dem har handlat just om att förbättra situa-tionen för familjer där någon har ett funktionshinder.

Ett av de första förslag som jag lade fram i egenskap av socialminister gällde förbättringar av det ekonomiska stödet till familjer med funktionshindrade barn. Dels höjdes vårdbidraget, dels infördes generösare pensionsregler för den som tar emot bidraget.

Vid årsskiftet trädde den nya rättig-hetslagen för funktionshindrade i kraft. Den innehåller bland annat rätten till personlig assistent.

Ett viktigt mål för dessa reformer är att förbättra stödet - både det sociala, praktiska och det ekonomiska - till familjer där någon har ett funktions-hinder. Det kan gälla ett barn, en ungdom eller en vuxen familjemedlem. Rent all-mänt är det naturligtvis så att ett förbät-trat stöd till en familjemedlem med funk-tionshinder nästan alltid ger positiva ef-fekter för hela familjens livsvillkor. Men inom handikappreformen finns också flera viktiga delar som mer direkt riktar sig mot föräldrarna och familjen i övrigt.

Det finns genom den nya handi-

kaplagen en tydlig rätt till avlösar-service i hemmet och korttidsvistelse utanför hemmet. Föräldrar till ett funk-tionshindrat barn skall genom detta ges avlösning från omvårdnaden av sitt barn för att få miljöombyte och en stunds av-koppling. Även assistansreformen är viktig ur ett familjeperspektiv. Genom att ha tillgång till en personlig assistent som man själv har valt kan den funk-tionshindrade familjemedlemmen få en bättre och tryggare situation, samtidigt som familjen i övrigt kan få en viss av-lastning.

Reformen innehåller också förbättringar i föräldraförsäkringen både ge-nom utökade rättigheter och höjda ål-dersgränser.

Jag hoppas och tror att de här re-formerna skall leda till verkliga förbättringar för familjer där någon har ett funktionshinder. Men vi får inte slä oss till ro med detta. Det är viktigt att de här familjerna får ett tillräckligt stöd från samhällets sida. De har rätt att kräva det.

Med den uppläggning av deltagande i familjeåret som Sverige har valt handlar det inte om tillfälliga kampanjer eller kortsiktiga insatser. Vårt engagemang i de här frågorna finns sedan lång tid till-baka. Vi har kommit långt med en familjepolitik som ger både kvinnor och män chansen att kombinera förvärvs-arbete och familj. Samtidigt ser jag familjeåret bara som en början till insat-ser som ytterligare kan förbättra den politiken. En ökad jämställdhet, mer när-varande pappor och ett mer utbrett barn-perspektiv är sådana inslag.

Därmed har jag glädjen att förklara den här konferensen för öppnad och samtidigt också det svenska familjeåret invigt.

Henryk J. Sokalski

FAMILJEÅRET I FN

Det är en ära för mig att förenas med er här idag, för att fira invigningen av FN:s internationella familjeår i Sverige. Tillåt mig att först uttrycka min stora uppskattning av den svenska nationella kommittén för FN:s familjeår, under dynamisk ledning av statssekreterare Carl-Anders Ilvarsson, för att de organiserat denna viktiga konferens till stöd för familjer och för FN:s internationella familjeår 1994. Det faktum att denna konferens också erhållit celeberrt stöd från herr Bengt Westerberg, vice statsminister och tillika socialminister, ser jag som ännu ett bevis för Sveriges stöd och förståelse för familjeåret. Med tanke på Sveriges konsekventa utrikespolitik och uppriktiga stöd för FN, så är det inte förvånande att Sverige är bland de första länderna som inviger familjeåret.

Ert land ges ofta som ett exempel på en möjlig modell för större offentligt tillhandahållande av service och stöd till familjer, statligt eller från den privata sektorn, till exempel inom områden som barnomsorg, föräldraledighet och möjligheten för småbarnsföräldrar att få kortare arbetsveckor. Sverige har på det här området, liksom på andra, visat att ett samhälle baserat på ett engagemang för mänsklig välfärd, mänskliga rättigheter, ett omfattande socialt nätverk och medbestämmande är möjligt. I andra delar av världen är det tyvärr ofta så att vad som ibland betecknas som "familjen i kris" till stor del snarare beror på brister i det offentliga handlingsprogrammet.

Ett år för stöd till familjer

FN:s generalförsamling proklamerade FN:s familjeår som ett direkt svar på det

överhängande behovet av stöd till familjer. Temat för året: *Familjen: resurser och ansvar i en föränderlig värld*, fäster stor vikt vid att sprida ökad kännedom om familje frågor bland regeringar, enskilda organisationer, liksom inom den privata sektorn. Dess mål är att söka visa på vikten av en bättre förståelse för familjers problem och funktioner, att öka kunskapen om de ekonomiska, sociala och demografiska processer som påverkar familjer och deras individuella medlemmar, samt att fästa uppmärksamhet på *alla* familjemedlemmars rättigheter och ansvar.

Det är ingen hemlighet att idén om att ha ett familjeår orsakade en del oro till en början. Vissa undrade: kommer det att främja *en* slags familj, eller en "ideal-familj"? Skulle det komma i konflikt med jämställdhetsmålen? Kanske skulle det gå stick i stäv med vad som uppnåtts genom FN:s kvinnoår tionde och de framåt-syftande Nairobi-strategierna, som drogs upp av FN:s tredje kvinnokonferens i Nairobi 1985?

Jag är glad att kunna meddela att dessa orosmoln till största delen har skingrats under förberedelseprocessen. De sista två årens förberedelser har visat, att familjeåret ligger bra till i tiden, efter en serie av andra stora internationella evenemang, såsom FN:s kvinnoår tionde, utarbetandet av FN:s barnkonvention, och den nyligen genomförda världskonferensen om mänskliga rättigheter. Det har alltså varit möjligt för oss att utgå från all denna samlade erfarenhet, och dra nytta av den för planeringen av familjeåret. Dessutom ger familjeåret oss ett bra tillfälle att behandla många separata soci-

ala frågor inom en och samma ram, på ett sakligt och integrerat sätt. Av samma anledning hoppas vi att de erfarenheter och slutsatser familjeåret leder till kommer att användas i kommande internationella evenemang för sociala frågor, såsom FN:s konferens om befolkning och utveckling, som kommer att hållas i september i år, samt FN:s sociala toppmöte och FN:s fjärde kvinnokonferens, vilka båda kommer att hållas nästa år.

Med andra ord, eftersom vi lever i en värld av mångfald, med många olika familjetyper, så har vi ingen önskan, och inte heller mandat, att verka för någon speciell slags familjetyp, eller "ideal". Vår uppgift är dock, er liksom min, att ge stöd till familjer av alla de slag, för att de ska kunna uppfylla sina funktioner bättre, som kulturbärare, som människoformgivare, och som aktörer för, och för-månstagare av, utvecklingsprocesser.

Familj och mänskliga rättigheter

Mitt ibland de snabba förändringar som sker i världen idag kan familjen vara, och är, en obegränsad källa till stabilitet och stöd. Familjer kan bistå till att överbygga etniska och politiska klyftor. De kan också ge ökade ekonomiska möjligheter och verka för social välfärd och socialt ansvar. Genom att lära ut tolerans och förståelse, kan familjer knyta starka band mellan folk, liksom inom och mellan samhällen.

Trots denna potential så befinner sig många familjer, överallt, under stark press, flera av dem på gränsen för vad de klarar av. Negativ press på familjer har försvagat deras möjligheter att försörja och stötja sina medlemmar. Över hela världen, inklusive i de industrialiserade

ländernas storstadsområden, ökar antalet gatubarn snabbt; barn lämnas att ta hand om sig själva, medan politisk instabilitet, krig, inbördes stridigheter, fattigdom och de negativa effekterna av urbanisering sliter på familjerelationer och familjebaserade sociala nätverk. I Afrika har en ny form av familj, enbart bestående av föräldralösa barn, uppstått som en följd av HIV/AIDS-epidemin.

En av anledningarna till att denna situation har uppkommit är bristen på respekt för de mänskliga rättigheterna. Medlemstaternas ständiga intresse och respekt för mänsklighetens grundläggande sociala enhet, avspeglas i de referenser till familjen som finns i många av de internationella juridiska instrumenten. När många av dessa instrument skapats, har man sökt finna en medelväg mellan att verka för mänskliga rättigheter och att visa respekt för befintliga traditioner och familjen som institution, baserat på principen att familjemedlemmar skall garanteras säkerhet. Många internationella juridiskt bindande instrument innehåller referenser till familjen, till exempel den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, med sina tre instrument: den internationella konventionen för de mänskliga rättigheterna, konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, samt konventionen för medborgerliga och politiska rättigheter. Referenser finns också i konventionen för avskaffande av varje form av diskriminering av kvinnor, deklarationen för avskaffande av varje form av intolerans och diskriminering baserad på religion och tro, samt i barnkonventionen. Medlemsländer som anslutit sig till, för att ge ett exempel, konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, har förbundit sig att erkänna att *största möjliga skydd och bistånd skall ges familjen, såsom varande den naturliga och fundamentala gruppenheten i samhället, i synnerhet för dess grundande, samt medan den är ansvarig för omsorg om, och utbildning av barn.*

Respekt för de mänskliga rättigheterna är därför nära knuten till familjeliv. Här skulle jag vilja upprepa vad jag sade vid FN:s världskonferens för mänskliga rättigheter som hölls i Wien i juni: *att leva i en repressiv familj, som inte visar någon respekt för individens rättigheter, kan vara en än svårare upp-*

levelse än att leva i ett repressivt samhälle; båda situationerna är oacceptabla. Vi har valt vårt motto för året med detta i åtanke: *Vi bygger den minsta demokratin i hjärtat av samhället.* Vi valde detta motto, därför att *de jure* demokrati i ett samhälle är direkt beroende av *de facto* demokrati inom familjer; och för att markera att de flesta familjefrågor har med mänskliga rättigheter att göra.

För att ge ytterligare några exempel, så har FN:s kvinnoårionde: jämställdhet, utveckling och fred 1976-1985, liksom FN:s barnår 1979, bidragit till att dra fram frågor i ljuset som tidigare ofta betraktats som privata, och därmed "oberörbara". Detta gäller speciellt våld mot kvinnor och sexuellt utnyttjande av, och våld mot barn inom familjen. Vi måste fokusera all vår uppmärksamhet mot dessa frågor i syfte att hitta hållbara lösningar.

Internationellt sett verkar man vara relativt överens om att familjemedlemmars individuella rättigheter samt jämställdhet mellan könen, både inom familjer och i samhället i stort, är av stor vikt. Familjens makt bör därför begränsas av respekten för varje familjemedlems individuella rättigheter. Av samma anledningsomnivå på jämställdhet mellan könen är en god indikator på den generella utvecklingsnivån i ett land, är nivån på jämställdhet mellan könen inom familjen en bra indikator på familjens välfärd.

Faderns roll

De senaste årtiondena har lärt oss att jämställdhet mellan könen inför lagen inte är lätt att uppnå. Än svårare verkar det vara att uppnå delat ansvar för uppfostran av barn och för hushållsarbete. Det räcker med att konstatera att en övervägande majoritet av ensamstående föräldrar, som har huvudansvaret för en familj, är kvinnor. Detta visar att det är fortfarande kvinnorna som har huvudansvaret för barnuppfostran, världen över. I många länder har fadersrollen inte utvecklats mycket bortom kravet på att han ska bidra till familjens försörjning. I många samhällen är det fortfarande socialt och juridiskt acceptabelt att en man helt enkelt lämnar sin fru/partner att klara sig själv och barnen utan något som helst stöd. Detta är också anledningen till det ökande antalet fattiga ensamstående kvinnor med barn, ett fenomen som blir

allt mer utbrett över hela världen enligt statistiken, speciellt i regioner med stor manlig utflyttning och i de snabbt växande storstäderna i utvecklingsländerna. Kvinnor som tvingas leva under extremt fattiga förhållanden bryter ofta samman under bördan att ensamma försöka försörja familjen. Ett av de mera överhängande behoven, vad gäller sociala handlingsprogram, är därför att fastställa faders försörjningsplikt, utan att därmed ytterligare stärka uppfattningen att familjeförsörjning är pappans exklusiva gebit. Tråkigt nog är det så att samma strukturer som hindrar många kvinnor från att fullt ut deltaga i samhället också läser fast män i deras traditionella roller.

Idag tycker många familjer, och i synnerhet kvinnorna inom dem, att en av de svåraste balansgångarna i vardagen är att få arbetslivet och familjelivet att gå ihop. Den dubbla bördan, att sköta både avlönat arbete utanför hemmet och oavlönat hushållsarbete i hemmet, vilar fortfarande huvudsakligen på kvinnorna. Liksom alla de nordiska länderna, har Sverige kommit långt på vägen mot jämställdhetsmålet. Jag anser att det är på detta område som vi kan bidra mest till familjeåret - genom att visa att jämställdhet mellan könen inte är en utopi, utan kan uppnås, genom social och ekonomisk utveckling, i kombination med en fruktsam allians mellan stat och kvinnorörelser på gräsrotsnivå.

Aktiviteter inför familjeåret

Huvuddelen av aktiviteterna är koncentrerade till det nationella planet, i linje med målen för familjeåret, med stöd från regionala och internationella aktiviteter. Hittills har över 130 länder vidtagit åtgärder för att fira familjeåret, genom att sätta upp nationella kommittéer, tillsätta nationella koordinatörer och utarbeta nationella handlingsprogram. På det regionala planet hölls under 1993 fyra framgångsrika möten, i Tunis, Valletta, Beijing och Cartagena, där sammanlagt 120 regeringsdelegationer deltog. Detta var första gången som medlemsstater samlades under FN:s banér för att diskutera enbart familjefrågor. En imponerande samling enskilda organisationer och mellanstatliga organisationer agerar till förmån för familjeåret på det internationella planet, och inom FN-familjen är över trettio organ involverade i aktiviteterna.

Före jul hade jag nöjet att delta i två mycket viktiga evenemang för att hylla familjeåret: Frivilligorganisationernas Världsförum för familjeåret, som hölls 28 november - 2 december på Malta och det speciella plenarmöte som hölls 7 december 1993 i FN:s generalförsamling för att markera familjeårets invigning.

Frivilligorganisationernas forum samlade över 1.000 deltagare från mer än hundra länder, vilket dels visar på det enorma stöd som året åtnjuter från frivilligorganisationernas sida, men också på att det pågår mycket aktivitet på gräs-

rotsnivå, vilket bevisar att familjeåret inte har bidragit till att flytta debatten bort från handlingsplanet.

Jag är lika imponerad av listan över framstående talare, som av de intressanta ämnesområden som ska diskuteras här idag, under huvudtiteln *Familjen - en gränslös resurs*. Vi glömmer alltför ofta bort de resurser som familjer verkligen kan erbjuda - ja, ofta ser vi inte ens möjligheterna. Samtidigt måste vi inse att familjers kapacitet trots allt är begränsad. Trots deras styrka, har de också många svagheter och behov. Familjer behöver

vårt bistånd och vår förståelse, och de förtjänar att en andel av samhällets resurser avsätts för deras behov. Stöd till familjer är viktigt, helt enkelt därför att vi behöver familjer, av den orsak som familjer alltid har behövts: för att de har spelat en sådan avgörande roll för utvecklingsprocessen i alla samhällen, under alla tider. Jag önskar er alla ett framgångsrikt familjeår 1994!

Rita Liljeström

FAMILJ OCH SAMHÄLLE

Familjer förändras idag i en världsomspännande skala. Drivkraften bakom denna uppbyggnad av äldre mönster är den globala modernisering som tog fart under 1960-talet. Den kom från Väst och bröt loss äldre sociala relationer ur deras lokala sammanhang. Den undanröjde tidigare sociala och kulturella hinder för ekonomins expansion. Ett av dessa lokala hinder var den "traditionella familjen". Den förekommer i många former; som kärnfamilj, storfamilj och flergenerationsfamilj.

Det traditionella består först och främst i att familjen är inordnad i ett nätverk av släkt och vänner. Den bildar en ekonomisk enhet och uppfattas också moraliskt och känslomässigt som en enhet, en intresse- och ödesgemenskap. Denna grundsyn råder alltså på landsbygden, i byar och småstäder i

Asien, Afrika, Sydamerika och annorstädes. Klimatets nyckfullhet och den ofta förekommande utsugningen av bondefamiljer hotar deras överlevnad. Familjen förutsätter att dess medlemmar är beredda att offra sina egna intressen för familjens bästa. Alla vet att det är tack vare sammanhållningen inom släkten som familjen kan ta sig igenom svåra tider. Äktenskapen syftar till att stärka banden mellan familjer och föräldrarna brukade arrangera sina ungdomars äktenskap för familjens bästa. De gör det i någon mån än idag.

Globala processer

Den iranska sociologen Reza Eyrumlu skriver om familjens omdaning under detta sekel. En process som accelererar under andra världskriget då länderna i världssystemets centrum söker mobi-

liserar länder i dess periferi.

Landsbygdernas överskottsbefolkningar söker sig till storstädernas utlandsberoende ekonomier. Jordreformer och efterföljande kommersialisering och kapitalisering av jordbruket driver hela familjer till städerna. Många hamnar i utkanternas slumområden. Enligt Eyrumlu bildar familjen i slummen det viktigaste nya inslaget i människans framtid på jorden. Denna utkantsfamilj bor i hyreskaserner, slumkvarter, kåkstäder, tillfälliga skjul. De finns i Delhi, Bombay, Karachi, Bangkok, Santiago, Rio, Lima, Nairobi, Johannesburg, Dar es Salaam - men också i New York, Chicago, Los Angeles m.fl. De finns kring stora städer i Europa.

De globala och lokala omständigheter som påverkar invandringen till städerna ger slumfamiljerna skilda ka-

raktaristiska drag i olika delar av världen. De kan antingen hålla fast vid sina släkterelationer eller skingras i mindre enheter. Arbetsdelningen mellan könen kan läsas vid det gamla eller finna nya former i framväxande informella ekonomier. På många håll ökar andelen mödrar som ensamstående för sina barn.

Medelklassfamiljen är lika gammal som det urbana livet självt. I länder i periferin växte en ny medelklass fram i den västdominerade moderniseringskölvatten. Den drog fördel av flödet av kapital, varor och kommunikationer till storstäderna. Den började leva i kärnfamiljer och blev mindre beroende av släkten. Dess medlemmar individualiserades, först männen, sedan kvinnorna, i tilltagande grad. Medelklassen satsar på sina barns utbildning, dess kvinnor bidrar till familjens försörjning. Denna nya familj blev en mötesplats för inflödet av västliga levnadssätt och den lokala kulturens motreaktioner på Väst. De nya möjligheterna för periferins medelklassfamiljer dikterades dock av att de var beroende av rika länder, av världssystemets centrala metropoler, deras konjunkturer och transnationella strategier. Efter en uppgångsperiod av köpkraft och framgång är den nya medelklassfamiljen på många håll såväl ekonomiskt som politiskt hotad (Eyrumlu 1993).

Men människor rör sig inte bara från landsbygden till städer utan de migrerar också till andra länder och kontinenter. "Invandrarfamiljen" i Sverige ingår i dessa sedan länge pågående globala familjeomvandlingar och kriser. Migrationen omfattar både proletariserade familjer från landsbygden, etniskt och religiöst förföljda nomader, urban medelklass, samt familjer som påverkats av idéer i Väst; demokrati, flerpartisystem, individualism och frigörelse och vars medlemmar tvingats fly sedan de engagerat sig för social rättvisa, demokrati och/eller nationellt självbestämmande.

Migration och kulturell identitet

Det har varit min avsikt att inledningsvis inplacera såväl invandrar- som den svenska familjen i den globala moderniseringsprocessen. Både invandrar- och majoritetssamhällets medlemmar genomgår yttre förändringar. De bearbetar och tar ställning till nya erfarenheter.

För trettio år sedan beskrev Gustav

Jonsson och Anna-Lisa Kälvesten svenska föräldrar som invandrare i storstaden. När de undersökte 222 Stockholmspojkar (1964) fann de att i 54 procent av dessa familjer var båda föräldrarna inflyttade till Stockholm. Den familjetyp som syntes dominera i arbetarklassen kallade forskarna för "den traditionella bondefamiljen inflyttad i en stadsvåning". Till sina tänkesätt var den nära besläktad med en gammal förindustriell familjetyp. Tvånget att flytta drabbade många familjer med små utkomstmöjligheter och en skolbakgrund som gjorde att de inte kunde hävda sig gentemot välutbildade unga. Den tillgång till kvalificerad service, utbildning och valmöjligheter på arbetsmarknaden som tillskrevs tätorter saknade realitet för dessa inflyttade svenskar. De hade inte resurser att tillvarata storstadens möjligheter, men drabbades av dess skuggsidor.

Många turkar som sökte sig till Sverige i mitten på 1960-talet kom från landsbygd och småstäder i den centralanatoliska provinsen Konja. Många var jordbrukare. Deras familjer var organiserade i patrilineära släktgrupper. De har sina rötter i en sunni-muslimsk tradition. Deras starka asiatiska familj bryter mot värderingar i urbaniserade europeiska samhällen.

I dag bor det traditionella turkiska bondefamiljer i bl a Gårdsten och Biskopsgården, invandrartäta förorter till Göteborg. Om den svenska bonden upplevde spänningar och värdekonflikter mellan sina familjeideal och den omgivande verkligheten, hur laddat är då inte mötet mellan den turkiska landsbygdsfamiljen och det svenska sättet att leva?

Jonsson och Kälvesten noterar fall av envist motstånd mot stadslivet. De träffade på makar som ännu efter ett par decennier i Stockholm betraktade vistelsen i staden som ett nödtvunget besök. De har hjärtat kvar i Västmanland, Småland eller Siljanstrakten och far dit så fort de har en möjlighet därtill. Barnen har sina bästa vänner på landet och inte i stan. Redan i maj börjar busslaster från Sverige att rulla på väg till Kulu- och Konyaområdet. Många turkars årliga sommarresa till det gamla hemlandet blir en återkomst till eller ett sökande efter en ursprunglig identitet. Deras resa är längre, den går över mer markerade kultur-

gränser, men mönstret borde vara oss välbekant!

Från släktgemenskap till kärnfamilj

Många invandrade familjer har i sitt hemland varit vana vid att leva med ett nätverk av anhöriga inom räckhåll. Trots olika meningar och konflikter hotade osämjan sällan släktumgänget, utan inberor ett stort mått av trygghet.

Eva Nyberg (1986) beskriver hur flyktigbarn i Sverige saknar den stora släktgemenskapen, hur de söker åter skapa eller hålla kvar en gruppgemenskap med vuxna. Barn känner sig hemma i samvaron med flera vuxna och har ännu inte accepterat den lilla familjens exklusivitet som det "normala". Inte heller föräldrarna var vana vid att bli lämnade på tumanhand. Få män och hustrur hade någonsin tillbringat så mycken tid tillsammans som under sin första tid i Sverige. Det var en påfrestande upplevelse.

I den mån gifta kvinnor i hemlandet hade ägnat sig åt studier eller yrkesarbete, hade de kunnat räkna med praktisk hjälp med barn och hushållsarbete, inte minst från den äldre generationen. De äldre tog dessutom större ansvar för barnen än vad en barnomsorg utanför släkt och familj kan ta på sig. Därför hade varken mödrar eller fäder någonsin tidigare känt det totala föräldraansvar som vidlåder en kärnfamilj, där föräldrar och barn är helt utlämnade till varandra.

För kvinnorna medförde migrationen den mest abrupta och omskakande förändringen till en modersroll som de inte var rustade för. De klagade över att de förlorat sällskap och socialt stöd i uppfostran.

I och med att parrelationen träder i förgrunden och det saknas anhöriga som delar ansvaret för barnen, utmanas arbetsdelningen mellan man och hustru. Skötsamma svenska tvåföräldrarfamiljer med fäder som tar sig an barnen blir också en provokation. Många invandrande medelklassmän har haft förhoppningar om att kunna använda sig av sin kompetens och yrkeserfarenhet i det nya landet. Men det svenska arbetslivet har varken öppnat sig eller verkat för att underlätta välmeriterade utlännings omställning till våra arbetsorganisationer. Med förlusten av faderns yrke förlorar hela familjen sin position i

samhället och något av den respekt dess medlemmar tidigare åtnjutit. En iransk lärare (Assadi 1990) förmedlar vad barn berättar i skolan:

- Pappa är inte längre en hög officer som ger order.

- Pappa är inte längre en generaldirektör, som blir hämtad vid dörren av en chaufför.

- Pappa är inte längre en universitetslektor som åtnjuter respekt. Nej.

...Denna ståtliga och mäktiga man... sitter nu framför en ung blond man och försöker lära sig att uttala "u" i ordet "hund" och han hör hur de andra eleverna fnissar åt honom.

När det efter hand visar sig lättare för hustrun att finna arbete, undergrävs mannens ställning ytterligare. Han är inte längre den som förbinder familjen med samhället utanför.

Dessutom blir männen ifrågasatta i sin gamla fadersroll. I sitt hemland åtnjöt de auktoritet som fäder. De upprätthöll disciplin och satte gränser. I en samling studier av modernt föräldraskap (Björnberg 1992) tar forskarna upp den diffusa fadersrollen. Vad förväntas egentligen av en far?

Moderniseringens konfliktdimensioner

Man bör inte glömma att det moderna stod i konflikt till traditionen och det gamla. Det moderna bars upp av nationalstaten och marknaden, i strid mot begränsningarna i det lokala och partikulära. Anhängarna till det moderna såg i bygden, blodsbanden och släkten ett hot mot universella regler och nationens eller marknadens övergripande intressen. Både liberaler och socialister bekände sig till politiska mål som var fientliga mot traditionella band och begränsningar. Liberalerna värnade om individens frihet gentemot familjeloyaliteter. Socialisterna var till en början benägna att se familjen som en borgerlig institution och källa till klassexploatering. Båda pekade på allt tvång människor fått uthärda; påtvingade äktenskap i familjers intresse, de besuttnas tvång gentemot dem som ingenting ägde. De talade om frigörelse.

Värderingarna bakom de nordiska ländernas familjerätt har en internationellt sett stark individcentrering. Den socialt och ekonomiskt individualiserade familjen har uppkommit ur mark-

nadens sociala logik. Det var nödvändigt att avskaffa mannens ställning som familjens överhuvud. Fadern var grundbulten i familjens intressegemenskap, den som bestämde över dess övriga medlemmar och begränsade deras frihet.

Men också förekomsten av två kön rimmade illa med marknadens fria individ. Två kön bildade en urmodig gemenskap kring släktets förnyelse. Jämsides med att mannens förmyndarskap upphävdes, blev den könsbundna arbetsdelningen ett mål för politiska reformer. 1920-talets äktenskapslagstiftning byggde på en komplementär arbetsdelning; han arbetar för lön, hon för kärlek. Parrelationen man och hustru fick en särställning som den axel på vilken familjen vilar, medan banden mellan vuxna generationer ignorerades. Detta ideologiska förtigande pågår än idag.

Det dröjde till 1960-talet innan komplementariteten mellan man och hustru blev ifrågasatt på allvar. Först då blev den moderna familjen uppfattad som en tvåföräldrarfamilj. Man och hustru har nu i princip ansvar för samma uppgifter. Dock skulle det visa sig att den konjugala axeln, man och hustru, var mindre hållfast än man tidigare räknat med. Separationer och skilsmässor gav upphov till nya familjeformer: barn med ensamföräldrar, barn med särboende föräldrar och omgifta föräldrar.

Familjer förändras i den globala process i vilken landsbygdens söner och döttrar söker utkomstmöjligheter i stan. Det handlar om en strukturell differentiering på marknads- och medlemskapssystem. Medan marknadsrelationer bygger på avtal och kontrakt, parterna är fria att hävda sina egna intressen, grundar sig medlemskapssystem på kollektiv intressegemenskap, en gemensam identitet, inbördes lojalitet och bundenhet.

Det har sagts att familjen i likhet med nationen, etniciteten och religiösa trosamfund, i grunden är en antiindividualistisk institution (Degler, 1980). Inom familjen tar man "från var och en efter förmåga och ger till var och en efter behov". Så icke på marknaden. Degler menar att familjen under de två senaste seklerna varit det bäst kända alternativet till individualism. Därav dess popularitet.

När den professionella advokaten, tillika presidentfrun Hillary Rodham Clinton, den 23 september 1993 upp-

trädde inför ett kongressutskott, inledde hon med att säga att hon i första hand kom som "mor, hustru, dotter, syster, kvinna - som amerikansk medborgare bryr jag mig om min familjs och mitt lands hälsa" (DN 29.9 1993). För att bli trovärdig bekänner hon sig till sina könsbundna relationer som familjemedlem. Till något vi alla har gemensamt trots våra olika yrken och villkor.

Svenskar har i långa stycken tillägnat sig moderna normer. Tron på det moderna som något berättigat och gott, har varit det lock som vi lagt över allt vad vi har gett upp, våra självförebåelser och nekanden, allt som familjens anpassning till marknadens fria krafter har kostat oss. Därför blir våra sociala konstruktioner av familjen i andra mindre moderna kulturer ofta nedsättande och negativa. Det gäller också våra schabloner om invandrarfamiljer.

Våra barns och barnbarns framtid är nära kopplad till hur andra barn i världen har det. Vi kommer inte i längden att kunna skydda oss i etniskt homogena medelklassghetton från trycket från slumfamiljer. Mitt tema är ytterst att vi lever i en global ödes- och intressegemenskap.

Referenser:

- Assadi, Mina (1990): *Om ni bara visste. Iranska barn skriver* (refererar av Moula 1993).
- Björnberg, Ulla (red.) (1992): *European Parents in the 1990s*. Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey.
- Dagens Nyheter 1993-09-29.
- Degler, Carl (1980): *At odds*. Oxford University Press, New York.
- Eyrumlu, Reza (1993): *Familjerruntom i världen*. Manus under arbete, sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet.
- Jonsson, Gustav och Kälvesten, Anna-Lisa (1964): *222 stockholmspojkar*.
- Nyberg, Eva (1986): *Ankomstiden, en studie av invandrarfamiljers första tid i Sverige*. Stockholms läns landsting, Om-sorgsnämnden Stockholm.

Göran Håkansson

FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER - ny milstolpe för mänskliga rättigheter

Som expediteschef i socialdepartementet har jag nöjet att tala inför denna församling närmast därför att jag har deltagit i utarbetandet i Genève av konventionen om barnets rättigheter och sedan lett den arbetsgrupp i Sverige som avgett vår rapport till FN om hur vi efterlever barnkonventionen.

Rubriken till detta anförande är ju FN:s konvention om barnets rättigheter - ny milstolpe för mänskliga rättigheter.

Konventionen är emellertid inte bara en ny milstolpe för mänskliga rättigheter utan också en milstolpe när det gäller att i en internationell konvention garantera familjen stöd och hjälp och samhällets, statens, ansvar för familjen.

Redan i inledningen till konventionen sägs att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt för barnets utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället.

Varför en särskild konvention om just barnets rättigheter? Mr Sokalski har nämnt de andra konventionerna om mänskliga rättigheter. Räckte inte det?

Nu är det emellertid så att man ofta glömmer att mänskliga rättigheter avser också barn. Barn blir också lätt glömda i politiska sammanhang. De är inte så intressanta för de politiska beslutsfattarna. De har inte rösträtt. Som ytterligare skäl för en särskild konvention kan nämnas alla övergrepp som begås mot barn och barns utsatta situation i många sammanhang.

Konventionen har uppenbart också

känts angelägen. Aldrig förr har så många länder så snabbt anslutit sig till en konvention om mänskliga rättigheter, 154 länder har f n anslutit sig.

Konventionen kombinerar medborgerliga och politiska rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, den innehåller skyddsbestämmelser för barn och särskilda bestämmelser om utsatta grupper av barn. Den kan sägas vara den mest allomfattande av konventionerna om mänskliga rättigheter.

Den bygger på några huvudprinciper; - barnets bästa; ej statens, ej föräldrarnas bästa skall vara vägledande vid alla beslut som på något sätt berör barn.

- barn måste höras och barnets åsikter respekteras.

- internationell solidaritet.

På sitt sätt är den sistnämnda principen ett helt nytt inslag i mänskliga rättighetersammanhang.

Tiden medger inte att jag går in på enskilda artiklar som särskilt reglerar statens ansvar mot familjen och barnet.

I anslutning till vad Bengt Westerberg och Mr Sokalski nämnt om bl.a. pappornas ställning i familjen kan jag emellertid inte underlåta att nämna artikel 18 som säger att staterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling.

Jag är inte säker på att alla stater som ratificerat konventionen inser hur radikal denna artikel är.

I artikeln sägs också att staterna skall ge lämpligt bistånd till föräldrar och

vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.

Staterna skall vidare vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Bl a rätten till dagis är alltså fastställd internationellt.

När det gäller sådana frågor som Mr Sokalski betecknat som oberörbara har för första gången i en internationell konvention kommit in ett förbud mot kvinnlig omskärelse.

Artikel 24 punkt 3 förbinder nämligen staterna att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. Av protokollet från förhandlingarna i Genève framgår klart att denna artikel bl.a. tar sikte på just kvinnlig omskärelse.

Bengt Westerberg har nämnt barn med handikapp. Det är just en av de grupper som konventionen lyfter fram. Konventionen betonar i artikel 23 just staternas särskilda ansvar för dessa barn.

Avslutningsvis skulle jag vilja ansluta mig till vad Mr Sokalski sagt om familjemedlemmarnas individuella rättigheter. Barnkonventionens huvudidé är just att lyfta fram barnet som en individ med egna mänskliga rättigheter och med rätt till respekt. Det är ju det som det är så lätt att glömma. Och i och med att man respekterar de enskilda individerna i den grupp som familjen utgör är man ju också skyldig att respektera och stödja den grupp av individer som vi diskuterar i dag, nämligen familjen.

Louise Sylwander

SÄTT BARNENS BEHOV I CENTRUM!

FN:s barnkonvention innebär inget mindre än en ny epok i arbetet för barnens villkor. Det är första gången barnens egna rättigheter formuleras i ett internationellt bindande avtal. Konventionen uttrycker världssamfundets samlade barnsyn och ger oss ett gemensamt språk och en gemensam strävan som gäller för alla länder, även om de ekonomiska och sociala förutsättningarna varierar.

Konventionens fundament är tredelat: barnets rätt till liv och utveckling; barnets rätt till trygghet och skydd samt barnets rätt att säga sin mening och få den respekterad.

En grundtanke är att barn har samma människovärde som vuxna men att barnen behöver särskilt stöd för att komma i åtnjutande av det. Skälet är att barn saknar makt i samhället och därför har svårt att själva hävda sina intressen, samt att barn är sårbara, särskilt när de är små. Innehållet i konventionen måste alltså tolkas mot bakgrund av att barn har specifika rättigheter som ska visas särskild respekt. Det bör understrykas att konventionen talar om barnet i bestämd form, dvs rättigheterna tillkommer varje enskilt barn. Det räcker inte med att göra sig en uppfattning om vad barn i största allmänhet behöver. Det är varje barns behov i det enskilda fallet som ska tillgodoses i enlighet med konventionens bestämmelser.

Konventionen är inte bara en angelägenhet för världens fattiga länder, den spelar en aktiv roll för barnens villkor också i Sverige. Genom att skriva under dokumentet har Sverige gjort ett internationellt åtagande att respektera och

aktivt verka för barns rättigheter i enlighet med konventionens intentioner. Det är en försäkran som inte får stanna på papperet, konventionens principer skall fungera som rättesnören för det dagliga samhällslivet också i en välfärdsnation som vår.

För det första finns det även i Sverige många barn som lever under svåra förhållanden, t.ex. de som är utsatta för sexuella övergrepp och barn till föräldrar med missbruks- eller andra psykosociala svårigheter. För det andra är konventionen så utformad att den ställer högre krav på förhållandevis resurstarka stater. Deras generella insatser för barn och ungdomar förväntas vara mer ambitiösa än vad fattiga stater mäktar med.

Barnombudsmannens funktion

Som många av er säkert vet var Sverige ett av de drivande länderna bakom konventionens tillkomst och ett av de första att skriva under den. Man kan säga att den svenska Barnombudsmannen är ett resultat av samma politiska vilja som låg bakom det svenska arbetet med FN:s barnkonvention. Jag vill passa på tillfället att säga några ord om Barnombudsmannens funktion och samtidigt ge er min infallsvinkel på FN:s familjeår.

Enligt den lag som reglerar Barnombudsmannens verksamhet är uppgiften att ta till vara barns och ungdomars rättigheter och intressen och särskilt bevaka att Sverige lever upp till FN:s barnkonvention. I en årlig rapport till regeringen ska jag redovisa de områden där jag anser att Sverige inte motsvarar åtagandena enligt konventionen och komma med förslag till förändringar.

Snart sagt varje fråga som berör barn och ungdomar kan alltså vara en angelägenhet för Barnombudsmannen. Därför blir det nödvändigt för ombudsmannen att arbeta övergripande. Det innebär bland annat att myndigheten inte har något tillsynsansvar gentemot andra myndigheters arbete med barnfrågor. Jag har inte några rättsliga befogenheter att gå in och agera i enskilda ärenden. I arbetsmetoden ingår ändå att följa upp aktuella fall där barns rätt kommer i kläm eftersom de fäster min uppmärksamhet på brister i samhället som kräver förändringar.

Ett övergripande angreppssätt innebär att jag försöker koncentrera arbetet till att granska hur samhällsstrukturer, lagstiftning och praxis förhåller sig till barns och ungdomars rättigheter. Jag vill bidra till att samhället organiseras på ett sådant sätt att barns och ungdomars intressen tas till vara och respekteras på olika nivåer i samhället. Det gäller såväl i familjen och närmiljön som i samhället i stort.

Familjen är ett av vårt samhälles grundläggande element. Den är grunden för vår sociala organisation och flertalet samhällssektorer bygger på att människor lever i familjer. Det gäller inte minst samhällets omsorg om de unga. För barnen är familjen av fundamental betydelse långt upp i åldrarna. En aktuell undersökning av Institutet för framtidsstudier visar att dagens gymnasister sätter familjen högt på listan över viktiga värden i livet.

Således är familjen och familjepolitiken central för Barnombudsmannens verksamhet. För mig är det självklart att

barnombudsmannen fokuserar barnens roll i familjen. Synen på barnet som en egen individ med egen rätt har gått framåt i Sverige men fortfarande är det alltför vanligt att familjens behov likställs med de vuxnas vilja och intressen. Jag vill i stället lyfta fram barnens rätt till integritet och egna åsikter som de kommer till uttryck i FN:s barnkonvention.

Barnkonventionens roll i Sverige

Tre för Sverige centrala principer finns i artikel 3, 4 och 12. Artikel 3 säger att barnets bästa ska vara vägledande för alla åtgärder som rör barn. Det betyder att det är barnets behov och intressen som ska vara utgångspunkt i beslut som rör barn.

Ett aktuellt exempel är frågan om kriminalisering av innehav av barnporn. För mitt krav på förbud har principen om barnets bästa varit vägledande, d v s barnens rätt till skydd går före vuxnas behov av integritet.

Artikel 4 säger att staterna ska vidta alla tänkbara lämpliga åtgärder för att förverkliga konventionen. När det gäller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter går den ytterligare ett steg. Sådana rättigheter ska staterna genomföra med "utnyttjande till det yttersta av tillgängliga resurser".

Det är en formulering som tål att fundera över, inte minst i tider av organisationsförändringar och nedskärningar. Hur förhåller sig egentligen dagens ekonomiska debatt till denna centrala princip i FN:s barnkonvention? Vad betyder "till det yttersta av tillgängliga resurser" i ett förhållandevis rikt land som Sverige? Vad betyder det i tider av krympande resurser? Finns dessa frågor överhuvudtaget med i diskussionerna?

Frågan är i högsta grad relevant eftersom artikel 4 är avgörande för barnkonventionens reella räckvidd. Artikel 4 nöjer sig inte med goda avsikter - den sätter fokus på hur barnen verkligen har det.

Det som gör artikeln riktigt intressant och utmanande är att den utformats som en norm. Det förutsätter att en öppen och intensiv debatt kommer till stånd om den närmare innebörden.

Jag ser det som en av Barnombudsmannens främsta uppgifter att driva på den konkreta uttolkningen av barnkonventionen och bidra till en debatt om dess principer som bör vara en angelägenhet för alla i vårt land.

Kommunerna i centrum

Det är ofrånkomligt att kommunerna hamnar i centrum för en sådan diskussion. Det är ju kommunerna som har ansvaret för en stor del av samhällets verksamhet för barn och ungdomar. Jag önskar att kommunpolitiker och tjänstemän kunde se barnkonventionen som en möjlighet och ett användbart verktyg i utformningen av barn- och ungdomsinsatserna. I artikel 3 och 4 ligger en uppmaning till en kvalitativ och ekonomisk värdering av alla beslut som rör barn i förhållande till normerna i konventionen.

Som jag ser det har konventionen skapat ett behov av en klart definierad barnsyn i varje kommun och en beskrivning av hur kommunerna kan uppfylla rättigheterna i konventionen på kort och lång sikt. En diskussion om vad konventionen konkret betyder sätter barnens behov i centrum för kommunernas förändringsarbete. Kravet på besparingar ställs mot en medveten och kunskapsbaserad syn på barn och barns behov. Vilka behov är väsentliga att tillgodose, vilka går absolut inte att göra avkall på. Drastiska och oövertänkta besparingsbeslut skulle motverkas. Särskilt för de mest utsatta barnens behov är en medveten kommunal barnsyn nödvändig.

Familjen och barnets rätt

Att få växa upp i en familj är självklart en av våra barns främsta rättigheter. Att ha tillgång till sina föräldrar och bli sedd och bekräftad tillhör de grundläggande behoven. Föräldrarnas förmåga att ge värme, kärlek och trygghet är basen för människans utveckling. Det är därför naturligt att samhället stöder familjen och att insatser för barnen kanaliseras genom familjen, i praktiken via de vuxna.

Men FN:s barnkonvention lyfter fram barnens roll i samhället och därmed i familjen på ett sätt som inte tidigare skett. Det är ett synsätt där barnet självklart är en del av familjen men samtidigt respekteras som en självständig individ med rätt till respekt för sina egna åsikter och behov. Familjens intressen är inte alltid bara de vuxnas intressen.

En generell utgångspunkt för ökat hänsynstagande till barns egna åsikter finns att hämta i en annan av barnkonventionens grundläggande principer. Den finns i artikel 12 och innebär att barn ska ha rätt att framföra sina åsikter

och att dessa ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad. I klartext betyder det att barn och ungdomar har rätt till ett successivt ökat konkret inflytande över sina egna levnadsvillkor. Det gäller i familjen som i samhället stort.

I grunden handlar det om att barn har rätt till integritet även i hemmet. Föräldrar kan inte självklart förfoga över sina barns personliga saker och fria tid. Det synsättet innebär inte att föräldrar inte ska fostra och vägleda sina barn. Det är fråga om ett förhållningssätt, om hur man bemöter barnet - att visa respekt och lyhördhet för barnets vilja och önskemål.

I takt med att barnet lär sig prata och klart uttrycka sin vilja ökar kraven på hänsynstagande till barnets egna åsikter. Familjen består av vuxna och barn tillsammans där alla ska få vara med och bestämma. Med rätten till inflytande följer självfallet också ansvaret för att hålla familjens överenskommelser. Det gäller barnen likväl som vuxna.

Samhället och barnets rätt

Barnets rätt att få sin åsikt respekterad gäller även utanför familjen. I frågor som rör barnet är de vuxnas uppfattning inte automatiskt identisk med familjens. Föräldrars och barns synsätt och intressen sammanfaller inte alltid - de kan t o m stå i konflikt med varandra.

Familjens ökade valfrihet kan i själva verket bli föräldrarnas frihet att välja för sina barn, t. ex. den skolform de vill att barnen ska gå i. Det åvilar såväl föräldrarna som myndigheterna att skapa utrymme för barnets egna åsikter, även när de går på tvärs med föräldrarnas. Det betyder inte att barn och ungdomar alltid ska få som de vill i slutändan, men de måste vara delaktiga i processen.

I familjer med svårigheter tenderar barnens perspektiv att osynliggöras. Stödinsatser koncentreras till de vuxna och deras behov, trots att barnen i dessa familjer har en stor längtan efter en vuxen som lyssnar till vad de behöver och har varit med om, någon som tar del av och respekterar deras upplevelser.

Barns rätt att säga sin mening gäller också, som jag tidigare sa, samhället i stort. Kommunerna ägnar sig i stor utsträckning åt barn- och ungdomsomsorg i skilda former. Men de unga saknar i princip inflytande över besluten. De har inte rösträtt och inga särskilda företrädare i politiken. Barn- och ung-

domsfrågor ses alltför ofta utifrån de vuxnas intressen, t.ex. vilka omsorgsformer vuxna anser sig behöva. Självklart är det viktigt, särskilt när barnen är små, men barnens egna behov och synpunkter måste vara utgångspunkten.

Stötta föräldrar att bli mamma och pappa

Barnombudsmannens särskilda fråga för familjeåret blir de splittrade familjerna. Enligt en aktuell siffra upplever 43 000 barn varje år en separation. Vi vet att en separation är en svår och kaotisk upplevelse i sig för ett barn. Det är också känt att alltför många splittringar leder till att barnen förlorar kontakten med den ena föräldern, oftast pappan. Och även om kontakten inte helt upphör blir den i många fall sporadisk och lämnar mycket i övrigt att önska för barnen. För mig är det naturligt att särskilt fokusera på barnens situation.

Dagens svenska familj består inte längre nödvändigtvis av mamma, pappa och barn. Vi har i själva verket en lång rad olika konstellationer. Vissa forskare talar om tvåkärnsfamiljen, andra om familjekretsar. Det betyder inte att vi passivt ska se på hur allt fler barn växer upp i splittrade familjer. Snarare bör vi öka ansträngningarna att underlätta för föräldrar att leva tillsammans. Men också de som funnit det nödvändigt gå skilda vägar måste, om de behöver det, få stöd att upprätthålla sitt föräldraskap. Debatten om familjebegreppet måste i själva verket vidgas och intensifieras.

Det finns anledning att i det sammanhanget påminna om att papporna i kärnfamiljen också lyser med sin frånvaro alltför ofta, eller i vart fall är sparsamt närvarande i många barns värld. Snedfördelningen av föräldradigheten talar sitt tydliga språk. Kanske är fädernas bristande närvaro en av förklaringsarna till att de vid en separation så lätt glider i väg helt och hållet. Det nu sagda ska inte uppfattas som att detta bara är männens fel. Fäder som är öppna för att ta ett större ansvar har fortfarande nedärvda motstånd i själva samhällsstruk-

turen att kämpa med.

Både nyblivna mammor och nyblivna pappor behöver stöd att utveckla sunnda föräldraroller. Unga föräldrar förefaller ha svårt att anpassa sig till den nya situation som uppkommer när det finns ett nytt litet liv att ta hänsyn till. De behöver lära sig vad det innebär att bilda familj.

Barnens självklara rätt till sin familj får dock inte skymma samhällets ansvar för att ingripa i de fall familjen i själva verket blir ett hot mot barnets behov av trygghet och skydd mot övergrepp. En fråga som behöver fokuseras är också hur kontakten ska kunna upprätthållas med ett familjehem som barnets vistats länge i.

Barnens behov ska vara utgångspunkten

Det som nu måste till en är kartläggning av det aktuella kunskapsläget. Har vi den kunskap som behövs eller är det något som saknas? Därefter finns det anledning att se över om samhällets stödsatser har den rätta utformningen. Får t.ex. nyblivna föräldrar det rätta stödet i början? Finns det förutsättningar att bedriva meningsfulla samarbetsamtal i vacklande förhållanden. Det lagstadgade skyddet av kommunal familjerådgivning är glädjande men hur påverkar kommunernas dåliga ekonomi verksamheten i praktiken?

I diskussionerna om en förändring är det viktigt att ha klart för sig att juridiska tvister i familjesammanhang ofta är uttryck för andra olösta motsättningar mellan föräldrarna. Sådana processer har därför en olyckligt tendens att fokusera på de vuxnas problem och intressen medan barnens rätt blir ett slags bihang. Det förekommer att barnens namn knappt nämns i vårdnads- eller umgängestvister, än mindre att deras önskemål är kända för domstolen.

En översikt bör riktas mot rättsapparaten så att fungera i samband med separationer. Vi vet redan att det finns påtagliga brister. Då och då förekommer krav på radikala grepp. Ett sådant är att förlägga alla mål som berör familjeår till särskilda barn- och familjedomstolar. De skulle ha särskild

kompetens och lämplig sammansättning av jurister, socionomer och psykologer. Andra föredrar mer eller mindre genomgripande förändringar av den nuvarande ordningen i domstolar.

Barnens behov ska vara utgångspunkten för lösningen av familjetvister. På den här punkten går det att göra förändringar även inom ramen för den nuvarande ordningen. Den grundläggande informationen om barnens behov finns att hämta hos barnen själva. Således måste barnens regelmässigt beredas möjlighet att säga sin mening i den här typen av mål. Är de för små för att själva delta får den inhämtas och bedömas i andra former. Även i dessa sammanhang måste vi vuxna börja tala med barnen - inte om dem. Det som är bra för barnen får också anses godtagbart för föräldrarna - inte tvärtom som i dag allt för ofta är fallet.

Barnens rätt till familjen är målet

Att på detta sätt konsekvent lyfta fram barnkonventionens intentioner innebär att ta ställning för barnets syn på verkligheten. I det ligger en risk för att komma i konflikt med vuxnas verklighetsbeskrivningar och vuxnas beslut om vad som är viktigt och oviktigt i livet och samhället. Men om vi menar något alls med uttalanden som att barnen är vår framtid måste ovillkorligen ett barn- och ungdomsperspektiv genomsyra samhällets beslutsfattande på ett helt annat sätt än i dag. Det är ett arbete som aldrig blir klart, marken måste hela tiden återerövas. Enda sättet att lyckas på lång sikt är att släppa fram och respektera barnens egna åsikter, att låta dem få vara med och dela makten.

Så här på den högtidliga invigningen av FN:s familjeår förtjänar det att upprepas: tillgång till familjen är en av våra barns främsta rättigheter. Det gäller både när mamma och pappa bor ihop och när de bor på var sitt håll. Det mål jag sätter främst för detta familjeår är barnens rätt till båda sina föräldrar, såväl när de lever tillsammans som efter en separation.

Claes Örtendahl

SAMHÄLLET'S YTTERSTA ANSVAR FÖR BARNEN

Sörgården i våra hjärtan

Vi ser gärna framför oss bilden av pappa, mamma och två barn när vi funderar över familjen som livsmiljö. I den tänker vi oss barnet som tryggt, välnärt och varmt. I Carl Larssons målning står mamma i köket och pappa finns där utanför någonstans bland vita björkstammar. Och vi tror att från den basen kan barnet få ett gott liv med stora utvecklingsmöjligheter.

I min läsebok för folkskolan fanns en mamma som arbetade i hemmet och en pappa som var jordbrukare eller anställd. Numera är både mamma och pappa yrkesverksamma. Fast mamma jobbar halvtid och har sämre betalt. Och pappa bilpendlar till bygget i en annan stad för att dryga ut lönen med traktamenten och bor i veckan i familjens husvagn.

Nog är familjebilden från folkskolans läsebok en bra grund att stå på. I vårt fall om det också finns fritids och dagis. Om barnavårdscentralen stöttar uppväxten och ser till att vaccinationsskyddet blir komplett. Om lekplatsen skyddas mot farliga bilar och nallarnas glasögon är ordentligt fastsydda.

Men det finns många barn vars uppväxt är byggd efter annan modell. För de allra flesta går det utmärkt att ha en ensamförälder. Men det sliter hårdare på den som tar ansvaret om vi i samhället inte stöttar och inspirerar så att pappan också tar ansvar. Och mamma kan vara 17 och pappa kan vara 18. Och pappa och mamma kan ha skilts åt, som tonåringar gör, långt innan graviditeten ens miss-tänktes. Och pappa tjänar inga pengar. Och pappa är livrädd för den kommande bindningen till en liten, liten varelse. Och

mamma har inget jobb och ingen bostad. Och morfar är kanske inte så helt förtjust över barnskrik.

Ansvaret gäller alla barn

Vi kan inte bygga bilden av ansvarsförhållanden för barn kring läsebokens modell av idealfamiljen. *Back to basics* i Sverige - en översättning av John Mayors vision av återgången till Idyllen - vore att förirra sig in i tavlans som är en osannolik endimensionell skönmålning. Så många barn får aldrig uppleva den. Och deras tillvaro - och deras föräldrars - skulle bli ganska omöjlig om det inte fanns ett yttersta ansvar för barnen också utanför familjens ram.

Och det ansvaret får inte vara en penningmaskins. Det handlar inte bara om den nödtorftiga försörjningen. Och det ansvaret får heller inte begränsas till de juridiska formaliteterna kring födelse, föräldraskapsbestämning, vårdnadsansvar. Också samhället måste vara delaktigt i det kärleksfulla stödet för barns lyckliga uppväxt.

Det komplexa samhället med dess komplexa familjebildningar, med sociala spänningar, våld och ekonomisk otrygghet är ingen trygghet och skyddad livsmiljö för någon. Samhällsansvaret för barnen måste utgå från att väldigt många lever i utsatthet. Och att förstahandsansvaret hos föräldrarna inte räcker till för att ge tillräckligt skydd. Jag kan inte tro att vi skall vänta på barnets problem för att definiera ett samhällsansvar. Det samhälleliga ansvaret avser *alla* barn och kräver insatser för att stödja samhällsutvecklingen i stort och smått så att *alla* barns villkor blir acceptabla.

Den som vill kan beskriva detta som "förebyggande". Vår bild av samhällets ansvar blir då försvarsinriktad. För att i Bismarcks anda värja oss mot social oro skulle vi då behöva bygga försvarsmurar mot riskerna i det moderna samhället. Själv tror jag att det handlar om något mera fundamentalt. Att det finns en glädje i att bygga samhällen i gemenskap och där barnens villkor sätts allra främst.

Ideal och verklighet

Det finns också sant förebyggande insatser att göra. Vi kan naturligtvis anse att föräldrar skall vara som "farsor och morsor på stan". Men många är det inte. Och en ung människas klokskap fördunklas ibland av nyfikenhet, frustration, ilska och tristess, brass och starköl. Idag är fritidsverksamheten för barn hårt pressad av den bräckliga ekonomin. Vi riskerar att se resultaten av detta senare i form av tilltagande sociala problem.

Och några barn är hårt utsatta. Många, många växer upp i föräldrars missbruk. Omgivningen vill ibland inte se detta. Ibland vill heller inte samhället se detta. Missbrukarvården vill inte alltid se detta. Och inte heller barnpsykiatri. Föräldrar är inte alltid bra för sina egna barn, men barn känner en oerhörd lojalitet även mot den som försummar, miss-handlar eller begår hemiska övergrepp. Utanför står samhället och blygs för att ingripa. Eller tvekar för att föräldrarnas rätt känns viktigare än barnets. Och när vi ingriper gör vi det ibland för sent och så hårdhänt att vi river sönder det tunna nät av samliv med föräldrar som även det utsatta barnet behöver för att bygga sig en framtid.

Andra växer upp i perfekt ordning och med föräldrar som är samhällets stöttepelare. Men bakom den stängda ytterdörren härskar ibland den svarta pedagogiken. Den som för all tid skall få individen att skria efter erkännande och ibland straffa sig själv och omgivningen för de illdåd som begåtts i uppfostrans namn.

Det är ett svårt jobb att vara samhällets representanter för barnets skydd. Vi avlönar det ganska dåligt och ger det ingen status, rätt måttligt med utbildning, snålt med forskning och utvärdering att arbeta ifrån och vi är snara till hårdhänt kritik när det begås fel i de ömtåliga avvägningarna.

Beskriv mångfalden

Så har FN familjeår. Och vi bör fråga oss vad vi kan vilja med det. Vad vi kan göra av det? Och kloka politiker kan säkert säga detta med den entusiasm som det direkta samhällsbyggarsvaret ger. Mitt lilla bidrag från den uppsatte byråkratens utlikspunkt kan vara detta: En uppgift är att beskriva familje verkligheten så att alla ser den och förstår den. En bild att prägla på människors näthinna är den av många

olika familjetyper där barns uppväxtförhållanden ändå skall vara goda.

Varannan helg åker en ung man motorcykel från en stad på västkusten till en stad på östkusten för att träffa sin dotter. Mamman och pappan har aldrig bott ihop och har inget gemensamt, men mormor ställer upp, liksom socialtjänsten, för att motorcyklisten skall kunna vara en levande, närvarande pappa att ge fundament åt dotterns trygghet i all tid.

Och i en stad långt upp i snön och kylan försöker socialsekreterare skapa entusiasm hos finniga 16-åringar, som gjort tjejkompisen med barn, och nu måste ge en viktig bit av sina liv till ett mystiskt väsen inrymt innanför tjejkompisens alltmer svårknäppta kappa.

På Gärdet i Stockholm bor en pappa med en flicka som är dotter till hans förra fru i hennes första äktenskap. Dom har det väldigt fint ihop och flickan träffar flera gånger varje vecka sin mamma i hennes nya relation tillsammans med den nye mannens barn.

Och vi måste se våra invandrare som delar av den svenska familjebilden, kluvna i sin dubbla kulturella hemvist och

därtill ibland plågade av minnen från krig och tortyr. Och vi måste acceptera och stödja dem i den svåra anpassningen för den andra generationen invandrare - invandrarfamiljens barn. De som skall hitta acceptans i ett ofta misstänksamt och missunnsamt svenskt samhälle av år 1994.

Och vi måste se den heliga familjen också i den ensamstående mammas kamp för en dräglig tillvaro trots brist på jobb, brist på pengar och brist på kraft att klara barnens uppväxt.

Bilden av familjen som föremål för våra särskilda omsorger kan aldrig bli en i sann mening god bild om vi inte ser det skakande öde som flyktingfamiljen som står inför avvisning genomlever. Missrodd, uppgiven och full av fruktan inför det som skall komma i ursprungslandet. I FN:s familjeår kan den bilden inte få undanskymmas. Den vackra färgreproduktionen av familjen från folkskolans läsebok blir diskriminerande i 1990-talets verklighet. Familjeår kan det bara bli om vi ser mångfalden, känner samhörigheten och är beredda att leva upp till det gemensamma ansvaret.

Ulla Björnberg

SVENSK FAMILJEPOLITIK I EUROPEISK BELYSNING

- om ensamstående mödrar i ett Europa i omvandling

Ensamstående mödrar med barn är en växande grupp i samtliga länder i Europa. Den främsta anledningen till detta är att skilsmässorna ökar i alla länder. Visserligen ökar också andelen barn födda utom äktenskap, men i de flesta fall registreras dessa av både modern och fadern.

Familjemönster i omvandling

Intresset för familjen i den sociala förändringsprocessen i Europa och i världen i övrigt har ökat under det senaste decenniet. Ett uttryck för detta är att FN har proklamerat år 1994 som "Det internationella familjeåret". Syftet med det internationella familjeåret är att man i länderna i världen skall fästa uppmärksamheten på hur familjebildning och familjestrukturer förändras och försöka finna olika tillvägagångssätt att stärka familjebanden. Man är orolig för den sociala stabiliteten och individernas välfärd i samhället när familjestrukturerna förändras.

Utvecklingen i hela världen har stora konsekvenser för familjeliv, eller snarare, möjligheterna att leva familjeliv. Fattigdomen i tredje världen, kriget och de omfattande flykting- och migrationsströmmarna samt utbredningen av AIDS ger upphov till starka upplösnings-tendenser inom familjerna. Ensamstående mödrar utgör en majoritet i många av länderna i tredje världen. Banden mellan generationerna försvagas bl a genom omflyttningar, men också genom nya värderingar. Familjerna är oftast den sociala försäkring som man har tillgång till, när det inte finns pensioner, socialförsäkringar och arbetslöshetsförsäkringar. När det inte finns sjukvård och annan omsorg.

Men det är inte bara fattigdomen och flyttningströmmar som bidrar till familjesplittringar. I vissa fall kan man påstå att splittring av familjer är ett led i en ekonomisk strategi att få billig arbetskraft. En del stora industrialiseringsprojekt lockar manlig arbetskraft som arbetar utomlands och skickar hem pengar till sina familjer. Kvinnor och barn (som blir kvar hemma) utnyttjas för andra industriella projekt till mycket låga löner.

Hur många ensamstående mödrar finns det i olika länder i Europa? Denna till synes enkla fråga är inte enkel att besvara, eftersom det är svårt att jämföra de offentliga siffror som finns tillgängliga. Detta sammanhänger med att definitionen av ensamstående mor skiljer sig på väsentliga punkter i olika länder och vid olika tidpunkter. Oftast räknar man som ensamstående de mödrar som ensamma har juridisk vårdnad. Det innebär att de mödrar som inte är gifta men är samboende räknas som ensamstående mödrar. Å andra sidan är detta inte så vanligt som i de Nordiska länderna.

I Sverige räknas de mödrar som bor ensamma med sina barn som ensamstående mödrar. I den svenska Folk- och bostadsräkningen beräknades andelen ensamstående mödrar med barn 0-17 år uppgå till 19% av alla barnhushåll 1990. Andelen ensamma fäder var 2,7%.

I Västtyskland var andelen ensamstående mödrar med hemmavarande barn (utan hänsyn till ålder) 1991 17,4% och i Östtyskland var andelen 23% 1991. (*Microcensuszahlen von 1991*).

Siffrorna var i England 13% och i Frankrike 11% (*Women in the European Community 1992*).

I Polen var t ex 1988 17,6% av alla barnfamiljer ensamstående mödrar (*Les femmes en Pologne*).

För Ryssland saknar vi generell statistik. I ett slumpmässigt urval av 600 barnfamiljer som gjordes inför en undersökning av föräldrar, barn och förvärvsarbete var 20% ensamstående mödrar. Urvalet kan betraktas som representativt för den europeiska delen av Ryssland. Endast 3% av de ensamstående mödrarna var samboende med en partner.

Familjepolitik och ensamma mödrar

I en internationell jämförelse framgår att det finns en statushierarki bland ensamstående mödrar som inte baseras på deras utbildning, yrke eller sociala ursprung i första hand utan på hur de har blivit ensamma mödrar, dvs i deras relation till barnets fader och äktenskap. Högst rankade är änkor, därefter kommer de samboende, sedan de övergivna mödrarna, fränskilda, de separerade, de som aldrig sambott med fadern samt slutligen i botten kommer de som inte vill eller kan uppgge namnet på fadern till barnet/barnen.

Överlag visar det sig att änkor och barn till änkor har en bättre ekonomisk situation än fränskilda mödrar och deras barn samt ogifta mödrar, eftersom de ofta har särskilda pensioner, eller får speciella barnbidrag. Så är det också i Sverige med "barnpensionen". Mödrar som inte kan eller vill uppgge namnet på barnets far får inget bidragsförskott.

I samtliga länder är mödrar i sin ekonomiska situation beroende av flera olika inkomstkällor, till skillnad från

ensamstående fäder. Endast ett fåtal kan leva på sin egen inkomst. Den relativa betydelsen av inkomst från eget arbete är emellertid störst och avgörande för hur mödrarnas och barnens situation ter sig ekonomiskt.

En internationell undersökning av ett antal OECD-länder har visat att ensamma mödrar i USA och i Tyskland ligger i botten vad gäller disponibel inkomst i jämförelse med familjer med två föräldrar och när man tagit hänsyn till olikheter i familjernas sammansättning. I undersökningen kom Norge på första plats, Sverige på andra och Frankrike på tredje plats i måttet på förhållandet mellan ensamstående mödrars respektive parfamiljers disponibla inkomst per capita. (Wong et al 1993)

Svenska ensamstående mödrar kommer upp till en i internationell jämförelse hög inkomstnivå på grund av transfereringar som enligt en svensk undersökning 1992 av ekonomen Björn Gustavsson uppgick till drygt 40% av inkomsten. Drygt 70% av ensamstående mödrar i Sverige har bidrag jämfört med 22% av parfamiljer (Gustavsson 1993).

Ekonomiska stödssystem

Den svenska modellen för familjepolitiskt stöd till ensamstående mödrar skiljer sig på två väsentliga punkter från många andra länder i Europa: Bidragsförskottet och barnomsorgen. Mot bakgrund av att närmare 70-80% av mödrar som var berättigade till underhåll från barnens far enligt internationella studier inte erhöll detta är den svenska åtgärden att ensamstående mödrar med barn får ett bidragsförskott från Försäkringskassan motsvarande 1.173 kr per månad och barn, något som framhålls som mycket framsynt. Detta befriar mödrarna från uppslitande konflikter om pengar med sin f d partner. I Tyskland, Ryssland och Polen samt i flera andra länder i Europa kan ensamstående mödrar räkna på ett liknande system där de med domstolens hjälp kan utkräva det underhållsbidrag som de är berättigade till. Detta är emellertid ett mer konfliktfyllt och omständligt förfaringsätt än det svenska. I Frankrike garanteras ensamma föräldrar en minimiinkomst från staten, vilket innebär att staten ger ett tillskott till övriga inkomster, åtminstone tills dess att barnen fyllt tre år.

Ett problem för ensamma mödrar i de flesta länder är att familjepolitiskt stöd baseras på försäkring som grundläggande princip. Oftast handlar det om social försäkring och ofta i kombination med behovsprövning. Det prekära i detta framgår tydligt när man studerar ensamstående mödrar. Många av dem är fränskilda och har som gifta varit försäkrade indirekt på makens arbete, men har inte själva kunnat kvalificera sig för ett försäkrat arbete. Vid arbetslöshet eller sjukdom blir de hänvisade till socialbidrag för sin försörjning, dvs behovsprövat understöd. Många kvinnor hamnar i onda cirklar därför att reglerna gör att de förlorar stöd om de lyckas skaffa sig inkomster över en viss (oftast mycket låg) nivå.

Socialförsäkringssystemen är knutna till yrkesverksamhet och arbetsgivaravgifter. För att få en bild av hur täckande dessa system är i olika länder måste man ha en mycket detaljerad bild av hur reglerna i systemen är utformade och om under vilka betingelser som försäkringarna faller ut.

Ett annat problem är hur regler för behovsprövade socialbidrag fungerar. Det problematiska kanske inte är reglerna i sig, utan när gränsen för att vara berättigad till bidrag sätts så lågt att mottagaren av stöd inte vågar riskera att förlora bidragen. Det innebär t ex att man avstår från att ta tillfälliga jobb som skulle hjälpa en att bygga upp en mer stadigvarande relation till arbetsmarknaden. Eftersom de flesta bidrag inte täcker de verkliga levnadssomkostnaderna har många ett behov av att förstärka sin inkomst med lönearbete (Bieback, 1992). Härigenom förstärks diskrimineringen av kvinnor som självförsörjande och deras möjligheter till yrkeskarriärer med konsekvenser för hela livsloppet.

Social situation

Historiskt har det i många länder varit en skam att vara en ensamstående mor. I de flesta europeiska länder i dag är det inte en skam på samma sätt som förr, men det är stigmatiserande på många olika mer eller mindre subtila sätt. Ensamstående mödrar riskerar t ex att bli utpekade syndabockar i den politiska debatten, vilket England är ett obekvämligt exempel på.

I en ambition att dämpa stigmatiseringen och utsattheten hos ensamståen-

de har forskningen velat framhäva de positiva aspekterna av ensamstående mödrars situation. T ex har man framhållit att ensamma mödrar har rikare socialt nätverk. Denna forskning är viktig, men i det långa loppet är det också viktigt att peka på den problematiska situation som många ensamma mödrar befinner sig i.

I det internationella projekt, som jag deltar i tillsammans med forskare från bl a Polen, Ryssland, Östra Tyskland och Västra Tyskland, framkom att många ensamstående mödrar känner sig utlämnade, med ett mycket begränsat stöd från det omgivande samhället - staten, arbetsmarknaden och de sociala nätverken.

Av de polska mödrarna har 53% bra stöd från familjen och vänner. 35% av dem bor med sina egna föräldrar. Men det var också 36% av mödrarna som i intervjustudien svarade att de är helt utlämnade. I Ryssland uppgav 38% av de ensamstående mödrarna att de är tillfreds med det stöd de har. Här var det 26% av mödrarna som helt saknade ett stödjande nätverk. Mer än hälften av mödrarna svarade att de ofta känner sig ensamma. I Tyskland uppgav sig drygt 20% vara helt utlämnade i jämförelse med drygt 12% av de gifta. (10% i västra Tyskland, 14% i östra Tyskland).

Trots att de svenska ensamstående mödrarna lever i en bättre ekonomisk situation än flertalet av de ensamstående mödrarna i de andra länderna visar resultaten från den svenska delstudien att många mödrar också i Sverige känner sig utsatta och pressade, fast kanske mer av sin arbetssituation än av social isolering. En undersökning från 1981 av ensamstående mödrars sociala nätverk visar att ensamstående mödrar har något färre men tätare kontakter med sina nätverk än sammanboende mödrar.

I min svenska studie har mödrarnas hälsa jämförts med gifta mödrars. Studien, som genomfördes hösten 1992, baserar sig på ett urval av 670 individer - mödrar och fäder - varav 146 ensamstående med barn runt 5 år. De ensamstående mödrarna uppgav betydligt oftare att de känner sig trötta, att de känner sig otillräckliga och att de ofta är sjuka. En fjärdedel av dem hade dålig hälsa i jämförelse med 17% av de gifta mödrarna. (*Ojämlikheter i Sverige, 1988*).

I Sverige är huvudregeln vid skils-

måssa att föräldrarna behåller den gemensamma vårdnaden. Hur förhåller det sig då med de ömsesidiga kontakterna efter skilsmässan?

I min studie visade det sig att 42% av mödrarna hade problem med relationerna till den andre föräldern. 13% hade ingen kontakt, ca 40% hade inga problem alls - en siffra som kanske ändå kan betraktas som imponerande hög i internationell jämförelse.

Drygt 50% av mödrarna menade att problemen bestod i att den före detta partnern tog för litet ansvar för barnen, 32% hade problem med besök och lika många hade problem med olösta konflikter mellan makarna. Knappt 30% uppgav "andra" problem, bl a olika syn på barnuppfostran.

Intressant är dock att konstatera att endast 12% hade problem rörande underhåll och 10% rörande vårdnadsfrågor. I internationella undersökningar visar det sig att närmare 70% av mödrarna har problem med underhållet från sin f d partner.

En jämförelse med parfamiljer visar att ca 24% mödrar (20% fäder) upplever att de har problem i sina relationer till barnen. Drygt 30% av kvinnorna och 16% av männen ansåg att partnern var för passiv.

Siffrorna visar att gemensam vårdnad visserligen löser problemen med hur man skall ordna vårdnaden i samband med skilsmässan och att därmed väsentliga problem är lösta för en ansevärd grupp av föräldrar. I denna undersökning var det också en tämligen liten andel mödrar, och därmed också barn, som helt förlorade kontakten med den f d maken. Men siffrorna visar också att problemen med föräldransvar är komplicerat och konfliktfyllt för en stor andel mödrar, trots den gemensamma vårdnaden.

Arbetsituation

Våra jämförande undersökningar visar att de ensamstående mödrarna var lika väl utbildade som gifta mödrar. De har liknande fördelning på yrken. De arbetar heltid och övertid i högre utsträckning än gifta mödrar. De har sin identitet förankrad i arbetslivet i högre utsträckning än gifta mödrar som är mer familjeorienterade. Yrkesarbete är det säkraste sättet för ensamma mödrar att undvika ekonomisk och social utsatthet. Ändå är en-

samstående mödrar mer utsatta på arbetsmarknaden och i arbetslivet.

I Sverige är, enligt den svenska studien, 12% arbetslösa och 17% i utbildning, dvs 29% var utanför den reguljära arbetsmarknaden. Tre gånger så många av de ensamstående var arbetslösa jämfört med de gifta mödrarna. 36% av de ensamstående mödrarna upplevde sin arbetssituation som otrygg jämfört med 20% av de gifta. Skillnaderna mellan gifta och ensamstående mödrar fanns också i de andra länderna men de var inte lika stora som i Sverige.

Dessa resultat kan jämföras med östra Tyskland där 35% av de ensamstående mödrarna är arbetslösa eller i omskolning mot 23% av de gifta. (Keiser, 1993).

Resultaten tyder på att de ensamstående mödrarnas största handikapp på arbetsmarknaden inte är moderskapet i sig och inte könet i och för sig, utan frånvaro av äktenskap, vilken leder till stigmatisering.

När det gäller män är det förenat med särskild respekt att vara ensam familjeförsörjare. När kvinnor är ensamma familjeförsörjare tycks detta snarare betraktas som ett skäl för uppsägning. Åtminstone finns det en misstanke om att så är fallet, eftersom varken yrkesfördelning eller utbildning skiljer sig mellan gifta och ensamstående mödrar i studien. De ensamstående hade dessutom färre barn och det var inga skillnader i barnens åldersfördelning.

I studien framgick också att fler ensamstående mödrar ansåg att både arbetsgivare och kollegor var intoleranta när de måste stanna hemma med sjukt barn.

Text svarade 20% av de ensamstående mot 5% av de gifta att de mötte intoleranta attityder från arbetsgivaren då de var hemma med sjukt barn.

I den polska studien vågade drygt 40% av mödrarna inte utnyttja rätten till ledighet för vård av sjukt barn på grund av risk för uppsägning eller trakasserier.

Omvandlingen av de f d öststaterna drabbar särskilt kvinnor och barn negativt. Stora grupper av kvinnor stöts bort från arbetsmarknaden och lämnas i en situation av fattigdom och beroende. Undersökningarna i alla länder visar att ensamstående mödrar är mer utelämnade än gifta mödrar. De förlorar sina jobb i större utsträckning än gifta mödrar

och de löper därmed stora risker att hamna i svår fattigdom. Det innebär för dem inte bara en ekonomisk kris utan en identitetskris. Risken är stor att många barn överges. Detta har varit en trend i Ryssland sedan slutet av 80-talet.

Långsiktiga konsekvenser

I en omfattande översikt av forskning om långsiktiga konsekvenser för barn av att växa upp med ensamstående mödrar konstateras följande: Sedan början på 80-talet har amerikanska undersökningar visat att fattigdom och utsatthet i enförälderfamiljer reproduceras till nästa generation och att orsakerna till detta är resultatet av flera samverkande faktorer. Resultatet visar t ex att barn till ensamstående föräldrar gör sämre ifrån sig i skolan vilket främst hänger samman med lärarnas syn på och värdering av dessa barn. Särskilt pojkar tenderar att bli mer negativt värderade. En konsekvens av den negativa värderingen var att frånvaron från skolan var högre för barn i enförälderfamiljer än för dem i tvåförälderfamiljer. (Mac Lanahan, 1989).

Resultat från upprepade studier med omfattande urval visar att barn som har vuxit upp i enförälderfamiljer har fler problem också i vuxen ålder. Vidare att negativa konsekvenser har en rad ekonomiska implikationer - kortare utbildning, sämre skolresultat, lägre inkomster, högre grad av avvikande beteende. Flickor tenderar att själva bli ensamstående mödrar. Resultaten visar också att omgifte inte nämnvärt dämpar dessa effekter. (Mac Lanahan, op cit)

Resultaten stöder sig på stora urval av populationer med blandad etnisk och klassmässig bakgrund. Den sociala reproduktionen av onda förhållanden har förklarats teoretiskt med att ekonomiska svårigheter under uppväxten leder till att barnen inte kan få tillgång till stöd och stimulans. Barnen måste börja arbeta tidigt för att försörja sig själva och kanske också familjen. En förstärkande faktor är boendesegregation. Ensamstående mödrar hänvisas till fattigare bostadsområden med högre grad av sociala problem, skolor med sämre resurser och mindre motiverade lärare och elever.

Kedjeffekter

Det bör betonas att det inte finns någon automatik i förhållandet mellan skils-

mässa - enföräldraskap - sociala problem. Texten visar Robert Erikssons omfattande studie av rekrytering till högre utbildning att det inte i Sverige är några skillnader mellan barn som växt upp med en ensamstående förälder respektive barn i parfamiljer (Eriksson, 1993). Vad undersökningarna pekar på är risken för att det skall uppstå en samverkan av många faktorer som i olika steg leder till en anhopning av problem. Ett annat uttryck för anhopningen av problem hos ensamstående mödrar med barn är "feminisering av fattigdomen", en trend i de moderna - inte bara i de öststater. Det handlar således om en social stratifiering som grundas på kön i kombination med klass. Det gäller således att motverka problemen snarare än att moralisera över dem, vilket är en tydlig trend i många länder i dag.

Undersökningar visar att just stigmatiseringen i alla dess subtila former i kombination med bristande försörjningsmöjligheter - dålig ekonomi är en väsentlig faktor bakom uppkomsten av onda förhållanden. Genom stigmatiserande behandling förlorar både mödrarna och barnen sin värdighet och en självsäker identitet.

Stigmatiseringen har alltså kedjeffekter. Texten har det visat sig att det är lärarnas attityder som gör att elever med ensamstående mödrar får sämre resultat i skolan, och som leder till att de skolkar mer, som leder till att de hoppar av skolan osv.

Man har detaljstuderat hypotesen att en högre kriminalitet bland barn till ensamstående mödrar skulle kunna förklaras med att dessa är mer släpphänta i sin uppfostran. Avsaknad av manlig disciplin leder till odisciplinerade ungar. Ensamstående fäder jämfördes med en-

samstående mödrar. Resultaten visar dock inga skillnader mellan de båda könen i detta avseende.

Slutord

FN:s Internationella Familjeår syftar till att länderna sinsemellan skall kommunicera med varandra och visa goda exempel. Praktiska projekt och intressanta lösningar skall visas upp till vägledning och inspiration i andra länder. Sverige har goda exempel med bidragsförskottet, med barnomsorgen och med föräldraledigheten. Att stödja ensamstående mödrar så att de kan bilda autonoma hushåll är ett annat gott exempel. Men det behövs kreativa lösningar för att motverka de negativa tendenser som jag har pekat på i detta föredrag.

Ensamstående mödrar är en utmaning i politiken, därför att deras situation förutsätter en omfördelning av ekonomiska och sociala resurser över staten. I de liberalekonomiska strömningar som genomsyrar politiken i dagens industrisamhällen är ambitionerna att minska de offentliga utgifterna starka. Medborgarna skall själva svara för sin försörjning och statens ekonomiska stöd skall inskränkas till att täcka endast de mest grundläggande behoven. Ensamstående mödrar som växande grupp kan därför uppfattas som ett åtminstone symboliskt hot mot denna politiska orientering. Detta skall vi gemensamt förhindra under det internationella familjeåret.

Referenser

Bieback, Karl Jürgen (1992) Family Benefits: The New Legal Structures of Subsidizing The Family. A comparison of Australian, British and German Social Security Systems, *Journal of European Social Policy*. Vol 2, Number 4: 239-254

Eriksson, Robert & Jonsson, Jan O. (1993) *Ursprung och Utbildning. Social snedrekrytering till högre studier*. Utbildningsdepartement. SOU 1993: 85, Stockholm

Folk och Bostadsräkningen (1990) Statistiska Centralbyrån, Programmet för befolkningsstatistik, Örebro.

Gustavsson, Björn (1993) *Economic well-being and family policy*. Research Program at department of Economics, University of Gothenburg 1992 (Unpublished paper)

"Les Femmes en Pologne" (1991-1992) i *Les Cahiers des femmes d'Europe* nr. 39, Commission des Communautés Européennes. Bryssel.

MacLanahan, Sara & Booth, Karen. (1989) "Mother-Only Families: Problems, Prospects & Politics" i *Journal of Marriage and the Family* nr.51, August 1989 pp.557-580, Missouri

Microzensuszahlen (1991) Bundesrepublik Deutschland.

Ojämligheten i Sverige, Levnadsförhållanden nr 51. (1988) Statistiska Centralbyrån.

Women in the European Community (1992). EURO-STAT. Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg.

Wong, Yin-Ling Irene; Garfinkel, Irwin; McLanahan, Sara (1993) "Single-Mother Families in Eight Countries: Economic Status and Social Policy" i *Social Service Review*, Vol.67, nr 2 Chicago.

Zapf, Wolfgang & Mau, Steffen (1993) "Eine demografische Revolution in Ostdeutschland" i *ZUMA Publikation*, Informationsdienst, Soziale Indikatoren nr.10, Wissenschaftszentrum, Berlin

*Denna artikel är publicerad i
Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 2, 1994.*

Eva M Bernhardt

DEN SVENSKA FAMILJEN

- myt och verklighet

Vilka myter och föreställningar finns kring den svenska familjen och hur ser verkligheten ut? Ja, det är en mångfacetterad och svårbesvarad fråga. Jag ska här begränsa mig till att redovisa en del fakta och föreställningar kring den svenska familjen utifrån ett familjedemografiskt perspektiv, och därigenom förhoppningsvis bidra till att avliva ev myter om den svenska familjens upplösning som enligt vissa bedömare är nära förestående.

Sådana förutsägelser brukar bland annat basera sig på tre demografiska fenomen, som objektivt sett i och för sig är helt korrekta, även om tolkningen av dem inte är självklar. Det handlar om en hög utomäktenskaplig fruktsamhet (hälften av alla barn som föds i Sverige föds utom äktenskap), en hög skilsmässofrekvens och att många bor ihop utan att vara gifta. Att vartannat barn i Sverige föds utom äktenskap betyder inte att de nyblivna mödrarna är ensamstående: nästan alla dessa utomäktenskapliga barn föds in i ett existerande samboförhållande, dvs föräldrarna bor ihop utan att vara gifta. Dessa samboförhållanden kan senare upplösas, men det gäller ju även äktenskap. Den svenska skilsmässofrekvensen är hög (mer om det senare), men internationellt sett inte exceptionellt hög: USA har till exempel en högre skilsmässofrekvens än Sverige. Det mest utmärkande för Sverige internationellt sett är omfattningen av det informella samboendet: fenomenet förekommer även på andra håll och blir allt vanligare men det enda land som närmar sig Sverige vad gäller andelen samboende ej gifta par är Danmark.

En annan aspekt av befolkningsutvecklingen i Sverige, som på senare år väckt internationell uppmärksamhet, är den förhållandevis höga nivån på barnafödandet som motsvaras av ungefär två barn per kvinna. Detta kan jämföras med genomsnittet för EU-länderna, som ligger på 1.5, där tidigare högfruktsamhetsländer som Italien, Spanien och Grekland numera ligger långt under Sverige. (En historiskt helt ny situation!) Det höga födelsetalet brukar vara litet svårt att få ihop med ovannämnda fakta om skilsmässofrekvens och att så många bor ihop i "lösliga" förhållanden utan att vara gifta. Dessutom har svenska kvinnor i världens kanske högsta förvärvsfrekvens, vilket också går på tvärs mot konventionella föreställningar om att förvärvsarbetande kvinnor skaffar färre barn (eller inga alls). Den svenska familje- och arbetsmarknadspolitiken, som den hittills varit utformad, har gjort det möjligt för svenska kvinnor att förena barn och förvärvsarbete i en utsträckning som är internationellt unikt.

Den svenska barnfamiljen i ett tvärsnittsperspektiv

I det följande tänkte jag dock koncentrera mig på de aspekter av den moderna svenska familjedynamiken, som handlar om att män och kvinnor flyttar ihop och flyttar isär och ev ingår äktenskap, dvs parförhållanden som innebär gemensamt boende, oavsett om kontrahenterna är gifta med varandra eller inte. Mitt fokus är således på det som man skulle kunna kalla kärnan i kärnfamiljen, det samlevande paret. Därmed inte sagt att alla familjer är kärnfamiljer, vilket tydligt

illustreras av *fig. 1* där man ser hur den svenska familjestrukturen ser ut ur barnens perspektiv.

Som vi ser så lever fyra av fem barn i en s k kärnfamilj, med båda sina (biologiska) föräldrar och eventuella helsyskon. Vart tionde barn lever med en ensamförälder, vanligtvis modern, och ca 8 procent i någon form av "ombildade" familjer, dvs barnet har fått en styvmor eller styvfar. Denne/denna för ev med sig barn från tidigare förhållanden i boet (sociala syskon) och till den nya familjen föds ev fler barn (halvsyskon). En mycket liten minoritet av barn (mindre än en procent) lever i familjer där det förekommer såväl "mina" som "dina" och "våra" barn. Man kan för övrigt fråga sig hur svensk den svenska familjen är. Det visar sig att ett av fem barn under 18 år har en eller båda föräldrarna födda utomlands, dvs vi har ett betydande inslag av utländskt påbrå bland våra "svenska" familjer.

Parbildning och äktenskap

En sån här tvärsnittsbeskrivning av de svenska barnfamiljerna kan ge ett överdrivet intryck av stabilitet, eftersom den inte fångar upp den stora rörlighet som trots allt finns. Varje år upplöses ett stort antal familjer/parförhållanden och omvänt har vi en nybildning av familjer, män och kvinnor som flyttar ihop och ev gifter sig. Eftersom det informella samboendet numera är ett väsentligt inslag i bilden av den svenska familjen räcker det inte längre med att redovisa giftermål och skilsmässor, dvs man kan inte begränsa sig till formaliserade och registrerade parbildningar. I *fig 2* ser vi utvecklingen

över tid i antalet nyingångna äktenskap liksom antalet skilsmässor, för vilka det finns årlig statistik sedan lång tid tillbaka, men också antalet ihopflyttningar och isärflyttningar åren kring de senaste tre folkräkningarna (1980, 1985 och 1990).

Det mest iögonfallande i detta diagram är den dramatiska ökningen av antalet giftermål under 1989: det stora flertalet av de drygt 100 000 nyingångna äktenskapen ingicks dessutom under årets sista månad! Detta hade att göra med den debatt om konsekvenserna av ändringarna av reglerna för änke-pensionen, som ledde till att ett stort antal redan samboende par för säkerhets skull valde att legalisera sin förbindelse. Den nya skilsmässolagen som kom 1974 avspeglas också tydligt i en markant topp för antalet skilsmässor under detta kalenderår. Därefter sjönk antalet skilsmässor till ca 20 000 per år och låg ganska stabilt under 1980-talet. Antalet isärflyttningar däremot uppvisar en klart uppåtgående tendens. De är tydligt att samlevande män och kvinnor går ifrån varandra i en tidigare osedd omfattning.

Hitills har vi redovisat absoluta tal, dvs det årliga antalet händelser av den ena eller andra sorten. För att få en riktig uppfattning om hur vanligt en viss typ av händelse är, bör man emellertid sätta antalet händelser i relation till den sk riskpopulationen, antalet personer som kan tänkas råka ut för händelsen i fråga. Man beräknar då en sk relativ frekvens, till exempel genom att dividera antalet skilsmässor med antalet gifta personer i olika åldrar (se fig 3). Vi ser då återigen den tydliga nivåskillnaden före och efter de nya skilsmässoreglerna. Det är ganska stora årliga variationer under 1980-talet men inget klart urskiljbar uppåtgående tendens, utom under 1991 (som också fortsatte under 1992). Min gissning är att uppgången under början av 1990-talet är ett tillfälligt fenomen som hänger samman med den extrema situationen under 1989: en del av de ovanligt många nyingångna äktenskapen under detta kalenderår börjar nu knaka i fogarna.

Hur ska man då tolka de relativa frekvenserna i detta diagram? För att ta ett exempel: av kvinnor i 30 - 34-årsåldern skiljde sig ca 20 promille under 1980-talet, dvs varje år skiljde sig 2 % av gifta kvinnor i den åldersgruppen. Vad betyder då det på lång sikt? En mer

greppbar siffra skulle vara andelen av en äktenskapskohort (de äktenskap som ingås under ett visst kalenderår) som förr eller senare råkar ut för en skilsmässa. En sån beräkning kan göras med hjälp av kurvorna i fig 4, som visar antal upplösta äktenskap per 1000 ingångna efter vigselår. Här ser vi att den successiva ökningen av skilsmässofrekvenserna verkar ha avstannat för dem som gifte sig under 1980-talet: kurvan för vigselåret 1985 sammanfaller med den för 1980. Om vi extrapolerar (drar ut) kurvorna för dem som gifte sig under 1980-talet, så kommer man fram till att ca 40 % av dessa par förr eller senare kommer att gå ifrån varandra.

Nu ska vi komplicera bilden ytterligare genom att ta med de informella samboendena (fig 5). Dessa beräkningar av nybildade familjer 1985 resp upplösta familjer under 1986 är gjorda av SCB med utgångspunkt från uppgifter från folkräkningen 1985 om vilka som var faktiskt samboende med varandra (oavsett civilstånd). Genom att matcha mot flyttningstatistiken för 1985 resp 1986 har man fått fram hur många som flyttade ihop med varandra under 1985 resp hur många som flyttade isär under 1986. Till detta har man sedan fogat antalet nyingångna resp upplösta äktenskap.

Vid 1985 års slut fanns ca 2 miljoner par i Sverige som levde i äktenskap eller äktenskapsliknande relationer (383 000 sambor + 1 635 000 gifta par). Detta handlar om heterosexuella par; om homosexuella par finns ingen statistik. Under 1985 nybildades ca 90 000 familjer (par), varav drygt 85 % var samboendeförhållanden (77 000 av 88 000). Totalt ingicks ca 40 000 äktenskap, varav 2/3 hade bött ihop före giftermålet. Min gissning är att andelen "direktgifta", dvs par som gifte sig utan föregående samboende, egentligen är ännu mindre än en tredjedel: av dessa har sannolikt en hel del i praktiken varit åtminstone partiellt samboende även före giftermålet fast de varit skrivna på olika adresser.

Det är värt att notera att av totalt ca 2 miljoner samlevande par 1985 så var mer än 3/4 faktiskt gifta med varandra. Nu har ju de gifta paren en annan åldersstruktur än de samboende, som är genomsnittligt yngre. De gifta inkluderar många äldre par utan barn, vilket gör att den vanligaste anledningen till familjeupplösning bland gifta par är att mannen eller hustrun av-

lider. Bland samboende par dominerar däremot isärflyttningarna.

Totalt upplöstes ca 85 000 parbildningar under 1986, ungefär lika många som nybildades under det föregående året. Det verkar därför som om det totala antalet samlevande par inte minskar nämnvärt över tiden. Återigen bör man dock hålla i minnet att tvärsnittsbilder kan ge ett överdrivet stabilt intryck; utan tvivel har vi en ökad rörlighet i familjebildningen. Att vara fränskild eller isärflyttad är dock som regel inte ett permanent tillstånd utan man hamnar i en "interimsperiod" mellan två partnerförhållanden. Av ca 90 000 nya parförhållanden per år är 35-40 000 s k "återbildade" familjer. Det är därför sannolikt att de ca 8 % av barnen som enligt fig 1 levde i ombildade familjer kommer att öka i framtiden.

Skilsmässorisker

Avslutningsvis vill jag redovisa några resultat från de intervjuundersökningar om familjen som SCB genomfört 1981 och 1992. Skilsmässorisker baserade på 1981 års familjeundersökning visar vilka som är de destabiliserande faktorerna för ett parförhållande (fig 6). Äktenskap är mer stabila än samboförhållanden: informellt samboende par är ca 3 gånger mer benägna att gå ifrån varandra än ett par som gift sig. Vi har haft en ökning över tiden: om vi jämför olika kvinnogenerationer så har kvinnor födda 1951-55 60 % högre uppbrottsfrekvens än kvinnor födda 1936-40, dvs 15 år tidigare. En låg startålder ger högre risk: ju yngre man är när man påbörjar sitt parförhållande desto högre är risken att det spricker. Föräldraskap däremot sänker risken: barnlösa har ca 50 % högre benägenhet att gå ifrån varandra än par som har barn ihop. Det innebär dock inte att fler barn ger lägre uppbrottsfrekvens: tvåbarnsfamiljer är mest stabila, medan ettbarns- och trebarnsfamiljer ligger på ungefär samma nivå.

Att kvinnan är gravid vid giftermålet eller sammanflyttningen ökar risken något, men bara om graviditeten är oplanerad. Däremot ger denna undersökning inget stöd för den vanliga uppfattningen att ett barns ankomst innebär en stor påfrestning för ett parförhållande: det fanns ingen ökad skilsmässorisk under graviditeten eller barnets första år.

Märkligt nog så visar det sig att tidigare samboerfarenhet inte sänker skilsmässorisken, tvärtom. De direktgifta, par som gifter sig utan föregående samboende, uppvisar en allt lägre skilsmässofrekvens, medan par som varit samboende före första barnets födelse har fått en allt större benägenhet att skilja sig. Detta sammanhänger dock sannolikt med det som brukar kallas för selektionseffekt, dvs att de som gifter sig utan att ha varit samboende före äktenskapet numera är en väldigt speciell grupp, som är särskilt starkt inriktade på hem och familj och för vilka en skilsmässa är så gott som otänkbar. Att det skulle vara skadligt att sammanbo före giftermålet är därför något av en synvilla.

Hur inverkar slutligen kvinnors utbildning och förvärvsarbete på svårigheterna att hålla ihop? Högutbildade kvinnor är något mer benägna att skilja sig eller flytta isär, men det verkar mest bero på deras högre förvärvsbenägenhet. De flesta högutbildade kvinnor jobbar heltid och heltidsarbetande kvinnor har högre skilsmässofrekvenser. Däremot spelar det ingen roll om kvinnan är hemarbetande eller jobbar deltid. Internationellt sett är det dock små skillnader mellan olika utbildningsgrupper i Sverige vad gäller skilsmässobenägenhet.

Om man skulle sammanfatta resultaten av denna skilsmässostudie på ett

något tillspetsat sätt så kunde man säga att det mest stabila är ett äktenskap utan föregående samboende, som har två barn och där kvinnan är hemma eller jobbar deltid och saknar högre utbildning. Minst stabilt är ett barnlöst samboende där kvinnan studerar eller jobbar heltid och inte är gravid.

Attityder till skilsmässa

Från den nya familjeundersökningen finns ännu inte så många resultat framtagna, men fler analyser av familjemönstrens utveckling under 1980-talet är på gång. I fig 7 visar vi dock svaren på några av de attitydfrågor som ingick i undersökningen. De intervjuade kvinnorna och männen fick ta ställning till ett antal påståenden och säga om de instämde eller tog avstånd från dessa påståenden. I tabellen redovisas andelen män resp kvinnor som instämde helt eller delvis. "Skilsmässobarn" betyder att dessa personer varit med om att föräldrarna skilt sig.

Något fler kvinnor än män tycker att det är för lätt att skilja sig i dagens Sverige, men det är ingen överväldigande majoritet som tar avstånd från påståendet. Att själv ha varit med om en skilsmässa under sin uppväxt och kanske ha blivit märkt av den upplevelsen ökar inte nämnvärt andelen som håller med om att det är för lätt att skiljas; bland män minskar den till

och med. Det är däremot stor enighet om att alla som har barn och som funderar på att skiljas borde ha tillgång till en familjerådgivare. Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor i den uppfattningen. Största könsskillnaden får vi vad gäller påståendet att föräldrar bör hålla ihop för barnen skull: det är betydligt fler män än kvinnor som håller med om detta. Här visar sig kanske pappornas (männens) rädsla för att förlora kontakten med sina barn vid en skilsmässa. "Skilsmässobarnen" håller inte med om detta i större utsträckning än andra, vilket man kanske kunde ha förväntat sig.

Något fler kvinnor än män anser att ett delat ansvar för hushåll och barn skulle öka sammanhållningen, men skillnaden är inte så stor. Man skulle kunna tolka detta resultat som att ca 3/4 tror att mäns bristande delaktighet i hem och barn är en bidragande orsak till skilsmässor. Det säger i och för sig ingenting om det hur det faktiskt förhåller sig, men man får ändå förmoda att folks "tyckande" i någon mån avspeglar egna erfarenheter och vad de sett i sin närmaste omgivning.

Kommande analyser av utvecklingen under 1980-talet på grundval av 1992 års familjeundersökning kan förväntas ge en mer detaljerad och nyanserad bild av den moderna svenska familjedynamiken.

Fig. 1 Familjestrukturen i Sverige sedd ur barnens perspektiv

Så ser barnens familjer ut

Det stora flertalet barn lever i en traditionell familj med bägge sina föräldrar och om de har syskon så är det helsyskon. (80%)

1 447 000 barn¹⁾

200 000 barn

Ungefär vart tionde barn lever dock med en ensamförälder – oftast modern. (12%)

35 000 barn

43 000 barn

Men ensamföräldern kanske blir sammanboende och barnet får "styvfar" eller "styvmor". (3%)

5 000 barn

87 000 barn

Till den nya familjen föds fler barn – halvsyskon – och i dessa familjer finns såväl barn som bor med bägge sina föräldrar som barn med styvfar eller styvmor. (5%)

14 000 barn

En liten andel av alla barn lever i familjer där båda parterna har barn från tidigare med sig i boet (1%)

14 000 barn

5 000 barn

och det förekommer faktiskt att det i familjen finns såväl "mina" som "dina" och "våra" barn. (0,3%)

¹⁾ Totalt bor 1 504 000 barn med bägge sina biologiska föräldrar. 1 447 000 av dem har uteslutande helsyskon, om de har några syskon alls. 57 000 barn har halvsyskon.

Fig. 2 Giftermål och skilsmässor 1930-1992 samt ihopflyttningar och isärflyttningar 1980, 1985 och 1990

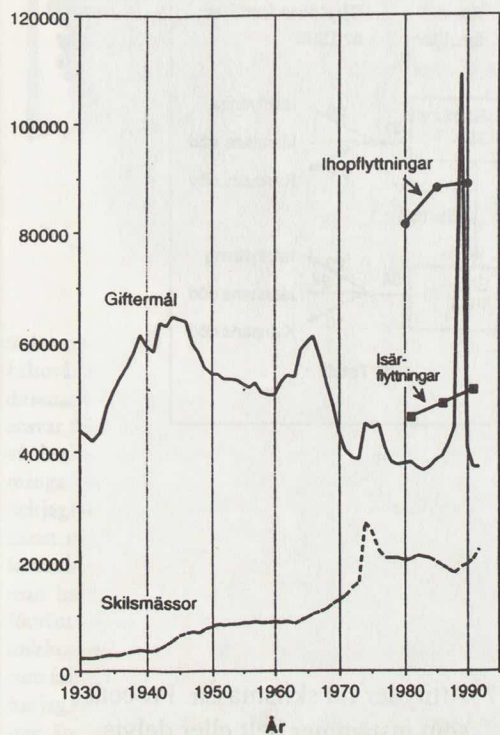

Fig. 3 Nyblivna fränskilda kvinnor efter ålder per 1000 gifta kvinnor 1950-1992

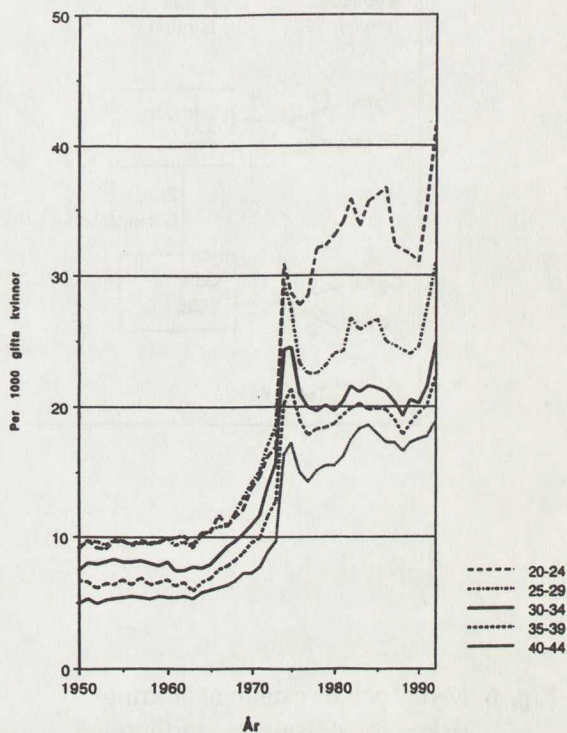

Fig. 4 Skilsmässor. Antal äktenskapsskillnader per 1000 ingångna äktenskap efter antal år sedan vigselåret 1955-1990

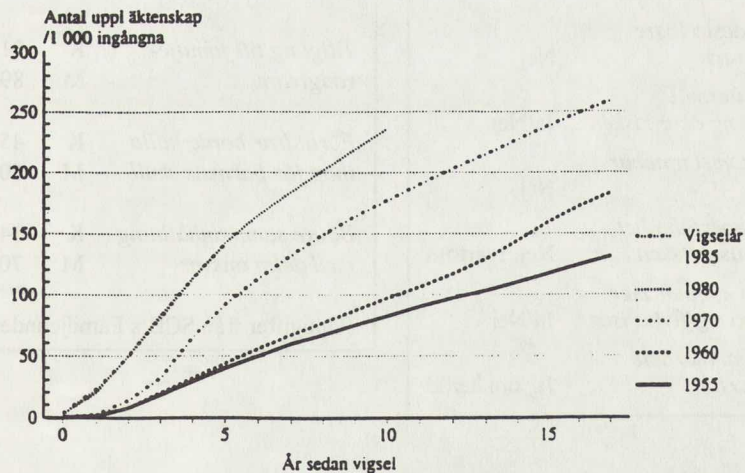

Fig. 5 Familjebildningar och familjeupplösningar 1985/1986

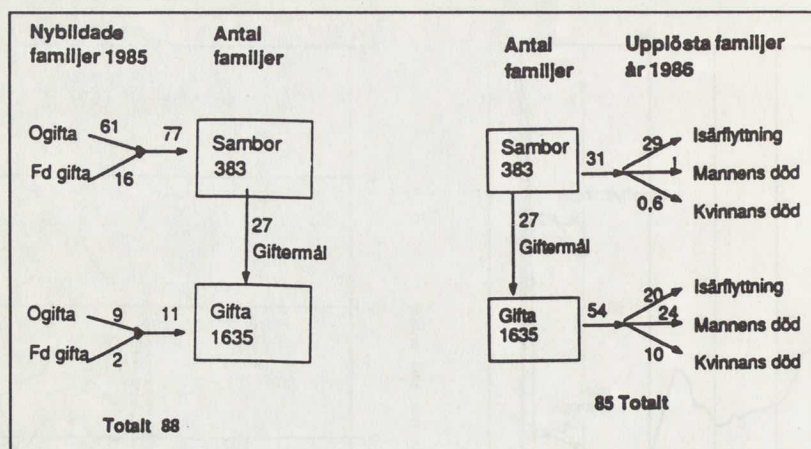

Fig. 6 Myter och föreställningar kring risken för skilsmässa/isärflyttning

a) Äktenskap stabilare än sambo	Ja
b) Ökning över tiden	Ja
c) Låg startålder, högre risk	Ja
d) Föräldraskap sänker risken	Ja
e) Ju fler barn, desto lägre uppbrottsfrekvens	Nej
f) Gravid vid giftermål/sammanflyttning ökar risken	Ja/Nej
g) Ett barns ankomst innebär ökad risk	Nej
h) Tidigare samboerfarenhet sänker skilsmässorisken	Nej, tvärtom
i) Högutbildade kvinnor mer benägna skilja sig/flytta isär	Ja/Nej
j) Kvinnors förvärvsarbete medför högre risk	Ja, om heltid

Fig. 7 Attityder till skilsmässa. Procent som instämmer helt eller delvis.

		Samtliga	"Skilsmäso-barn"
För lätt att skiljas	K	65	67
	M	55	47
Tillgång till familjerådgivare	K	91	91
	M	89	86
Föräldrar borde hålla ihop för barnens skull	K	45	38
	M	60	50
Bättre sammanhållning med delat ansvar	K	74	71
	M	70	69

(Uppgifter från SCB:s Familjeundersökning 1992)

Göran Swedin

FÖRÄLDRASKAP OCH ARBETSLIV

- med fokus på mannen

Sedan många år arbetar jag som mödrahälsovårdsöverläkare i Jämtlands län och de senaste åtta åren med ett övergripande ansvar för både mödra- och barnhälsovården i vårt län. Jag har i det arbetet mött många blivande och nyblivna föräldrar, och jag har mycket utifrån deras men inte minst mina egna erfarenheter speciellt kommit att intressera mig för hur vi som män hanterar att få ihop traditionella förväntningar på oss som yrkesmän med starka egna krav på en ny sorts faderlighet. I frågorna om föräldraskap har jag samarbetat med Agneta Nilsson i mer än ett decennium. Hon kommer efter mig att belysa de här frågorna speciellt ur ett kvinnligt perspektiv.

För de flesta familjer med barn är frågan om fördelningen av arbetsliv och föräldraskap ständigt aktuell och ofta en källa till konflikter mellan män och kvinnor om hur vi egentligen prioriterar i våra liv. När vi förberedde den här presentationen var vi eniga om fyra viktiga utgångspunkter:

- att hitta balansen
- att ta sig tiden
- att se till barnens behov
- att se de vuxnas behov, vilka är de egentligen?

När det gäller den första punkten lever vi med en stark tradition som format kärnan i mäns och kvinnors identiteter: mannen som försörjare och kvinnan som moder.

Det jämställda föräldraskapet kräver en identitetsförskjutning av både män och kvinnor!

För mig som fick mitt första barn som 36-åring med åtta år som förlossningsläkare bakom mig var det en nästan

chockartad upplevelse att känna hur den gamla invanda yrkesidentiteten kom att krocka med mina nya behov - av närhet och delaktighet i vårt barn.

Det tidiga föräldraskapet kan aldrig bli "jämlikt"! Däremot öppnar det i dag möjligheten av ett faderskap med mycket större närhet till det späda barnet och därigenom för oss fäder att få en helt ny lyhörddhet för barnets signaler än någonsin tidigare i historien. Och det handlar *inte*, vill jag betona, om att ta över någon sorts modersfunktion. Den moderna spädbarnsforskningen visar entydigt hur väl barnet från första stund kan skilja mellan far och mor som huvudvårdare och hur det kommer att utveckla ett språk som är distinkt skilt i kontakten med de båda föräldrarna.

Men vad ligger då i den "nya faderligheten"? Det finns nu många studier av dem som delat föräldraledigheten som visar på en gemensam nämnare för de nyblivna fäder som valt att stanna hemma med sitt lilla barn en tid och dela föräldraledigheten:

De vill ha en annorlunda relation med sina barn än de upplevt sig ha haft med sin egen far.

Vi blir allt fler män som inser att många vuxna mäns problem i dag bottnar i en *brist på träning i att skapa och upprätthålla nära relationer.*

Och den bristen botas inte i första hand bäst av mödrar utan, enligt min mening, genom att våra pojkar erbjuds fäder som har *tid* och som kan förena manlighet med förtrolighet!

Varför är det då så viktigt att ge tid ända från början? Det handlar för mig liksom för så många andra fäder i dag i

grunden om en sak - att skapa tillit:

- till min egen förmåga som förälder - (pappagruppernas betydelse).
- hos min hustru - att jag duger att lämna över barnet till - grunden för vår kärleksrelation
- hos mitt barn - att vår relation håller (också efter en separation).

Detta tar tid och arbete, det vet alla kvinnor! Alltför många fäder tror att det fixar sig självt.

Hur går nu detta ihop med vår heliga yrkesidentitet och arbetslivets krav? Tyvärr alltför dåligt!

Vi vet av bl a en stor studie i Jämtland från slutet av 1980-talet att 3/4 av nyblivna fäder skulle vilja arbeta deltid när barnen är små, men mindre 10 procent gör det. Här känner vi dessutom tydligt av det hårdnande klimatet i näringslivet som måste mötas på åtminstone tre sätt: 1. Förstärkt stöd till arbetsgivare som vågar propagera för pappaledighet som ett sätt att göra sina manliga medarbetare mer mänskligt kompetenta.

2. Utredning av förutsättningarna för sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. I arbetslöshetstider borde väl detta vara möjligt?

3. En egen avdelad pappamånad inom föräldraförsäkringens ram. Jag är idag helt övertygad om nödvändigheten av en officiell markering av betydelsen av relationen mellan pappa och barn för att förhindra en återgång till 60-talets uppdelning mellan mäns och kvinnors världar, där *männen lever för jobbet och kvinnorna jobbar för livet!*

Min slutsats är att starka och kärleksfulla fäder får söner med en trygg manlig identitet och döttrar med en tilltro till män.

Agneta Nilsson

FÖRÄLDRASKAP OCH ARBETSLIV

- med fokus på kvinnan

Man brukar säga att ett land har det födelsetal det förtjänar. I så fall har svenska kvinnor gett ett gott betyg åt det svenska familjestödet. Svenska kvinnor föder fler barn än kvinnor i övriga Europa. Att välja bort moderskapet finns inte alls på samma sätt i svenska kvinnors liv.

Att balansera moderskap och arbetslivets krav, det går som en röd tråd genom kvinnors moderskap. Även om vi här i Sverige har goda förutsättningar, så är detta något som svenska kvinnor kämpar med. Jag skall här ge er några bilder från kvinnor - men också från män. Kvinnan är ju i allra högsta grad beroende av mannen, för att erhålla en bra balans mellan yrkesliv och moderskap.

Ett foto

Mycket har hänt på 40 år och föräldraskapet har kanske aldrig varit så polariserat som när min generation föddes under 40-talet.

När jag sist besökte min mamma hemma i Karlskrona, tog hon fram ett litet foto som föreställde henne och mig i lekparken. Det var ett vackert kort, vackert på det sättet att parken låg precis intill strandkanten, man såg bryggorna med ekorna och Östersjöns vatten 15 meter från den karusell, där jag åkte runt, runt. En sådan där gammal karusell av stål. Min mamma stod bredvid, så fysiskt närvarande men ändå så frånvarande i blicken. Och hennes kommentar till kortet är: "ja, du vet, jag drömde om att göra något annat, något mer än att ta hand om er. Det räckte liksom inte... jag längtade ut, efter gemenskap, kände mig isolerad och det gjorde att jag många gånger liksom inte var närvarande... Det

blev en sådan obalans. Jag fick för mycket tid med er, och din pappa för lite tid."

Ja, det var så det var, jag fick för mycket mammatid och för lite pappatid, och så var det för många barn vid den tiden. Mamma fick för lite tid i arbetslivet, började arbeta på skoltidnaden först när jag var 15, vilket var ett stort lyft för henne. Och pappa, han fick för mycket tid i arbetslivet, han som var så road av sina två döttrar, som hade en naturlig fallenhet att ta hand om barn, något som han i sin tur fått från sin pappa. (I hans knä kunde man verkligen sitta och gråta och bli tröstad). Han stämplade in på varvet varje morgon kl sju och stämplade ut kl fem. Och på den tiden arbetade han även lördagar.

Samhällets värderingar sätter gränser

Samtidigt satte ju 40- och 50-talets värderingar gränser för kvinnor och också för männen, åtminstone i den klass jag kom ifrån. Kunde inte mannen försörja sin familj själv, var man inte karl för sin hatt. Och det där hänger kvar. När jag träffat och intervjuat män som arbetar på verkstadsgolvet - byggnadsarbetare, svetsare, montörer - berättar de hur de fört en alldeles speciell kamp på sitt jobb. De har gått i bräsch för de yngre männen, som snart skall bli pappor. Många gånger kan det vara hårt, inte från arbetsgivaren utan från kamraterna: "Har du inte en fru som kan fixa det där?" Men de lite äldre, som ger pikarna, menar kanske egentligen inte så mycket. Vad som finns bakom, kan vara både sorg och avund över de unga männens nya möjligheter.

För även kvinnor kan idag möta

reaktioner i den nya förändringen, framför allt på landsbygden. Kvinnor - inte bara män - kan behöva stöd i sitt nya moderskap, det har jag ofta mött. En kvinna i Värmland gick tillbaka till sitt arbete som kontorist tidigare än hon tänkt sig, eftersom hennes jobb var i farozonen. Mannen, som var busschaufför, stannade hemma. Och omgivningen ifrågasatte hennes beslut. En reaktion som säkert inte är lika vanlig i storstad. Hon säger: "Det finns fortfarande i samhället ett ifrågasättande när kvinnan går tillbaka och arbetar. Det finns många som tycker att mamma är bäst. Många kvinnor vill ju ha tiden själva. Jag tror inte män kräver att vara hemma, om inte kvinnan vill. Men en del är ju av den uppfattningen att man inte skall lämna bort sitt barn till vare sig pappan, dagis eller något annat."

Att få en balans mellan moderskap och arbetsliv blir extra påtagligt för mig i ett projekt jag just nu utvärderar i Jämtland. Det heter Kvinnum och syftar till att stärka kvinnors ställning i Jämtland. Det handlar om hur kvinnor i glesbygd skall hitta nya arbetstillfällen genom att bli sluta sig samman i nätverk, stärka varandra, få utbildning och stöd i att gå vidare. I mötet med dessa kvinnor blir jag mycket berörd av den glädje och kraft de visar över att "ha fått komma ut", delta i en samhällsgemenskap, hitta sätt att tjäna pengar - att få en egen ekonomi, ett eget liv ute i samhället. Detta har en avgörande betydelse för självkänslan och höjer också kvaliteten i moderskapet.

När barnet kommer

I likhet med Göran Swedin vill jag ge några bilder från den tid när man får barn.

Vår erfarenhet är att det här är en tid då man är mycket öppen, då man behöver få ett och annat ord på vägen, eftersom man som förälder står inför olika vägval.

En erfarenhet i mötet med blivande och nyblivna föräldrar är att de har svårt att föreställa sig hur tiden hemma med barnet blir, att det under det här första året faktiskt etableras mönster, både i kontakten med barnet och i hemarbetet, som senare kan vara svåra att bryta. Man kan under den här tiden bygga upp olika erfarenhetsvärldar, som gör det svårt att förstå varandra. Istället för att föräldraskapet leder till att man närmar sig varandra, kan det fjärma.

Vår föräldraförsäkring kan här ses som ett redskap att minska den här framtida obalansen.

Om tidens betydelse

Ibland när jag varit ute och talat med personal inom mödra- och barnhälsovården, har jag ofta mött repliken, "Det spelar väl ingen roll om pappan är föräldraledig, min man var det ju inte och det har gått bra ändå."

Egentligen är det förvånade att vi kvinnor förhåller oss så slarvigt till själva tiden. Det är ju under de många månaderna hemma med barnet som vi knyter de viktiga banden. Detta vet alla kvinnor. Kvinnans djupa och nära kontakt med sitt barn kommer inte automatiskt av att hon är kvinna. Den långa tiden hemma är en intensiv inskolningsperiod, när vi dag för dag svarar på barnets behov. Där vi blir mer och mer trygga och säkra i kontakten, vi vet vad barnet vill och kan - förhoppningsvis - ge det vad det behöver. Det är i blickkontakten, leken, minspelet och småpratet med det lilla barnet som kontakten uppstår och fördjupas. Den här kontakten gör att det är lättare att förstå vad barnet vill och behöver. Till slut blir man snabbare och säkrare på att tillfredsställa det lilla barnet.

Egentligen är det därför inte så märkligt, att män aldrig fått en lika nära kontakt med sina barn som kvinnor, i alla fall inte en lika bra start. De har aldrig fått möjlighet att under en längre tid helt och fullt, utan någon annan som är huvudansvarig, ta sig an barnets hjälplöshet. När vi kvinnor därför säger att det inte spelar någon roll, tycker jag att vi tilldelar männen en otrolig föräldrakompetens.

Att de från början skulle vara så kompetenta, att de precis vet vad barnet vill.

Kvinnans försprång

Det är under den här tiden som kvinnan kan få ett stort försprång i kontakten med barnet. För många män kan det bli tungt att bryta barnets förkärlek till modern.

Mannen tycker det är svårt att bli avvisad av barnet. Till slut upphör han med att försöka. Det är bättre att hon får ta hand om det här, hon är ju så bra. Mannen kan känna sig mer och mer utanför och börja lägga sin tid och sina krafter utanför hemmet. Det blir en ond cirkel och inte vad mannen och kvinnan egentligen tänkt sig. Och kanske är det under den här perioden som många män gett upp sina barn.

Jag intervjuade ett föräldrapar, hon var sjuksköterska, han var chaufför. Han kände sig väldigt tafatt med barnet, han var nästan rädd att hans stora händer skulle göra illa. Han hade inte alls de där små knepn som hon hade. Hans fru, som var sjuksköterska, började fundera hur det skulle bli när hon skulle arbeta jour på sjukhuset, över helger och på kvällar. Uppmuntrad av sin fru men också av hennes pappa var han hemma en månad. (Hennes pappa tillhörde de få män på 50-talet som hade slingrat sig in på BB för att var med vid sin dötters födelse.)

En månad kan tyckas som en oerhört kort tid, men den hade en stor betydelse för den här mannen. Han gjorde en massa egna upptäckter, han fick en tillit till sin egen förmåga som förälder. Han lämnade inte över sin dotter så fort hon började skrika, som han tidigare gjort. Han kunde de där små knepn, han utstrålade en helt annan trygghet än tidigare. Och när hans fru arbetade helger var han helt ensam med sin dotter, något han såg fram emot. Hans föräldraskap tog en vändning den här månaden.

Närhet och avstånd

Kvinnor får en ny tillit till mannen, när han är hemma med barnet. "Han hör henne på ett annat sätt, han lämnar inte över när hon skriker." Kvinnor får upplevelsen att "nu är vi två om barnet".

Vad män också gett uttryck för är att tiden hemma med barnet väcker mannens längtan efter barnen när han återigen är tillbaka i arbete. Han vet att bar-

nen därhemma längtar efter honom. Det sätter gränser för honom och gör det lättare för honom att avgränsa sitt jobb eller en massa fritidsintressen.

När man varit riktigt nära sina barn kan man också tydligt känna när det börjar bli avstånd. Detta är något att ta avstamp ifrån, för det handlar till syvende och sist om att upprätthålla en livslång kontakt. Detta känner vi kvinnor också igen från vårt föräldraskap, när vi varit borta ett par dagar eller arbetat mycket, då måste vi - förhoppningsvis - stanna upp ett tag tillsammans med barnen och ta igen lite av kontakten vi missat.

Kvinnors kontroller och makt

Kvinnors makt eller, mjukare uttryckt, kvinnors svårigheter att lämna ifrån sig barnet till mannen, behöver man också tala om.

När mannen tar hand om barnet, kan det vara en kamp hos kvinnan att släppa på kontrollen. Något som också försätter henne i en dubbelroll. Hon tar på sig det mesta från början och det håller i sig - ibland hela livet. De här kontrollerna blir synliga först när hon lämnar över ansvaret till mannen.

Hilka, affärsbiträde, säger så här efter sin första dag på jobbet:

"Första dagen ringde jag flera gånger hem. Jag tänkte att han kommer säkert inte veta vilken tid hon skall äta, när blöjorna skall bytas, när hon blir trött. Han kunde ju inte veta, han kommer aldrig att klara det, tänkte jag. Sedan kom jag hem och frågade: Har du gjort det, har du gjort det, och det. Oh, jo, det hade han, det var ju en överaskning, har du klarat det?"

Kvinnan har också makt över själva tiden. Vill inte kvinnan att mannen skall vara hemma, är det svårt för honom att ta föräldraledighet. Att kvinnor vill ha den här tiden för sig själv kan vara förståeligt. Det är en tid man längtat efter, kanske i 10 år. Äntligen!

Vad många byggnadsarbetare, snickare, montörer, ja alla de som får ta en större kamp på jobbet när de skall vara hemma, har gemensamt det är att deras kvinnor stödjer dem helt och fullt. Därför behöver ett upplysningsarbete om föräldraledigheten rikta sig inte enbart till männen, utan minst lika mycket till kvinnorna.

En dubbelhet som också finns hos

kvinnan är att samtidigt som hon vill ha tiden för sig själv, kan hon klaga rätt mycket på mannen. Kvinnor uttrycker missnöje med sina män. Mannen förstår inte alltid hur livet därhemma är. Kvinnans ord eller "tjat" väcker ingen genklang hos honom. Det är ofta så med män att de måste handla, vara i situationen, för att veta vad det innebär.

Mötet med det svenska

Hur det är att få en ny förståelse för varandra uttryckte två invandrarkvinnor jag intervjuat speciellt tydligt - och härligt. Familjerna kommer från Pakistan och från Västbanken.

Den ena kvinnan delade föräldradledigheten med sin man för att hon fick ett jobb, den andra för att hon skulle göra klar sin utbildning till tandsköterska. De uttrycker båda en sådan stark kärlek till mannen. Hans pappaledighet blev en kärlekshandling. Och det kom att betyda oerhört mycket för dem. Kvinnorna uttrycker en sådan stolthet över sina män, det är dom som är de riktiga männen, de vuxna männen: "han ger mig stor trygghet, för han lättar mina bekymmer", säger den ena kvinna. Och mannen säger som svar - "ja, hon älskar mig mycket mera". Mötet med den svenska föräldraförhållningen blev en uppåtgående spiral för dessa båda par, i stället för att mannen förlägger allt mer av sin tid utanför hemmet och till slut glider bort från familjen - eller att hon lämnar honom.

I samband härmed vill jag citera en chilensk man, för att ge hans syn på föräldraskapet dels i Chile, dels i Sverige. Han talar om två viktiga saker. Dels att en auktoritär pappa inte kan komma nära, en roll som män traditionellt tagit i Chile. Dels att han tidigare inte förstod hur viktigt det är att barnen kommer till sina föräldrar, på sina egna villkor. Inte bara när de passar föräldrarna - oftast pappan.

George bor i Sverige, har fyra vuxna barn och i ett nytt äktenskap med en svensk kvinna, Daniel, sex månader gammal.

"Även om Chile är ett starkt patriarkaliskt samhälle, ett manssamhälle, så är fäderna där mycket med sina barn. Jag var mycket tillsammans med mina barn. Jag ägnade hela min fritid åt dem. När jag kom hem från jobbet, lekte jag med dem, badade dem, läste böcker för dem. Men det är i samtal med mina numera vuxna

barn som jag har förstått att kontakten med barnen inte var så bra som jag trodde. De har kunnat säga till mig vad de saknat. De har sagt att de saknade kontakt med mig. Jag var mycket med dem, men ändå inte. Jag tror det var att jag var mycket engagerad i mitt arbete. Jag kom inte till dom på deras villkor, när det passade dem, utan mera när det passade mig. Jag hade inte riktigt tiden och ron att lyssna noggrant på dem.

Och nu med Daniel, känner jag så tydligt, att barn väntar inte på att uttrycka sina behov, de gör det direkt. Han kan inte ställa in sig på våra rutiner, det är vi som måste anpassa oss efter honom. Det är bara så att man måste skaffa sig ett enormt tålamod."

George menar att han passade in i bilden av den chilenske mannen, där mannen är auktoritär.

"Det finns nämligen i chilenska familjer en outtalad överenskommelse att det är mannen som svarar för ordningen och auktoriteten hemma. Mamman är hela tiden den som är mjuk och tröstande. Och det är synd att mannen intar den rollen. Där missar han mycket i kontakten med barnen."

Låt mig som avslutning anknyta till arbetslivet och barnen igen.

I all planering, i den ibland hårt styrda tillvaron, får barnen ta det som blir över. Det är något att fundera vidare över. Kanske skulle här arbetslivet kunna ha plats för mer fantasi i sin organisation, för att möta barnens behov. Eller är det en utopi att önska sig ett arbetsliv, där barnens behov finns med?

Den goda spiral som påbörjats i Sverige, med alltmer närvarande pappor, är något jag hoppas skall kunna fortsätta och inte stoppas upp. Det finns en ung generation som ser en självklarhet i att ta hand om sina barn, precis som att de unga kvinnorna vill både arbeta och vara förälder. Det finns helt klart en nyorientering hos män mot hem och familj. Det visar undersökningar. Män vill arbeta deltid. Övertid är inte så populärt hos dagens unga pappor som hos generationen före. Det påverkar familjen, det blir konflikter. Det är ett för högt pris.

Att stödja den positiva utveckling som är på gång är viktigt för barnen. Det är bra för kvinnan och det är bra för mannen.

Vet man vad närhet är,

Vet man också vad avstånd är...

Inger Davidson

KÄRLEK OCH ANSVAR

- om behovet av ett vidgat familjebegrepp

Jag tror att om jag skulle be någon av er som är här idag berätta om er själva, så skulle de allra flesta av er börja med familjen. Ni skulle berätta om era män och fruar och barn. Och ni skulle berätta om era mammor och pappor och syskon. Kanske också om er egen roll i den familj ni växte upp i, hur ni hade det som barn.

Hur vi har det som barn formar resten av våra liv. Det handlar inte bara om minnen utan vår barndom är avgörande för hur vi klarar att hantera det som händer oss senare i livet.

Kärlek och ansvar, om behovet av ett vidgat familjebegrepp, det är min rubrik idag. Att tala om kärlek och ansvar är utmanande, särskilt om man som jag är minister i en borgerlig regering. Men för mig är föräldransvar ett givet ämne när vi nu inviger FN:s familjeår.

Den svenska familjen har förändrats en hel del under de senaste decennierna. Både till sin sammansättning, funktion och livstil. Som regel arbetar båda föräldrarna utanför hemmet. De svenska familjerna är små jämfört med familjer i andra länder. Både därför att det finns färre syskon och därför att många föräldrar skiljer sig eller lever ensamma. Många barn förlorar ju också kontakten med en av sina föräldrar vid skilsmässan.

Att en liten familj är sårbar är självklart. Allt kan stå och falla med en ensam mamma. Vad händer om hon blir sjuk? Eller om det krisar för tonåringen? Nyligen publicerade socialtjänsten en undersökning om ungdomar med missbruksproblem. Den pekade på de frävarande pappornas betydelse. Traditionellt sett har pappan varit den i familjen som haft rollen att dra gränser och mana

framåt. Medan mamman varit den förstående och förlåtande. Nu ska de ensamma mammorna orka allt. Sätta gränser, mana framåt, förstå och förlåta.

Det talas allt oftare om det pappalösa samhället och vad det kan leda till. Vi måste uppmuntra frånvarande pappor att ta ett större ansvar för sina barn. Att vara förälder är ett livslångt åtagande. Frågar man barn och ungdomar hur de vill leva som vuxna, svarar de allra flesta att de aldrig tänker skiljas. Att de tycker att vuxna skiljer sig för lätt. Att vara vuxen är att orka ta till sig sådana synpunkter. Kanske finns det onödiga skilsmässor. Säkert är att barnen betalar ett högt pris.

Jag tror att det är dags att på allvar fundera över hur vi kan stärka den lilla familjen och göra den "större". Så att fler finns till hands än en mamma eller pappa som dignar under ansvar och bördor. Också i familjer där det finns två vuxna, är tiden en bristvara. De familjerna behöver också vidgas. Så att fler finns till hands för de barn som växer upp med känslan att ingen har tillräcklig tid att orka lyssna och bry sig.

Jag tror att vi måste uppmuntra och stödja nätverken runt familjen. Öppna familjen! Låta familjen i högre grad också inbegripa släktingar, grannar och vänner, ungdomsledare och föreningar. Det finns många som kan bidra till att öka barns och ungdomars trygghet. Att öppna familjen innebär inte bara att man inbegriper fler i familjen för att stärka den. Det innebär också att man själv kan vara med och stärka andra. Grannens barn kan behöva en trygg vuxen hemma när det krisar i den egna familjen. Små slutna

enheter som bara värnar om den egna gruppen är inget att sträva efter.

Det finns en amerikansk barnpsykoanalytiker som heter Erik Homburger Erikson och som har skrivit mycket om ungdomars identitet. Han pekar bland annat på hur många vuxna sviker sina barn och ungdomar genom att brista i tydlighet. Kanske i största välmening, i frihetens namn. Homburger Erikson skriver att hans uppfattning är att "ungdomar hellre skulle vilja göra upp med viljestarka föräldrar än ha föräldrar som inte alls märks". En ung människas respekt för andra människor byggs upp genom att vi vuxna klart reagerar på vad vi ser som avvikelser från gemensamma normer.

Vi föräldrar har ansvar inte bara för att våra barn har mat för dagen utan också för att de lär sig hur man är mot andra. Att de får lära sig innebörden av medkänsla. I media får vi ofta ta del av skildringar av ungdomsvåld. Tonåringar sticker kniven i varandra för struntsaker. Dör offret rycker gärningsmannen på axlarna till synes oberörd. Säkert är han inte det innerst inne. Men klart är att många av de ungdomar som är på väg att fastna i våld och kriminalitet brister i medkänsla. Medkänsla, empati, är inte medfött. Det är något vi lär oss tidigt i livet när vi får kärlek och omsorg. När någon lyssnar på oss och förstår oss.

Att vara förälder är verkligen inte lätt. Man ska räcka till ekonomiskt, tidsmässigt och känslomässigt. Ändå måste det grundläggande ansvaret för att ge barn och ungdomar en god uppväxt ligga hos föräldrarna, anser jag. Det är i hemmet som normförmedlingen sker naturligt, utan skrivna lagar och hårda

sanktioner. Därför måste familjepolitiken utformas så att den stöder och uppmuntrar föräldrarna i deras viktiga roll. Föräldrarna måste få veta att de duger. Varje förälder är bäst för sitt eget barn utom i extrema undantagsfall.

Under ungdomstiden får människans identitet en allt klarare och mer medveten form. Det är då man söker sig fram för att bli självständig och hitta en alldeles egen identitet. Denna identitet utvecklas i samspel med andra, främst den egna familjen.

Under den här tiden söker ungdomarna en grund att stå på, de söker det hållbara i en föränderlig värld. De söker trohet av sin omgivning. De behöver kontinuitet i sina relationer. De vill höra "hemma" någonstans. Och de vill som sagt ha något att stängas mot under frigörelseprocessen. "Att vara utan väggar är inte frihet. Det är hemlöshet", som en poet uttryckt saken.

Under de här åren som ungdomsminister och tidigare som lärare och som fostermamma, har jag mött alltför många ungdomar som känner sig svikna av vuxenvärlden. Många saknar en vuxen att prata med om viktiga frågor, vuxna som kan ge stöd och vägledning.

Jag har också sett exempel på föräldrar som känner sig maktlösa och otillräckliga. Jag vet mammor som är

rädda för sina halvuxna söner. Som stillatigande låter dem klistra upp nazistiska affischer på väggarna i pojkrummet. Inte för att de själva är nazister, det är få mammor, utan för att de är rädda och inte orkar sätta emot.

Här kommer behovet av ett vidgat familjegrepp in på nytt. Många socialarbetare lägger ner ett hängivet arbete på att få familjer i kris att fungera. Och på att förmå frånvarande pappor att engagera sig när något gått snett.

Inom socialtjänsten pratar man också alltmer om nätverksarbete. Om vikten av att engagera andra än själva "basfamiljen" i ett barns eller en ung människas liv. Dagis, fritids och skolan är också med i detta nätverksarbete och målsättningen är förstås att utveckla en tryggare grund att stå på.

Det finns många engagerade människor som på olika sätt är beredda att ställa upp för ungdomar. För ett par veckor sen var jag med när *Farsor och morsor i Sverige* hade ett riksmöte i Norrköping. I allt fler städer i Sverige har under de senaste fem åren allt fler vuxna börjat nattvandra på stan. En nattvandrare som jag träffade talade om behovet av ett samhälle där generationerna kan mötas på ett mer naturligt sätt än idag. Att så många ungdomar saknar vuxna i sin omgivning som bryr sig och stöttar. Vi kunde kon-

statera att något måste ha gått snett när vuxna måste organisera sig och börja nattvandra för att det naturliga umgänget mellan ungdomar och vuxna inte fungerar.

Föreningar, organisationer, enskilda - det som vi idag ofta kallar den ideella sektorn - är en viktig del av nätverket kring en ung människa. Jag ser ingen motsättning mellan statliga, kommunala och frivilliga insatser. I stället tror jag att de kan komplettera varandra och utgöra länkar i en kedja. Jag är övertygad om att alla goda krafter behöver samlas för att förbättra tillvaron för de ungdomar som aldrig haft någon djup, nära och tillitsfull kontakt med en vuxen.

Så hoppas jag slutligen att vi kan använda familjeåret till att ta fram ny kunskap och nya metoder för att utveckla arbetet med att vidga familjebegreppet. Samverkan mellan de ideella insatserna och de offentliga kommer att ha särskild betydelse. Jag hoppas att många av de organisationer som finns här idag känner sig manade att delta i utvecklingsarbetet. Särskilda utvecklingsmedel finns avsatta inför FN:s famiieår.

Jag kommer att följa arbetet med stort intresse, inte minst i min egenskap av ordförande i regeringens Barn och ungdomsdelegation.

Agneta Dreber

FAMILJEN OCH FOLKHÄLSOARBETET

Folkhälsoinstitutets uppgift är att förebygga ohälsa. Jag ska i mitt anförande redovisa en del av de insatser som institutet gör för att förbättra barns och föräldrars hälsa och som är av betydelse för familjen, oavsett hur den ser ut i övrigt.

Jag ska då börja med att uppehålla mig något vid begreppet hälsa innan jag går in på vad som görs inom olika program. Jag ska där ta upp våra insatser som rör alkohol, allergier och rökning. Det är områden där vi via information och stöd till föräldrarna hoppas kunna påverka hälsan inom familjen och därigenom också folkhälsan i stort.

Dessutom har vi särskilda program som gäller specifikt barns respektive kvinnors hälsa, där psykosociala faktorer och familjerelationer utgör viktiga inslag och är föremål för särskilda satsningar. Eftersom jag har ett par medarbetare här i dag som arbetar med dessa frågor och som deltar med egna punkter i programmet kommer jag inte att uppehålla mig vid deras arbete i mitt anförande.

En stor del av det arbete som Folkhälsoinstitutet bedriver får en bäring på familjer på olika sätt. Folkhälsoinstitutets uppgift är att förebygga sjukdom och ohälsa och att främja en god hälsa för alla. I vårt arbete ställer vi oss frågan hur vi kan förebygga sjukdom och ohälsa på ett sådant sätt att familjen i olika avseenden kan gynnas.

Enligt WHO:s definition är hälsa ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte enbart frånvaro av sjukdom och ohälsa. Om man tänker på denna definition utifrån barns och familjers utgångspunkter så förstår man

hur viktigt det är med varaktiga sociala relationer också för att ge barn en sorts grundhälsa. Barnen behöver nära relationer till sina föräldrar och en fortlöpande kontakt med båda sina föräldrar. Oavsett om föräldrarna är skilda eller lever tillsammans så är det avgörande att barnet får ha en nära kontakt med sina föräldrar.

När man talar om hälsa och barn/familjer är det lätt att man fördjupar sig i elände, men det finns ju väldigt mycket positivt. Inom Folkhälsoinstitutet försöker vi att se hur vi kan främja den goda hälsan och jag skulle vilja läsa upp ett stycke från Ottawa-manifestet, som beskriver vad som menas med hälsofrämjande arbete.

"Hälsofrämjande arbete är den process som ger människor möjligheter att öka kontrollen över sin hälsa och förbättra den. För att nå ett tillstånd av fullständigt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande, måste individen eller gruppen kunna identifiera sina strävanden och bli medveten om dem, tillfredsställa sina behov och förändra eller bemästra miljön. Hälsan ska därför ses som en resurs i vardagslivet och inte som målet i tillvaron. Hälsa är ett positivt begrepp som betonar sociala och personliga resurser, likaväl som fysisk förmåga. Hälsofrämjande arbete är därför inte bara ett ansvar för hälsosektorn. Arbetet handlar inte bara om hälsosamma livsstilar, utan gäller vårt välbefinnande i vidare bemärkelse."

Jag vill ha den här lilla avstampen för att markera att hälsa berör många aspekter och att grunden för hälsa hänger nära samman med vår förmåga och vår önskan

att kunna påverka vår egen livssituation och att kunna se sammanhang.

Därmed vill jag övergå till att nämna några ord om de program som Folkhälsoinstitutet arbetar med och vilken bäring de har på familjen.

Låt mig börja med att säga några ord om alkohol. Inom Folkhälsoinstitutet ser vi hur barn till missbrukande föräldrar är särskilt utsatta och det finns en risk att de själva blir missbrukare. Vi har därför, tillsammans med Socialstyrelsen, startat ett projekt som vi kallar "De glömda barnen". Vi kommer under mars månad att ha en satellitkonferens med personer i landets kommuner där vi diskuterar hur vi kan arbeta och utveckla metoder för att förebygga att barn till missbrukare blir missbrukare. Vi kommer också att diskutera hur vi på andra sätt kan stödja dessa barn och se till att deras hälsa utvecklas positivt.

Vi vet också att våld mot kvinnor och våld över huvud taget är nära förknippat med bruk av alkohol. Just idag pågår en konferens om våld mot kvinnor och eftersom jag precis kommer därifrån är jag även fylld av detta tema. Våld mot kvinnor är en del av de skador och olycksfall som drabbar befolkningen och skador och olycksfall är också den vanligaste dödsorsaken för människor ända upp i 40-årsåldern. Det är därmed en viktig folkhälsofråga. Våld mot kvinnor utgör en hälsofara, inte enbart för kvinnorna själva, utan självklart också för barnen. Folkhälsoinstitutet arbetar både med att förebygga skador och olycksfall och att förebygga alkoholbruk och alkoholmissbruk.

En annan fråga som Folkhälso-

institutet lägger ner mycket energi på och som också får bäring på barn och familj är rökning. Vi vet idag mycket mer om skadorna av passiv rökning än vi visste för ett tiotal år sedan. Att rökning är farligt för den som röker har vi känt till länge. Men vi kan nu också se att passiv rökning drabbar barnen. Den leder till risk för allergiutveckling och den leder också till ökad risk för luftvägsinfektioner och annat. Man kan i dessa dagar läsa i tidningarna om hur barn drabbas, framför allt storstadsbarnen.

Vi vet också att rökande föräldrar påverkar riskerna för att deras barn ska börja röka. 38 procent av de ungdomar som röker har rökande föräldrar som tillåter sina barn att röka. Icke-rökande föräldrar som tillåter sina barn att röka har 26 procent av barnen bland rökarna. För rökande föräldrar som inte tillåter sina barn att röka är siffran nere i 12 procent, medan icke-rökande föräldrar som inte tillåter sina barn att röka har 10 procent av sina barn bland rökarna. De här siffrorna visar att även om föräldrarna röker så är det viktigt vad föräldrarna säger och vilka normer föräldrarna sätter upp gentemot barnen. Annars brukar man säga att barn gör inte som föräldrar säger utan som vuxna gör, men det stämmer inte när det gäller rökning och det har även ifrågasatts när det gäller alkohol. Också här är det av stor betydelse att föräldrarna ser till att uppskjuta introduktionen av alkohol så länge som möjligt.

En annat problem som drabbar Sveriges barn i rasande takt är överkänslighet och allergier. Idag lider vart tredje barn i Sverige av överkänslighet. Vi ser där ett nära samband med rökningen, men även med fukten och ventilationen i våra bostäder.

Fukten påverkar kvalsterutvecklingen och i takt med att vi blivit allt duktigare att täta våra bostäder för att spara energi, har detta medfört att kvalster trivs allt längre norrut, numera också i Norrland. Vi kan se i statistiken att barn i Norrland har mer allergiska besvär än barn i södra delen av landet. Detta hänger ihop med att det är kallt och därför tätar man bostäderna mer och därför är man inte utomhus lika mycket. Kombinationen av fukt och de konstmaerial man använder i byggnationen stimulerar också allergier.

Men det finns ett svar på hur man kan hantera detta problem och det är att vådra mer. De flesta av oss har sett våra mammor och mormödrar hänga ut sängkläderna på vådring, men det ser man inte längre, åtminstone inte i storstäderna. Detta har betydelse när det gäller förekomst av kvalster.

Den tredje faktorn, som i hög grad påverkar allergier bland barn, är husdjur, dvs pälsdjur. Vi vet att pälsdjuren är en "stimulans", om jag får uttrycka det så, till att utveckla allergiska besvär. Detta gör också att åtgärda. Man måste faktiskt inte ge sina barn små levande djur och därmed riskera att barnet utvecklar allergi.

Folkhälsoinstitutet kommer under 1995 att ha en stor allergikampanj, tillsammans med Riksförbundet mot Astma/Allergi, Apoteksbolaget, Läkaresällskapet och Livsmedelsverket. Där kommer vi att uppmärksamma fler personalkategorier på de risker som gör att barn utvecklar allergier, om vi inte tillsammans försöker att förebygga dessa. Det är ju faktiskt så, vilket ni säkert vet, att det inte finns några bra botemedel mot allergier. Det enda vi faktiskt kan göra och som vi bör göra, är att se till att förebygga bättre.

En fjärde faktor, som jag inte kan låta bli att nämna eftersom jag är så engagerad i den själv, är amningen. Amning har också en betydelse när det gäller att skydda barn mot att utveckla allergier.

Det här blev väldigt konkret. Men alla vet ju att barn också påverkas psykosocialt på olika sätt. Jag tänker dock avstå från att gå in på detta, bli mot bakgrund av att vi i Folkhälsoinstitutet har rekryterat nästa talare på listan, nämligen Vibeke Bing.

Vad gäller ytterligare faktorer som påverkar familjen vill jag nämna att Folkhälsoinstitutet också har och har haft en hel del insatser för gravida kvinnor. Det är väl känt att alkohol och graviditet inte hör ihop. Vi planerar under våren att ha en speciell satsning för att uppmärksamma gravida kvinnor på de risker som finns om man konsumerar alkohol. Under årens lopp har det förts en debatt huruvida man ska säga detta till gravida kvinnor, eftersom det kan fylla kvinnorna med skuld känslor om de har druckit alkohol innan de visste om att de

var gravida. Jag tycker dock att man ska vara tydlig i att förklara att graviditet och alkohol inte hör ihop. Detta är ett faktum och därför bör man absolut undvika alkohol från den dagen man vet att man är gravid och tidigare också om man planerar graviditet.

Under innevarande år, och det gäller även under våren, har Folkhälsoinstitutet riksomfattande konferenser som tar upp rökning och graviditet. I Sverige röker cirka 27 procent av de gravida kvinnorna. Konferenserna riktar sig till alla de som arbetar inom mödravårdscentralerna, framför allt barnmorskor men även en hel del läkare. Eftersom vi har en utbildningsdag i varje län när vi i stort sett alla som arbetar inom mödravården. Tillsammans med Hjärt- och Lungfonden och Cancerfonden har vi utvecklat ett mycket pedagogiskt material, som direkt visar den gravida kvinnan hur barnet påverkas av hennes rökning. Genom att använda det här materialet kan barnmorskan se till att inte släppa taget. Jag vill poängtera att vi lagt ned mycket möda på att lägga upp materialet pedagogiskt, så att det inte ska uppfattas som att storebror kommer och talar om vad du får och inte får göra. Kvinnan ska själv vilja sluta röka när hon får den här kunskapen. Nu finns det också barnmorskor som röker och de behöver naturligtvis bearbeta detta. Men inte desto mindre anser vi att det är fullt möjligt att arbeta på det här sättet gentemot de gravida kvinnorna. Det är ju inte enbart för barnets skull, utan också för sin egen, som kvinnan ska sluta röka. Det handlar också om barnets rätt att komma hem till ett rökfritt hem efter födseln.

Detta var en mycket snabb och kortfattad exposé över hur Folkhälsoinstitutet arbetar med frågor som rör familj och folkhälsa. Vi kommer att fortsätta utveckla vårt arbete, bli genom att vi ser de olika folkhälsoområden, som vi arbetar med, i ett familjeperspektiv. Jag vill återigen betona, att även om jag huvudsakligen har talat om det fysiska hälsan, så är de psykosociala förhållandena och den psykiska hälsan viktiga. Vi räknar med att under familjeåret få mycket inspiration och mer kunskap för att kunna bli ännu bättre när det gäller att arbeta för en bra folkhälsa hos Sveriges familjer.

Vibeke Bing

FAMILJESTÖD I NÄRSAMHÄLLET

Jag heter Vibeke Bing, är socionom och forskollärare och har länge levtt och arbetat i Göteborg. Jag har också vidareutbildat mig i folkhälsokunskap vid Nordiska Hälsovårdshögskolan, därav min anknytning dit. Nu är jag verksam på Folkhälsoinstitutet här i Stockholm på programmet för Barns Hälsa.

Det hjärtat är fullt av det talar man ju gärna om och jag skall gärna tala om mina erfarenheter av förebyggande familjearbete där jag utgjort en del av socialtjänsten. Till vardags har jag arbetat tillsammans med personal inom mödra- och barnhälsovården och en öppen förskola i en förort till Göteborg. Bergsjön heter den.

Den bärande idén bakom det förebyggande arbetet i Göteborg är att alla barnfamiljer skall ha tillgång till ett brett allmänt föräldrastöd. I mötet med tusentals föräldrar har det blivit tydligt för mig att kvinnor som är småbarnsmammor behöver mer tid för att vara sig själva. Och män som är pappor behöver mer utrymme för att vara fäder. Jag kom tidigt underfund med att många unga föräldrar har svårt för att hålla ihop. Par flyttar ihop och går isär i en ständig längtan efter kärlek, i upplevelsen av kärleksbrist.

Psykosocialt hälsoarbete i samverkan

Ett gott hälsoarbete är att främja goda relationer mellan kvinnor och män, mellan föräldrar och barn. Och då är, som redan nämnts, relationen mellan pappor och barn särskilt skör. Ett viktigt hälsofrämjande arbete är också att medverka till att skapa miljöer där vänskap, gemenskap och glädje kan utväxlas och frodas.

I mitt utforskande av det förebyggande arbetets möjligheter har jag sökt samarbete av olika slag med professionella och frivilliga. En del av vad detta lärt mig skall jag delge er strax. Vid min sida sitter Bertil Sandén, familjerådgivare i Göteborg, min samtalspartner och samarbetskamrat under många år. Vi har försökt tänka tillsammans. Vi har haft studiecirklar för oss själva, föräldragrupper, för föräldrar. Vi har haft sommarläger för fränskilda pappor och deras barn.

I ett ständigt pågående arbete har vi utforskat möjligheterna av att omforma våra tjänster så att de skall passa de behov dagens svenska familjer har. Det krav vi haft på oss själva är att våra tjänster skall nå alla. Jag sökte förstås samarbete med Bertil för att han i sin profession vet hur man stärker de goda relationerna i familjen dvs mellan de vuxna. Själv har jag mer erfarenhet av att stödja relationen mellan föräldrar och barn. Målgruppen har vi gemensamt; mammor, pappor, paret och deras barn i blivande, nyblivna och upplösta familjer i alla samhällsklasser. Bertil skall själv berätta utifrån sin yrkesmässiga utgångspunkt.

Någonstans här i salongen sitter pappor som sedan vårt pappaläger 1987 också varit samtals- och samarbetspartners till mig. Även vi har arbetat tillsammans för att värna om relationen mellan föräldrar och små barn i upplösta familjer. Målet har varit att också umgängesföräldrar skall omfattas av det generösa och generella föräldrastöd som vi byggt upp inte bara i Göteborg, utan i hela Sverige. Vi har spelat in ett videoband om pappors erfarenheter som vi ska visa om en stund.

Generellt föräldrastöd

Några ord först om det generella föräldrastödet. Ungefär när jag själv blev förälder i mitten på sextioalet diskuterades över hela världen liksom i detta land det faktum att barn kan fara illa i sina egna familjer. Detta fenomen fick benämningen barnmisshandel - med andra ord, föräldrar kan skada sina barn till liv och lem och själ. En kraftig debatt inleddes av svenska barnläkarföreningen, statliga utredningar vidtog och det stod snart klart att skall hemmet vara en trygg plats för barn måste vi alla värna om och stödja de goda relationerna i familjen. Särskilt utsatta är barn i isolerade och övergivna familjer.

Barnets årtionde inleddes. Intresset för och kunskaperna om barn ökade och det tog sig uttryck i ett brett familjepolitiskt program under sjuttioalet. Föräldraförsäkring, familjerådgivning, förebyggande psykosocialt arbete vid mödra- och barnavårdscentralerna, utbyggd barnomsorg, föräldramöten, öppen förskola m m. En lång rad generella insatser riktades till småbarnsfamiljerna för att göra föräldrarna tryggare och säkrare och därmed familjerna och uppväxtvillkoren bättre för barnen. Vi fick också ett förbud mot aga.

Själv har jag således utgjort en del av en sådan stödjande struktur i Göteborg. Där försökte man länka samman det individuella föräldrastödet vid mödrabarnhälsovården med den öppna förskolan. Öppna förskolan kom till i slutet av sjuttioalet och blev mycket populär. Den utvecklades till ett föräldracentrum, en samlingspunkt för småbarnsfamiljer i bostadsområdena. Den första i Göte-

borg etablerades i Bergsjön, ett socialt utsatt bostadsområde med hög omflyttning, många ensamboende småbarnsföräldrar.

Den öppna förskolan, en stödande miljö

Jag vill gärna stanna upp och markera betydelsen av den öppna förskolan. Finns det någon annan institution i samhället som på samma sätt är lättillgänglig, gratis och som erbjuds alla förskolebarn och föräldrar, alltså barn och vuxna tillsammans. Nej, förutom möjligen barnavårdscentralen finns ingen annan jämförbar institution som står öppen för barn och föräldrar under hela småbarnsperioden. Det är iallafall den enda service från socialtjänsten som är till för alla föräldrar. Jag anser att det är en viktig uppgift att stimulera den öppna förskolans fortbestånd och utveckling. Öppna förskolan är en stödande miljö för framförallt kvinnors och barns hälsa. Öppna förskolan, precis som föräldragrupperna, representerar moderna företeelser inom det generella föräldrastödet som är helt banbrytande.

De öppna förskolorna kom att bli en oas i tillvaron, ett ankare i bostadsmiljöerna och en inspirationskälla för såväl besökare som för personal. Den är ekonomisk och ändamålsenlig, dynamisk och utvecklingsbar. Den hårbärger alla, både vuxna och barn, rika och fattiga, vita och svarta, glada och ledsna, svaga och starka.

De representerar ett humant ekologiskt tänkande där den professionella utgångspunkten är att alla föräldrar i någon bemärkelse är resurser för sina barn. Och den ekologiska tanken är att livserfarenhet kan återanvändas. När vi är tillsammans kan den enes erfarenheter bli den andres kunskaper. Ensamhet övergår i vänskapsrelationer. Isolering kan brytas och övergå sammanhang. På så sätt kan svaghet vändas till styrka.

Kunskap, gemenskap och möjlighet till påverkan är de officiellt formulerade målen för att förstärka föräldrars livsglädje och livsvillkor. Men vem som lär av vem på den öppna förskolan eller i föräldragrupperna, ja det växlar. En utmaning är därför att se till att alla föräldrar får möjlighet att tillgodogöra sig dessa förebyggande tjänster antingen det gäller att lära sig laga mat, följa med på

utflykter eller att ha ett socialt klargörande samtal med en socialsekreterare.

I Göteborg har socialtjänsten försökt möta och presentera sig för alla blivande, nyblivna och nyinflyttade familjer i bostadsområdena och att visa dem den öppna förskolan.

Utan gemenskap blir människan sjuk

Det är ju så att för både vuxna och barn är många av vår tids hälsoproblem av psykosocial karaktär. Hälften av den vuxna befolkningen lever i hushåll med bara en vuxen. Vid påfrestande livshändelser saknas det sociala stöd som ett gott nätverk kan ge. Ett gott nätverk som inte bara är en buffert vid svårigheter i livet utan allmänt ger stöd för hälsa och välbefinnande både hos vuxna och barn.

I social gemenskap finns tillgång till kunskap, värdegemenskap, uppskattning och materiellt stöd. Sådant som den ensamma kan gå miste om. Tillgång till andra vuxna utanför familjen stärker barnens skyddsnät. I Bergsjön där jag arbetade bor 30 procent av barnen med bara sin mamma. Det är självklart att betrakta dessa små hushållsenheter som familjeenheter. Vi vet alla ganska väl hur det kan vara att ensam kämpa för försörjning och ansvar om barnen.

Om mammor

"Min hembygd Bergsjön.

'Vad vore Bergsjön i all sin glans om inte dessa öppna dörrar fanns'

Om Bergsjön tycker jag mycket. Varför? Jag tror jag har tusen goda grunder. Från att ha varit en ensam isolerad människa ute på landsbygden känns det som en befrielse att ha blivit utåtriktad och fylld med levande liv.

Jag delar ödet att vara ensamförälder med många medsystrar här i Bergsjön. Som nyskild hade jag kontakt med 'Flekis', den öppna förskolan på Rymdtorget och fick nys på en folkhögskolekurs som Barnavårdscentralen och Flekis ordnat uppe i Dalarna. Kursen var avsedd enbart för kvinnor. Året var -84, närmare bestämt i juli. Vilken upplevelse! Dalarna i all ära, men människorna, livsödena som i oss alla och envar var så olika. Våra barn, våra kvinnoband knöt oss samman. Jag kände gemenskap och glädje för första gången på flera år. Livet började om igen. Sakta och lite tre-

vande stärktes min identitet som ensamstående fyrbarnsmor...

Under följande höst träffades vi mammor från Bergsjön en gång i veckan. Det skedde under studiecirkelform. Vi bjöd in lite olika instanser bl a prostitutiongruppen och studievägledare från arbetsförmedlingen. Vi kokade bisalva ihop, gjorde Waldorff-dockor. Pratade pratade och pratade i en aldrig sinande ström...

Nu är allt annorlunda. Efter att ha flyttat åtskilliga gånger i mitt liv är jag äntligen hemma. Visst finns skräpet där och klotret. En av mina söner har pajat en ruta...

En underbar väninna har jag i Lena, en vän som förstår långt mer än andra. Vi lärde känna varandra i Dalarna, men det var först året därpå blev vi riktigt nära vänner. Kanske är det mest sorg vi har gemensamt. Men delad sorg är inte dubbel sorg. Det är halv sorg...

'Miljonärerna' bor inte i Bergsjön. Inte här på Kosmos där jag bor i alla fall. 'Miljonärerna' skulle nog rynka på näsan åt mina värderingar ändå. Nej här bor nog de sökande människorna, de som på många sätt har likartad bakgrund. Arbetare - från arbetarhem - med havererade relationer, nyfunnen kärlek, livserfarna skulle jag vilja säga..."

Denna novell vann tredje pris i en tävling som Bergsjöns bibliotek utlyste för några år sedan. I Bergsjön bor de sökande människorna skriver denna ensamstående fyrbarnsmamma. Det är riktigt tycker också jag att det bor många livserfarna i en stadsdel som hennes. Själv har jag mött många och som ett rött band genom alla de tusentals möten jag haft med barn och föräldrar återkommer ett skimrande tema - kärlek. Det är långt efter kärlek man bär i bröstet och frågar sig om den är möjlig att vinna och bevara.

Därför vände jag mig för länge sedan till Familjerådgivningen. Jag lärde känna Bertil och ville rådgöra med honom. Vi diskuterade vad vi kan göra för att också medborgare som i t ex Bergsjön skall få del av familjerådgivningens kunskaper.

Föräldrastöd när drömmarna krossas

En fråga man måste ställa sig när man jobbat inom fältet med mödra- och barnhälsovård är: Hur kommer det sig att vi är så måna om att värna om den fa-

miljagemenskap som kretsar kring barn och föräldrar och det nyfödda barnet men är så obenägna att stödja den föräldra- barn gemenskap som skall upprätthållas när drömmarna krossas?

Hur kommer det sig att vi är så beredda till kärleksfulla samtal med pappor och mor i förlossningsrummet men är så

obenägna att stödja samma pappor när familjen upplöses?

Vid invigningen av FN:s familjeår tycker jag därför det är på sin plats att fråga: Vem bestämmer vilka familjeband som är viktiga? Är det barn och föräldrar själva eller är det andra? Att familjebanden är starka mellan den ensamma mam-

man och hennes barn är en självklarhet.

Att en splittrad flyktingfamilj med mor och barn i Sverige och pappa i Bosnien känner starka band är för de flesta lätt att förstå.

Det löper också starka band mellan fränskilda fäder och små barn. Band som klipps av eller aldrig blir knutna.

Bertil Sandén

FAMILJERÅDGIVNING

- paret i fokus

Den personliga relationen mellan man och kvinna fångar nu vårt intresse under invigningen av FN:s familjeår. I *parförhållandet* har vi vårt ursprung, dit står år längtan, här föds vår tillfredsställelse, besvikelse, glädje, trygghet och framtid. Vi får verklighet idag att *ge kärlek* till en enda utvald och att *bli älskad* såsom den enda utvalde? Eller kommer drömmen om ett perfekt parförhållande till oss bara som ett minne från det förflutna, som en vag förhoppning eller som ett ständigt pågående projekt, vilket vi arbetar på att förverkliga.

Kärleken

En gång gav mig min bror Daniel denna definition. "Kärlek är när jag efter en lång arbetsdag skyndar på mina steg och skadad och ivrig närmar mig hemmets dörr". Vilka kännetecken bär den mogna kärleken inom oss? Låt oss börja med att tänka tillbaka på våra egna upplevelser av nyöskt kärlek! Vad fanns då inom oss av irrande känslor av lust, förvirring, äventyr, uppmärksam beundran och skattefri erusning?

Förälskelsen

Man och kvinna värmer varandra vid förälskelsens "eld och lågor". Just då bränner vi oss sällan. På vår partner lägger vi över de egenskaper som vi förnekar och förföljer hos oss själva. När vi går in i ett parförhållande får vi möjlighet att leva ut våra hittills oupptäckta och hemlighetsfulla sidor. Som par kompletterar vi varandra. Vi blir äntligen hela. Vi känner oss starkare, vackrare och friare. I alla fall tror och hoppas vi detta! Tillsammans med en partner får vårt liv en ny mening. Säg, finns det någon enda faktor för trivsel i livet viktigare än att få leva i en bra och nära gemenskap med en annan människa? I varje gott parförhållande uppstår dagligen intima situationer som avbryter den stora mängd icke-intima situationer mitt i en vardags gråa överdåd av "slask, ved och vatten".

Tvivel och trubbel

Efter förälskelsen följer perioder då man tvivlar på om man har valt rätt. Olika hetererna kan upplevas som hinder och

hot. Man pendlar mellan hopp och förtvivlan, närhet och distans. Kanske börjar man rent av att attackera de egenskaper hos sin partner som man först attraherades av. Den glade, djärve och friskspråkige pojken upplevs som en lätt-sinnig slarver. Och den kloka och eftertänksamma flickan ses enbart som avstängd, tråkig och pedantisk.

Högt ställda förväntningar, vilka inte infrias, leder lätt till besvikelser som uttrycks i anklagelser. Insikten om att ens partner varken förmår utplåna den egna ensamheten eller tillfredsställa alla ens behov kan leda till bristande ömsesidigt engagemang. Det känns plötsligt tråkigt. Upplevelser av ilska och främlingskap växlar med känslor av att vara klistrigt insnärjd, uppträngd mot väggen av ständigt nya krav och förpliktelser.

Allt fler sambos och gifta upphör gradvis med att visa varandra uppskattning och respekt i samband med de normala livskriser som uppstår under graviditet, småbarnstid eller när barnen flyttar hemifrån. Jobbet, karriären eller TV:n

blir en "förförisk älskare/älskarinna", som får det allra mesta av ens tid och uppmärksamhet.

Samlevnaden mellan man och kvinna är utsatt för särskilt stora påfrestningar i storstäder. Det finns en övertygande statistik från Göteborg som beskriver det stora antalet ensamstående föräldrar, fränskilda och separerade, särskilt i de norra och centrala stadsdelarna. Bort emot 50% av alla sammanboende föräldrar bryter upp från varandra inom två år efter första barnets födelse. Vi vet också att finns särskilt stor risk för separation bland vissa grupper av invandrare - särskilt i parrelationer där den ene är svensk.

Tabbar som blir taggar

I skolan förbereder vi oss på allt annat än att klara av den centrala rollen som partner i ett parförhållande. Föräldrautbildningen når endast undantagsvis upp till den omfattning och nivå som Socialstyrelsen har rekommenderat. Alltför sällan finns idag tydliga förebilder och normer för en välfungerande tvåsamhet.

Konfliktbeteenden utvecklas när svårigheterna inte längre upplevs som en gemensam angelägenhet. Man säger: "Det är du som är problemet!" Tvåsamheten präglas då av gräl med "sting" eller av flykt bort från varandra in i en spänd tystnad, i bristande öppenhet, lögn och svek. Man sårar varandra och problemen läggs på hög. Man använder varandras misstag som vapen i en ständigt pågående maktkamp. Att separera kan då upplevas nödvändigt, samtidigt som man inte orkar att genomföra detta. Man fruktar att barnen, man själv och partnern skall skadas allvarligt om familjen splittras. Eller så kastar man sig huvudstupa in i en ny relation och fastnar i ett nytt, kvävande beroende.

Unga par med barn

En alltmer utsatt grupp är unga familjer i samband med havandeskap, förlossning och spädbarnstid. Att få barn innebär både vinster och förluster. Framför allt är det en förändringsperiod, vars ansträngningar de flesta par är dåligt förberedda på.

Särskilt om det unga paret saknar stöd från släktingar och nära vänner kan professionellt stöd vara det enda alternativet till separation när paret sviktar i sina ansträngningar. Det finns idag en trend att allt fler unga äktenskap och sam-

boförhållanden upphör efter det första barnets födelse. Familjerådgivarna märker hur många par har problem som daterar sig till tiden för graviditeten och det första barnets födelse.

Satsning på de sämst ställda

Göteborg har i sitt friskvårdsprogram särskilt betonat den kommunala familjerådgivningens socialpolitiska roll. Folkhälsorådet i Göteborg har, som en FN:s "Healthy City", satt som mål "att minska antalet familjeseparationer i de resurssvaga områdena mot den nivå, som redovisas i de resurstarka områdena" och rekommenderar "att de som arbetar med familjerådgivning och familjebehandling mer än nu får möjlighet att medverka i ett lokalt tvärsektoriellt arbete för att dels förebygga separation som första åtgärd vid familjekris, dels lindra effekten efter separation".

På initiativ från BVC Bergsjön och MVC Angered och med stöd av Göteborgs stads folkhälsosekretariat så har Familjerådgivningen Folkungagatan 16 i linje med de politiska besluten startat upp kostnadsfri samtalsmottagning en gång var fjortonde dag på respektive mottagning. Vi har fortsatt att utveckla vårt samarbete med sjukvård och socialtjänst i de norra stadsdelarna, t ex i föräldrautbildningen och i föräldraträffar med samlevnadsteman, som t ex dessa i Lövgårdets Folkets hus: *Att trivas tillsammans - också som föräldrar* och *Visst blir man arg ibland - om ilska och konflikter i parförhållandet*.

Familjepedagogiskt, utåtriktat arbete

Som programansvarig för Göteborgs stads friskvårdsprogram "Psykosocial hälsa" fick Vibeke Bing ökade möjligheter att ge ekonomiskt projektstöd till den utåtriktade verksamhet vid Familjerådgivningen Folkungagatan 16. Redan mellan åren 1985 och 1988 samlades vi en tvärfacklig grupp, "Parförhållandet när man får barn", under Vibeke Bings aktiva medverkan.

Vårt samarbete i uppsökande och förebyggande arbete har rört allt från ett sommarläger 1988 för fränskilda fäder, som ville utveckla ett ansvarsfullt föräldraskap - "På semester med pappa" - till en omfattande satsning på personal- och föräldrautbildning inom MVC, BVC,

öppen förskola och förlossningsvård samt anordnande av "kärleksvårdscirklar". I ett boksurreprojekt, "Kärlek måste vi alla ha", har under 1993-94 samlevnadslitteratur och bokbroschyrer utplacerats i väntrum på privata företag och samhälleliga institutioner.

Kärleksvård - familjerådgivning i grupp

Från 1988 har "kärleksvårdscirklar" anordnats på vår byrå. Fem par möts under åtta sammankomster om två timmar tillsammans med familjerådgivare. Par som har nämnt ordet "skilsmässa" åt skilliga gånger, par som är tyngda av till synes olösliga svårigheter men som saknar djupgående motsättningar, sådana par kan vara varandra till god hjälp genom att mötas i en grupp. Det förutsätts att paret bor ihop och vill reparera sitt förhållande.

Som familjerådgivare tar vi vår utgångspunkt i klienternas egna resurser snarare än i deras problem. Poängen är att alla människor som lever i ett parförhållande möter delvis likartade uppgifter och krav. Att i en studiegrupp få träffa andra par som klarat av somligt och misslyckats med annat ger den enskilda tillgång till en breddad expertis, samtidigt som man kommer ifrån den passiverande patientrollen.

Par som familjerådgivaren möter har ofta lätt att "katastrofera" och "förgräsliga" sin situation. Inspirerade av stödet i en liten grupp med fem par ser man variationer i samspelets mönster som nägot normalt. Man förstår hur svårigheter är regelbundna inslag i varje parförhållandes utveckling. Erfarenheter av eget lidande blir inte längre en belastning utan en kompetens, som kan hjälpa en själv och gruppen framåt.

SVENSKA INSATSER UNDER FAMILJEÅRET

Dagen har varit lång och innehållsrik, vi har fått mycken information, nya kunskaper, tankar, uppslag. Jag ska därför inte bli mångordig om sådant som ni kan läsa er till i vårt skriftliga informationsmaterial utan bara peka ut färdriktningen för arbetet i Kommittén för FN:s familjeår.

Jag vill då börja med en kommentar till dagens konferens. Vi har av naturliga skäl inte kunnat låta alla parter komma till tals vid konferensen. Det finns en viktig samhällssektor som inte är representerad på programmets talarlista. Det är frivilligorganisationerna.

Det betyder inte att vi vill förringa frivilligorganisationernas roll och betydelse. Tvärtom. Vi räknar med att de skall komma att spela en viktig roll under familjeåret.

Regeringen har inför familjeårets start avsatt 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för utvecklingsverksamhet i anslutning till familjeåret. Det är pengar som är avsedda främst för utvecklingsprojekt som initieras av organisationer eller projekt som bedrivs i samverkan mellan myndigheter och organisationer.

Vid dagens upptaktsmöte är det emellertid främst den offentliga sektorn som står i talarstolen. Också när det gäller den offentliga sektorn är det emellertid endast några få glimtar av den omfattande verksamhet som pågår, som ryms i programmet. Det finns viktiga inslag i handlingsplanen som vi inte har kunnat ta upp under dagen.

Det gäller exempelvis de specifika förhållanden som präglar familjesituationen för olika invandrare- och flyktinggrupper, det gäller familjemönster och familjeband under äldre dagar och det gäller familjer med omsorg om anhöriga med funktionshinder. Detta är emellertid frågor som vi hoppas få tillfälle att

komma tillbaka till under året i samverkan med berörda myndigheter och organisationer.

Innan vi avslutar konferensen vill jag nämna några ord om arbetet i Kommittén för FN:s familjeår. Kommittén är en interdepartemental tjänstemannakommitté, som ursprungligen fick i uppgift att förbereda Sveriges insatser under familjeåret. Kommittén utarbetade en handlingsplan som presenterades förra våren. Enligt denna skall kommittén främst fungera som ett kontaktorgan och en informationsbank med uppgift att samordna de svenska insatserna under familjeåret.

Målen för det svenska familjeåret handlar om att stimulera till kunskapsutveckling och praktiskt utvecklingsarbete med utgångspunkt i målen för den svenska familjepolitiken. De handlar om förebyggande insatser i vid bemärkelse.

Viktiga insatsområden som pekas ut i den svenska handlingsplanen gäller

- relationen mellan familj och arbetsliv,
- familjeseparationer och skilsmässor,
- generationsklyftor,
- kulturellt och etniskt betingade konflikter kring barn och familj,
- spänningsfältet mellan privatlivets helgd och samhällets ansvar.

Detta är områden som är angelägna både för forskning och utvecklingsarbete. När det gäller utvecklingsverksamhet har regeringen som jag nyss nämnde ställt 10 miljoner kronor till kommitténs förfogande för utvecklingsprojekt. Dessa medel kommer att kunna sökas i fri konkurrens vid två ansökningsstillfällen under året, den 1 mars och den 1 oktober.

När det gäller forskning hoppas vi genom forskarmöten och kontaktverksamhet kunna väcka intresse för nya forskningsuppgifter. Det finns ett stort internationellt intresse för den svenska

familjepolitiken och många intressanta forskningsfrågor som vi hoppas att svenska forskare skall uppmärksamma. Det finns också stora behov av insatser för en förbättrad forskningsinformation.

När det gäller genomförandet av olika initiativ under året ser vi vår egen roll främst som samordnare. Det är också viktigt att de initiativ som tas under året knyter an till det långsiktiga arbete som redan pågår i verk och organisationer.

Kommittén kommer därför främst att arbeta med olika informationsinsatser. Den skall fungera lite som spindeln i nätet under familjeåret och vara en länk mellan olika verksamheter och evenemang, dels i Sverige, dels i utlandet. Den drivande och sammanhållande kraften i detta arbete är kommitténs sekreterare, Birgit Arve-Parès, som också är huvudansvarig för arrangemangen här i dag.

Ni är alla hjärtligt välkomna att höra av er till henne med frågor, uppslag och information. Kansliet har under den gångna hösten legat i startgroparna och tagit fram olika slag av informationsmaterial som finns att beställa. Till detta hör bl.a. ett nyhetsbrev, en katalog över planerade aktiviteter samt en dokumentation från den hearing om skilsmässor som anordnades av kommittén i höstas. I slutet av året ska de svenska insatserna redovisas i en SOU-rapport.

Vi hoppas att familjeåret skall leda till debatt som i sin tur stimulerar till fortsatt kunskapssökande och utvecklingsarbete. Vi hoppas också att året skall synliggöra både det som förenar och det som skiljer oss åt i synen på familjen och den roll vi vill tilldela familjelivet i våra liv. Vår ambition är att släppa fram mångfalden och ur den lyfta fram det som förenar och låta det bli en plattform att bygga vidare på. Vi hoppas att ni vill hjälpa oss i det arbetet! Tack för att ni kom hit i dag!

1977-1980

SYNOPSIS OF THE INSAT-1A PROJECT

The INSAT-1A project is a joint venture between the Indian Space Research Organisation (ISRO) and the United States Space Shuttle Program. The project is designed to provide a continuous stream of data on the Earth's atmosphere and the environment. The data will be used for a variety of purposes, including weather forecasting, climate research, and environmental monitoring. The project is a major step in the development of a global satellite system for Earth observation.

The INSAT-1A satellite was launched on March 17, 1982, aboard the Space Shuttle Challenger. The satellite is a three-axis stabilized platform with a mass of approximately 1,500 kg. It carries a variety of instruments, including a visible and infrared radiometer, a microwave radiometer, and a cloud imager. The satellite is designed to operate for a minimum of three years.

The INSAT-1A satellite is in a geostationary orbit at an altitude of approximately 35,800 km. It covers a footprint of approximately 1,200,000 km². The satellite is designed to provide a continuous stream of data on the Earth's atmosphere and the environment. The data will be used for a variety of purposes, including weather forecasting, climate research, and environmental monitoring.

The INSAT-1A project is a major step in the development of a global satellite system for Earth observation. The project is a joint venture between the Indian Space Research Organisation (ISRO) and the United States Space Shuttle Program. The project is designed to provide a continuous stream of data on the Earth's atmosphere and the environment. The data will be used for a variety of purposes, including weather forecasting, climate research, and environmental monitoring.

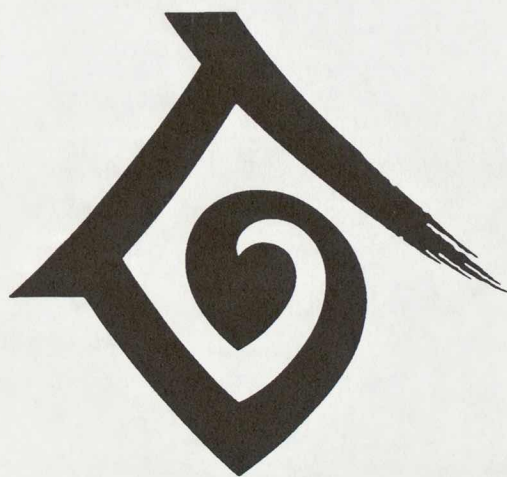
Appendix 4

Seminarier som arrangerats
av kommittén

Appendix 4

Seminaries and
of committees

Program

för invigningen av
det internationella familjeåret i Sverige

28 januari 1994,
Norra Latin, Stockholm

Familjen – en gränslös resurs

En konferens om familjevillkor och solidaritet
i ett föränderligt samhälle

- 09.00–09.05 **"Dans för fred"**
Elever från Svenska Balettskolan
- 09.05–09.30 **Öppningsanförande**
Socialminister Bengt Westerberg,
Socialdepartementet
- Familjen och de mänskliga rättigheterna
– om ansvar i solidaritetens namn
- 09.30–09.45 **Familjeåret i FN**
Mr Henryk J. Sokalski,
koordinatör för det internationella familjeåret,
FN i Wien
- 09.45–10.30 **Familj och samhälle**
Professor Rita Liljeström,
Göteborgs universitet
- 10.30–11.00 **Förfriskningar**
- 11.00–11.15 **Barnkonventionen**
– en milstolpe för barnens rättigheter
Thomas Hammarberg,
Vice ordförande i
FN:s kommitté för barnets rätt
- 11.15–11.30 **Barns rätt och villkor i Sverige**
Barnombudsman Louise Sylwander,
Barnombudsmannen
- 11.30–11.45 **Samhällets yttersta ansvar för barnen**
Generaldirektör Claes Örtendahl,
Socialstyrelsen
- 11.45–13.00 **Lunch serveras i Pelarsalen, Norra Latin**

Kommittén för FN:s familjeår

Familjen och välfärden – om den svenska familjepolitikens mål och medel

- 13.00–13.30** **Svensk familjepolitik i europeisk belysning**
Docent Ulla Björnberg,
Göteborgs universitet
- 13.30–14.00** **Den svenska familjen – myt och verklighet**
Docent Eva Bernhardt,
Stockholms universitet
- 14.00–14.30** **Föräldraskap och arbetsliv – erfarenheter från
utvecklingsarbete kring föräldraförsäkringen och
mödrahälsovården i Jämtlands läns landsting**
Avd. dir. Agneta Nilsson
Mödrahälsovårdsöverläkare Göran Swedin
- 14.30–15.00** **Kaffe**

Det sociala nätverket – om insatser för att förebygga social utslagning

- 15.00–15.15** **Kärlek och ansvar
– om behovet av ett vidgat familjebegrepp**
Ungdomsminister Inger Davidson,
Barn- och Ungdomsdelegationen
- 15.15–15.30** **Familjen och folkhälsoarbetet**
Generaldirektör Agneta Dreber,
Folkhälsoinstitutet
- 15.30–16.15** **Familjestöd i närsamhället
– erfarenheter från lokalt
utvecklingsarbete i Göteborgs stad**
Avd. dir. Vibeke Bing

Familjeåret i Sverige – om den svenska regeringens insatser

- 16.15–16.30** **Den svenska handlingsplanen**
Statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson,
Ordförande i Kommittén för FN:s familjeår,
Socialdepartementet

« Paternité – quel(s) avenir(s) ? »

INVITATION

à

un séminaire franco-suédois sur la politique familiale
le 30 et 31 mai 1994

CENTRE CULTUREL SUÉDOIS

11, rue Payenne

75003 Paris

Tél. 44 78 80 20 Fax 44 78 80 27

LE TRAVAIL des femmes et les difficultés de concilier vie professionnelle et vie familiale occupent depuis bon nombre d'années déjà une place centrale dans les débats de la politique familiale. Cependant, les inquiétudes démographiques, les incertitudes de l'emploi et les modes de vie nouveaux posent autant de questions sur la paternité et son avenir.

A L'OCCASION de l'Année internationale de la famille, l'Institut suédois et le Centre culturel suédois à Paris organiseront le 30 et 31 mai 1994 en collaboration avec le Comité de pilotage pour l'Année internationale de la famille en Suède et avec la Mission interministérielle recherche-expérimentation (M.I.R.E.) en France, un séminaire franco-suédois sur la paternité contemporaine et son avenir.

CE SÉMINAIRE, qui sera patronné par le président du Comité de pilotage pour l'Année internationale de la famille en Suède, M. Carl-Anders Ifvarsson, secrétaire d'Etat auprès du ministre des Affaires sociales, réunira chercheurs et administrateurs français et suédois pour une réflexion sur la paternité face à l'évolution démographique, sociale et économique récente.

LA JOURNÉE du 30 mai sera consacrée à une conférence sur la condition paternelle en Suède, avec deux tables rondes, auxquelles participeront des invités français et suédois. Elle sera ouverte au public et se déroulera en français et en anglais avec interprétation simultanée.

LE 31 MAI sera réservé à un colloque entre chercheurs français et suédois qui seront invités à croiser leurs regards sur la paternité moderne à partir de recherches récentes ou en cours dans chacun des deux pays. La traduction simultanée sera assurée en français et en anglais.

POUR PARTICIPER à la journée du 30 mai, il suffit de remplir le bulletin d'inscription ci-joint et de le retourner au Centre culturel suédois le 18 mai au plus tard. Tout chercheur ou autre personne souhaitant participer au colloque du 31 mai est invité à y ajouter une note descriptive sur leur recherche et les questions qu'ils voudront proposer pour discussion au colloque. Une confirmation de l'inscription sera distribuée dans la semaine qui précède le séminaire.

La condition paternelle en Suède

09h30

Ouverture

Magnus Robach, ministre plénipotentiaire près l'Ambassade de Suède

INTRODUCTION

Carl-Anders Ifvarsson, secrétaire d'Etat au ministère des Affaires sociales

PATERNITÉS MODERNES

Rita Liljeström, professeur de sociologie, Université de Göteborg

10h30

La part du père dans la politique familiale

OBJECTIFS ET PRESTATIONS DE LA POLITIQUE FAMILIALE

Birgit Arve-Parè, sociologue, coordinatrice de l'Année internationale de la famille en Suède

ACTIONS ET RÉALISATIONS AU NIVEAU NATIONAL

Peter Öm, président du groupe d'action pour la promotion des pères, auprès du gouvernement

EXPÉRIENCES ET RECHERCHES

Table ronde avec le concours de *Philip Hwang*, professeur de psychologie, Université de Göteborg et de *Agneta Nilsson*, chef de section, Institut national de la Santé publique.

Les noms des participants français seront communiqués ultérieurement.

13h00

Déjeuner

14h30

La paternité et les droits de l'enfant

INTERFACES DU DROIT CIVIL ET DU DROIT SOCIAL

Göran Håkansson, directeur général des affaires administratives du ministère des Affaires sociales

L'ACTION PUBLIQUE EN MATIÈRE DE FILIATION ET D'AUTORITÉ PARENTALE

Eva Elfver-Lindström, chef de section de l'Action sociale de la municipalité de Värmdö

ÉVOLUTION RÉCENTE ET DÉBAT ACTUEL

Table ronde avec le concours de *Ulla Björnberg*, maître de conférences en sociologie, Université de Göteborg et de *Ulf Hyvönen*, maître de conférences en sciences sociales, Université de Umeå.

Les noms des participants français seront communiqués ultérieurement.

17h00

Vin d'honneur

Regards croisés sur la paternité moderne - questions de recherches

L'INTENTION de ce colloque est de permettre un premier échange entre chercheurs français et suédois qui travaillent sur les mêmes pistes. Pour structurer la discussion et de permettre aux participants de mieux connaître les questions qui sont à l'ordre du jour dans chacun des deux pays nous proposons les thèmes suivants :

09h30 PATERNITÉS D'ANTAN, PATERNITÉS D'AILLEURS
 PATERNITÉ RENÉGOCIÉE
 LE PATERNAGE

13h00 Déjeuner

14h30 PATERNITÉ CONTESTÉE
 PATERNITÉ, PRÉCARITÉ ET MARGINALISATION
 L'IMAGE DU PÈRE

17h00 Clôture

POUR OUVRIR la discussion nous avons invité deux participants, un Français et un Suédois, à présenter leur recherche, en faisant ressortir l'état des connaissances et les questions à approfondir sur les thèmes proposés.

LA LISTE des intervenants n'est pas close, mais outre les chercheurs suédois qui prendront part à la conférence du 30 mai, nous nous sommes assurés la participation des chercheurs français suivants : Jacques Commaille, Yvonne Knibiehler, Agnès Pitrou, François de Singly et Irène Théry.

TOUT CHERCHEUR ou autre personne souhaitant participer au colloque est invité à ajouter - à leur bulletin d'inscription - une note descriptive sur leur recherche et les questions qu'ils voudront proposer pour discussion. Cette note (demi-page + éventuellement textes à l'appui) doit être présentée, avec le bulletin d'inscription, *le 18 mai au plus tard*. Les inscriptions seront par la suite confirmées avant le 25 mai.

Le Centre culturel suédois est administré par l'Institut suédois, fondation financée par l'Etat et destinée à promouvoir et favoriser les relations de la Suède avec des personnes et des institutions de l'étranger, ainsi qu'à servir de canal aux échanges culturels et éducatifs internationaux. Par ses diverses activités informatives, l'Institut suédois s'efforce de faire progresser la connaissance de la Suède dans les autres pays.

Program för konferensen

Bilder av familjeliv

anordnad av Kommittén för FN:s familjeår
tisdagen den 6 september 1994,

Rosenbads konferenscentrum, Drottninggatan 1, Stockholm

- 08.30–09.00 **KAFFE**
- 09.00–09.15 **Välkomsthälsning**
Kommitténs ordförande, statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson
- 09.15–10.15 **Fakta om den svenska familjen**
Ny statistikrapport om familjen ”från barndom till ålderdom”
Programchef Elisabeth Landgren-Möller med medarbetare, SCB
- 10.15–10.30 **PAUS**
- 10.30–11.15 **Presentation av serieteckningstävlingen *Mitt familjeliv***
Chefredaktör Mona Johansson, Kamratposten
Byrådirektör Ingrid Åkerman, Socialstyrelsen
- Prisutdelning till vinnarna**
Barnombudsman Louise Sylwander, Barnombudsmannen
- 11.15–12.30 **LUNCH**
- 12.30–13.00 **Svensk familjepolitik i internationell belysning**
Avhandling om familjestödet i OECD-länderna
Fil. dr Irene Wennemo, Socialforskningsinstitutet
- 13.00–13.15 **Barnfamiljerna och välfärden**
Pågående arbete vid Epidemiologiskt Centrum
Avd. dir. Ingrid Sjöberg, Socialstyrelsen
- 13.15–13.45 **Ensamma mammor**
Rapport om ensamstående mödrars hälsa och livsvillkor
Avd. dir. Maicen Ekman, Folkhälsoinstitutet
- 13.45–14.15 **Barnfamiljerna och arbetslösheten**
Rapport från ett forskningsprojekt
Docent Elisabet Näsman, Uppsala universitet
- 14.15–14.30 **Presentation av aktuellt utredningsarbete samt inventering av pågående forskning**
Departementsrådet Billy Thorstenson, Socialdepartementet
Professor Björn Smedby, Socialvetenskapliga forskningsrådet
- 14.30–15.00 **Allmän diskussion**
15.00 Konferensen avslutas

Familjeroller

Ett informationsmöte om aktuell familjeforskning
måndagen den 28 november 1994

Program

08.30–09.00	KAFFE
09.00–09.15	Ordföranden i Kommittén för FN:s familjeår,
Ann-Christin Tauberman, hälsar välkommen
09.15–09.30	Mor är rar
Fotograf <i>Monika Gottfridsson</i> , Malmö,
visar diabilder ur sin fotobok om mammor i dagens samhälle.
09.30–10.15	Med fokus på familjen
Docent <i>Gunvor Andersson</i> ,
Institutionen för socialt arbete, Lunds universitet presenterar
Socialvetenskaplig Tidskrift nr 2–3, 1994,
ett temanummer om barn och familjeforskning.

Axplock ur numret presenteras av
fil.dr. <i>Gunilla Halldén</i> , pedagogiska inst., Stockholm,
som talar om Familjen ur barns perspektiv,
docent <i>Ulla Björnberg</i> , sociologiska inst., Göteborg,
som berättar om hur psykisk hälsa påverkas av arbete och familjeliv, samt
fil.dr. <i>Anna-Karin Kollind</i> , sociologiska inst., Göteborg,
som berättar om tre personer, tre traditioner. |
| 10.15–10.30 | PAUS |
| 10.30–10.45 | De osynliga familjebanden
Docent <i>Gunvor Andersson</i> presenterar en forskningsöversikt
om barn- och familjeforskning i den södra högskoleregionen samt berättar
om egen pågående forskning om barn som skilts från sina föräldrar. |

10.45–11.15

Allmänna Barnhusets stora pris 1994

Direktionens ordförande, f. landshövding *Bertil Göransson*

överlämnar Allmänna Barnhusets stora pris till Bente och Gunnar Öberg.

Pristagarna berättar om sitt arbete och om hur priset kommer att användas.

11.15–13.00

LUNCH

13.00–14.15

Janus och Genus

Docent *Ulla Björnberg*, Göteborgs universitet, fil.dr. *Arne Nilsson*,

Göteborgs universitet, docent *Kajsa Sundström*, Karolinska institutet samt

fil.dr. *Anna-Karin Kollind*, Göteborgs universitet, presenterar en vänbok om
kön och social identitet i familj och samhälle tillägnad

professor *Rita Liljeström*.

14.00–14.15

På tröskeln till ett kvinnoliv

Professor *Rita Liljeström* berättar om sitt arbete bland kvinnor i tredje

världen och om sin senaste bok *Chelewa, Chelewa – The Dilemma of*

Teenage Girls, redigerad i samarbete med *Zubeida Tumbo-Masabo*.

14.15–14.30

Barndomsbilder

Professor *Philip Hwang*, Göteborgs universitet, presenterar boken

Images of Childhood, en antologi från ett forskarsymposium

om barndom, redigerad i samarbete med *M. E. Lamb* och *I. Siegel*

14.30–15.00

Frågor och diskussion

15.00

Mötet avslutas

Seminarium om demografisk familjeforskning

tisdagen den 24/1 1995

Program

- 13.00–13.05 **Välkomsthälsning**
Bitr. statssekreterare Ann-Christin Tauberman,
ordförande i Kommittén för FN:s familjeår
- 13.05–13.15 **Inledning**
Docent Eva Bernhardt, demografiska avd., Stockholms universitet
- 13.15–14.15 **Den svenska familjen i ett historiskt perspektiv**
Från storfamilj till modernt samboende – en historisk exposé
Professor Sune Åkerman, historiska inst., Umeå universitet
Från hunger till välstånd – familjens demografi i Sverige 1650–1900
Docent Tommy Bengtsson, inst. för ekonomisk historia, Lunds universitet
- 14.15–14.30 **Familj och social utveckling – om arbetet under FN:s familjeår**
Avd.dir. Birgit Arve-Parès, sekreterare i Kommittén för FN:s familjeår
- 14.30–15.00 **Paus**
- 15.00–16.15 **Det moderna svenska familjemönstret**
1992 års svenska familjeundersökning: innehåll och uppläggning
Programchef Elisabeth Landgren Möller, demografi med barn och familj, SCB
Påbörjade-planerade-tänkbara forskningsprojekt kring familjen
Professor Jan M. Hoem, demografiska avdelningen, Stockholms universitet

Den nordiska familjen och välfärdsstaten

Program för måndagen den 20/3 1995

- 10.30–11.00 Kaffe
- 11.00–12.30 **Inledning**
Välkomsthälsning: Ann-Christin Tauberman,
ordförande i den svenska Kommittén för FN:s familjeår
- Aktuella familjepolitiska perspektiv*
Norge: Underdirektör Margaret Sandvik, Barne- og familiedepartementet
Danmark: Kontorchef Anders Lynge Madsen, Socialministeriet
Finland: Biträdande avdelningschef Riitta Viitala, Social- och hälsovårdsministeriet
Sverige: Biträdande statssekreterare Ann-Christin Tauberman, Socialdepartementet
- 12.30–14.00 Lunch
- 14.00–15.30 **Session 1: Familjerelationer och vardagsliv i nordiska barnfamiljer**
– om tidsanvändning och arbetsdelning i nordiska barnfamiljer mot bakgrund av aktuella studier om familjemönster, tidsanvändning, levnadsförhållanden och attityder i de nordiska länderna.
- Inledning: Om tidsbruk och arbetsdelning bland norska och svenska föräldrar*
Ragni Hege Kitterød, Statistisk sentralbyrå, Oslo
- Kommentarer:*
Ulla Björnberg, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet
Kevät Nousiainen, Institutionen för privaträtt, Helsingfors universitet
Vita Pruzan, Socialforskningsinstituttet, København
- 15.30–16.00 Kaffe
- 16.00–17.30 **forts. Session 1: Familjerelationer och vardagsliv ur barnets perspektiv**
– om sociala och kulturella mönster, tidsstrukturer och materiella villkor i barnens liv.
- Inledning: BASUN-projektet – en jämförande studie av femåringars vardagsliv och socialisation i hem och förskola i de nordiska länderna*
Lars Dencik, Roskilde Universitetscenter
- Kommentarer:*
Leena Alanen, Institutionen för pedagogik, Jyväskylä universitet
Agnes Andenæs, Institutt for sosiologi, Oslo
Philip Hwang, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet
Baldur Kristjánsson, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

Den nordiska familjen och välfärdsstaten

Program för tisdagen den 21/3 1995

09.00–10.30

Session 2: Samspelet mellan arbetsliv och familj

– om anpassningsstrategier i familj och arbetsliv på grundval av aktuella studier av arbetsorganisation och arbetslivsmönster.

Inledning: Från tradition till modernitet – köns- och yrkesroller i förvandling och förhandling

Inge Mærkedahl, Socialforskningsinstituttet, København

Kommentarer:

Elisabet Näsman, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

Minna Salmi, STAKES, Helsingfors

Marianne Skjortnes, Rogalandsforskning, Stavanger

10.30–11.00

Kaffepaus

11.00–12.30

Session 3: Välfärdens aktörer

– om drivkrafter och motkrafter i dagens nordiska välfärdsstater.

Inledning: Mellan stat och marknad – om handlingsutrymme och ekonomiska ramar

Kari Skrede, Institutt for sosialforskning, Oslo

Lena Thalín, Svenska kommunförbundet, Stockholm

Kommentarer:

Casten von Otter, Institutet för arbetslivsforskning, Stockholm

Agneta Stark, Företagsekonomiska institutionen, Stockholms universitet

12.30–13.30

Lunch

13.30–15.00

forts. Session 3: Välfärdens aktörer

Kommentarer: I gränssnittet mellan privat och offentligt – om socialt arbete och frivilliga insatser

Inger Koch-Nielsen, Socialforskningsinstituttet, København

Håkon Lorentzen, Institutt for samfunnsforskning, København

Avslutande diskussion

– om kunskapsutveckling och social förändring

15.00

Mötet avslutas

Work and Family Life

Travail et vie familiale

Grand Hôtel Saltsjöbaden,
19-20/6 1995

Reconciling Work and Family Life – Contradictions and Partnerships

Monday, 19 June 1995

09.00–09.30 Registration and coffee

Opening session

Chairperson: Ms Gun-Britt Andersson,
Under-Secretary of State for Social Security (S)

09.30–09.45 Welcome address
Ms Anna Hedborg, Minister of Social Security
and Family Affairs (S)

Developing policies for reconciling work and family life

09.45–10.05 Aims and achievements of the
European Commission
Mr Terence Stewart, Commission for the
European Communities (DG V)

10.05–10.25 The Case of Sweden
Ms Birgit Arve-Parès, Swedish National
Committee on the International
Year of the Family (S)

10.25–11.00 Coffee break

Policy measures and means of implementation

Services

Chairperson: Ms Marina Mauro Piazza,
Network "Families & Work" (I)

11.00–11.20 Child care
Mr Peter Moss, Network on childcare and
other measures to reconcile employment and
family responsibilities of men and women

11.20–11.40 Close-to-home services:
new sources of employment?
Mr Jean-Francois Lebrun, Commission of the
European Communities

11.40–12.00 The Contradictions of Service Vouchers
Ms Mary Malewez, Vie Féminine (B)

12.00–12.20 Services for social integration
– the Scandinavian approach
Ms Ulla Björnberg, European Observatory on
National Family Policies (S)

12.20–13.00 Discussion

Concilier travail et vie familiale – contradictions et partenariats

Lundi 19 juin 1995

09.00–09.30 Enregistrement et accueil

Séance d'ouverture

Présidence: Mme Gun-Britt Andersson,
Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Sécurité sociale (S)

09.30–09.45 Accueil de bienvenue
Mme Anna Hedborg, Ministre de la Sécurité
sociale et des Affaires familiales (S)

Politiques de conciliation dans le domaine du "travail et vie familiale"

09.45–10.05 Objectifs et réalisations de la
Commission des Communautés
européennes
M. Terence Stewart, Commission des
Communautés européennes (DG V)

10.05–10.25 Le cas de la Suède
Mme Birgit Arve-Parès, Comité Suédois pour
l'Année Internationale de la Famille(S)

10.25–11.00 Pause café

Mesures politiques et dispositifs mis en place

Les services

Présidence: Mme Marina Mauro Piazza,
Réseau Familles & Work (I)

11.00–11.20 Garde d'enfants et services d'accueil
M. Peter Moss, Réseau "Garde d'enfants et
autres mesures visant à concilier les
responsabilités professionnelles et familiales"

11.20–11.40 Les emplois familiaux: de nouveaux
gisements d'emploi?
M. Jean-Francois Lebrun, Commission des
Communautés européennes

11.40–12.00 Les contradictions des chèques
services
Mme Mary Malewez, Vie Féminine (B)

12.00–12.20 L'approche Scandinave
– accueil et intégration
Mme Ulla Björnberg, Observatoire des
politiques familiales (S)

12.20–13.00 Débat

13.00–14.30 Lunch

Flexi-time

Chairperson: Mr Miguel Yaguez,
Network "Families & Work" (E)

14.30–14.50 Parental Leave: Why don't men make use of their rights?
Ms Jeanne Fagnani, CNRS (F)

14.50–15.10 Part-time work:
– *The Situation in the Netherlands*
Ms Catalene Passchier,
Dutch Confederation of Trade Unions (FNV)
– *Regulating part-time work at European Union level.*
Mr Johan Ten Geuzendam, Commission of the European Communities

15.10–15.40 Coffee break

15.40–16.00 Job-sharing – the British experience
Ms Pam Walton, New Ways to Work (UK)

16.00–16.20 Timebudgets – Scandinavian experiences with regard to time policies
Ms Elisabet Näsman, University of Uppsala (S)

16.20–17.30 Discussion

17.30 End of first day

Evening: the European Social Innovation Award ceremony

18.30–19.00 Welcome Toast

19.00–19.15 The Network "Families & Work" and the Social Innovation Award
Ms Michèle Thozet-Teirlinck, Commission of the European Communities (DG V)

19.15–19.30 Distribution of prizes
Mr Terence Stewart, Commission of the European Communities (DG V)

19.30–20.00 Press conference
Coordinator: Ms Cecilia Modig, Ministry of Health and Social Affairs (S)

20.00–22.00 Dinner

13.00–14.30 Déjeuner

Le temps

Présidence: M. Miguel Yaguez,
Réseau Families & Work (E)

14.30–14.50 Le congé parental: Pourquoi les hommes hésitent-ils à utiliser leurs droits?
Mme Jeanne Fagnani, CNRS (F)

14.50–15.10 Le temps partiel:
– *La situation en Hollande*
Mme Catalene Passchier,
Dutch Confederation of Trade Unions (FNV)
– *Réglementer le temps partiel au niveau de l'Union européenne?*
M. Johan Ten Geuzendam, Commission des Communautés européennes

15.10–15.40 Pause-café

15.40–16.00 Le travail à temps partagé – l'expérience britannique
Mme Pam Walton, New Ways to Work (GB)

16.00–16.20 Le capital temps – expériences scandinaves:
Mme Elisabet Näsman, Université d'Uppsala (S)

16.20–17.30 Débat

17.30 Fin de la première journée

Soirée: Cérémonie de remise du prix européenne de l'innovation sociale

18.30–19.00 Accueil et vin d'honneur

19.00–19.15 Le réseau Families & Travail et le prix Européen de l'Innovation Sociale
Mme Michèle Thozet-Teirlinck, Commission des Communautés européennes (DG V)

19.15–19.30 Remise du Prix
M. Terence Stewart, Commission des Communautés européennes (DG V)

19.30–20.00 Conférence de presse
Coordination: Mme Cecilia Modig, Ministère des Affaires Sociales (S)

20.00–22.00 Dîner

Tuesday, 20 June 1995

Continuation of
**Policy measures and
means of implementation**

Flexi-place

Chairperson: Professor Loukia Moussourou,
Observatory on family policies (G)

- 09.00–09.20 Experience with teleworking
Ms C. C. de Bruin, Digital Equipment (NL)
- 09.20–09.40 Preserving family and personal space
Mr Jean-Claude Kaufmann, CNRS (F)
- 09.40–10.30 Discussion
- 10.30–11.00 Coffee break

Models for tomorrow?

Chairperson: Ms Frédérique Deroure,
Network "Families & Work" (DG V)

- 11.00–12.00 Presentation of initiatives by the
prize-winners of the European Social
Innovation Prize
- 12.00–12.15 Questions from the floor

Conclusions and recommendations

Chairperson: Ms Anna Hedborg
Minister of Social Security and Family Affairs (S)

- 12.15–12.35 On the threshold of Europe
– comments and reflections
Ms Agneta Stark, University of Stockholm (S)
- 12.35–12.50 Strategies for future action
– European comments
Mr Lucien Bouis, Confederation of Family
Organizations in the European
Community (COFACE)
- 12.50–13.00 What conclusions for the Commission?
Ms Michèle Thozet-Teirlinck, Commission of
the European Communities (DG V)
- 13.00 Closure
- 13.15–14.30 Lunch

Mardi 20 juin 1995

Suite des
**Mesures politiques et
dispositifs mis en place**

L'espace

Présidence: Mme le Professeur Loukia Moussourou,
Observatoire des politiques familiales (G)

- 09.00–09.20 Expérience de télétravail
Mme C. C. de Bruin, Digital Equipment (NL)
- 09.20–09.40 La préservation de l'espace familial et
personnel
M. Jean-Claude Kaufmann, CNRS (F)
- 09.40–10.30 *Débat*
- 10.30–11.00 Pause-café

Modèles pour demain?

Présidence: Mme Frédérique Deroure,
Réseau Familles & Travail (DG V)

- 11.00–12.00 Présentation des initiatives prises par
les lauréats du Prix européen de
l'Innovation Sociale
- 12.00–12.15 Questions de la salle

Séance de clôture:

Conclusions et recommandations

Présidence: Mme Anna Hedborg,
Ministre de la Sécurité sociale et de la Famille (S)

- 12.15–12.35 Au seuil de l'Europe
– réflexions et commentaires
Mme Agneta Stark, Université de Stockholm (S)
- 12.35–12.50 Quelles stratégies pour les familles
d'Europe?
M. Lucien Bouis, Confédération des
Organisations Familiales des Communautés
Européennes (COFACE)
- 12.50–13.00 *La Commission européenne
– quelles conclusions?*
Mme Michèle Thozet-Teirlinck, Commission
des Communautés européennes (DG V)
- 13.00 Clôture du Séminaire
- 13.15–14.30 Déjeuner

Appendix 5

Förteckning över projekt som beviljats utvecklingsmedel

Appendix 2

Förteckning över projekt som
beviljats utvecklingsmedel

Projekt som fått stöd

FUB – aktiviteter under det Internationella familjeåret

Syfte: Projektet innebär utvecklingsverksamhet, information, främst om LSS, (lag om stöd och service till funktionshindrade) samt utbildning av 30 rättsombud över hela landet, inom ramen för FUB:s projekt om rättstrygghet. Dessutom ingår en riktad konferens för föräldrar med flerhandikappade barn i de planerade aktiviteterna under familjeåret.

Samarbetsparter är Studieförbundet Vuxenskolan samt International League of Societies for Persons with Mental Handicap (ILSMH)

Projekt nr A002

Huvudman: Riksförbundet FUB

Kontaktperson: Grethe Holmgaard, telefon: 08-678 81 33

Den Andra Lokal-TV & Video Olympiaden 1994

Syfte: Det lokala mediearbetet är en del i en process som innebär utvidgad yttrandefrihet för individen och ett främjande av lokal och global demokrati. Vi bygger upp ett nätverk som fungerar som inspiration för lokala medieproducenter och medieorganisationer världen över. Samarbetsparter är MediaCenter KURT i Danmark, Oslo Film og TV-akademi samt Sveriges Lokal-TV Förbund.

Projekt nr A004

Huvudman: Sambandet

Kontaktperson: Ted Weisberg, tel 08-20 66 62

Mångkulturellt projekt med Söndagsförälder (MÅPS)

Syfte: Att i samarbete mellan ideell organisation och kommunens familjerättsliga verksamhet fånga upp splittrade familjer, ofta med invandrarbakgrund, för att främja umgänget mellan barn och föräldrar. Öka och sprida kunskap om barns behov av och rätt till båda sina föräldrar. Bygga broar mellan svenska föräldrar och invandrarföräldrar genom informations- och gruppverksamhet.

Projekt nr A012

Huvudman: Föreningen Söndagsförälder och Familjerättsbyrå i Malmö

Kontaktperson: Gunnel Sandblom, tel 040-23 57 60

Barn är oskiljbara

Syfte: Att möta, undersöka och beskriva barns behov när föräldrarna befinner sig i samlevnadskris.

Projekt nr A013

Huvudman: Familjerådgivningen i Kristianstad

Kontaktperson: Kerstin Lönn, tel 044-12 00 44

"Izvor" = Källan

Syfte: Steg 1: Att initiera, organisera och genomföra olika aktiviteter för att underlätta bosniska flyktingfamiljers integrering i det svenska samhället. Steg 2: Att i samarbete med andra frivilligorganisationer samt offentlig huvudman (kommun och landsting) bidra till att stödja särskilt utsatta bosniska och andra flyktingfamiljer i deras fortsatta liv i "det nya landet". Projektet sker i samverkan med Höganäs Röda Korset, Rädda Barnen, Hyresgästföreningen, idrottsföreningar, politiska föreningar, flyktingmottagningen, BoUnämnden, KomVux, familjerådgivningen, Hälso- och sjukvård, m. fl.

Projekt nr A014

Huvudman: Internationella Kvinnoförbundet

Kontaktperson: Rajna Simonovska-Habic, tel 013-10 56 47

"Plastmormor"

Syfte: Att belysa familjesituationen i Sverige idag och se hur vår organisation bestående av medelålders och äldre kvinnor i mormors- och farmoregenskapen kan hjälpa de yngre ofta hårt belastade kvinnorna med barn och yrkesverksamhet utanför hemmet. Plastmormor/farmor alltså ställföreträdande mor/farmor kommer att diskuteras.

Projekt nr A017

Huvudman: Husmodersförbundet Hem och samhälle

Kontaktperson: Margit Strandberg, tel 08-91 70 06

Utvärdering av Samtalsgrupper

Syfte: Att kvantifiera effekten av krisstöd i form av samtalsgrupp i Stockholm, samarbete med Gunnar Öberg.

Projekt nr A018

Huvudman: Mansjouren i Stockholm

Kontaktperson: Hans-Erik Jonsson, tel 08-30 30 20

1994 – också den homosexuella familjens år

Syfte: Konferens till stöd för den utsatta homosexuella familjen: mammor, pappor, medmammor, syskon samt övrig familj. Samarbetsparter är Stockholm RFSU samt de övriga nordiska förbunden för homosexuella.

Projekt nr A019

Huvudman: RFSL

Kontaktperson: Eva Ahlberg, tel 08-736 02 13

Indigenous Forum -94

Syfte: Att informera om olika aspekter av urbefolkningarnas situation i dagens mångkulturella samhälle i hela världen. En av aspekterna är förändringen av familjens roll under påverkan av det mångkulturella samhället. Detta genomförs i form av;

- 1) internationell konferens i Arvidsjaur 8–13 augusti
- 2) helgseminarium i Stockholm efter konferensen
- 3) förmedling till organisationer/institutioner i övriga landet.

Samarbetsparter är Stiftelsen Sita Sameland (för lokala arrangemang i Arvidsjaur), Amerika 501 – Ursprungsfolkens Rätt, Samrådet, svenska sektionen (för rådgivning)

Projekt nr A021

Huvudman: Föreningen Fjärde Världen
Kontaktperson: Talis Brands, tel 08-84 49 15

Barn går inte i repris

Syfte: Att utveckla metoder och pröva nya arbetssätt för samverkan mellan skola och hem kring moral, etik, samlevnad, självkänsla och demokrati. (Projektgrupp samt workshop). Samarbetsparter är Sveriges Skolkuratorers Förening samt Action hearing-föreningen i Norden.

Projekt nr A023

Huvudman: Riksförbundet Hem och Skola
Kontaktperson: Britta Blanck, tel 08-84 03 15

Kartläggning av nyblivna pappors attityder till föräldrautbildning och föräldraledighet

Syfte: Projektet syftar till att främja ett jämställt föräldraskap genom att studera och analysera de faktorer av betydelse för nyblivna pappors föräldraledighet. Projektet syftar även till att få föräldrautbildningen att bli ett incitament till att fler pappor tar ut pappaledighet. Samarbetsparter är Mödrahälsovården i Göteborg samt Folkhälsosekreteriatet i Göteborg.

Projekt nr A024

Huvudman: Barnhälsovården, Samhällsmedicinska Enheten i Göteborg
Kontaktperson: Magnus Borres, tel 031-29 90 05

Den Enastående mamman

Syfte: Att dokumentera synliggöra och sprida kunskap om kvinnan som väntar barn utan stöd från mannen. Verksamhet: Föräldragrupper (självhjälpsgrupper) för ensamstående gravida kvinnor. Kontakt kommer att tas med Rädta Barnen (Anonyma föräldrar) för samarbete.

Projekt nr A028

Huvudman: Göteborgs sjukvård, Primärvård Centrum-Väster
Kontaktperson: Birgit Alexandersson, tel 031-24 39 45

Svårigheter och möjligheter i separerade familjer/styvfamiljer

Syfte: Att sprida kunskap och erbjuda möjligheter för allmänheten att möta professionella för gemensam diskussion om de separerade – ombildade familjernas situation i en tid av samhällskris. Samarbetsparter är inom landstinget: Centrala Mödra- barnhälsovården, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Vuxenpsykiatriska kliniken samt Familjerådgivningen. Inom Östersunds kommun: Socialtjänsten, Familjerättsavd. och Barnomsorgen.

Projekt nr A045

Huvudman: Jämtland-Härjedalens familjeterapiförening
Kontaktperson: Göran Swedin 063-15 37 35

Hur mår den sverigefinska familjen idag?

Syfte: Projektets syfte är att genom olika aktiviteter, diskussioner m m förebygga skilsmässa/separationer och utslagning bland sverigefinska familjer och mångkulturella familjer med en förälder med finsk/sverigefinsk bakgrund. Samarbete med finskspråkiga familjerådgivare hos kommuner, landsting och kyrkan, med finstalande personal hos PBU, socialsekreterare och finstalande arbetsförmedlare.

Projekt nr A052

Huvudman: Sverigefinska Riksförbundet

Kontaktperson: Helena Kivisaari, tel 08-615 83 40

Kärlekens Hus

Syfte: Att lättfattligt beskriva den utvecklingsprocess eller de stadier som ett parförhållande har att gå igenom. Visa vilka uppgifter och problemställningar vi alla har att tackla i förhållandets olika faser och vilka stickspår som finns. När man ser vari problemen består och förstår de mekanismer som lett dit finns också en reell möjlighet till förändring.

Projekt nr A075

Huvudman: TBV Göteborg

Kontaktperson: Ingrid Lundin, tel 031-17 39 20

Samverkan mot familjevåld i mindre kommuner

Syfte: Att genom samverkan med andra ideella organisationer och myndigheter hitta en samarbetsform för en mindre kommun när det gäller att förebygga och handlägga våld inom familjen. Att hitta en samverkansform som tar hänsyn till barnens behov av att få till stånd en förändring av familjeförhållandena inom en kort tidsperiod, samt föräldrarnas skiftande behov av stöd och en säker handläggning. Att framställa ett informations- och studiematerial som kan användas av andra mindre kommuner i Sverige.

Projekt nr A079

Huvudman: Kvinnojouren Vändpunkten

Kontaktperson: Susanne Breddinger, tel 0650-122 85

Mammor och pappor, döttrar och söner i skolan

Syfte: Att stärka flickors och pojkars självkänsla, utveckla samarbetet mellan föräldrar och ungdomar, öka mammors respektive pappors delaktighet i tonårsbarnens tillvaro.

Projekt nr A081

Huvudman: Stiftelsen Kvinnoforum

Kontaktperson: Lotta Gröndahl, tel 08-23 88 65

Skapa broar mellan invandrarkvinnor via föräldragrupper

Syfte: Att skapa broar mellan invandrarkvinnor, stimulera utbyte av kulturella kunskaper och erfarenheter, skapa möjligheter för kvinnorna att mobilisera sina egna resurser för att hantera problem och svårigheter de möter vid integrering i det svenska samhället.

Projekt nr A082

Huvudman: Stiftelsen Kvinnoforum

Kontaktperson: Hilda Gonzalez, tel 08-23 88 65

Att stärka unga adopterades identitet och vuxenroller

Syfte: Projektet handlar om en utställning för allmänheten om att leva i en familj med ursprung i flera kulturer. Folkens museum – etnografiska ska kontaktas för ev samarbete.

Projekt nr A058

Huvudman: Adoptionscentrum

Kontaktperson: Eva Hedén, tel 08-627 44 00

Familjen i centrum

Syfte: Att stärka familjer/anhöriga till barn med utvecklingsstörning. Att bygga upp nätverksgrupper och producera en videofilm. Samarbetspart är Riksförbundet FUB för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna.

Projekt nr A067

Huvudman: Studieförbundet Vuxenskolan

Kontaktperson: Eva Larsson, tel 08-550 342 00

Tidigbehandling av spädbarnsfamiljer med betoning på pappans roll

Syfte: Att åstadkomma en känslomässig bindning mellan det lilla barnet och pappan, en bindning som är varaktig över tid. Att pappan hittar sin egen fungerande papparoll och att den fungerar även i förhållande till modern. Att effekten av projektet kan bli att papporna startar en ideell förening vars syfte är att erbjuda råd och stöd.

Projekt nr A069

Huvudman: Norrköpings kommun, Socialförvaltningen

Kontaktperson: Rita Hallström, tel 011-15 00 00

Familjeåret 1994 i Sverige – en serie radioprogram

Syfte: Att dokumentera svenska insatser under FN:s familjeår genom reportage, intervjuer och samtal med aktörer inom olika projekt, symposier, konferenser, studier och forskning samt erfarenhetsåterföring och debatter.

Projekt nr A074

Huvudman: Radio Q

Kontaktperson: Eva Kaijser, tel 08-21 22 07

FN:s Barnkonvention i Stenungsunds kommun

Syfte: Genomföra en kartläggning av hur utsatta barngrupper prioriteras i kommunen, samt hur Stenungsunds kommun lever upp till Barnkonventionens intentioner.

Projekt nr B 98

Huvudman: Stenungsunds kommun

Kontaktperson: Christina Engström, tel 0303-682 79

Skolan och omvärlden

Syfte: Att genom samverkan mellan skola, skolbarnsomsorg och äldreomsorg få barn och äldre att närma sig varandra. Ta tillvara den äldre generationens kunskaper om hur man levde förr samt bidra till en ökad förståelse för de olika gruppernas särskilda behov och krav och att hitta gemensamma intresseområden.

Projekt nr B 101

Huvudman: Bodens kommun

Kontaktperson: Ewa Nyström, tel 0921-523 75

Samlevnadsmaterial för högstadiet och gymnasiet

Syfte: Förebyggande familjerådgivning genom att lära ut lite av "Samlevnadens ABC" till ungdomar på högstadiet och gymnasiet. Ungdomar söker vuxenrollen, de skall växa in i en föräldraroll och kunna möta sina små barns behov utan att förlora parrelationen. Alltför lite av familjerådgivningens och barnpsykiatrins baskunskaper har hittills blivit dokumenterade och använda i undervisning. Projektet syftar till ett undervisningsmaterial som utgår ifrån ungdomarnas livssituation och ger dem

kunskaper som är användbara när de ska relatera till en partner och till egna och andras barn. Materialet insamlas delvis genom intervjuer med erfarna familjerådgivare och testas på både ungdomar och yrkesverksamma före publicering.

Projekt nr B 106

Huvudman: KLFR (Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare.)

Kontaktperson: Marie Eenfeldt, tel 0498-21 36 87

Distansutbildning för adoptivföräldrar

Syfte: Att på ett pedagogiskt sätt och för de blivande adoptivföräldrarna ekonomiskt fördelaktigt sätt kunna förmedla information och kunskaper via distansutbildning.

Projekt nr B 114

Huvudman: Familjeföreningen för Internationella Adoptioner

Kontaktperson: Maud Zackrisson, tel 031-28 51 52

Seminarium om rätten till föräldraskap för personer med funktionshinder – stöd, resurser, hinder

Syfte: Att öka kunskapen om hur rättssäkerheten och samhällets stödinsatser för föräldrar med funktionshinder kan förbättras. Teman under seminariet kommer att vara stödinsatser från samhället, praktiska problem och lösningar, rättsliga aspekter, utländska erfarenheter, samt frågor om hur rättsäkerheten och samhällets stödinsatser för föräldrar med funktionshinder kan förbättras.

Projekt nr B 116

Huvudman: Handikappombudsmannen

Kontaktperson: Inger Claesson Wästberg, tel 08-20 17 70

Invandrarfamiljen som resurs i skolan

Syfte: Att samla kunskap, väcka och tillvarata engagemang samt stimulera till utvecklande av praktiska lösningar beträffande utomnordiska invandrarelevers situation i den svenska grundskolan och skolans interaktion med familjerna. Att motivera invandrarorganisationer till aktivt samarbete med skolan. Kartläggning (enkät och intervjuer).

Projekt nr B 118

Huvudman: Västmanlands FN-distrikt

Kontaktperson: Birgitta Altan, tel 0223-300 26

Kvinnogrupp – kvinnor med flyktningbakgrund

Syfte: Att utveckla metoder för att hjälpa flyktningkvinnor genom gruppverksamhet; att genom att få kontakt med känslor och tankar i sitt inre nå ut till andra och skapa kanaler ut till samhället. Målet är att dessa kvinnor, som överlevt tortyr och massivt organiserat våld och förtryck, ska kunna återta sina möjligheter att fungera bättre i familjen och samhället.

Projekt nr B 121

Huvudman: Röda Korsets center för torterade flyktingar

Kontaktperson: Kerstin Envall Ryman, tel 08-791 15 00

Familjearbete i flyktningfamiljer som återförenas i exil

Syfte: Att utveckla och beskriva metoder och vägar i familjearbetet vid familjeåterförening i exillandet. Syftet är att underlätta återföreningen

efter flera års separation, där någon/några i familjen suttit i fängelse/varit utsatt för tortyr och därefter flytt till ett liv i exil.

Projekt nr B 122

Huvudman: Röda Korsets center för torterade flyktingar

Kontaktperson: Kerstin Envall Ryman, tel 08-791 15 00

Familjesplittring – ur invandrar mannens perspektiv

Syfte: Projektets syfte är att genom en deskriptiv studie med djupintervjuer av invandrar män få deras syn på familjesplittring, relationer till kvinnan och barnen, samt inblandade svenska myndigheter. Studien skall leda fram till att ta till vara invandrar männens synpunkter och eventuella förslag till åtgärder för att på bästa sätt kunna hjälpa och stödja dessa män.

Projekt nr B 123

Huvudman: Växjö kommun, Familjerätten

Kontaktperson: Sune Carlson, tel 0470-430 32

Projektet "Aktivitet – ansvar"

Syfte: Skapa förutsättningar för kontakter mellan skilda generationer och etniska grupper samt öka möjligheterna för integration av invandrare. Skapa förutsättningar för de boende att identifiera sig med området genom uppsökande och aktiverande verksamhet med syfte att tillgodose behovet av åldersintegrerad verksamhet, av områdesidentitet och av att integrera invandrarna i områdets verksamheter.

Projekt nr B 126

Huvudman: Söderkulla Fritids- och kulturförening

Kontaktperson: Kurt Sjöström, tel 040-92 76 80

Samarbetsprojekt MansForum–Barnhälsovården i Örebro Läns Landsting

Syfte: Syftet är att starta ett samarbetsprojekt mellan MansForum, mansjouren i Örebro och barnhälsovården i Örebro Läns Landsting. Projektet är tänkt för nyblivna föräldrar inom ordinarie föräldragrupsverksamhet. Mål är bl.a. att stärka både kvinnor och män i sina föräldraroller, skapa intresse och kunskap kring frågor som rör ett aktivt och jämställt föräldraskap, att ha tillgång till en manlig resursperson samt att ge möjligheter till fördjupade kunskaper om kvinnors och mäns känslor och relationer i samband med sitt föräldraskap.

Projekt nr B 132

Huvudman: Mansforum Örebro

Kontaktperson: Henrik Alderin, tel 019-611 17 10

Familjen efter kriget

Syfte: Att hos personal inom barnhälsovård, barnomsorg och lågstadium skapa en beredskap att på bästa möjliga sätt kunna möta familjer med krigsupplevelser. En konferens för tillförande av kunskap om vad familjemedlemmar i krig drabbas av, vad som händer efter krig och hur man tar tillvara människors egna överlevnadsmöjligheter. Samarbete i egen verksamhet. Seminarium för fördjupning.

Projekt nr B 133

Huvudman: Svenska Omep-kommittén

Kontaktperson: Kerstin Bäckström, tel 08-570 207 07

Familjen i ett lokalt miljonätverk

Syfte: Stärka familjens roll som fokus för ändring av miljöbeteende och konsumtionsvanor. Ansatsen bygger på studiecirkeltraditionen och innefattar uppbyggnad av stödnätverk inom ett bostadsområde samt ett rapportsystem som gör att varje deltagande hushåll får uppleva sig själv som en liten men meningsfull pusselbit i en stor förändringsprocess.

Projekt nr B 134

Huvudman: Svenska institutet för sociala uppfinningar

Kontaktperson: Alexander Mehlmann, tel 08-772 45 87

"Familjerättsprojektet i Värmdö"

Projekt nr B 135

Huvudman: Värmdö kommun, Familjerätten

Kontaktperson: Gösta Emtestam, tel 08-570 382 77

Syfte: Att genom en empirisk undersökning kartlägga vad som hindrar vissa föräldrar som inte lever tillsammans från att få ett fungerande umgänge med sitt barn; att utifrån undersökningresultatet utveckla metoder som kommer förbi hindren.

Projekt nr B 134

Huvudman: Svenska institutet för sociala uppfinningar

Kontaktperson: Alexander Mehlmann, tel 08-772 45 87

Omsorg och sorg i den nya familjen

Syfte: Ge ett underlag för diskussion om barnens situation i "den nya familjen", speciellt i samband med förlust av någon anhörig. Spridning av informationsskrift.

Projekt nr B 136

Huvudman: Rädda Barnen

Kontaktperson: Karin Edenhammar, tel 08-698 90 00

Khadidja-center i Stockholm

Syfte: Att stödja muslimska flyktningfamiljer att fungera som muslimska familjer i Sverige genom stöd och information till kvinnan/hustrun i familjen. Öppen verksamhet med the/kaffe, studiebesök, rådgivnings- och informationsverksamhet.

Projekt nr B 137

Huvudman: Sociala missionen

Kontaktperson: Inger-Johanne Larsson, tel 08-702 92 20

Barn söker sina pappor

Syfte: Projektet syftar till att genom uppsökande verksamhet förmedla kontakt mellan barn och fäder, där kontakten varit bruten under lång tid eller där fäderna inte vill träffa sina barn.

Projekt nr B 141

Huvudman: Stiftelsen Barnets Bästa

Kontaktperson: Jan Hultman, tel 040-22 50 20

Förebyggande verksamhet för muslimska kvinnor

Syfte: Att ge muslimska kvinnor möjlighet att skapa sociala nätverk i Sverige, bryta deras isolering, ge dem möjlighet att lära sig svenska samt att ge deras barn en chans till lek och utveckling samt träning i svenska

språket genom svenskundervisning, kurser, informationsträffar.

Projekt nr B 144

Huvudman: Östra socialförvaltningen, Malmö

Kontaktperson: Britt-Marie Karaschin, tel 040-34 54 32

Barn går inte i repris – etapp 2 (etapp 1 se A023)

Syfte: Att utveckla metoder och pröva nya arbetssätt för samverkan mellan skola och hem kring moral, etik, samlevnad, självkänsla och demokrati.

Projekt nr B 145

Huvudman: Riksförbundet Hem och Skola

Kontaktperson: Britta Blanck, tel 08-84 03 15

Familjen som grund för det mångkulturella samhället

Syfte: Kortsiktigt: att bryta isolering genom att främja umgänget mellan svenska och invandrare på familjenivå. Långsiktigt: att genom interkulturellt utbyte på familjenivå mellan svenskar och invandrare bidra till en positiv övergång till ett mångkulturellt samhälle i Sverige. Utveckla metoder för interkulturell kommunikation som kan berika livet för alla invånare, oavsett deras nationella/kulturella ursprung.

Projekt nr B 149

Huvudman: Mäster Olofsgården

Kontaktperson: Claudio Aguirre-Bianchi, tel 08-10 20 19

"I faders spår" – män skriver om barn, familjeliv och samliv

Syfte: Att i skrift dokumentera småbarnspappors upplevelser och erfarenheter av barn, familjeliv och samliv. Att utifrån detta material ge ut en bok som kan användas i fortsatt "pappagrupsverksamhet" och övrig föräldrautbildning m m.

Projekt nr B 162

Huvudman: Föreningsarkivet i Jämtlands län

Kontaktperson: Catarina Lundström, tel 063-10 17 19

Tjejer i kylan

Syfte: Att hjälpa utsatta unga kvinnor samt försöka ingjuta framtidstro i deras liv. Genom uppsökande verksamhet hitta unga kvinnor som lever tillsammans med män som agerar i utkanten av lagens ramar. Dessa unga kvinnor har ingen möjlighet att ta sig ur den destruktiva miljön med droger, misshandel, förnedring och andra övergrepp. Fyrisgårdens Tjejcentrum vill synliggöra problematiken och erbjuda alternativa verksamheter för att minska de negativa krafter som gör att unga kvinnor utsätts och bryts ner.

Projekt nr B 165

Huvudman: Fyrisgården, Uppsala hemgård

Kontaktperson: Margot Karlsson, tel 018-23 87 44

Kvinnogemenskap

Syfte: Att genom uppsökande verksamhet och olika aktiviteter stödja och integrera nyanlända flyktingbarn och ungdomar i det svenska samhället, stärka deras självförtroende, lära dem de svenska spelreglerna samt skapa goda relationer mellan flyktingbarn och ungdomar och svenskar.

Projekt nr B 180

Huvudman: Arabisk svensk kvinno förening (ASK)

Kontaktperson: Merieme Yassir, tel 08-660 00 55

Familjens nätverk

Syfte: Stimulera forskningsansatser inom området familjers nätverk kring barn med funktionshinder. Ge vägledning för vilka metoder och insatser som kan användas för att förebygga störningar när en familj får ett barn med funktionshinder.

Projekt nr B 193

Huvudman: Handikappförbundens samarbetsorgan

Kontaktperson: Inger Ödlund, tel 08-616 08 00

NINNI – att synliggöra det osynliga

Syfte: Att utveckla effektivare arbetsmetoder för att fånga upp problematiken i familjer med missbruksproblem. Att stödja och stärka dessa familjer på olika sätt.

Projekt nr B 195

Huvudman: PBU Östra distriktet

Kontaktperson: Lars Solling, tel 0500-47 82 61

När barn får barn

Syfte: Skapa nätverk för unga mammor, stärka föräldraskap och familjestabilitet. Metodusveckling, attitydbearbetning och kunskapsövning.

Projekt nr B 197

Huvudman: Kvinnoforum

Kontaktperson: Eva Nilsson, tel 08-23 88 65

Lek för synskadade

Syfte: Att pröva lämpliga lekar för familjer med en eller flera synskadade familjemedlemmar, sprida kunskap om dessa lekar till familjerna, för att de genom leken ska finna samhörighet med varandra.

Projekt nr B 202

Huvudman: Synskadades riksförbund

Kontaktperson: Eva Björk, tel 08-39 90 00

The Ugandan Women's Action Group in Sweden for Aids Orphans

Syfte: Att mobilisera och organisera alla ugandier, främst kvinnor, mödrar och fäder i Göteborg, i syfte att öka AIDS-medvetandet bland våra ungdomar och vuxna, i Sverige och i Uganda, beträffande spridning och förebyggande av sjukdomen. Att organisera och skaffa medel, materiell hjälp eller hjälp i form av inkomstbringande aktiviteter, donationer, medlemsskap osv. för att bistå de behövande, och på grund av AIDS föräldralösa barnen i Uganda.

Projekt nr B 209

Huvudman: Uganda Women's Action Group

Kontaktperson: Jane Kobusingye Lyle, tel 031-46 68 35

Barns rätt till 2 föräldrar (komplettering till projekt A085)

Syfte: Tilläggsanslag

Projekt nr B 210

Huvudman: Barns rätt till 2 föräldrar

Kontaktperson: Leif Andersson, tel 0502-104 56

Brobyggarna

Syfte: Ett treårigt projekt som genom möten, utmaningar och ansvar, lägerverksamhet och utbyten i Sverige och internationellt vill hjälpa pojkar och unga män in i vuxenvärlden.

Projekt nr B 213

Huvudman: Fryshuset

Kontaktperson: Joakim Langer, tel 08-714 52 40

Spädbarnsverksamheten Maskan (utvärdering)

Syfte: Utvärdering av behandlingsresultataten på Spädbarnsverksamheten Maskan och en granskning av arbetsmetoder i syfte att lyfta fram det verkamma i metodiken.

Projekt nr B 216

Huvudman: Stockholms Läns Landsting, Omsorgsnämnden

Kontaktperson: Anna Skagerberg, tel 08-642 47 10

Tjejer i Europa

Syfte: Att genom en film dokumentera och delta i ett projekt kring invandrantjejs identitet och självkänsla, där deltagarna fått möjlighet att utbyta erfarenheter och uttrycka sig på olika sätt. Tjejer i flera invandrargrupper lever med en ständig inre konflikt, där livet i skolan, med klasskamraterna och livet hemma utgör två världar med olika norm- och värdesystem. Det saknas filmer om invandrantjejs verklighet, deras vardag, tankar och drömmar, eftersom filmer om invandrare oftast koncentrerar sig på pojkar och män.

Projekt nr B 218

Huvudman: Botkyrka kommun kulturenh.

Kontaktperson: Isak Benuamine, tel 08-630 630 40

Är det möjligt för oss att göra en översikt över de olika typerna av skolor som i dag finns i Sverige? Det är naturligtvis en svår uppgift, men vi kommer att försöka göra det så gott vi kan.

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

1905

Handläggningen av ansökningar om utvecklingsstöd

Ansökningarna har bedömts av en särskild beredningsgrupp, bestående av ledamöter ur kommittén, med kommitténs huvudsekreterare som sammankallande. Beredningsgruppen träffades fyra gånger under beredningsarbetet för att gå igenom inkomna ansökningshandlingar på grundval av kriterier som man enats om vid det första sammanträdet.

För varje projekt utsågs en av ledamöterna att vara föredragande. De flesta projekten skickades dessutom ut på yttrande till utomstående bedömare vid berörda verk och myndigheter. Kommittén ville på detta sätt försäkra sig om att varje projekt dels fick en objektiv bedömning, dels bedömdes i förhållande till pågående utvecklingsarbete inom ifrågavarande verksamhetsområden.

Granskningsarbetet i beredningsgruppen gick till så att gruppen först gick igenom samtliga projekt och tog ställning till föreslagna avslag från respektive föredragande. Därefter gjordes en genomgång för att granska konsekvensen i bedömningarna. I vissa fall inhämtades kompletterande information. Därefter gjordes den slutliga prioriteringen, med ledning av nedanstående kriterier.

Familjeårskommitténs beredningsgrupp:

Ledamöter:

Eva Cederholm-Cars,
Civildepartementet
Mona Danielson,
Socialdepartementet
Eva-Stina Hultinger,
Utbildningsdepartementet
Gun-Marie Pettersson,
Socialdepartementet
Billy Thorstenson,
Socialdepartementet
Ann Zachrisson-Nilsson,
Arbetsmarknadsdepartementet

Adjungerade:

Göran Lindqvist,
Kulturdepartementet
Cecilia Andén,
Arvsfondsdelegationen
Barbara Martin Korpi,
Socialdepartementet

Sammankallande:

Birgit Arve-Parès,
Kommittén för FN:s familjeår

Sekreterare:

Anne-Louise Nilsson,
Kommittén för FN:s familjeår

Kriterier för bedömning av inkomna ansökningar

Projektets syfte:

- Är projektet relevant för:
- familjeårets målsättning
 - befintlig verksamhet
 - den aktuella problembilden?

Metod:

- Är metoden:
- lämplig för syftet
 - nyskapande
 - effektiv?

Förväntat resultat:

- Blir resultaten bestående för:
- berörda familjer
 - berörda verksamheter
 - utomstående?

Dokumentation:

- Sprids erfarenheter och resultat:
- inom den egna organisationen
 - till andra berörda myndigheter och organisationer
 - till en bredare allmänhet?

Organisation:

- finns tillräcklig kompetens i projektet
- är projektledningen känd sedan tidigare
- inger projektorganisationen förtroende?

Tids- och kostnadsplan:

- är tidsplanen realistisk
- är posterna i budgeten motiverade
- är föreslagna kostnader rimliga?

Anvisningar till sökande av medel för utvecklingsverksamhet

Allmänt

Regeringen har den 2 december 1993 ställt särskilda medel ur Allmänna arvsfonden till förfogande för Kommittén för FN:s familjeår för utvecklingsverksamhet i samband med internationella familjeåret. Vid fördelning av dessa medel gäller de principer som redovisas i det följande.

Prioriterade områden

Medel kan anvisas för nyskapande utvecklingsarbete och initiativ som anknyter till den svenska handlingsplanen för FN:s familjeår. Utgångspunkt för denna är den svenska familjepolitiken och de mål som gäller för samhällets stöd till barnfamiljerna.

Grundläggande mål i svensk familjepolitik är att skapa goda uppväxtvillkor, främja ett jämställt föräldraskap, förebygga social utslagning samt fostra barn och unga till demokrati. Ett viktigt mål är också att främja valfrihet och mångfald.

I den svenska handlingsplanen har Kommittén för FN:s familjeår pekat ut vissa särskilt angelägna områden för det förebyggande arbetet. Dessa gäller bl.a. familjer med osäkra arbetsvillkor, splittrade familjer, ungdomar som söker vuxenroller, barn och familjer som lever i mångkulturella miljöer samt familjer där föräldrarna på grund av fysiska, psykiska eller sociala handikapp sviktar i föräldrarollen.

Kommittén anser det vidare angeläget att uppmuntra initiativ som stärker samhörigheten mellan barn och föräldrar och utvecklar nätverken kring det enskilda familjehushållet. Av särskilt intresse är verksamheter där nya arbetsformer provas samt insatser som främjar kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte till förmån för barn och unga.

Medel kan inte anvisas för investeringar. Medel kan inte heller sökas för redan pågående försöksverksamhet eller för uppgifter som åligger stat eller kommun.

Vem kan ansöka om medel?

Medel kan sökas av föreningar och andra organisationer som bedriver ideell verksamhet. Medel kan även, när särskilda skäl föreligger, sökas av offentlig huvudman.

Särskilda skäl kan vara att verksamheten utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla sin verksamhet.

Med ideell verksamhet avses verksamhet som drivs utan eget vinstsyfte och som enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt är befriad från skyldighet att betala statlig inkomstskatt för inkomst av näringsverksamhet.

Stöd kan inte utgå till enskilda personer.

Ansökningsperioder

Ansökningar om stöd anvisade medel skall inges till kommitténs kansli senast den 1 mars respektive den 1 oktober 1994.

Medel beviljas för högst ett år. Projekt som sträcker sig över längre tid än ett år måste inge en ny ansökan till Allmänna arvsfonden efter det första året.

Ansökningsförfarande

Ansökan skall inges på särskilt formulär som kan rekvideras från kommitténs kansli.

Fullständiga ansökningshandlingar skall omfatta:

- a) ansökningsformulär,
- b) projektbeskrivning som redovisar projektets syfte, hur man avser att gå tillväga, tidsplanering och kostnader samt uppgifter om hur man avser att dokumentera verksamheten,
- c) senaste årsberättelse och stadgar för den organisation som står som ansvarig huvudman,
- d) personuppgifter om den som har projektledaransvar (yrkesbakgrund och tidigare verksamhet),
- e) protokollsutdrag med uppgift om firmatecknare (för organisationer),
- f) övriga handlingar som sökanden önskar åberopa.

Ansökningshandlingar skall inges med ett original (undertecknat) samt tre kopior. Handlingarna bör vara sorterade i fyra fullständiga exemplar, så att de omedelbart kan skickas ut för bedömning.

Vad händer efter det att ansökan lämnats in?

Ansökningarna bedöms av en särskild beredningsgrupp, knuten till Kommittén för FN:s familjeår. Denna består av sakkunniga inom berörda verksamhetsområden. Även externa sakkunniga kan vid behov anlitas.

Beredningsgruppen lämnar förslag om prioritering av inkomna ansökningar till Kommittén för FN:s familjeår, senast två månader efter ansökningens utgång. Kommittén beslutar därefter om fördelning av disponibla medel samt underrättar de sökande i sådan tid att beviljade medel kan rekvideras senast tre månader efter ansökningstidens utgång.

I de fall då beviljandet av ekonomiskt stöd är förenad med särskilda villkor, t.ex. nedskärningar av viss del av verksamheten, krav på särskild utvärdering etc., tillställs mottagaren ett särskilt kontrakt för undertecknande i samband med rekvisition av beviljade medel. I övriga fall gäller de generella bestämmelser om medelsanvändning och återrapportering till kommittén som meddelas i samband med beslutet om ekonomiskt stöd.

Redovisningsskyldighet

Sökande som beviljas medel ur Allmänna arvsfonden är skyldiga att senast fyra månader efter projektperiodens utgång inge en *ekonomisk redovisning*. Av denna skall framgå hur tilldelade medel har disponerats.

Bidragsmottagaren är även skyldig att senast fyra månader efter projektperiodens utgång inge en *verksamhetsrapport*. Denna skall innehålla en redovisning av projektets genomförande, eventuella avvikelser från den ursprungliga planen samt en värdering av resultat och vunna erfarenheter. Likaså bör uppgifter lämnas om vilken dokumentation som finns tillgänglig om projektet samt vilka insatser som gjorts för att sprida information om erfarenheter och resultat från projektet.

Beroende på projektets karaktär kan kommittén i samband med beslutet om ekonomiskt stöd även föreskriva att en särskild utvärderingsrapport skall inges. Tidpunkten härför anges då i varje enskilt fall.

Anvisningar för den ekonomiska redovisningen och verksamhetsrapporten lämnas i samband med beslutet om medelstilldelning.

Appendix 6

Register över inrapporterade aktiviteter

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk. sbq)

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1989-1995	Projekt	Försättningsgata för utländsk lags tillämpning i internationell familjerätt	Juridiska institutionen		Maarit Jänträ-Jareborg
1992-1995	Projekt	Sociala skillnader i spädbarnsdödlighet i Sverige och Storbritannien	Institutionen för social forskning, Stockholms univ.	Stockholm	Denny Vägerö
1992-1995	Projekt	Livshistoriska intervjuer med 1950-talets Stockholmspojkar	Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan	Stockholm	Britt Jonsson
1992-1995	Projekt	Beteendehäbning och sociabilitet under de första två åren	Institutionen för tillämpad psykologi		Gunilla Bohlin
1992-1995	Projekt	Tid, rum, kön och identitet	Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds univ.	Lund	Margot Bengtsson
1992-1995	Projekt	Barn vid 1700-talets Stora Barnhus i Stockholm, ursprung, barnhuvistelse och senare social karriär	Centrum för musikpedagogisk forskning	Stockholm	Per-Johan Ödman, Centrum för musikpedagogisk forskning, Musikhögskolan
1992-1995	Projekt	Förnögenhet och familjeliv	Etnologiska institutionen	Lund	Beatriz Lindqvist
1993-03--1993-08	Projekt	Skilsmässa-Barn-Föräldrar	Lund universitet		
1993-08--12-31	Rapport	Socialstyrelsens Allmänna råd om omvårdnad inom hälso- och sjukvård	Östra Socialförv. Socialstyrelsen	Malmö	Gunnel Sandblom 040-34 52 45
1993-08-01--12-31	Utarbeta modeller, rapport	Att inte räkna till som mamma	Socialtjänsten	Stockholm	Knut Sundell 08-675 80 00
1993-08-01--12-31	Bok, rapport	Kvalitetsindikatorer inom barn- och ungdomsvården	Socialstyrelsen	Hela landet	Åke Setréus
1993-08-01--1994-06-	Undersökning, seminarier, rapport	Vårdnadsöverflyttning	Socialstyrelsen	Hela landet	Annemi Skerfving
1993-08-01--1994-06-	Projekt, undersökning, rapport	Barn- och ungdomsvårdens utveckling	Socialstyrelsen	Hela landet	Torbjörn Althén 08-783 33 44
1993-08-01--1994-06-	Kartl, metodutv, konf, sem, olika rapporter	Barn som vistats mer än två år på institution	Socialstyrelsen	Hela landet	Susanne Julin 783 32 60
1993-08-01--1994-06-	Utveckla material och metoder	Familjehemsvården	Socialstyrelsen	Hela landet	Susanne Julin 08-783 32 60
1993-09--1994-05	Debatter och annonskampanj	Föräldrautbildning inför barnets skolstart	Riksförbundet Hem och Skola	Ångelholm + 2 kommuner	Ann Holm 044-24 47 74
1993-09--1994-09	Nordiskt seminarium	Lärare, elever, föräldrar för en skola som satsar på barn	Riksförbundet Hem och Skola	Hela landet	Rune Thuresson 08-84 03 15
1993-09-23--25	Diskussionskrift	Den goda skolan	Riksförbundet Hem och Skola	Hässelby slott, Stockholm	Bengt Andersson 08-84 03 15
1993-10		Tillsammans i skolan - om social integrering av utvecklingsstörda i grundskola	Riksförbundet Hem och Skola		Ulla Granéli 08-84 03 15
1993-11	Seminarier, konferenser	Barnhälsovård, barnsjukvård, barnomsorg i Enköping, Östhammar och Gotland	Socialstyrelsen		Elisabet Svensson 08-783 33 35

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk.sbv)

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1993-12	Rapport	Nationella småbarnsadoptioner	Socialstyrelsen		Ingrid Åkerman 08-783 31 63
1993-12	Rapport	Bortförda barn. Vårdnad och umgängeskontakter i flerkulturella familjer	Socialstyrelsen		Ingrid Åkerman 08-783 31 63
1993-12	Enkät	Enkät om förändring i bho:s persong 1991-93. Ingår i projektet Barns villkor	Socialstyrelsen		Marianne Wedin 08-783 33 39
1993-12-01--03	Seminarium	Familjerätt i Norden	Socialstyrelsen		
1993-1996	Projekt	Arbetslösheten och barnen	Sociologiska institutionen, Uppsala universitet	Oslo	Ingrid Åkerman 08-783 31 63 Elisabeth Näsman, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet Philip Hwang
1993-1996	Projekt	Arbete och familj - en studie av företagskultur och faderskap	Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet	Göteborg	
1994	Rapport	Uppföljning och utvärdering av familjerådgivningen	Socialstyrelsen		Ann-Marie Begler 08-783 33 52
1994	Informationsdagar	Om LSS	Riksförbundet FUB	25 platser i hela landet	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31 Margareta Bäck-Wiklund
1994	Projekt	Barn och föräldrar i nya familjemönster/kulturer	Institutionen för socialt arbete, Göteborgs univ.		
1994	Stödsamtal	Projekt med finsk-zigenska barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Elisabet Aguado 08-787 86 00, 787 86 41
1994	Stödprojekt för ungdomar	Projekt med finsk-zigenska barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Elisabet Aguado 08-787 86 00, 787 86 41
1994	Projekt	Anonyma föräldrar	Rädda Barnen		
1994	Projekt	Barn som anhöriga - barn som efterlevande	Rädda Barnen		
1994	Projekt	Ny teknik som begåvningsstöd för vuxna förstahandskappade i hemmet och vid dagcenter	Riksför. för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna Folkuniv. och Enskede		
1994	Projekt	Det blåser en sol	Gårds gymnasiums Grafiska avd/FUB		
1994	Project	Det blåser en sol	Sambruk	Södermanland	Ing-Marie Olofsdotter 016-12 47 16
1994	Radioserie		Samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljer		Irène Karlin 08-786 95 61
1994	Rapport	Samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljer	Riksförsäkringsverket	Stockholm	
1994	Stödsamtal	Projekt med finsk-zigenska barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Vivi Kylberg 08-787 86 00, 787 86 41
1994	Föredrag	Föräldraverksamhet	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Vivi Kylberg 08-787 86 00, 787 86 41
1994	Riktade bidrag till barnens aktiviteter, läger skollresan	Projekt med finsk-zigenska barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Elisabet Aguado 08-787 86 00, 787 86 41
1994	Rekreationsbidrag till familjen	Projekt med finsk-zigenska barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Elisabet Aguado 08-787 86 00, 787 86 41

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994	Projekt	"Tonårsprogrammet"	Socialtjänsten	Stockholms län, Stockholm	Hans Andersson/Lotta Molander 08-619 53 00
1994	Projekt	Maria Ungdom och kriminalvården ett samarbetsprojekt i Stockholm	Socialtjänsten	Stockholms län, Stockholm	Viveca Lundgren 08-619 53 00
1994	Projekt	Psykosocialt och psykoterapeutiskt behandlingsarbete med flyktningbarn och deras familjer	Rädda Barnen		
1994	Projekt	Rättsstödsprojektet	Handikappförbundens Samarbetsorgan		
1994	Projekt	Försöksverksamhet med juridiskt stöd till föreningar och medlemmar m fl.	Riksf. för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)		
1994	Projekt	Föräldrakrinkel	Västerås stad, ProAros	Västerås	Anna Gladh 021-16 01 05
1994	distrikt via FLT	Ny lag för Jonas	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Faktablad	Om LSS - information till föräldrar och utvecklingsstörda	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Handbok	Handbok för FUBs föräldrarådgivare	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Möten m. politiker tjänstemän, utvecklingsstörda och anhöriga	FUB-dagen	Riksförbundet FUB	Hela landet	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Bearbetning av projekt rapport	Skrift om habilitering av små flerhandikappade barn	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Seminarium	Internationellt seminarium om Downs syndrom	Riksförbundet FUB	Stockholm	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Kurser	25 Familjehejler	Riksförbundet FUB	Hela landet	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Skrift	Skrift i serien "Att växa tillsammans"	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Dokumentation	Dokumentation av seminarium om Downs syndrom	Riksförbundet FUB	Stockholm	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Konferens för föräldrar	Downs syndrom-dagar	Riksförbundet FUB	Stockholm	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Konferens	Föräldrar till flerhandikappade barn	Riksförbundet FUB	Stockholm	Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Utbildning för FUBs rättsombud	Utvecklingsstördas rättstrygghet	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Speciella insatser för föräldrar	Bistånd - Kenya och Estland	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Bok	Utvecklingsstörda och samhället	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994		FUBs Special Olympics verksamhet inriktas i hög grad på familjen under 1994	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994	Utbildning av EG-informatörer, infomaterial	FUB och EG	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Temanummer om familjeåret	FUB-Kontakt 1/94	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Foljet till politiker i kommuner, landsting m fl	Ny lag för Susanna	Riksförbundet FUB		Grethe Holmgaard, V. Wahlström 08-678 81 31
1994	Projekt	Barn över gränserna	Riksförbundet för Familjers Rättigheter	Sverige och utlandet	Gail Watt 08-785 95 90
1994	Projekt	Mångkulturellt projekt med Söndagsförälder	Föreningen Söndagsförälder	Malmö	Gunnel Sandblom 040-23 57 60
1994	Projekt	Öppenvårdsverksamhet för samabarnsfamiljer med behov av särskilda stödinsatser	Socialförvaltningen i Haninge	Haninge	Eivor Holma-Eriksson 08-606 87 93
1994	Projekt	Ungdomsprojekt "Gröna Huset"	Socialförvaltningen i Haninge	Haninge	Eivor Holma-Eriksson 08-606 87 93
1994	Projekt	Arbete med barn till missbrukande föräldrar	Socialförvaltningen i Haninge	Haninge	Eivor Holma-Eriksson 08-606 87 93
1994	Familjebladet för RFFR nr 1/94, 2/94 3/94	Artiklar om barn och föräldrar	Riksförbundet för Familjers Rättigheter		Leif Lindquist 08-658 21 00
1994	Löpande verksamhet	Familjekollo	Socialtjänsten	Skarpnäck, Stockholm	Eva Hellström/Helena Jern 08-725 40 00
1994	Löpande verksamhet	Ebba-gruppen	Socialtjänsten	Skarpnäck, Stockholm	Birgitta Grane 08-725 40 00
1994	Löpande verksamhet	Amanda	Socialtjänsten	Skarpnäck, Stockholm	Eva Hellström 08 725 40 00
1994	Löpande öppenvårdsverksamhet	Familje- och nätverksgruppen	Socialtjänsten	Stockholm	Marina Grönros 08-721 12 00
1994	Löpande verksamhet	"Farsastamverkan"	Socialtjänsten	Farsta, Stockholm	Mona Eriksson 08-605 01 00
1994	Projekt	"Ensamstående mödrar"	Socialtjänsten	Katarina och Sofia sd, Stockholm	Ingrid Andersson 08-675 70 00
1994	Löpande verksamhet	Ungdomsmottagning	Socialtjänsten	Stockholm	Anders Fall 08-675 83 14
1994	Löpande verksamhet	Öppna förskolor	Socialtjänsten	Stockholm	Kristina Berg 08-675 83 02
1994	Tidningsartiklar	Temasidor i tidningen Socialtjänsten nr 1 och 5/94 (Två nummer om familjen)	Socialtjänsten	Stockholm	Arne Dahl 08-675 80 00
1994	Tidskrift	Aktiviteter under familjeåret	RFSU/Tidskriften Ottar	Hela landet	Ingrid Hagman 08-692 07 69
1994	Seminarium, broschyr	Att vara förälder idag om förebilder och mönster i tiden	KdS	Eva Forsberg 08-24 38 25	Eva Forsberg 08-24 38 25
1994	Intervjuserie		Radio Q	Stockholm 104,7	Eva Kaijser 08-21 22 07

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994	Idé till radioprogram och kassetter	Sverige och FN:s familjeår 1994: svenska insatser, symposier, studier, forskning, projekt	Radio Q	Stockholm 104,7 och riksstämmande Hela landet	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994	Studiecirkelmateri	Information om konventionen om barnets rättigheter	Riksförbundet Hem och Skola	Hela landet	Leif Stille 0480-167 76
1994	Seminarier, utbildningspaket	Information om Riksförbundet Hem och Skolas nya idéprogram	Riksförbundet Hem och Skola	Hela landet	Christina Thorslund 08-710 86 96
1994	Konferenser, seminarier, materialproduktion	Information om ny läroplan och nytt betygssystem	Riksförbundet Hem och Skola	Hela landet	Bengt Andersson 08-84 03 15
1994	Tidskrift	Månadsbrev som tar upp familjefrågor	Katolska utsk. för äktenskap & familj	Bengt Wehlin 013-14 66 80	
1994	Gudstjänster, samtalskvällar, gruppdiskussioner och	Familjens år	Katolska utsk. för äktenskap & familj	Bengt Wehlin 013-14 66 80	
1994	Långitudinell undersökning	Twistiga umgänges- och vårdnadsmål vid Karlskrona tingsrätt	UFR Karlskrona	Primärt i Karlskrona	Ingvar Persson 0455-239 55
1994	Uppsökande verksamhet	Nattvandringar	Föreningen Farsor & Morsor på stan	Stockholm	Lasse Nelson 08-702 20 60
1994	Uppsökande verksamhet	Nattvandringar	Föreningen Farsor & Morsor på stan	150 orter i hela landet	Tommy Bergvall 08-702 20 50
1994	Informationsinsatser	Informationsår om demenssjukdomar och hur familjen berörs	Apoteksbolaget AB	Helena Löfberg 08-666 70 00	
1994	Skrift, konferenser, information m m	LSS - den nya handikapplagen	Socialstyrelsen	Leif Näfver 08-783 33 96	
1994	Projekt	Öppna förskolans betydelse för föräldrar och barn	Socialstyrelsen	Brita Holm 08-783 32 46	
1994	Kartläggning, konferens m m	Kontinuerlig uppföljning av hushållens ekonomiska situation	Landsorganisationen	Stockholm	Inger Persson 08-796 28 76
1994	Parsamtalsverksamhet	Uppdraget Familjehemsvården	Länsstyrelsen i Östergötlands län	Östergötlands län	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994	Samtalsgrupp för att förbättra far/barn relationer		Mansjouren i Stockholm	Stockholm	Hans-Erik Jonsson 08-660 64 06
1994	Jourverksamhet för män i kris		Mansjouren i Stockholm	Stockholm	Hans-Erik Jonsson 08-660 64 06
1994	Seminarier, konferenser, studiecirkel	Rättigheter och skyldigheter för människor med funktionshinder	Studieförbundet Vuxenskolan (SV)	Stockholm	Hans-Erik Jonsson 08-660 64 06
1994	Seminarier/temadagar	Familjen som resurs	Studieförbundet Vuxenskolan (SV)	Lokalfören./län i hela landet	Eva Larsson 08-550 342 00
1994			Studieförbundet Vuxenskolan (SV)	Lokalfören./län i hela landet	Eva Larsson 08-550 342 00

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994	Studiecirlar/helgk urser	Att växa tillsammans (Tre studiematerial)	Studieförbundet Vuxenskolan (SV)	Lokalfören./län i hela landet	Eva Larsson 08-550 342 00
1994	Familjehelger	Föräldrautbildning	Studieförbundet Vuxenskolan (SV)	Distrikt/länsfö rbund	Eva Larsson 08-550 342 00
1994--	Utbildning m m	Familje-/föräldraprojekt	Evangeliska fosterlandsstiftelsen	Hela landet	Bodil Martinsson 018-16 98 39
1994--	Löpande verksamhet	Familje- och nätverksgruppen	Socialtjänsten	Södra Farsta, Stockholm	Mona Eriksson 08-605 01 00
1994-01	Julgransplundring	Föräldraverksamhet	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Vivi Kylberg 08-787 86 00, 787 86 41
1994-01	Kartläggning	Barns villkor	Länsstyrelsen i Östergötlands län	Linköping	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994-01	Årskalender	FN-kalender	Svenska FN-förbundet	Hela landet	Anita Seidel 08-644 98 35
1994-01	Kartläggning av individ- och familjeomsorgens insatser	Barns villkor	Länsstyrelsen i Östergötlands län	Linköping	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994-01-01--06-30	Satellitkonferens "Missbrukarnas barn"	Barn i fokus	Sociala enheten	Linköping och Norrköping	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994-01-01--06-30	Radioserie	Att bli förälder (att vänta barn, förlossningen, mamma/pappa, syskon m m)	Radio Q	Stockholm 104,7	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994-01-01--06-30	Satellitkonferens "Missbrukarnas barn"	Barn i fokus	Sociala enheten	Linköping och Norrköping	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994-01-01--06-30	Rapport Satellitkonferens	Sexårsverksamhet - vad är det? Barn i fokus	Socialtjänsten se Arrangör	Stockholm Linköping, Norrköping	Inge Johansson 08-675 80 00 Cecilia Larsson Snäll 013-10 63 80
1994-01-01--06-30	Enkätundersökning	Hur ser familjelivet ut för de som väljer barnomsorg i hemmet för sina barn?	HARO	Hela landet	Marie Holger 042-20 34 43
1994-01-01--06-30	Kartläggning	Kartläggning av hur utsatta grupper av barn prioriteras samt hur kommunen lever upp till FN:s Barnkonvention	Stenungsunds kommun	Stenungsunds kommun	Christina Engström 0303-682 79
1994-01-01--06-30	Konferens	Föräldrautbildning för EVPITs medlemmar (FUBs systerorg. i Estland)	Studieförbundet Vuxenskolan	Några platser i landet	Eva Larsson 08-550 342 00
1994-01-01--06-30	Diskussionsträffar	Familjeseminarier om värderingar och dess förmedlande till barn	Familjeföreningen Pro Familia	Stockholm	Carina och Andrzej Mlynarczyk 08-659 74 38
1994-01-01--06-30	Videoproduktion och samarbetspel	Förebygg mobbing i skolan	Riksförbundet Hem och Skola		Ulla Granell 08-84 03 15
1994-01-01--06-30	Rapport	Att allsidigt belysa barns sociala situation	Socialtjänsten	Stockholm	Knut Sundell 08-675 80 00
1994-01-01--06-30	Rapport	Jag har ett helt annat jobb i dag	Socialtjänsten	Stockholm	Inge Johansson 08-675 80 00

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994-01-01--06-30	Radoserie	Ge akt på ditt barn (om utveckling, samspel föräldrar/barn, behov och kriser)	Radio Q	Stockholm 104,7 och	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994-01-01--06-30	Radoserie	Samliv i familjen (relationer, faser i äktenskapet m m)	Radio Q	Stockholm 104,7	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994-01-01--12-31	Projekt	"Adoptivbarn växer upp"	Adoptionscentrum	Stockholm	Annika Grunewald 08-627 44 20
1994-01-01--12-31	Kartläggning, konferenser m m	Uppdraget Familjehemsvården	Länstyrelsen i Östergötlands län	Östergötlands län	Cecilia Larsson Snäll 013-19 63 80
1994-01-01--12-31	Projekt	"Mot främlingsfientlighet"	Adoptionscentrum	Stockholm	Eva Hedén 08-627 44 27
1994-01-01--12-31	Självhjälpsgrupper	Makalösa kvinnor	Frivilligcentralen Viljan	Söder, Stockholm	Peter Forslund 08-720 77 07
1994-01-10	Intervjuer/seminarier	5 kommunersprojektet	Rädda Barnen	Stockholm	Anna Torbjörnsson 0920-546 54, 0921-672 68
1994-01-17--19	Konferens	Barnet som länk	Allmänna Barnhuset	Piteå, Uppsala m fl	Gerd Westman 08-679 60 78, Birgit Arve-Parés 08-763 34 64
1994-01-28	Symposium	Endagssymposium för barn- och familjeforskare i södra högskoleregionen	Lärarhögskolan i Malmö	Sätra Bruk	Marianna Berg-de Jong 040-32 52 52
1994-02	Elevtställning	Ta min hand	Lidingö stad	Malmö	Anna Kadi 08-731 31 96
1994-02	Rapport	Förebyggande arbete i småbarnsfamiljer	Socialstyrelsen	Lidingö	Rosmari Eliasson 046-10 94 01
1994-02--06	Seminarieriserie och kurs i forskarutbildning	Omsorgens vardag och villkor	Socialhögskolan	Lund	Göran Boman, Karlskrona kommun
1994-02--09	Projekt	Vård och omsorg till barn och ungdom	Svenska kommunförbundet	Stockholm	Göran Boman, Karlskrona kommun
1994-02-01	Diskussionsmöte (1 a i en serie)	Vård och omsorg till barn och ungdom	Svenska kommunförbundet	Stockholm	Anne Marie Bratt 08-661 29 98
1994-02-06	Projekt	Hur tar staten hand om tvångsomhändertagna barn?	Medborgarrättsrörelsen	Stockholm	Eva Trotsman 0431-528 10
1994-02-28	Idédiskussion	Hjälpa tillsammans	Ängelholms FN-förening	Ängelholm	Henrik Alderin 019-22 64 11
	kring att skapa nätverk för familjer	Familjens hälsa	Mansforum	Örebro	
1994-03	Fakta- och tips	Idéhäfte 1994	Svenska FN-förbundet	Hela landet	Sandra Meisner 08-644 98 35
1994-03	Faktablad	Fakta om världen - Internationella Familjeåret 1994	Svenska FN-förbundet	Hela landet	Berith Granath 08-644 98 35
1994-03		Självhjälpsgruppernas rum i folkhälsoarbetet	Folkhälsoinstitutet	Stockholm	Vibeke Bing/Agneta Nilsson 08-783 35 00
1994-03-04	Seminarium	Morgondagens vårderingar	Karlstads stiftskansli	Karlstad	Kenneth Birath 054-17 24 22
1994-03-04--06	Hälsomässa	Egen monter	Landstingets Familjerådgivning	Linköping	Bodil Svensson 013-13 90 30
1994-03-11	Seminarium	Familjen i krisens Sverige (Hagfors)	Karlstads stiftskansli	Hagfors	Monica Fryxellius 054-17 24 22
1994-03-13--15	Seminarium	Women's Health & Futures "Ett vidgat perspektiv på psyko-social arbetsmiljö"	Empatica AB	Stockholm	Katarina Önell 08-667 07 00

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1994-03-16	Konferens	Församlingshelg	Landvetter Härryda Kyrkliga samfällighet	Landvetter	Nils-Erik Wikman 031-91 88 80
1994-03-19	Olika aktiviteter	Familjedag	Danderyds församling	Danderyd, Stockholm	Christina Freimuth 08-755 28 00
1994-03-19	Familjedag	Familjen - en gränslös resurs	Focolare	Stockholm	Ton Jongstra 08-612 78 98
1994-03-21	Seminarium	Familjen i krisens Sverige (Åmål)	Karlstads stiftskansli	Åmål	Monica Fryxellius 054-17 24 22
1994-03-22	Satellitkonferens	Missbrukarnas barn	Länsstyrelsen	Hela landet	Ingrid Åkerman 08-783 31 63
1994-03-22	Satellitkonferens	Missbrukarnas barn	Länsstyrelsen	Umeå	Lars Granqvist 090-11 76 76
1994-03-22	Konferens	Satellitkonferens "Missbrukarnas barn"	Länsstyrelsen i Jönköpings län	Jönköping	Iris Dovrén Räsbrant 036-15 71 42
1994-03-24	Seminarium	Familjebehandling vid sexuella övergrepp	Jämtland-Härjedalens familjeterapiförening	Östersund	Göran Swedin 063-15 37 35
1994-03-24	Seminarium	Familjebehandling vid sexuella övergrepp	Mödra- och Barnhållsvården	Östersund	Göran Swedin 063-15 37 35
1994-03-27--29	Konferens	Barnen och skilsmässorna	Allmänna Barnhuset	Sätra Bruk	Gerd Westman 08-679 60 78, Birgit Arve-Parés 08-763 34 64
1994-04	Seminarium	Arbetslöshet och småbarnsfamiljer	Folkhälsoinstitutet	Stockholm	Vibeke Bing/Agneta Nilsson 08-783 35 00
1994-04	Mässa	Service och omsorg	Socialstyrelsen	Sollentuna	Peter Lamming 08-783 31 02
1994-04	2-dagars kurs	Utbildning i FN:s Barnkonvention för kommunpolitiker och tjänstemän	Stenungsunds kommun	Stenungsunds kommun	Christina Engström 0303-682 79
1994-04--05	Tipsbroschyr	Mitt bästa sommarlov	Riksförbundet Hem och Skola	Stockholm, Göteborg och Malmö	Barbro Andersson 08-626 97 98
1994-04-07	Presentationer för förskolepersonal	Pågående forskning om barn och familj, hemma och i barnomsorg	Lärarhögskolan i Malmö	Malmö	Marianna Berg-de Jong 040-32 52 52
1994-04-09	Paneldebatt	Paneldebatt om familjepolitiken	HARO	Osby	Kerstin Holmhäck 018-36 67 24
1994-04-11	Seminarium	Familjen i krisens Sverige (Årjäng)	Karlstads stiftskansli	Årjäng	Monica Fryxellius 054-17 24 22
1994-04-11--12	Konferens	Familjehemsvården i Västerbotten	Länsstyrelsen	Lycksele	Lars Granqvist 090-11 76 76
1994-04-14	Föreläsning med diskussion	Gudinnans återkomst	Kyrkans familjerådgivning	Borås	Maria Nilsson 033-12 48 41
1994-04-14	Föreläsning	Föräldraskap och barndom i moderna kulturer	Ängelholms FN-förening	Ängelholm	Eva Trotsman 0431-528 10
1994-04-14	Seminarium	Familjen i krisens Sverige (Degerfors)	Karlstads stiftskansli	Degerfors	Monica Fryxellius 054-17 24 22
1994-04-15--17	Uställning, scenframträdanden	Barn har rätt till sitt ursprung	Riksförbundet för Familjers Rättigheter	Jakobsberg (Stockholm)	Agneta Cloarec 08-669 59 40
1994-04-19	Seminarium	När barn far illa (Dalsland)	Karlstads stiftskansli	Dalsland (plats ej bokad)	Monica Fryxellius 054-17 24 22
1994-04-20	Konferens	Konferens om utländska kvinnor sammanboende med svenska män som utsätts för misshandel m m "Barns rätt till familj"	Statens invandrarverk	Stockholm	Adèle Ennab 011-15 63 78
1994-04-21--22	Seminarium	Familjen efter skilsmässa	Adoptionscentrum	Göteborg	B. Öberg 031-41 79 86/M. Arfs 031-776 91 66
1994-04-25	Seminarium		Mansforum	Örebro	Henrik Alderin 019-22 64 11

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk.sbq)

Sida:9

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1994-04-27	Studiedag för personal i Kyrkans Opnna förskola Specialarbete	Vuxna möten i Öppna förskolan	Svenska kyrkan i Stockholms stift	Stockholm	Margareta Fernholm 08-781 01 58
1994-05		Vad gör/lär sig hemmabarn?	HARO	Halmstad (hela landet)	Majvor Sintorn 0346-821 84
1994-05	Utflykt med familjer från olika länder	Familj - resurser och ansvar i en föränderlig värld	Internationella Kvinnoförningen	Motala	Draginja Femic 0141-251 41
1994-05-05	Seminarium, utställning och workshop	Barn & Miljö	Utbildningscentrum i Göteborg	Göteborg	Britten F Lundgren 031-14 29 90
1994-05-07--11	Seminarier, visningar, studiebesök, prisutdelningar	The Global Family	Den Andra Lokal-TV&Video Olympiaden	Köpenhamn/Göteborg/Oslo	Ted Weisberg 08-20 66 62
1994-05-17	Seminarium	Arbetsliv - Familjeliv	Försäkringskassförbundet FKF	Karlskrona	Margareta Karlsson 08-723 22 00
1994-05-18	Temadag	Parförhållandet och familjen	Landstinget Skaraborg	Skara	Sivor Simfors 0500-48 50 60
1994-05-18	Seminarium	När barn får illa (Värmland)	Karlstads stiftskansli	Värmland	Monica Fryxelius 054-17 24 22
1994-05-18--19	Symposium	Familjeliv i ett mångkulturellt samhälle	Göteborgs un., Inst. för socialt arbete	Göteborg	Margareta Bäck-Wiklund 031-773 16 14
1994-05-18--20	Flertal seminarier	Baby -94 "Den första tiden"	Svenska Barmorskeförbundet	Älvsjö	Christina Wassberg 08-658 54 01
1994-05-18--20	Flertal seminarier	Baby -94 "Den första tiden"	Svenska Barmorskeförbundet	Älvsjö	Christina Wassberg 08-658 54 01
1994-05-26	Seminarium	Livslång öttygghet kvinnans lott?	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-26	Seminarium	Kvinnor, krig och tortyr	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-26	Seminarium	Ekonomi, jobben och EU	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-27	Seminarium	Kvinnor och passioner, pengar och pensioner	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-27	Seminarium	Behöver abortlagen försvaras?	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-27	Seminarium	Halv eller hel? Att förena två kulturer	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-27	Seminarium	Arbete. Glädje och frihet. Om handikappade kvinnors möjligheter till ett självständigt liv	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-28	Seminarium	Den nya familjen	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-05-28	Seminarium	Dubbelarbetande mammor och kvoterade pappor?	Stiftelsen Kvinnor Kan	Östersund	Susanne Franke 08-723 07 07
1994-06		Almänna råd om kvalitetsindikatorer inom barnhälsovården	Socialstyrelsen		Marianne Wedin 08-783 33 39
1994-06-01--08-31	Plantering	Familjeärets emblem med blommor	Uppsala kommun	Uppsala	Christina Sedwall, Uppsala Nya Tidning 018-17 00 00
1994-06-01--08-31		Kurativt arbete, stödsamtal eller ekonomisk hjälp till enskilda barnfamiljer	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Vivi Kylberg 08-787 86 00, 787 86 41

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1994-06-01--08-31	Utflykter under sommaren	Föräldraverksamhet	Stockholms Stadsmission	Stockholm	Vivi Kyllberg 08-787 86 00, 787 86 41
1994-06-01-08-31	Rekreatiönsvecka	Rekreation för barnfamiljer med sociala problem	Lidingö stad	Grisslehamn	Karin Rolf 08-731 34 03
1994-06-06		Nationaldagsfirande	Länskommittén för Sveriges Nationaldag	Visby	Lennart Wallin 0498-21 67 56
1994-06-08--10	Livsfrågekurs (förskole-/lägstadiet ålder)	Familjens situation - barns livsfrågor	Västerås stift	Rättvik	Anita Helgesdotter 0223-202 34
1994-06-14--15	Arbetsseminarium	Samverkan för stöd och hjälp till barn som är i riskzonen	Svenska kommunförbundet	Kungälv	Ylva Winberg 08-772 43 26
1994-06-16--17	Seminarium och utställning	ämne ej klart	Försäkringskasseförbundet FKF	Visby	Göran Geiryd 08-723 22 00
1994-06-28--07-02	Konferens	Families Across Frontiers	Uppsala universitet, Juridiska inst.	Cardiff, UK	Nigel v. Lowe
1994-06-30, 1994-07-1	Seminarier	Föräldraseminarier under EFs årskonferens	Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	Hälsjöholm	Bodil Martinsson 018-16 98 39
1994-06-30--07-03		Uttökade barnaktiviteter under årskonferens	Evangeliska fosterlandsstiftelsen	Hälsjöholm	Bodil Martinsson 018-16 98 39
1994-07-04--10, 08-0	Semester 1 vecka för barn och föräldrar	Barnens Ö-veckor	Riksförbundet för Familjers Rättigheter	Roslagen	Dana Platter 08-658 21 00
1994-07-21--24	Barn- och familjefestival	Orsayan	Stiftelsen Orsayan	Orsa	Mats Brattberg 0250-422 27
1994-08-01	Skärmutsättning, ev. föredrag	Nordiskt Forum	HARO	Åbo, Finland	Sylvia Ekberg 021-14 66 87
1994-08-01--12-31	Inslag i Radio Qs dagliga program	Mamma-pappa-jobb (samtal om familjens betydelse och roll i samhället, kv/manl)	Radio Q	Stockholm 104,7	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994-08-01--12-31	Projekt	IDA	Socialtjänsten	Skärholmen, Stockholm	Marina Grönros 08-721 12 00
1994-08-01--12-31	Föreläsning	Hearing omkring anhörigproblem	Lidingö stad	Stockholm	Karin Rolf 08-731 34 03
1994-08-01--12-31	Seminarium	Det omedvetna partnervälet	Svenska Föreningen för familjeterapi	Stockholm	Kansliet c/o Ringström 08-760 00 11 eller Helena Örn 08-19 33 77
1994-08-01--12-31	Seminarier	Offer i familjevåldet	Studieförbundet Vuxenskolan	Centralt, lokalaföreningar	Eva Larsson 08-550 342 00
1994-08-01--12-31	Planerad radioserie	Familjen i världen och i vårt samhälle	Radio Q	Stockholm 104,7	Eva Kaijser 08-21 22 07
1994-08-01--12-31	Planering	Familje/Kriscentral	Socialtjänsten	Vällingby/Hässelby, Stockholm	Annika Persson 08 620 10 00
1994-08-01--12-31	Specialnummer av HARO-Bulletinen	Internationella Familjeåret	HARO	Hela landet	Agnetha Carlstrand 023-335 42
1994-08-01--12-31	Seminarium	ämne ej klart	Försäkringskassan Värmland	Karlstad	Tor Eriksen 054/17 31 00
1994-08-01--12-31	Projekt	Familjecentralen	Socialtjänsten	Vantör, Stockholm	Agneta Gustavsson 08-727 50 00

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994-08-01--12-31	Seminarium	Kliniskt arbete på barnmedicinsk avdelning utifrån ett familjeperspektiv	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Stockholm	Kansliet c/o Ringström 08-760 00 11 eller Helena Örn 08-19 33 77
1994-08-01--12-31	Seminarium	Hur man kan arbeta med familjer, i vilka sexuella övergrepp förekommit	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Stockholm	Kansliet c/o Ringström 08-760 00 11 eller Helena Örn 08-19 33 77
1994-08-01--1995-06-	"Grundkurs"	Familjeseminarier	Familjeföreningen Pro Familia	Stockholm	Carina och Andrzej Mlynarczyk 08-659 74 38
1994-08-01--1995-06-	"Grundkurs"	Familjeseminarier	Familjeföreningen Pro Familia	Stockholm	Carina och Andrzej Mlynarczyk 08-659 74 38
1994-08-02--04	Seminarium	Seminarium på Nordiskt Forum om familjebegreppet	se Arrangör	Åbo, Finland	Birgit Arve-Parés 08-763 34 64
1994-08-11--12	Arbetsseminarium	Samverkan för stöd och hjälp till barn som är i riskzonen	se Arrangör	Stockholm	Ylva Winberg 08-772 43 26
1994-08-11--12	Seminarier	Uppväxtvillkor	Statens invandrarverk	Göteborg	Lotten Zetterström 031-776 83 75
1994-08-13	Familjedag	Familjedag på Sommarland	se Arrangör	Skara	Thomas Eriksen 0512-12 445
1994-08-19	Handbok	Småbarnsföräldrar med rörelsehinder	Handikappinstitutet	Vällingby	
1994-08-21	Underhållning, information, utställning	Familjedag	Adoptionscentrum	Liseberg, Göteborg	Mona Arfs 031-776 59 94
1994-08-22	Konferens	Barn till missbrukande föräldrar	se Arrangör	Stockholm	Mona Bergström 08-675 80 00vx
1994-08-27	Tenadag	Barn i världen	Viebacks folkhögskola	Smålandsstenar	Curt Karlsson 0380-630 40
1994-08-27--28	Informationskurs	FN:s familjeår 1994	Värmlands läns FN-distrikt	Villingsberg	Maj-Britt Bergdahl 054-21 97 59
1994-09	Tidning om och för ensamstående föräldrar	Ensamförälder	Folkhälsoinstitutet	Stockholm	Agneta Nilsson 08-783 35 00
1994-09	Rapport	Ensamma mammor - en rapport om ensamstående mödrars hälsa och livsvillkor	Folkhälsoinstitutet	Stockholm	Maicen Ekman 08-783 35 46
1994-09	Rapport	Vi i 5:an om skolan och arbetslösheten	se Arrangör	Uppsala	Elisabeth Näsman 018-18 11 91
1994-09	Rapport	Fakta om den svenska familjen	Statistiska centralbyrån	Stockholm	Elisabeth Landgren-Möller 08-783 43 89
1994-09	Temanummer	Temanummer om familjeforskning	Socialhögskolan, Lunds universitet		Gunvor Andersson 046-10 94 09
1994-09	Rapport	Hur påverkas vården av kommunernas ekonomiska situation och nya ekonomiska styrsystem?	Socialstyrelsen	Torbjörn Althén 08-783 33 44	
1994-09--	Utställning		Sambruk	Eskestuna	Margareta Andersson 016-10 28 30
1994-09--	Projekt	Anhörigprogrammet	Fryshuset	Stockholm	Katja Wählström
1994-09--	Utställning		Sambruk	Eskestuna	R. Danielsson/B. Lindwall 016-10 24 14/18 51

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänkn.sbq)

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1994-09-01--	Projekt	Upplösning och återbildning av familjer: Analyser av den moderna svenska familjedynamiken Barn går inte i repris	Demografiska avd., Stockholms universitet	Stockholm	
1994-09-02--04	Workshop		Riksförbundet Hem och Skola	Sånga-Säby konferensgård	Britta Blanck 08-84 03 15
1994-09-03	Temadag	Barn i världen	Vieböcks folkhögskola	Aneby	Curt Karlsson 0380-630 40
1994-09-03	Kampanjdag	"Stark familjen"	se Arrangör	Hela landet	Hanna Ericson 08-676 81 07
1994-09-06	Informationsdag	Bilder av familjeliv	se Arrangör	Stockholm	Birgit Arve-Parés 08-763 3464
1994-09-06	Serieteckningstävling	Mitt familjeliv	Socialstyrelsen	Stockholm	Leif-Rune Strandell 08-784 55 63
1994-09-08	an Temakväll	Vad är familjerådgivning?	se Arrangör	Örebro	Gunnel Tågström-Sandberg 019-15 74 34
1994-09-09	Rapport	Barn halva priset	Sydjysk Universitetscenter	på svenska	vx 08-698 90 00
1994-09-09	"Hearing"	Familjen i asylsituationen	Västerås stift	Västerås	A. Helgesdotter 0223-202 34/M. Williams 021-17 85 36
1994-09-10	Temadag	Barn i världen	Vieböcks folkhögskola	Vrigstad	Curt Karlsson 0380-630 40
1994-09-10	Seminarium	Familjen i asylsituationen	Västerås stift	Västerås	A. Helgesdotter 0223-202 34/M. Williams 021-17 85 36
1994-09-12	Studiedag	Att stärka familjen	se Arrangör	Södertälje	Nina Carlsson-Garlöv 0152-242 00
1994-09-14-15	Internationellt seminarium	Women, Stress & Heart Disease	Kommittén för FN:s familjeår	Stockholm	Kristina Orth-Gomér 08-728 69 55
1994-09-16--17	Konferens	Familjen i sträckbänken (SFFs årskongress)	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Lund	Maria Mann 042-18 24 66
1994-09-22--23	Konferens	Studiedagar i Östersund	se Arrangör	Östersund	Göta Abrahamsson 090-16 122 88 eller 090-11 05 35
1994-09-27	Uställning	Uställning om adoption i samband med Barn- och ungdomsmässan	se Arrangör	Göteborg	Eva Hedén 08-627 44 27
1994-09-27--29	Konferens	3-dagars konferens och utställning	Utbildningscentrum i Göteborg	Göteborg	Britten F Lundgren 031-14 29 90
1994-09-30--10-02	Kurs/läger	Förbättra kommunikation i parförhållanden/familjer	se Arrangör	Värmdö	Helena Kivisaari 08-615 83 40
1994-10	Dokumentation	Skolans Uterum	se Arrangör		Gareth Lewis 046-14 35 22
1994-10	Filmvisningar		Sambruk	Eskilstuna	Eva Andersson 016-10 25 52
1994-10	"Manifestation"		Sambruk	Eskilstuna	Beryl Grandell, FN:föreningen Eskilstuna
1994-10	Rapport	Samspeletsbehandling i spädbarnsfamiljer	Socialstyrelsen	Barbro Hindberg	08-783 33 79
1994-10	Projektmässa			Stockholm	
1994-10-01	Temadag	Familjens dag	Socialstyrelsen	Borås	Maria Nilsson 033-12 48 41
1994-10-01	Aktivitets- och inspirationsdag	"Familjen"	Kyrkans familjerådgivning Svenska kyrkan, Strängnäs stift	Eskilstuna	Eeva Mali 0152-242 00
1994-10-03	för finskspråkiga Temadag	Mamma, pappa, barn - familjen i en föränderlig tid	Landstinget i Värmland	Karlstad	Staffan Janson 054-19 40 00
1994-10-03--04	Seminarium	Faderskap i skilda världar	Folkhälsoinstitutet	Stockholm	Vibeke Bing, 08-783 35 93

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994-10-04	Föreläsning	Gordons familjeskola - om kommunikation och relation	se Arrangör	Eskilstuna	Anna-Lena Karlsson 016-14 21 02
1994-10-05	Föreläsning	Mod - en video- och teaterföreläsning kring Moses i vassen	Klosters församling	Eskilstuna	Sten Elmberg fax: 016-10 46 48
1994-10-06	Konferens	Skolans Uterum	se Arrangör	Sundsvall	Gareth Lewis 046-14 35 22
1994-10-08	Temadag	Familjens dag	Kyrkans familjerådgivning	Borås	Maria Nilsson 033-12 48 41
1994-10-08	Fest,	Familjedag	se Arrangör	Södertälje	Helmut Münkel 08-550 30 747
1994-10-10	Föreläsning/studie dag	Kärlek och gränser	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Arvika	Annicka Skogar 054-213 614 eller Gunilla Midbøe 0570-826 17
1994-10-11	Föreläsning/studie dag	Kärlek och gränser	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Karlstad	Annicka Skogar 054-21 36 14 eller Gunilla Midbøe 0570-826 17
1994-10-13	Temakväll	När två blir tre	se Arrangör	Örebro	Gunnel Tagström-Sandberg 019-15 74 34
1994-10-14	Föredrag	Arbete med flyktfamiljer	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Göteborg	Eva-Lena Björkdahl 0300-450 64
1994-10-15	Familjedag	Öppet hus	se Arrangör	Eskilstuna	Anna-Lena Karlsson 016-14 21 02
1994-10-16	Familjegudstjänst	Fira/markera FN:s Internationella Familjeår	Svenska kyrkans Familjerådgivning	Hela Sverige	
1994-10-16	Föreläsning	När ett barn går bort	Klosters församling	Eskilstuna	Sten Elmberg 016-10 46 48
1994-10-16	Familjemässa		se Arrangör	Eskilstuna	Anna-Lena Karlsson 016-14 21 02
1994-10-17--19	Seminarium	När ett barn far illa	Svenska kyrkan, Strängnäs stift	Stiftsgården, Stjärnholm	Nina Carlsson-Garlöv 0152-242 00
1994-10-19	Föreläsning	Att se Gud i barnet	se Arrangör	Eskilstuna	Anna-Lena Karlsson 016-14 21 02
1994-10-20--21	Arbetsseminarium	Samverkan för stöd och hjälp till barn som är i riskzonen	se Arrangör		
1994-10-22	Temadag	Familjen i centrum	se Arrangör	Luleå	Ylva Winberg 08-772 46 96
1994-10-22	Temadag	Familjen i fokus	Svenska kyrkan i Stockholms stift	Tyresö, Stockholm	Anne-Marie Engström 08-781 01 12
1994-10-24	Samling	Sånger, dikter - en presentation av FN	Familjeföreningen Pro Familia	Stockholm	Carina och Andrzej Mlynarczyk 08-659 74 38
1994-10-24	Samling i Domkyrkan	FN-dagen	se Arrangör	Långared	Sture Wängberg 0322-700 59
1994-10-24--11-06		Olika aktiviteter med anledning av Familjeåret	se Arrangör	Uppsala	Margareta Sjöqvist 018-102 73
1994-10-24--25	Seminarium	Nordiskt familjerättsseminarium i samarbete mellan juridiska fakulteter	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Örebro län	Aja Bölander-Ramstedt 019-10 10 87
1994-10-24--28		Temavecka	se Arrangör	Uppsala	Anders Agell 018-18 20 51
1994-10-24--30	Föreläsningar	Familjeveckan	se Arrangör	Solna	Helena Lackman 08-734 20 00
			se Arrangör	Trollhättan	Gun-Britt Svenungsson 0520-376 81

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk.sbg)

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1994-03-01					
1994-10-25	Konsert och klassrumsarbete	Perlas PeeBee Band		Sollebrunn, St. Mellby Örebro	Anita Brodén, Richard Ahlin 0322-406 20
1994-10-27	Kvällsföreläsning	Kärlek och gränser - om att leva med förskolebarn	se Arrangör	Örebro	Gunnel Tågström-Sandberg 019-15 74 34
1994-10-27	Studiedag	Växandets villkor - om att leva med barn 0-6 år	se Arrangör	Örebro	Gunnel Tågström-Sandberg 019-15 74 34
1994-10-5--10	Föreläsningar		Sambruk	Eskilstuna	Susanne Holmsten 016-10 12 17
1994-10-?	Föredrag	Föredrag på Barn- och ungdomsmässan	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Göteborg	Eva-Lena Björkdahl 0300-450 64
1994-11	Rapport	Missbruk i familjen - Hur hjälper vi barnen?	Socialstyrelsen		
1994-11-02	Temadag	Boplats 96	Miljödepartementet/Boplat s 96	Stockholm	G. Tannerfeldt 08-728 54 63, T Månsson 08-763 20 59
1994-11-04	Föreläsning	Stern och familjen	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Örebro	Aja Bölander-Kamstedt 019-10 10 87
1994-11-10	Föreläsning	Familjebegreppet	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Östersund	Göran Swedin 063-15 37 35
1994-11-10	Föreläsning	Livet i en styvfamilj. Vad vet vi om det?	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Östersund	Göran Swedin 063-15 37 35
1994-11-10	Föreläsning	Svårigheter och möjligheter i separerade familjer/styvfamiljer	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Östersund	Göran Swedin 063-15 37 35
1994-11-10	Heldagsföreläsning	Det kallas kärlek	Svenska Föreningen för Familjeterapi	Umeå	Karin Lerner 090-17 63 67 (dagtid) eller 090-11 10 65 (bost.)
1994-11-14--15	Konferens	Nordiskt nätverksmöte för forskare inom området Migration och hälsa	IPM	Stockholm	Solvig Ekblad 08-728 69 65
1994-11-15	Konferens	Familjen i 90-talssamhället	se Arrangör	Stockholm	Gun-Lis Angsell 08-675 82 55
1994-11-18	Idéseminarium	Idé-seminarium om hushållning - en fråga om jämställdhet och livsviktiga kompetenser	S-IFHE	Uppsala	Karin Hjalmeskog 018-18 76 42
1994-11-21--22	Arbetsseminarium	Samverkan för stöd och hjälp till barn som är i riskzonen	se Arrangör	Malmö	Ylva Winberg 08-772 43 26
1994-11-22	Konferens	"Familjen som vårdgivare till äldre och handikappade"	se Arrangör	Stockholm	Sigbrit Holmberg 08-783 32 83
1994-11-24	Temakväll	Styvfamilj - svårigheter och möjligheter	se Arrangör	Örebro	Gunnel Tågström-Sandberg 019-15 74 34
1994-11-25	Konferens	Vårdnadsöverflyttningar för fosterbarn	se Arrangör	Stockholm	Agneta Cloarec 08-669 59 40
1994-11-26--27	Konferens	1994 - också den homosexuella familjens år	se Arrangör	Stockholm	Eva Ahlberg 08-736 02 13
1994-12	Utvecklingsprojekt	Föräldrautbildning inför barnens skolstart	Socialstyrelsen		Sigbrit Wollbrand 08-783 34 22
1994-12	Rapport	Psykiskt sjuka föräldrar och deras barn	Socialstyrelsen		
1994-12	Hearing, dokumentation	De gömda flyktbarnen	Socialstyrelsen	Stockholm	Ellinor Englund 08-783 31 63

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk.sbj)

Datum	Typ av akt	Titel	Organisation	Ort	Kontaktperson
1996-03-01					
1994-12-09	Temadag	Familjeliv: familjer i stress - behandlare i stress	Familjerådgivningen, Bohuslandstinget	Mölnådal	Elisabeth Sjöstedt 031-87 04 15
1994-12-14	Uställning	Barnarbete	Arbets Museum	Norrköping	Leni Hasselkvist/ Erik Hofrén 011-18 98 00
1994-1996	Projekt	Konstruktion av normalitet - barn och ungas föreställningar om familj	Pedagogiska institutionen Stockholms universitet		Gumilla Halldén
1994-1997	Projekt	Social bakgrund, utbildning och framtida levnadsvillkor	Institutionen för social forskning, Stockholms univ.		Jan O Jonsson
1994-1997	Projekt	Barn: kompetens - bemastrande - risker	Socialhögskolan, Lunds universitet		Gunvor Andersson
1994-1997	Projekt	Socialisation och utveckling i tonåren	Psykologiska institutionen, Stockholms univ.		
1994-1997			Psykologiska institutionen, Stockholms univ.		
1994-1997	Projekt	How Swedish Parents Discipline Young Children. Cultural Comparisons and Individual Differences	Psykologiska institutionen, Göteborgs univ.		Kerstin Palmérus
1994-1997	Projekt	Föräldraskap och barndom i nittiotal	Etnologiska institutionen Göteborgs universitet	Göteborg	Helenene Brembeck
1995-01-26-27	Nordisk konferens	Föräldraskap i förändring - om familjeliv och hälsa	Folkhälsoinstitutet	Göteborg	A. Tunås 031-61 28 01/V. Bing 08-783 35 93
1995-04-01	Rapport	Rapport om att utveckla och stärka familjehemsvården	Socialstyrelsen		Suzanne Julin 08-783 32 60
1995-04-01	Rapport	Rapport om att utveckla och stärka familjehemsvården	Socialstyrelsen		Suzanne Julin 08-783 32 60
Löpande verksamhet	Löpande verksamhet	Maria Ungdom	Socialtjänsten	Stockholms län, Stockholm	Carin Flemström/Eva Gasper 08 619 53 00
Löpande verksamhet	Uppföljning/tillsyn	Familjen i fokus	Länsstyrelsen i Värmland		Bengt Dahlgren 054-19 74 33/Staffan Jansson 054-19 40 00/Bertil Lundberg 054-83 80 00
Löpande verksamhet	Psyko-social rådgivningsverksamhet	Empati programmet	Empatica AB	Shlm/Gbg/Malmö /Hbg	Katarina Önell 08-667 07 00
Tidpunkt ej bestämd	Information, rapport, projekt	Adopterades rätt till sitt ursprung	AFO?	Göteborg, Malmö Stockholm	Carina Peters 0410-311 58, Sabine E. Kirschard 031-40 99 97
Tidpunkt ej bestämd	Konferens	Familjen ska må bra	se Arrangör	Stockholm	Marianne Granath 08-690 66 07
Tidpunkt ej bestämd	Familjefest	"Barnen i den internationella familjen"	se Arrangör	Stockholm resp. Göteborg	Eva Hedén 08-627 44 27

Evenemang och aktiviteter sorterade efter datum (betänk.sbq)

1996-03-01

Datum

Typ av akt

Titel

Organisation

Ort

Kontaktperson

1000-03-01

014

1000-03-01

1000-03-01

1000-03-01

1000-03-01

Appendix 7

Nyhetsbrev

Appendix 7

Nyhetsbrev

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1994-01-28

Nr 1

Redaktion:

Lena Wikström
Birgit Arve-Parès

Ansvärgivare:
Birgit Arve-Parès

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår,
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Besöksadress:
Jakobsgatan 26

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri:
Regeringkansliets
offsetcentral
1994

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
anmälan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation, adress,
telefon- och faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
pensledrag sträcker det sig sym-
boliskt mot framtiden.

Formgivare är schweiziska
Cathérine Littasy-Rollier.
Den som vill använda sig av
emblemet bör vända sig till
kommitténs kansli.

Bengt Westerberg: FN:s familjeår - ett led i arbetet för fred och demokrati

FN har utlyst 1994 till ett internationellt familjeår. Året har ett motto som handlar om familjens roll i ett samhälle som eftersträvar demokrati: I familjen lägger vi grunden till ett demokratiskt samhälle.

Detta är ett budskap som förpliktigar. Det lägger ett ansvar på oss alla som beslutsfattare, föräldrar och samhällsmedborgare, att tillsammans verka för att barn och ungdomar får erfara att deras röst räknas, att män och kvinnor kan fungera i ett jämställt partnerskap och att det finns ett samspel mellan gemenskapen i det lilla nätverket och samhället i stort. Först då lär sig barn demokratis grundprinciper och kan integrera dem i den egna personligheten.

Det är samtidigt först när de vuxna är trygga i sin föräldraroll och har tid och resurser att ägna barnen tillräcklig uppmärksamhet som de kan förmedla detta budskap. Samhället måste därför ha en beredskap att skapa sådana ramar för familjelivet att den lilla familjeenheten kan fungera som en förebild för samhället i stort.

Lika viktigt är att det inom familjen finns en öppenhet och en delaktighet i det omgivande samhället. Den kan vara svår att upprätthålla för familjer som lever under press. I Sverige, men framför allt i många andra länder, särskilt länder som hemsöks av ekonomiska kriser och väpnade konflikter, växer barn upp under omständigheter som utsätter familjelivet för svåra påfrestningar. Familjeåret rymmer därför en uppfordran till forskarsamhället att ge oss ökad kunskap om barns faktiska familjeförhållanden och insikter om hur vardagen påverkas av samhällets villkor.

Familjeåret rymmer också en uppfordran till myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjer i olika livssituationer att pröva nya vägar och nya metoder i det egna arbetet. Regeringen har avsatt särskilda medel ur Allmänna arvsfonden för sådan utvecklingsverksamhet i anslutning till familjeåret. Vi hoppas med dessa kunna stödja initiativ som ger viktiga bidrag till familjeåret och får bestående verkningar efter det att familjeåret är till ända.

Inför familjeårets start inbjuder jag myndigheter och organisationer att sluta upp kring handlingsplanen för Sveriges medverkan i familjeåret. Kommittén för FN:s familjeår har fått i uppdrag att samordna de svenska insatserna. Jag önskar kommittén, och alla er som vill samverka kring de uppställda målen, varmt lycka till.

Bengt Westerberg,
Socialminister

Varför ett internationellt familjeår?

Under snart 50 år har FN arbetat för att undanröja sociala missförhållanden som strider mot de mänskliga rättigheterna. FN har bl. a. genom att proklamera särskilda år eller decennier riktat uppmärksamheten mot situationen för kvinnor, barn, handikappade, äldre, ungdomar och nu senast ursprungsbefolkningarna i olika delar av världen.

Familjeåret i FN

Familjerelationer spelar en central roll inom de flesta samhällsområden. Detta har under senare år uppmärksammats alltmer i FN:s globala arbete för sociala framsteg och utveckling. Familjeförhållanden finns med som en viktig dimension i alla frågor som rör social utveckling. Ett viktigt motiv för att utlysa ett internationellt familjeår har därför varit att åstadkomma en kraftsamling för att öka kunskaperna och förståelsen av familjens roll i samhällsutvecklingen.

Familjeåret tas upp som en stående punkt på dagordningen i samtliga FN-organ som arbetar med sociala utvecklingsfrågor. FN avsätter två plenarsessioner under generalförsamlingens ordinarie höstsession 1994 för familjeåret i stället för att anordna en separat familjeårskonferens. Detta kan ses som en markering av att man vill integrera familjeåret i FN:s övergripande och långsiktiga arbete.

Synen på familjen

Demografiska förändringar har under de senaste decennierna haft viktiga konsekvenser både för familjemönster och livsvillkor i alla världens nationer. Traditionella livsformer har förändrats och familjelivet har på de flesta håll i världen utvecklats i former som bryter mot invanda mönster och föreställningar. Synen på familjen har därför förändrats och går ofta starkt isär både i fråga om vad en familj är och bör vara och i fråga om vad samhället får och bör göra i förhållande till familjerna.

Familjeåret handlar därför inte om en given, allmänt accepterad familjeform som kan tjäna som förebild för familjer i olika länder. Avsikten är i stället att rikta uppmärksamheten på den betydelse familjelivet har för människor över hela världen och på behovet av insatser från samhällets sida för att värna om familjerelationer i olika livssituationer.

Familjeåret har ett särskilt sekretariat vid FN:s kontor i Wien. Det leds av FN:s koordinator för familjeåret,

Henryk J. Sokalski.

Adressen dit är:

IYF Sekretariat,

UNOV/CSDHA,

P.O. Box 500,

A-1400 WIEN, Österrike.

Tel. +43 1 211311,

fax +43 1 23 74 97

Deklaration om familjen?

Familjeåret skiljer sig från tidigare FN-år. Det handlar inte om en speciell befolkningsgrupp, vars rättigheter är hotade, utan om en social institution, som står för centrala livsvärden i människors liv. Den bygger samtidigt på relationer mellan parter som kan ha individuella och sinsemellan motstridiga intressen.

Frågan har väckts i FN:s generalförsamling om medlemsländernas intresse för att utarbeta en deklARATION om familjers roll, rättigheter och skyldigheter. Den svenska regeringen har i denna fråga redovisat sin uppfattning att familjebegreppet är mindre lämpligt som rättssubjekt, eftersom det saknar en enhetlig, allmänt vedertagen definition. De instrument som redan finns och som bygger på individuella rättigheter ger enligt den svenska regeringen tillräckliga utgångspunkter för det arbete som behövs. Ansträngningarna under familjeåret bör därför inriktas på kunskapsutveckling, uppföljning och utvecklingsarbete med utgångspunkt från de instrument som redan finns.

Det viktigaste av dessa är konventionen om barnets rättigheter som bl. a. uttalar att familjen som grundläggande enhet i samhället och naturlig miljö för barns utveckling bör ges nödvändigt skydd och bistånd. Den har i dag ratificerats av flertalet länder världen över och används redan i dag som ett aktivt instrument för att värna om barn och föräldrar.

Internationella instrument

Inom ramen för FN:s globala arbete för sociala framsteg och utveckling har ett antal instrument med bäring på familjen utarbetats.

De viktigaste av dessa är:

- Deklarationen om de mänskliga rättigheterna (1948),
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966),
- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966),
- Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor (1979),
- Förklaringen om avskaffande av alla former av intolerans och särbehandling på grund av religion eller tro (1981)
- Konventionen om barnets rättigheter (1989).

Familjeåret i Sverige

Arbetet under familjeåret samordnas av Kommittén för FN:s familjeår. Kommitténska arbeta med information samt främja kunskapsutveckling och lokalt utvecklingsarbete. Regeringen har ställt särskilda medel till kommitténs förfogande att fördelas till utvecklingsprojekt.

Regeringen har tillsatt en interdepartemental kommitté, Kommittén för FN:s familjeår, för att samordna de svenska insatserna under året. Kommittén är knuten till Socialdepartementet och leds av statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson. Sekreterare i kommittén och koordinatör för arbetet med det svenska familjeåret är Birgit Arve-Parès, avdelningsdirektör i Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Svensk handlingsplan

Kommittén för FN:s familjeår har utarbetat en handlingsplan för Sveriges medverkan i familjeåret. Kommittén har ansett det viktigt att knyta an till det långsiktiga arbete som bedrivs av myndigheter och frivilligorganisationer

som vänder sig till familjer i olika livssituationer. Kommitténs eget arbete kommer att bedrivas främst som informations- och samordningsinsatser i anslutning till befintliga verksamheter. Kommittén avser därför inte att bygga upp någon stor organisation för sin verksamhet. Den skall istället fungera som kontaktorgan för organisationer och myndigheter som vill ta initiativ till utvecklingsinsatser i anslutning till familjeåret.

Handlingsplanen pekar ut vissa områden för kunskapsutveckling och initiativ. De sammanfattas under rubrikerna Familjeliv i Sverige, Svensk familjepolitik i internationell och historisk belysning samt Prevention och integration - förebyggande insatser för att motverka social utslagning och fostra barn och unga till demokrati.

Handlingsplanen redovisas i en informationsbroschyr som kan rekvideras från kommitténs kansli.

Stöd till lokala initiativ och utvecklingsinsatser

Regeringen har avsatt särskilda medel för utvecklingsinsatser i anslutning till familjeåret. 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden har ställts till kommitténs förfogande för projekt som anknyter till handlingsplanen. Medlen är avsedda för utvecklingsverksamheter som initieras av organisationer och myndigheter som vill pröva nya arbetsformer och metoder.

Medel för utvecklingsprojekt kan sökas hos kommittén för FN:s familjeår senast den 1 mars resp. den 1 okt. 1994. Ansökningsblankett kan rekvideras från kommitténs kansli.

Information och dokumentation

De svenska insatserna kommer att dokumenteras fortlöpande under året. Kommittén kommer att informera om dessa i sitt nyhetsbrev och i sammanställningar över aktuella evenemang. De kommer också att redovisas i en SOU-rapport om det svenska familjeåret efter årets slut.

Uppdraget

"Kommittén för FN:s familjeår skall under familjeåret

fungera som kontaktorgan med samordningsansvar för de svenska insatserna.

Kommittén skall, i samverkan med myndigheter och organisationer som arbetar långsiktigt med frågor som rör familjen

- stimulera till kunskapsutveckling och debatt om familjevillkor och livsformer i dagens svenska samhälle,
- uppmuntra till initiativ och utvecklingsarbete, särskilt insatser som syftar till att förebygga social utslagning,
- fördela anvisade medel ur Allmänna arvsfonden i enlighet med regeringens beslut den 2 december 1993,
- medverka till att svenska erfarenheter förs ut till internationell debatt,
- rapportera till FN om familjeåret i Sverige, samt
- i samverkan med forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande organ, stimulera till internationellt forskningssamarbete inom familjepolitikens område".

Ur Tilläggsdirektiv till kommittén för FN:s familjeår (S 1992:06)

Axplock ur kalendariet

Under familjeåret kommer många aktiviteter med anknytning till familjen att äga rum både i Sverige och i andra länder. Ett kalendarium över internationella aktiviteter som vi får kännedom om kommer att upprättas för fortlöpande information. Vi presenterar här några av de internationella konferenser som kommer att anordnas:

- I Cardiff, Wales, håller the International Society of Family Law sin 8:e världskongress under rubriken Families Across Frontiers, 28 juni-2 juli.
- I Hong Kong anordnar the Council of Social Services en internationell konferens om Family and Community Care, 18-21 april.
- I Amsterdam arrangerar the International Council for Women en internationell konferens om Violence in the Family, 13-15 oktober.
- I Black Mountain, North Carolina, anordnar the National Council on Family Relations en "Summer Workshop on The Future of Families", 29 juli-1 augusti.
- I Lyon anordnar Institut des Sciences de la Famille ett europeiskt symposium om familjen i vetenskap och etik, 8-9 april 1994.
- I Paris anordnar Svenska Institutet i samarbete med Kommittén för FN:s familjeår ett seminarium om faderskap den 30-31 maj.
- I Moskva anordnar the Russian Academy of Science i samarbete med den ryska familjeårskommittén m.fl. en International Scientific-Practical Conference om The Family on the Threshold of the Third Millennium, den 15-18 juni.

Kommittén för FN:s familjeår

Ordförande:

Statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson (Socialdepartementet)

Ledamöter:

Hovrättsassessor Gudrun Antemar (Justitiedepartementet)
Departementssekreterare Eva Cederholm-Cars (Civildepartementet)
Departementsrådet Mona Danielsson (Socialdepartementet)
Kanslirådet Eva-Stina Hultinger (Utbildningsdepartementet)
Departementssekreterare Gun-Marie Pettersson (Socialdepartementet)
Departementsrådet Billy Thorstensson (Socialdepartementet)
Ambassadör Ethel Wiklund (Utrikesdepartementet)
Kanslirådet Ann Zachrisson-Nilsson (Arbetsmarknadsdepartementet)

Sakkunniga och experter:

Sakkunnig Louise Drangel (Socialdepartementet)
Kommunalarrådet Eva Eriksson (Socialvetenskapliga forskningsrådet)
Kanslirådet Sören Kindlund (Socialdepartementet)
Departementssekreterare Göran Lindqvist (Kulturdepartementet)
Departementsrådet Bengt Lidal (Socialdepartementet)

Kansli

Avdelningsdirektör Birgit Arve-Parès, huvudsekreterare
Lena Wikström, biträdande sekreterare, information

Invigning av det svenska familjeåret!

Den 28 januari anordnar Kommittén för FN:s familjeår en konferens som markerar startpunkten på det svenska familjeåret. Konferensen, som hålls i Norra Latin i Stockholm kommer att öppnas av socialminister Bengt Westerberg. I programmet medverkar också bl.a. ungdomsminister Inger Davidson, professor Rita Liljeström, barnombudsmannen, Louise Sylwander, generaldirektör Claes Örtendahl, Socialstyrelsen samt generaldirektör Agneta Dreber, Folkhälsoinstitutet.

Som särskilt inbjuden hedersgäst deltar Henryk J. Sokalski, FN:s samordnare för familjeåret.

Anmäl aktiviteter!

Alla myndigheter och organisationer som under året kommer att anordna aktiviteter, t. ex. seminarier, studiecirklar eller andra evenemang med anknytning till familjeåret är välkomna att sända in information om dessa till kommitténs kansli. Blanketter kan rekvideras från kansliet. Anmälda evenemang tas med i de sammanställningar över aktiviteter som kommittén ger ut under året. Dessa kommer att spridas brett och tanken är att de ska utgöra en källa till både information och inspiration för egna insatser.

I nästa nummer av nyhetsbrevet kommer vi bl. a. att redovisa utförligare om kommitténs hearing om skilsmässor och familjesplittring samt invigningen av familjeåret!

Kansliets adress:

Kommittén för FN:s familjeår,
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM
Telefon: 08-763 34 17
Telefax: 08-723 11 91

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1994-07-17

Nr 3

Redaktion:

Lena Wikström
Birgit Arve-Parès

Ansvarig utgivare:
Birgit Arve-Parès

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri: Regeringskansliets
offsetcentral

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
ansökan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation,
adress, telefon- och
faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
penseldrag sträcker det sig
symboliskt mot framtiden.
Formgivare är schweiziska
Cathérine Littasy-Rollier.

Den som vill använda sig av
emblemet kan sända in en skrift-
lig ansökan till kommitténs
kansli. Ansökan bör innehålla
uppgift om tänkt användningsom-
råde samt ansvarig kontaktperson.
Vi vill fästa uppmärksamheten på
att emblemet inte får användas för
kommersiellt bruk eller utan
omnämmande av FN:s
internationella familjeår.

Familjebilder

Vad är en familj? Vem ingår och vilka är våra inre bilder av familjelivets form och innehåll? Hur stämmer dessa bilder och förväntningar med de erfarenheter vi gör i vår egen vardag? Och hur stämmer våra bilder med de familjebilder som förmedlas till oss genom media från olika delar av världen?

Detta är det första av de frågekomplex som FN:s familjeår aktualiserar. Andra frågor gäller *familjepolitikens utgångspunkter* och principerna för samhällets välfärdspolitik: Vilka förväntningar ställer samhället på familjen och vilka förutsättningar har dagens familjer som hushålls- och/eller släktgemenskaper att leva upp till dessa? Vilken roll spelar familjen idag i människors privata liv? Hur ser relationen mellan familj och samhälle, mellan privat och offentligt och mellan individ och kollektiv ut, i teori och praktik?

Ett tredje frågekomplex handlar om *familjestödets funktionssätt och effektivitet* samt om möjligheterna att anpassa befintliga välfärdsanordningar till aktuella problem och behov. Över hela världen pågår under familjeåret diskussioner och inventeringar av kunskapsläget för att belysa dessa frågor. Det finns anledning, både från nationella och internationella utgångspunkter, att fråga sig hur vi kan ta vara på all den information som tas fram i anslutning till familjeåret. Hur kan vi fånga mängden av samlad internationell information i kunskaper som kan återföras till ett långsiktigt utvecklingsarbete på det nationella planet? Och hur kan vi använda den kunskapspotential som denna information representerar i ett globalt perspektiv, för att med de stora resurser som världssamfundet förfogar över, främja en hållbar utveckling mot fred och demokrati i världen? Frågorna är många och stora och kräver samordnade insatser både på nationell och internationell nivå.

FN:s familjeårssekreteriat har tagit initiativ till en inventering av den forskning som genomförs i anslutning till familjeåret. Inventeringen utförs av The Australian Institute of Family Studies i samarbete med familjeårskommittéerna i respektive land. (se ruta nedan) Inom Europa finns olika forskarnätverk och informationsteknologiskt utvecklingsarbete som skapar nya förutsättningar för europeiskt forskningssamarbete.

Kunskap om familjelivets ramar, villkor och dynamik är strategisk för ett samhälles välfärdspolitik. I tider av systemskiften och växlande konjunkturer ställs samhällsforskningen inför många utmaningar. Dessa gäller inte minst frågor om familjens roll som social institution och som privat intresssfär mellan stat, civilsamhälle och marknad. Nya förutsättningar för komparativa studier och internationellt samarbete öppnar här för *nya och intressanta forskningsperspektiv*.

Vi hoppas därför att svenska forskare ska uppmärksamma familjeårets utmaningar och dra fördel av möjligheterna till samverkan med forskare från andra länder i anslutning till FN:s internationella familjeår.

Blanketter från the Australian Institute of Family Studies för registrering i den pågående forskningsinventeringen i anslutning till familjeåret kan rekvideras från familjeårskommitténs kansli.

Befolkningsutvecklingen - ett miljöhot

I september i år anordnar FN en global befolkningskonferens i Kairo. Konferensen är den tredje i ordningen av detta slag. Bakgrunden till konferensen är den snabba befolkningsökningen i världen.

I vissa länder, framförallt i Asien, har befolkningsökningen bromsats upp på tagligt det senaste årtiondet. I andra delar av världen, främst i Afrika, ökar däremot befolkningen explosionsartat. I vissa regioner har man nått den ekologiska gränsen för vad som är en möjlig befolkning. Man förbrukar nu det kapital naturen innebär.

I denna situation, och med FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro i färskt minne, skall nu diskuteras vad som kan göras för att hejda den destruktiva utvecklingen.

Tonvikten i diskussionerna kommer sannolikt att ligga på kvinnornas situation. Det är belagt att kvinnors hälsa, ekonomi, arbetsmöjligheter etc. har en direkt inverkan på födelsetalen.

För Sveriges del är det viktigt hur

biståndspolitiken utformas i detta perspektiv. Sverige har markerat vikten av att nå kvinnor och barn med biståndsinsatserna.

I det underlag till konferensen som nu diskuteras har begreppet reproduktiv hälsa förts fram som centralt.

Ytterst handlar det om villkoren för familjebildning och familjeliv. Det finns därför starka beröringspunkter mellan arbetet inför befolkningskonferensen och det arbete som bedrivs under familjeåret. Kommittén för FN:s familjeår har bl. a. medverkat som remissorgan i arbetet med det resolutionsutkast till Kairokonferensen som tagits fram av FN:s sekretariat för befolkningskonferensen.

Det svenska förberedelsearbetet inför konferensen bedrivs i en särskild kommitté, Nationalkommittén för FN:s konferens om befolkning och utveckling 1994 (UD 1992:05). Ordförande i denna kommitté är statssekreterare Alf Samuelsson och huvudsekreterare är ambassadör Lars-Olof Edström, UD.

Från Äldreår till Familjeår

Det europeiska äldreåret har nu avslutats. Kommittén för EG:s äldreår lade i mars fram sitt slutbetänkande *Gamla är unga som blivit äldre*, SOU 1994:39. Där redovisar kommittén de insatser som gjorts under året och de slutsatser och rekommendationer som kommittén kommit fram till.

Äldreåret hade temat Solidaritet mellan generationerna som motto. Kommittén för EG:s äldreår föreslår i sitt slutbetänkande bl. a. att äldreårets arbete ska få en direkt fortsättning inom ramen för FN:s familjeår. Inom EU finns en sådan koppling och den är naturlig även för Sveriges del eftersom den svenska handlingsplanen för familjeåret redan omfattar detta tema.

USA-symposium om familjen och skandinavisk välfärdspolitik

Ett symposium om skandinavisk välfärdspolitik anordnades den 7 och 8 april 1994, av universitetet i Berkeley, Californien, i samverkan med de norska och svenska generalkonsulaten i San Francisco.

Från svensk sida deltog professorerna Gunnel Gustafsson, statskunskap, Umeå och Margareta Bäck-Wiklund, socialt arbete, Göteborg, samt familjeårskommitténs sekreterare, Birgit Arve-Parés.

Bland de amerikanska deltagarna återfanns bl.a. Harold Wilensky, känd auktoritet i amerikansk välfärdsforskning och David Popenoe, som nyligen i boken *Disturbing the Bird's Nest* hävdade att det är välfärdsystemet som ligger bakom den svenska familjens sönderfall. De båda möttes i en animerad debatt där svenskarna fick tillfälle att rätta en del missförstånd i tolkningen av svensk statistik. Bland övriga deltagare märktes Rick Barth, Allan Pred, Arlene Skolnick, samtliga från U.C. Berkeley och samtliga med gedigna sverigekunskaper. Arrangör för symposiet var Center for Western European Studies (CWES) och dess viceordförande, Julia Trilling.

Svenska rapporter inför befolkningskonferensen:

Sexualupplysning och reproduktiv hälsa i Sverige under 1900-talet

Marc Bygdeman och Katarina Lindahl

SOU-rapport nr 1994:37, Utrikesdepartementet

Kvinnor, barn och arbete i Sverige 1850-1993

Ann-Sofie Ohlander

SOU-rapport nr 1994:38, Utrikesdepartementet

Europeiskt intresse för svensk familjepolitik

Befolkningskonferensen handlar också om utvecklingen i de moderna industriländerna. Oron för befolkningsutvecklingen gäller där istället de sjunkande födelsetalen, samtidigt som andelen äldre i befolkningen ökar drastiskt. I vissa länder är födelsetalen nu så låga som 1,4. För att uppnå full reproduktion krävs att varje kvinna föder minst två barn.

Sverige intar tillsammans med Irland en särställning i Europa, med ett födelsetal som ökat från 1,6 år 1986, till 2,1 i början av 1990-talet. Det finns därför ett stort internationellt intresse för svensk familjepolitik, som utan att driva befolkningspolitiska mål förefaller ha lyckats med det som andra eftersträvar, nämligen att höja födelsetalen.

Familjeårets kansli har vid flera tillfällen inbjudits att informera om den svenska familjepolitiken vid internationella konferenser. Särskilt i Frankrike har svensk familjepolitik blivit mycket uppmärksam. Kommitténs sekreterare har där medverkat i flera offentliga debatter. Den svenska familjepolitiken har också fått mycket uppmärksamhet i fransk press.

Ny litteratur om skilsmässor:

Barnerett i Norden
NOPUS
ISBN 91-88642-00-3

Children of Divorce and Their Parents
Marie Wadsby
ISBN 91-7870-945-8

När föräldrar skils
Bente och Gunnar Öberg,
ISBN 91-634-0195-9

Svensk-franskt seminarium om faderskap på Svenska Kulturhuset i Paris

Svenska institutet anordnar, i samarbete med Kommittén för FN:s familjeår och MIRE (socialforskningsdelegationen vid de franska social- och arbetsmarknadsdepartementen), ett seminarium om modernt faderskap den 30 och 31 maj 1994 på Svenska Kulturhuset i Paris.

Sverige representeras vid forskarmötet bl.a. av följande forskare: professor Rita Liljeström, Göteborgs universitet, professor Philip Hwang, Göteborgs universitet, docent Ulla Björnberg, Göteborgs universitet, samt lektor Ulf Hyvönen, Umeå universitet.

Serietävling om familjeliv

Kamratposten och Socialstyrelsens månadstidning VÄL & VE utlyser i vår en serieteckningstävling för Kamratpostens läsare. Temat är: rita ditt eget familjeliv!

Tävlingen presenteras i Kamratposten nr 7 som kommer ut i mitten av maj och i majnumret av VÄL & VE. Efter sommaren avslöjas vilka som vunnit och vinnande bidrag kommer i en serietidning som bilaga till båda tidningarna.

Kamratposten kommer att skriva en rad artiklar i numren före och efter tävlingen om den moderna familjen, om skilsmässor, invandrarfamiljer, om glädjeämnen och problem med dagens familjeliv.

Hearing om skilsmässor och familjesplittring

Enligt Statistiska centralbyråns beräkningar upplever ca 45 000 barn om året att föräldrarna flyttar isär. Vad betyder det för barnens utveckling och hur fungerar samhällets stöd till barn och föräldrar i samband med en skilsmässa?

Dessa var ett par av de frågor som väcktes vid en hearing som anordnades hösten 1993 av Kommittén för FN:s familjeår. Syftet var att göra en bred kunskapsinventering, som grund för överväganden om särskilda insatser på området.

Den bild som växte fram vid utfrågningen var att barn far mer illa av föräldrarnas konflikter både före, under och efter en skilsmässa och också av det sätt på vilket de vuxna i barnens omgivning hanterar konflikterna, än själva familjesplittringen som sådan. En viktig fråga är därför vilket stöd föräldrar får att söka lösningar som är bra ur barnens synpunkt.

För att fördjupa diskussionen kring dessa frågor följdes hearingen upp med ett seminarium på Sättra Bruk den 27-29 mars i år. Syftet med seminariet, som var arrangerat av Allmänna Barnhuset i samarbete med Kommittén för FN:s familjeår, var att koncentrera diskussionen kring frågor om den juridiska processen och om stödet till barn och föräldrar när det gäller att hantera konflikter om vårdnad och umgänge. Hur fungerar kommunikationen mellan de olika samhällsinstanser som är involverade? Vilken kunskap finns om den psykologiska processen och dess faser hos handläggande personal? I vilken utsträckning uppmärksammas barnens situation och intressen och vad är det för typ av stöd föräldrar behöver i olika situationer? Detta var frågor som diskuterades av forskare, jurister och företrädare för den sociala sektorn.

I diskussionen utkristalliserades fyra områden som deltagarna med stor samstämmighet ansåg angelägna att se över med utgångspunkt från barnets intressen, nämligen

- det juridiska vårdnadsbegreppet,
- den rättsliga processen i ett helhetsperspektiv, utifrån barnets synvinkel
- möjligheterna att erbjuda barn och föräldrar tillgång till olika former av stöd i lättillgängliga och avdramatiserade former,
- behovet av utbildningsinsatser bland personalgrupper som möter barn och föräldrar i en skilsmässosituation.

Kommitténs hearing från hösten -93 har dokumenterats och finns i en sammanställning som kan beställas från familjeårskommitténs kansli.

Seminariet på Sättra Bruk dokumenteras endast som interna minnesanteckningar.

Socialstyrelserapporter med anknytning till familjeåret:

Barns villkor i förändringstider
ISBN 91-38-11371-6

Samspelsbehandling i spädbarnsfamiljer
ISBN 91-38-11339-2

Barn till alkoholmissbrukare
ISBN 91-38-11352-X

Ny tidskrift:

SOCIALVETENSKAPLIG TIDSKRIFT, ISSN 1104-1420, utgiven av Förbundet för forskning i socialt arbete (FORSA) har utkommit med sitt första nummer. Nummer två blir ett temanummer om familjen som kommer ut i höst.

Axplock ur kalendariet

- ✧ Den 15-18 maj 1994 anordnar the International Union of Family Organisations (IUFO) i samarbete med den finska familjefederationen Västöliitto, en konferens under rubriken *Who cares* i Tsuula, Finland.
- ✧ Den 18-19 maj 1994 anordnar Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet och Västsvenska föreningen för forskning i socialt arbete (Väst-FORSA) ett symposium om *Familjeliv i ett mångkulturellt samhälle*. Symposiet hålls i Göteborg.
- ✧ Den 17-19 maj 1994 anordnar Stiftelsen Ett helt liv i samarbete med bl.a. Arbetsmiljöinstitutet och Försäkringskassaförbundet en konferens och ett internationellt symposium om arbetsliv och rehabilitering som har flera inslag som berör familjen. Evenemangen äger rum i Karlskrona och Ronneby.
- ✧ Den 27-29 maj 1994 anordnar Centrum för kvinnoforskning vid Stockholms universitet ett internationellt symposium som heter *Crossing Borders, International Dialogues on Gender, Social Politics and Citizenship*, i Saltsjöbaden i Stockholm.
- ✧ Den 28 maj-1 juni 1994 anordnar Stockholms universitet i samarbete med European Association for Research on Adolescence ett forskarsymposium om ungdomsforskning, på Hasseludden i Stockholm.
- ✧ Den 15-18 juni hålls den 12:e nordiska Barnevernskongressen på temat *Verdier og utfordringer i barnevernet*, i Trondheim.
- ✧ Den 5-8 juli 1994 anordnar Center of Family Law of the Catholic University of Louvain ett seminarium om *Families & Justice* i Bryssel.
- ✧ Den 6-9 juli 1994 anordnar Inter-Culturo, Slovenien, ett symposium med titeln *The International Family, Utopia or Reality?* i Graz, Österrike.
- ✧ Den 21-23 juli 1994 håller Acron Child Guidance Center i samarbete med FN:s familjeårskommitté, en konferens under namnet *HOPE - A Conference Celebrating the United Nations 1994 International Year of the Family*, i Acron, Ohio.
- ✧ Den 21-24 juli 1994 anordnar the National Association of Large Families ett internationellt möte för stora familjer. Mötet som heter *Friendship and Joy* äger rum i Budapest.

Familjeårskommittén arrangerar:

- ✧ den 3 augusti 1994 i samverkan med de övriga nordiska ländernas familjeårskommittéer en debatt om familjebegreppet på Nordiskt Forum, Åbo.
- ✧ den 14-16 september 1994 i samverkan med Karolinska Institutet och Stockholms universitet ett tvärvetenskapligt internationellt forskarsymposium om *Women, Stress and Heart Disease* på Svenska Läkarsällskapet i Stockholm. Anmälningsblanketter kan erhållas via Familjeårskommitténs kansli.

Kvinnor Kan!

Under den stora Kvinnor Kan Mässan i Östersund i slutet av maj finns mycket att se, höra och inspireras av. Bl. a. kommer det under idémässan att hållas ett antal seminarier med koppling till familj och förhållanden som rör familjen.

Ett tema för några seminarier är det sexualiserade våldet mot kvinnor, som ju ofta sker inom familjens ram, likaså sexuella övergrepp mot barn. *Varför går hon inte?* samt *Kvinnovåldet* är seminarier som behandlar detta tema.

Relationer i familjen är ett viktigt tema för seminarierna. *Dubbelarbetande mammor och kvoterade pappor*, *Sin mors dotter* och *Den nya familjen* behandlar bl. a. dessa frågor. Familjeårskommitténs sekreterare, Birgit Arve-Parés, kommer att delta i seminariet om *Den nya familjen*. Andra medverkande i detta seminarium är Gitt Rosander Gerhardsson, Kristina Larsson Sjöberg samt Anette Tiljander.

Svenska evenemang under familjeåret

En katalog över evenemang och aktiviteter med anknytning till familjeåret finns nu att beställa från Kommittén för FN:s familjeår. Katalogen uppdateras ett par gånger under året. Hittills har c:a etthundraåttio evenemang och aktiviteter anmälts till kommittén.

Myndigheter och organisationer som vill komma med i katalogen kan anmäla detta till familjeårskommitténs kansli på särskild blankett som kan rekvireras från kansliet. Nästa upplaga av katalogen planeras komma ut i augusti.

Kansliets adress:
Kommittén för FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1994-05-19

Nr 2

Redaktion:
Lena Wikström
Birgit Arve-Parès

Ansvarig utgivare:
Birgit Arve-Parès

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår,
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri: Regeringskansliets
offsetcentral

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
anmälan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation,
adress, telefon- och
faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
penseldrag sträcker det sig
symboliskt mot framtiden.
Formgivare är schweiziska
Catherine Littasy-Rollier.

Den som vill använda sig av
emblemet kan sända in en skrift-
lig ansökan till kommitténs
kansli. Ansökan bör innehålla
uppgift om tänkt användningsom-
råde samt ansvarig kontaktperson.
Vi vill fästa uppmärksamheten på
att emblemet inte får användas för
kommersiellt bruk eller utan
omnämmande av FN:s
internationella familjeår.

Stort intresse för familjeåret

Familjeåret är nu inne på sitt andra kvartal. Under de månader som gått sedan familjeåret invigdes på Norra Latin i Stockholm den 28 januari i år har mycket hunnit hända. Utgivningen av detta nummer av nyhetsbrevet har drabbats av försening bl.a. på grund av det stora intresset för familjeåret. Vi får dagligen mängder av telefonsamtal och materialbeställningar från hela landet, från organisationer, myndigheter och enskilda som vill delta i familjeåret på olika sätt.

Också internationellt finns ett stort intresse för vad vi gör här i Sverige och kansliet har därför varit aktivt engagerat i informationsarbete även på det internationella planet.

Sverige och svensk familjepolitik framstår på många håll i världen som en förebild när det gäller jämställdhet och sociala rättigheter. Detta underströks av FN:s koordinator för familjeåret, Mr. Henryk J. Sokalski, vid invigningen av det svenska familjeåret. Ordföranden i den svenska familjeårskommittén, Carl-Anders Ifvarsson hedrades där med ett särskilt FN-diplom för sina insatser med anledning av familjeåret.

Konferensen öppnades av socialminister Bengt Westerberg. Han pekade ut tre vägar för en familjepolitik som syftar till att ge både män och kvinnor chansen att kombinera förvärsarbete och familjeliv: *ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, pappor* som är mer närvarande i familjen och mer *barnperspektiv* i politiken.

Invigningskonferensen utformade sig till en illustration av den svenska handlingsplanen, med engagerade och personliga inlägg från en lång rad talare från regering, centrala verk,

universitet, kommuner och landsting. Konferensen har dokumenterats i ett extranummer av nyhetsbrevet, som kan rekvireras på den beställningsblankett som bifogas i detta nyhetsbrev.

Vi berättar i övrigt i detta nummer av nyhetsbrevet om några av de evenemang som kommittén varit engagerad i under årets första månader. Vi ger också tips om kommande aktiviteter och om dokumentationsmaterial som finns tillgängligt.

I nästa nummer kommer vi bl.a. att informera om de projekt som fått stöd ur kommitténs anslag för utvecklingsverksamhet och om de kriterier som legat till grund för bedömningen av ansökningarna vid ansökningstillfället den 1 mars.

Där kommer vi också att lämna mer information om FN-aktiviteter som har anknytning till familjeåret och om den svenska familjeårskommitténs samarbete med de övriga nordiska länderna.

Vi hade hoppats hinna ut med detta nummer av nyhetsbrevet före den 15 maj som av FN utsetts till en internationell familjedag. Kommittén har för egen del inte vidtagit några åtgärder med anledning av dagen. Vi arbetar under hela 1994 långsiktigt med olika frågor som rör familjen och ser därför varje dag under året som en internationell familjedag.

Red.

Pengar till utvecklingsprojekt

Kommittén för FN:s familjeår delade den 28 april ut drygt 4,3 miljoner kronor till 23 utvecklingsprojekt. Nästa ansökningstillfälle är den 1 oktober 1994.

FN-konferens med kopplingar till familjeåret:

Boplats -96

Enligt FN:s beräkningar saknar en femtedel av jordens befolkning människovärdiga bostäder. Rätten till ett eget hem är därför en av de frågor som står i fokus för det svenska förberedelsearbetet inför FN:s andra boende- och bebyggelsekonferens (Habitat II), som äger rum i Istanbul, Turkiet i juni 1996.

Regeringen har tillsatt en svensk förberedelsegrupp, BOPLATS -96, inför konferensen. Ordförande är mark- och planminister Görel Thurdin.

Det andra viktiga temat vid konferensen väntas behandla den dramatiska urbaniseringen som väntas ske i världen under nästa decennium. Man räknar med att det år 2000 kommer att finnas 23 s. k. megastäder, med över 10 miljoner invånare, varav 17 i u-länderna. Nära två tredjedelar av dessa länders BNP genereras i tätorter, där produktivitet och tillväxtförutsättningar är högre än på landsbygden. Utvecklingen innebär stora påfrestningar på städernas miljö i form av dålig luft, förorenat vatten, avfallsproblem etc. Utan kraftfulla åtgärder riskerar en ökande andel människor att hamna i städers slumområden där utsikterna att uppnå en god livsmiljö är små. Enligt svensk mening bör konferensen bidra till att hejda försämringen av boendevillkoren i världen och verka för hållbara och kretsloppsanpassade lösningar i boendeförhållandena för alla människor, med särskild hänsyn tagen till kvinnor. Man ser också viktiga kopplingar till familjeåret.

Habitat II-konferensen förväntas anta ett aktionsprogram samt riktlinjer inom boende- och bebyggelseområdet i såväl tätorter som glesbygder.

Närmare upplysningar om det svenska förberedelsearbetet kan erhållas genom Lars Karlberg, huvudsekreterare för Boplats -96, tel. 08-763 34 95 eller biträdande sekreterare Ingela Lambert, 08-763 19 71.

UNESCO-utställning till Stockholm

UNESCO anordnade hösten 1993 en fototävling om familjen. Över 10 000 bidrag från 133 länder har resulterat i en fotokatalog och en vandringsutställning, som visades för första gången i UNESCO:s högkvarter i Paris inför invigningen av familjeåret.

Genom samarbete mellan Kommitén för FN:s familjeår, det svenska UNESCO-rådet och SIDA är det nu klart att utställningen kommer att visas i Stockholm under augusti månad.

Delar av utställningen kommer att visas på SIDA:s Biståndsforum på Birger Jarlsgatan 61 i Stockholm, som ett led i insatserna inför FN:s befolkningskonferens i Kairo, den 5-13 september 1994.

Andra delar kommer att visas i kanslihuset i anslutning till Familjeårskommitténs informationsmöte, som hålls i Rosenbad den 1 september 1994.

Närmare information om utställningen, öppettider etc., kommer att lämnas via dagspressen.

Familjeorganisation hoppas på svenskt EU-medlemskap

COFACE betyder Confederation of Family Organisations in the European Community och är en federation bestående av 70 familjeorganisationer från EU:s medlemsländer. Organisationen har en styrelse vars kansli har säte i Bryssel. Den bedriver en aktiv bevakning av EU-kommissionens arbete inom olika politikområden.

Välfärdsfrågor har hög prioritet i organisationens arbete. Man vill gärna få samarbetspartners i de nordiska länderna och hoppas därför på ett svenskt medlemskap i EU.

Den 5-6 december 1994 anordnar COFACE tillsammans med EU-kommissionen en konferens i Lissabon, på temat *Familj och kvinnor*. Familjeårskommitténs huvudsekreterare, Birgit Arve-Parés har inbjudits att medverka i planeringen av denna.

COFACE ger ut ett månatligt nyhetsbrev, *Contacts*, på engelska och franska. Adressen dit är: Rue de Londres 17, B-1050 BRYSSEL, Belgien.

Family-Friendly Cities

Universitet i Akron, USA, har i samarbete med FN:s familjeårsssekretariat tagit initiativ till ett internationellt nätverk för att underlätta kommunikationen mellan städer, organisationer och institutioner som arbetar med stadsplanering och familjeår i stadsmiljö.

En världskonferens om familjevänliga städer kommer att anordnas våren 1995 av Salt Lake City, USA, i samarbete med FN:s familjeårsssekretariat. För ytterligare information kontakta: Center for Family-Friendly Cities The University of Akron Schrank Hall South, Suite 210 Akron, Ohio 44325-6103, USA.

Familjeåret i Europarådet

Europarådet är ett mellanstatligt organ för samarbete i bl. a. sociala, kulturella och juridiska frågor med inriktning på att slå vakt om de mänskliga rättigheterna i Europas nationer.

Erfarenhets- och kunskapsutbyte utgör ett viktigt inslag i rådets arbete, som berör en lång rad områden inom bl. a. socialpolitik, social försäkring och hälsa.

Ett samarbete med inriktning på barn och familj pågår sedan flera år. Rådet svarar bl. a. för de europeiska familjeministtermöten, som hålls vartannat år. Det senaste hölls i Paris hösten 1993, och tog inför familjeåret upp frågor om barns rätt och föräldrars ansvar. Nästa familjeministtermöte äger rum i Finland och kommer att handla om fäder.

En särskild arbetsgrupp har under familjeåret gjort en översyn och ett utkast till nya familjepolitiska rekommendationer under rubriken "A coherent and Integrated Family Policy".

Vidare pågår sedan 1992 ett tvärsektorielt projekt om barn och barnpolitik som omfattar tre specialstudier:

- Barns och ungdomars deltagande i familje- och samhällsliv.
- Barnomsorg ur barns perspektiv.
- Barn på institution.

Som ett särskilt bidrag till familjeåret anordnar rådet, i samarbete med den spanska regeringen, en konferens om barns deltagande i familjelivet, som kommer att hållas i Madrid, den 1-4 december 1994.

Nordiskt samarbete kring familjeåret

De nordiska ländernas familjeårskommittéer har bildat en samarbetsgrupp för informationsutbyte och samråd i internationella frågor. Gruppen har också tagit initiativ till vissa gemensamma arrangemang. Ett sådant är ett *seminarium om familjebegreppet* och en utställning på Nordiskt Forum i Åbo den 2-4 augusti 1994. Gruppen kommer också att träffas i Helsingfors i slutet av augusti, för att diskutera gemensamma frågor inför olika FN-evenemang samt planera för en gemensam *forskarkonferens* i början av 1995.

Konferensrapport: Familjen - en gränslös resurs

Familjeårets invigningskonferens finns nu dokumenterad i en konferensrapport. Kommittén har velat göra de anföranden som hölls vid invigningskonferensen tillgängliga för en utomstående publik. Vi har därför under sommaren sammanställt dessa i en enkel rapport, som kan beställas per post eller fax från familjeårskommitténs kansli.

Om modernt familjeliv och familjeseparationer slut

Efterfrågan på symposierapporten *Om modernt familjeliv och familjeseparationer* har varit så stor att den upplaga som togs fram för ett år sedan nu är slut.

Rapporten speglar kunskapsläget år 1992. Eftersom nya publikationer med färsk forskningresultat är att vänta under hösten, vill vi inte trycka upp den i ny upplaga. Däremot kommer vi att tillhandahålla en reservupplaga, där vissa kapitel bifogas i form av ett särtryck. Det går alltså fortfarande att ta del av rapporten.

SIDA

har inför FN:s befolkningskonferens i september i Cairo givit ut: *Population Policies Reconsidered - Health, Empowerment, and Rights*

Gita Sen, Adrienne Germain, Lincoln C. Chen

ISBN 0-674-69003-6 (pbk.)

Det svenska familjeåret:

Inför andra halvlek

Under familjeårets första sex månader har Kommittén för FN:s familjeår koncentrerat sitt arbete på att föra ut målen för det svenska familjeåret, med inriktning på att stimulera till initiativ och utvecklingsarbete på basplanet. Nu inriktas arbetet på uppföljning och dokumentation.

Vi har under den gångna våren mött ett brett gensvar från organisationer och myndigheter inom vitt skilda områden. Många har hört av sig och berättat om lokala initiativ. En ny och uppdaterad version av den *aktivitetskatalog* som kommittén givit ut kommer därför att tas fram under augusti månad.

Genom ett särskilt anslag ur Allmänna arvsfonden i början av året, har kommittén under våren också kunnat ge ekonomiskt stöd till angelägna *utvecklingsprojekt*. I en särskild bilaga till detta nummer av Nyhetsbrevet presenterar vi de projekt som beviljades stöd vid ansökningstillfället den 1 mars. Vi redogör där också för hur granskningen av inkomna ansökningar gått till samt vilka kriterier som legat till grund för bedömningarna. Ett nytt ansökningstillfälle kommer den 1 oktober 1994.

Under den kommande hösten kommer Familjeårskommitténs arbete huvudsakligen att ägnas åt uppföljning och dokumentation samt insatser för att sprida erfarenheter och aktuell information om familjelivets former och villkor i Sverige. Kommittén ser det som en viktig uppgift att medverka i förmed-

lingen av de många olika bilder som finns i det svenska samhällets brokiga familjealbum, både i statistik och forskning och i ord och bilder ur enskilda människors vardag.

Som ett första inslag i dessa aktiviteter kommer vi att anordna ett *informationsmöte* i Rosenbad, torsdagen den 1 september 1994. Vid detta kommer SCB att presentera en första rapport från den familjeundersökning, som genomfördes förra året. Vi kommer då också att presentera det vinnande bidraget i den serieteckningstävling om familjen som arrangerats av tidningen Kamratposten och Socialstyrelsen. Vidare kommer delar av UNESCO:s internationella fotoutställning om familjen att visas.

Andra initiativ under hösten gäller *publiceringsstöd* och *forskarmöten*. Dessa kommer att presenteras utförligare i kommande nummer av Nyhetsbrevet.

Vidare skall vi följa upp de preliminära kontakter vi haft under våren med bl.a. *Socialvetenskapliga forskningsrådet*, angående möjligheterna att förstärka den familjepolitiska forskningen i Sverige.

Affischer och vykort med familjeårets emblem

Vi har fått många förfrågningar om svenska affischer. Därför har vi under sommaren tryckt upp en affisch med familjeårets emblem på varmt occrafärgad botten med texten: *FN:s familjeår 1994 - Demokratin börjar i familjen*, samt en fotoaffisch med texten: *FN:s familjeår 1994 - Ett år för gemenskap och demokrati*.

Vi har i vårt val av motiv avstått från att försöka återge en svensk familj i någon specifik form. I stället har vi velat ge en symbolisk anknytning till familjeårets motto. Mottot handlar om det långsiktiga målet att bygga ett demokratiskt samhälle, där gemenskap, mänskliga rättigheter och solidaritet ingår som grundläggande byggstenar. Det bygget måste börja med barnen, oavsett familjeform. Hur byggprocessen sedan kan utformas i den enskilda familjen och i samhället i stort, är en fråga som vi vill inbjuda betraktaren själv att reflektera över.

Familjeårskommittén har också tagit fram en serie färgglada vykort, med familjeårets emblem i olika färgställningar och texten *Demokratin börjar i familjen*. Affischerna och vykortet kan, liksom den engelska FN-affischen, beställas från familjeårskommitténs kansli, per post eller fax. Däremot är vi tacksamma om beställningar inte görs per telefon.

Axplock ur det internationella kalendariet

- ✧ Den 1-4 september 1994 håller European Center for Social Welfare Policy and Research en konferens under rubriken *Payments for Care* i Kellokoski, Finland.
- ✧ Den 2-4 september 1994 håller The Association for Public Family Counselling Agencies in Norway en internationell familjerådgivningskongress, *Children and Divorce*, i Oslo.
- ✧ Den 4-9 september 1994 anordnar Rehabilitation International en europeisk konferens om *Disability and the Family* i Budapest.
- ✧ Den 13-14 september 1994 anordnar det tyska Familje- och äldreministeriet i samarbete med EU ett seminarium om *The Future of the Family* i Bonn.
- ✧ Den 17-20 september 1994 arrangerar IFCW sitt World Forum 1994, *Child - Family - Community: A Holistic Approach*, i Madras, Indien.
- ✧ Den 1-2 oktober 1994 håller de danska, norska och svenska nätverken för mansforskning en konferens under namnet *Men's Families* i Köpenhamn.
- ✧ Den 5-7 oktober 1994 hålls en internationell forskarkongress under rubriken *Family Models and Family Reality in Change* i Bamberg, Tyskland.
- ✧ Den 5-9 oktober 1994 anordnar Institutet för Family and Childhood Investigation ett internationellt expertmöte om *Family Investigation in Europe*, i Potsdam, Tyskland.
- ✧ Den 12-15 oktober 1994 anordnar Canadas familjeårskommitté i samarbete med bl.a. FN:s familjeårsssekretariat en konferens under rubriken *Today's Families - A Bridge to the Future* i Montréal.
- ✧ Den 20-21 oktober 1994 anordnar Centro Studi e Recherche sulla Famiglia, Università degli Studi de Milano en konferens under namnet *Time and Family Transition* i Milano, Italien.
- ✧ Den 23-26 oktober 1994 anordnar Nederländernas Familjeårskommitté i samarbete med Haagkonferensen om civilrätt en konferens under rubriken *Children on the Move*, i Haag.
- ✧ Den 26-29 oktober 1994 håller John F. Kennedy University i samarbete med bl.a. UNESCO en konferens om *Families and Schools: A Global Perspective for a Multicultural Society*, i Oakland, Californien.
- ✧ Den 6-9 november 1994 anordnar Association for Youth Aid i samarbete med OMEP ett europeiskt expertseminarium under titeln *Different Childhood New Families*, i Potsdam, Tyskland.
- ✧ Den 7 november 1994 anordnar Japans välfärdsministerium, inom ramen för familjeåret, ett symposium om *Children and Families in the 21st Century*, i Tokyo.
- ✧ Den 14-15 november 1994 håller Hälsouniversitetet i Linköping och Karolinska Institutet ett tvärdisciplinärt nordiskt nätverksmöte om *Health aspects on Refugee Families in the Nordic Countries*, i Linköping.
- ✧ Den 24-26 november 1994 anordnar Nederländernas familjeårskommitté en internationell konferens om *Single Parent Families*, i Amsterdam.

FN-konferenser

Den 5-13 september 1994 genomförs FN:s *befolkningskonferens* i Kairo.

Den 18 oktober 1994 avsätter FN:s *generalförsamling* två sessioner för en konferens om familjeåret.

Dokument från FN:s familjeårsssekretariat

FN:s familjeårsssekretariat i Wien har publicerat följande dokument i anslutning till familjeåret:

Building the Smallest Democracy at the Heart of Society, en informations-skrift om familjeårets mål och inriktning.

Families in Transition, en antologi sammanställd av International Federation for Home Economics

The Family, ett nyhetsbrev som kommer ut en gång i kvartalet

En *Occasional Papers Series* med följande nummer:

- *Family Matters*
- *Family - Forms and Functions*
- *Family and Crime*
- *Older Persons in the Family: Facets of Empowerment*
- *Family as an Environment: an Ecosystem Perspective on Family Life*
- *Partnership Families: Building the Smallest Democracy at the Heart of Society*
- *Family Leave: Changing Needs of the World's Workers*
- *Family Enrichment: Programmes to Foster Healthy Family Development*
- *The Intersection of Family, Gender and Economy in the Developing World*

Dokument kan beställas från:

UN IYF Secretariat

P.O. Box 500

A-1400 Vienna/Austria

Kansliets adress:

Kommittén för FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41

Telefax: 08-723 11 91

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1994-11-07

Nr 4

Redaktion:

Lena Wikström
Birgit Arve-Parès

Ansvarig utgivare:
Birgit Arve-Parès

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri: Regeringskansliets
offsetcentral

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
anmälan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation,
adress, telefon- och
faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
penseldrag sträcker det sig
symboliskt mot framtiden.
Formgivare är schweiziska
Cathérine Littasy-Rollier.

Den som vill använda sig av
emblemet kan sända in en skrift-
lig ansökan till kommitténs
kansli. Ansökan bör innehålla
uppgift om tänkt användningsom-
råde samt ansvarig kontaktperson.
Vi vill fästa uppmärksamheten på
att emblemet inte får användas för
kommersiellt bruk eller utan
omnämmande av FN:s
internationella familjeår.

Föräldraroller i utveckling

Den 28 november anordnar Kommittén för FN:s familjeår ett informationsmöte om föräldraroller i forskning och utveckling. Samtidigt kommer vi också att, i samverkan med Göteborgs universitet och Allmänna Barnhuset, hedra tre av förgrundsgestalterna inom området för deras bidrag till förståelsen av den process som vi är mitt uppe i. Information om mötet lämnas på s. 3.

Det är i dag drygt två decennier sedan Rita Liljeström skrev boken *Uppväxtvillkor. Samspelet mellan vuxna och barn i ett föränderligt samhälle*. 1995 blir det exakt tjuo år sedan hon skrev rapporten *Sex Roles in Transition* till den internationella kvinnokonferensen i Mexico City. Båda dessa böcker blev epokgörande för vår förståelse av barns och föräldrars villkor i den pågående samhällsomvandlingen. Genom att knyta ihop skeenden på individplanet med strukturella processer förmedlade hon viktiga insikter om innebörden i pågående samhällsförändringar, som berör oss alla, både som sociala könsvarer, som föräldrar och som medmänniskor. De kom därför att få stort inflytande, inte bara på forskarkollegor i och utanför Sverige, utan också på den svenska samhällsdebatten och det praktiska reformarbetet inom familjepolitiken.

Andra forskare har sedan tagit vid i arbetet med att bringa ljus över det moderna moderskapets villkor och dubbla roller. Myten om den goda modern har lyfts fram och ifrågasatts och ersatts av andra bilder, bl. a. den av modern som en stark och kompetent ledargestalt, en vardagslivets jonglör som håller många bollar i luften, samtidigt som hon sliter på sin hälsa för man och barn.

Våra kunskaper om vad utvecklingen inneburit ur männens perspektiv och om fädernas anpassningsstrategier i familj

och arbetsliv är inte lika långt komna. Statistiken visar oss att pappor tar ut sina 10 pappadagar vid barnens födelse, att de delar ansvaret för vården av sjuka barn, samt att 39% av papporna till barn födda 1991 tog ut ca 10% av föräldraledigheten innan barnet fyllt ett år.

Dessa siffror ger utrymme för olika tolkningar av förändringstakten när det gäller fädernas medverkan i det praktiska arbetet med barnen. Statistiken ger oss ingen information om de förändringar som pågår bakom kulisserna och om de översväganden och anpassningar som män gör i sin vardag i rollen som pappa.

Det finns i dag forskning som studerar även männens strategier i hem och arbetsliv. En viktig informationskälla när det gäller att förstå innebörden i de förändringar som skett för männens del är forskningen om skilsmässor och familjesplittering. Den har mycket att lära oss om familjelivets dynamik i vårt moderna samhälle. Det är genom studier av splittrade familjer som vi i dag vet hur starka, men också sårbara och sköra banden mellan pappor och barn kan vara.

Två personer har mer än några andra bidragit till kunskapsutvecklingen inom detta område. Bente och Gunnar Öberg har med stor lyhördhet och starkt personligt engagemang gjort oss medvetna, inte bara om barnens behov av levande kontakter med sin pappa, utan också om frånvarande pappors längtan och saknad.

Informellt möte för EU:s familjeministrar

EU:s familjeministrar träffades den 15 september 1994 i Berlin vid ett informellt familjeministermöte på inbjudan av Tysklands familjeminister, Hannelore Rönsch.

Även Sverige och andra länder som ansökt om tillträde hade inbjudits att delta på jämställd basis. Sverige representerades av ordföranden i Kommittén för FN:s familjeår, statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson, Socialdepartementet.

Syftet med detta möte var att få ett menings- och erfarenhetsutbyte dels om de institutioner och instrument som skapats på EU-nivå efter det senaste familjeministermötet som ägde rum 1989, dels att utbyta erfarenheter om den nationella familjepolitiska utvecklingen med anledning av FN:s familjeår.

I överläggningarna framkom att de flesta av länderna haft en likartad utveckling. Samboende utan äktenskap blir allt vanligare, antalet skilsmässor och ensamstående föräldrar ökar, samtidigt som födelsetalen i många länder sjunkit drastiskt. Det fanns överlag en stor öppenhet i synen på familjen och ett erkännande av att traditionella familjebegrepp är otillräckliga för att fånga in dagens verklighet. Det fanns också ett allmänt erkännande av behovet av samhällsinsatser för att stödja familjer med barn och anhöriga som vårdar äldre familjemedlemmar eller familjemedlemmar med funktionshinder.

När det gällde de organ som inrättats för att följa utvecklingen inom familjeområdet, fick Kommissionen starkt erkännande för sitt arbete. Många tog också upp behovet av fortsatt erfarenhetsutbyte kring familjepolitiska åtgärder, särskilt åtgärder som rör möjligheterna att förena familj och arbetsliv.

Familjepolitiska organ i EU-kommissionen

Familjepolitiska observatoriet tillkom genom ett beslut som togs i ministerrådet i september 1989. Det består av tolv oberoende experter som följer den nationella utvecklingen och sammanställer en gemensam årsrapport.

Utöver observatoriet finns flera nätverk som arbetar med familjefrågor:

Nätverket för barnomsorg inrättades 1986. Det ingår i det tredje jämställdhetsprogrammet som löper ut 1995. Dess uppgift är att följa utvecklingen, värdera politiska handlingsalternativ, samla och sprida information samt även upprätta kvalitetskriterier för barnomsorg.

Nätverket för familj och arbetsliv inrättades av kommissionen i juni 1994. Det består av tolv experter med kännedom om frågor som rör familj och arbetsliv. Dess uppgift är

- att identifiera, analysera och sprida goda exempel
- att stimulera till utvecklingsarbete och debatt om balansen mellan familj och arbetsliv. Bl.a. planerar man att inrätta ett särskilt pris för att premiera framsynta företag.
- att utveckla ett informations- och rådgivningscentrum

Europeisk konferens om familjer i öst och väst

Vid en konferens i Dresden den 15 november 1994 presenterar Deutsches Jugendinstitut i samverkan med Tysklands familjeministerium en jämförande studie av barnfamiljer i åtta europeiska länder. I projektet ingår en svensk delstudie under ledning av docent Ulla Björnberg, Göteborgs universitet.

Under konferensen anordnas en paneldebatt om familjepolitikens roll i den europeiska omvandlingsprocessen. Kommittén för FN:s familjeår har inbjudits att medverka i debatten genom sin huvudsekreterare, Birgit Arve-Parés.

Nordiskt forskarmöte om flyktningfamiljer

Flyktningmedicinskt Centrum i Linköping har tagit initiativ till ett nordiskt nätverksmöte kring hälsoaspekter på flyktningfamiljer.

Konferensen äger rum den 14-15 november 1994 och väntas samla ca 120 nordiska forskare. Den genomförs med finansiellt stöd från familjeårskommittén, som ser den som ett viktigt bidrag till de svenska insatserna under familjeåret.

Kvinnokonferens i Peking 1995

FN kommer i september 1995 att hålla en ny världskvinnokonferens under titeln Fourth World Conference on Women: Action for Equality, Development and Peace. Konferensen kommer att ägnas två huvudfrågor. Den första frågan är en utvärdering av i vilken utsträckning de framåtsyftande strategierna från FN:s kvinnokonferens i Nairobi 1985 har genomförts, både på nationell, regional och internationell nivå. Huvudsyftet är att skapa ett förnyat politiskt åtagande, så att dessa strategier kan genomföras före år 2 000.

Den andra frågan är en handlingsplan eller Plattform for Action. Ambitionen är att identifiera de viktigaste hindren för kvinnor samt sätta upp konkreta, om möjligt tidsbestämda mål för hur hindren ska övervinnas.

En svensk förberedande kommitté har tillsatts. Den ska vara rådgivande instans för Sveriges medverkan, samt medverka till att sprida information om både nationellt och internationellt förberedelsearbete. Den leds av departementsrådet Mona Danielson, Socialdepartementet.

Kvinnor, stress och hjärtbesvär

Ett internationellt tvärvetenskapligt forskarsymposium om kvinnor, stress och hjärtsjukdom genomfördes den 14-16 september av Institutet för Psykosocial Miljömedicin och Karolinska Institutet i samarbete med familjeårskommittén.

Liksom många andra sjukdomar byggs diagnostisering och behandling av hjärt-kärlsjukdomar på forskning och behandlingsresultat på manliga patienter. Ny forskning har emellertid påvisat skillnader mellan kvinnor och män både i sjukdomsplanor, riskfaktorer och behandlingsresultat.

Symposiet gav utrymme för en konfrontation av socialvetenskapliga, psykosociala och klinisk-fysiologiska forskningsresultat om kvinnors liv och hälsa. Det utformade sig till ett intensivt och produktivt idéutbyte över disciplin- och fakultetsgränser. Symposiet ska dokumenteras i en konferensrapport.

Konferens om föräldraroller

Den 28 november 1994 anordnar familjeårskommittén ett nytt informationsmöte i Rosenbad, denna gång om föräldraroller i forskning och utveckling.

Vid informationsmötet kommer en färsk forskarantologi, tillägnad Rita Liljeström, att presenteras av hennes forskarkollegor och arbetskamrater vid Göteborgs universitet.

Vidare bjuder vi på ett nyutkommet temanummer om familjeforskning, som tagits fram av Socialvetenskaplig Tidskrift med anledning av familjeåret. Det kommer att presenteras av tidskriftens Lundaredaktion och dess gästredaktör, docent Gunvor Andersson från Lunds universitet.

Programmet upptar bland övriga inslag också utdelning av Barnhusets stora pris som i år går till Bente och Gunnar Öberg. Det kommer att delas ut av ordföranden i Allmänna Barnhusets direktion, f. landshövding Bertil Göransson.

Den som är intresserad av att få en inbjudan är välkommen att höra av sig till kansliet per fax så skickar vi det fullständiga programmet.

Familjeårskommitténs kansli har faxnummer 08-723 11 91.

Familjeporträtt i Radio Q

Radio Q 104,7, en privatfinansierad lokalradio som sänder över Storstockholm, kommer under hösten att göra 20 program som knyter an till familjeårets olika satsningar.

Programmen kommer att kunna höras i programserien *Familjen i Fokus* två gånger per vecka från den 4 oktober fram till den 20 december 1994.

Varje vecka kommer att innehålla dels ett familjeporträtt, dvs en personlig intervju med en utvald familj, dels ett program med ett lite mer översiktligt och teoretiskt resonemang om olika familjetyper.

Redaktörer för serien är Eva Kaijser och Pia Hallonsten. Avsikten är att efter redigering göra programmen tillgängliga för bl.a. studiecirkeländamål.

Pappor i tiden

Frågan om fadersrollen har under familjeåret framträtt som ett centralt tema i aktiviteterna, både i Sverige och utomlands. Initiativet kommer ofta från olika pappagrupper, men insikten om pappans roll i barnens liv börjar vinna terräng också i myndigheter och organisationer.

På många håll arbetar man nu medvetet för att försöka upprätthålla kontakten mellan barnen och *båda* föräldrarna även efter en separation. Eftersom männen oftast inte har några förebilder i sin egen barndom behöver de stöd och hjälp från omvärlden med att utforma sin papparoll, särskilt i svåra och påfrestande situationer.

Regeringens pappautbildningsprojekt

Försöksverksamhet med s.k. "pappagrupper" i bl.a. Östersund, Upplands Väsby samt på Södermalm i Stockholm har visat att föräldrautbildning riktad direkt till blivande pappor har blivit mycket efterfrågad. Syftet har varit att stödja männen i deras roller som blivande eller nyblivna pappor, samt att stimulera dem att ta större praktiskt ansvar för barnen, bl. a. genom ett större uttag av föräldraledighet. Efter de positiva erfarenheterna från detta försök har Socialdepartementet avsatt medel för att i samarbete med Landstingsförbundet bedriva ett bredare pappautbildningsprojekt under perioden april 1994 till juni 1995. Projektet skall omspänna fyra

olika landsting samt Malmö kommun. Med vardera ett tiotal mödravårdscentraler som utgångspunkt ska landstingen ge de blivande papporna tillfälle att inhämta information och diskutera tillsammans med en manlig utbildningsledare.

Välbesökt pappakonferens

Folkhälsoinstitutet anordnade den 3-4 oktober 1994 en konferens om *Faderskap i skilda världar*, som mötte stor uppslutning. Intresset visade sig vara så stort att man inte kunde ta emot alla som anmält sig och man har därför beslutat att dubblera konferensen i vår.

Nordiskt nätverksmöte om mansforskning

Vid ett möte i Köpenhamn den 1-2 oktober träffades manliga och kvinnliga forskare till ett första samnordiskt nätverksmöte. Konferensen kom huvudsakligen att handla om faderskap och familjerelationer.

Nordisk manskonferens

Nordiska Ministerrådet kommer att anordna en konferens om mannen den 27-28 april 1995 i Stockholm.

Familjeliv i siffror, ord och bild

Kommittén för FN:s familjeår arrangerade den 6 september en informationskonferens på Rosenbad om svenska familjer. I samarbete med forskare och myndigheter presenterades nya rapporter om familjeliv och familjevillkor i Sverige.

En kort sammanfattning av rapporterna kan beställas från familjeårskommitténs kansli. Den som vill ta del av rapporterna som helhet bör vända sig till respektive författare/huvudman.

Följande rapporter presenterades:

Fakta om Den svenska familjen – sammansättning och förändringar från barndom till ålderdom

Programmet Demografi med barn och familj, SCB, ISBN: 91-618-0728-1

Sharing the Costs of Children

Irene Wennemo, Socialforskningsinstitutet, ISBN: 91-7604-056-9

Ensamma mammor – en rapport om ensamstående mödrars hälsa och livsvillkor

Programmet Kvinnors Hälsa, Folkhälsoinstitutet, ISBN: 91-88564-28-2.

Vi i 5:an om skolan och arbetslösheten

Elisabet Näsman och Christina von Gerber, Sociologiska Institutionen,

Uppsala universitet.

Axplock ur kalendariet

- ✧ Den 22 november 1994 håller Socialstyrelsen i samarbete med Kommittén för FN:s familjeår en konferens om *Familjen som vårdgivare till äldre och handikappade* i Stockholm
- ✧ Den 25 november till 1 december 1994 håller Deutsche EU-Präsidenschaft, Institut für Bildung und Kultur samt Bundesministerium für Familie und Senioren en workshop under namnet *Europe as experienced – Experience Europe* i Königswinter, Tyskland. Workshop-dagarna följs av en konferens 2-4 december på samma tema
- ✧ Den 26-27 november 1994 anordnar RFSL en konferens med titeln *1994 – också den homosexuella familjens år*, i Stockholm
- ✧ Den 29 november till 1 december håller Socialstyrelsen sin *Final i Barn i Fokus-projektet* i Nacka Strand, Stockholm
- ✧ Den 30 november 1994 håller Värmlands läns allmänna försäkringskassa ett seminarium under titeln *Varför är det så viktigt att pappan är hemma hos sitt barn?* i Karlstad
- ✧ Den 30 november till 3 december 1994 håller den Nya Zeeländska familjeårskommittén en konferens under namnet *Strengthening Families* i Auckland, Nya Zeeland
- ✧ Den 1-3 december 1994 anordnar Europarådet i samarbete med spanska socialministeriet en konferens, *Evolution of the role of children in family life: participation and negotiation* i Madrid
- ✧ Den 26-27 januari 1995 håller Folkhälsosekretariatet i Göteborg och Folkhälsoinstitutet en nordisk konferens om *Föräldraskap i förändring* i Göteborg
- ✧ Den 13-16 maj 1995 håller The International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect en västeuropeisk konferens som heter *Prevention Today – Treatment Might Be Too late!* i Oslo
- ✧ Den 21-24 maj 1995 håller IUFO (International Union of Family Organisations) en konferens under rubriken *Who pays? Changing patterns of employment, unemployment and the implications for couples and families* i Siofok, Ungern

Om arbetslösa familjer

Folkhälsoinstitutets barnprogram har givit ut en tidning som heter *Fyra familjer förändras av arbetslösheten*. De olika familjeformer som behandlas är ensamförälderfamilj, kärnfamilj, blandfamilj och umgängesföräldern. Dessutom tar tidningen upp arbetslöshet hos invandrarfamiljer samt nyheter, forskning och utveckling.

90-talsfamiljen

Stockholms socialtjänst anordnar den 15 november i samarbete med Stockholms Skolor och Fritid Stockholm en konferens om *90-talsfamiljen* med forskare och praktiker från olika verksamhetsgrenar. Kommittén för FN:s familjeår inleder konferensen med ett anförande av departementsrådet Billy Thorstenson, Socialdepartementet.

Läsvärt om familjer

UNESCO har inför familjeåret givit ut en vacker och intresseväckande bok under titeln *Families*.

Boken belyser familjeliv ur många olika perspektiv. Den tar bl. a. upp olika familjeformer, föräldraroller, de äldres familjesituation samt ekonomiska och sociala perspektiv på familjer i olika samhällen.

Illustrerad med fotografier och informativa kartor berättar *Families* om världens familjer och deras levnadsvillkor. Boken kan beställas från Fritzes informationstjänst, telefon 08-690 90 90. ISBN: 1 85675 041 8.

Nytt från FN-förbundet

Svenska FN-förbundet ger årligen ut material som kan användas i studier på olika nivåer, på bibliotek, i föreningar och organisationer. Här finns rapporter om FN:s olika organ och handlingsprogram, fakta om FN självt och om arbetet för de mänskliga rättigheterna.

Med anledning av FN:s familjeår har förbundet producerat ett studiematerial om familjer för de yngsta, barn under 12 år, där FN:s lilla seriefigur FN-filuren tar barnen med på informativa äventyr hos familjer runt om i världen.

En lista över tillgängligt informationsmaterial kan beställas från Svenska FN-förbundet, telefon 08-644 98 35.

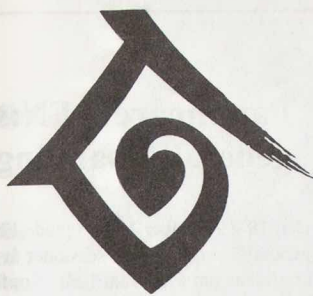
Många ansökningar om utvecklingsmedel

Vid ansökningstillfället den 1 oktober 1994 inkom 125 nya ansökningar om medel ur det anslag som Allmänna arvsfonden ställt till kommitténs förfogande. Granskningen pågår fram till den 15 december, då kommittén fattar beslut om vilka projekt som får stöd.

Kansliets adress:

Kommittén för FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1995-01-20

Nr 5

Redaktion:
Lena Wikström
Birgit Arve-Parés

Ansvarig utgivare:
Birgit Arve-Parés

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri: Regeringskansliets
offsetcentral

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
anmälan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation,
adress, telefon- och
faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
penseldrag sträcker det sig
symboliskt mot framtiden.
Formgivare är schweiziska
Catherine Littasy-Rollier.

Den som vill använda sig av
emblemet kan sända in en skrift-
lig ansökan till kommitténs
kansli. Ansökan bör innehålla
uppgift om tänkt användningsom-
råde samt ansvarig kontaktperson.
Vi vill fästa uppmärksamheten på
att emblemet inte får användas för
kommersiellt bruk eller utan
omnämmande av FN:s
internationella familjeår.

**Det officiella familjeåret är nu slut.
Det betyder dock inte att det arbete
som dragits i gång under 1994 upp-
hör i och med årsskiftet. Här i
Sverige fortsätter vi arbetet med
oförminskad kraft även in på 1995.**

Ett år är en kort tid för att initiera en
process och mobilisera intresse för nya
initiativ.

De frågor som tagits upp i den sven-
ska handlingsplanen för familjeåret har
i de flesta fall ställt krav på samverkan.
Samverkan mellan myndigheter, sam-
verkan över förvaltningsgränser och
samverkan mellan myndigheter och
frivilligorganisationer.

Samarbete över organisatoriska grän-
ser tar tid att bygga upp. Att så många
sektorsövergripande samverkansprojekt,
med familjen i fokus, rapporterats från
olika delar av landet, ser jag som ett
uttryck för att den svenska handlings-
planen fångar frågor som upplevs som
viktiga i Sverige 1994.

Det är naturligtvis inte enbart på
grund av det internationella familjeåret
som dessa projekt startas. Tvärtom är
det väl så att vi har ett familjeår därför
att det finns ett behov av att förstå vad
det är som händer i våra liv när familje-
mönster förändras, när den geografiska
omflyttningen ökar, när livslängden sti-
ger och när gränserna mellan produk-
tion och reproduktion, mellan arbetsliv
och familjeliv ändrar karaktär. Att sätta
familjebegreppet i centrum och reflek-
tera över vilken innebörd det har i våra
egna och andra människors liv kan ge
oss nycklar till förståelse av det som
händer runt omkring oss. Det ger där-
med förhoppningsvis också ett säkrare
underlag för den välfärdspolitik som vi
vill fortsätta att driva i vårt land, kan-
ske med ökad vaksamhet mot brister
och större uppfinningsrikedom än tidi-
gare, i kamot budgetunderskott och

Vi presenterar här
den nya ordföran-
den i Kommittén för
FN:s familjeår,
Ann-Christin
Tauberman.

Hon är biträdande
statssekreterare i
Socialdepartement-
et med ansvar för
bl. a. EU-frågor. Ti-
digare har hon ar-
betat som politiskt
sakkunnig i stats-
rådsberedningen med ansvar för bl. a. sociala
frågor, utbildningsfrågor och jämställdhetsfrågor.

Ann-Christin
Tauberman

mer eller mindre initierade kritiker.

Det är med denna attityd som jag gått
in i uppgiften som ny ordförande i Kom-
mittén för FN:s familjeår. Jag ser inte
på denna uppgift som ett pliktskyldigt
övertagande och slutförande av ett pro-
jekt som initierats av den förra reger-
ingen. Jag känner det mer som om jag
kommer till dukat bord. Det är nu när
vi skall börja dokumentera allt som hänt
under året och granska resultaten som
det roliga börjar.

Vi skall nu under våren gå igenom allt
som kommit in under året och försöka
ge en samlad lägesbedömning av de frå-
gor som är viktiga att arbeta vidare med.

Men vi ska också genomföra några
nya verksamheter även under våren, bl.a.
ett par stora internationella konferenser
och ett nordiskt expertmöte om aktuell
forskning. Vi har ytterligare planer på ett
par aktiviteter, dels ett om familj och
våld, dels en slutkonferens där vi får till-
fälle att visa delar av den utvecklings-
verksamhet som initierats under året.

Vi ska dessutom följa upp och bevaka
familjeårets resultat på den interna-
tionella arenan.

Familjeåret har ju på det interna-
tionella planet i än högre grad än här i
Sverige inneburit ett genombrott för en

Forts. på sid. 2

Det händer i FN:

Toppmöte om social utveckling

Den 6–12 mars 1995 möts stats- och regeringschefer från hela världen i Köpenhamn för ett toppmöte om social utveckling. Syftet är att skapa enighet kring en politisk deklaration om åtgärder för att gynna en social utveckling som sätter mänskliga rättigheter och en hållbar ekologisk utveckling i förgrunden. En viktig grund för konferensen är de resultat som uppnåddes vid miljökonferensen i Rio 1992 och befolkningskonferensen i Cairo i september 1994.

Förberedelsearbetet har inriktats på åtgärder inom tre centrala områden: *utrotande av fattigdom, skapande av produktiv sysselsättning samt främjande av social integration*. Detta är frågor som hänger nära samman och som berör människor såväl i de industrialiserade länderna som i utvecklingsländerna och de s.k. övergångsekonomierna i Central- och Östeuropa.

Konferensen har nära kopplingar till arbetet under familjeåret. Fattigdom och social utslagning har ett starkt samband med förlusten av sociala nätverk och skyddande familjeband. Barn och kvinnors livsvillkor är intimt förknippade med möjligheterna till egen försörjning och tillgång till en välfungerande lösningar av barnomsorgen. Möjligheterna att uppnå jämställdhet och social integrering är också präglade av de ansträngningar som görs för att erbjuda barn och unga likvärdiga uppväxtförhållanden och för att överbygga sociala och kulturella klyftor redan i barndomen.

Detta gäller i industriländer lika väl som i utvecklingsländerna. Det finns därför anledning att från svenskt håll lyfta fram utvecklingen och erfarenheterna av den svenska familjepolitiken, med sina historiska rötter i 30-talets fattig-Sverige och sin starka förankring i dagens generella välfärdspolitik.

Parallellt med den officiella FN-konferensen hålls ett s.k. NGO-Forum, dvs. en mötesplats för frivilligorganisationer från hela världen som bevakar och utövar påtryckningar på den officiella konferensen. De båda mötena förväntas dra sammanlagt ca 20 000 deltagare från regeringar, internationella organisationer och frivilligorganisationer.

Forts. fr. sid. 1

ny syn på familjebegreppet som rensat bort en del myter. Således erkänner man i dag världen över förekomsten av olika familjeformer och livsmönster. Det finns också en bred uppslutning kring frågor om barnets rätt och kring jämställdhet som ger en bra grund att bygga vidare på.

Att delta i den internationella debatten kring dessa frågor och att belysa familjens roll i de samhällsprocesser som leder till fattigdom och social utslagning är en annan viktig uppgift.

Vi kommer inte att sakna arbetsuppgifter under den tid som uppföljningsarbetet i Kommittén för FN:s familjeår pågår. Det är i sig ett gott betyg åt året att verksamheten kommit i gång med sådan styrkraft att den är svår att hejda.

Ann-Christin Tauberman

Familjeåret i FN:s generalförsamling

Den 18–19 oktober 1994 ägnade FN:s generalförsamling fyra sessioner åt en konferens om FN:s familjeår. Konferensen öppnades av generalsekreterare Boutros Boutros-Ghali, som betonade familjens betydelse för all mänsklig utveckling.

Generalsekreteraren konstaterade att familjeåret väckt en världsomspännande debatt och bringat nya insikter som ställer familjen i fokus för integreringen av mänskliga rättigheter i vardagslivet. Familjerna behöver idag samhällets stöd, men inte enbart som passiva mottagare, utan som identifierade aktörer i den sociala utvecklingen. Han klargjorde att det därför är viktigt att fullfölja det arbete som inletts under familjeåret inom ramen för de MR-konferenser som ligger framför oss.

Drygt 40 nationer deltog i debatten. Erkännandet av olika familjeformer var ett återkommande inslag i denna. De nordiska ländernas anförande framfördes av Islands socialminister Gudmundur Arni Stefansson. Han betonade den nordiska familjepolitikens roll som en del i den generella välfärdspolitik. Tre områden pekades ut som prioriterade områden, nämligen att göra det möjligt att förena familj och arbetsliv, att värna om barnets rättigheter och att förebygga familjevåld. Vidare framhölls debatten om fadersrollen som ett viktigt inslag under familjeåret.

Uppföljningsmöte i Bratislava

Den 4–7 februari 1995 samlas de ansvariga koordinatörerna från FN:s medlemsländer till ett möte i Slovakiens huvudstad Bratislava.

Syftet är att utbyta erfarenheter och diskutera hur familjeåret ska följas upp, både nationellt och på det internationella planet.

Diskussionerna ska ge vägledning för en rapport som generalsekreteraren skall avge till generalförsamlingen och som bl. a. gäller frågan om fortsatt internationell samverkan.

Från Sverige deltar familjeårskommitténs sekreterare, Birgit Arve-Parès.

EU-seminarium om Familj och arbetsliv

Kommittén för FN:s familjeår har inbjudits att i samarbete med EU-kommissionens nyinrättade nätverk *Families and Work* arrangera en konferens om familjepolitiken i EU-länderna.

Vid seminariet, som hålls i Stockholm i juni 1995, kommer EU:s sociala pris att delas ut. Priset har instiftats för att premiera företag som för en familjevänlig personalpolitik och som erbjuder personalen flexibla lösningar för att förena förvärvsarbete och familj. Priset administreras av *Families and Work*.

Seminariet syftar till att informera EU-tjänstemän och -experter om svensk familjepolitik samt att främja ett europeiskt erfarenhetsutbyte inom området familj och arbetsliv.

Seminarium om familjen i historia och nutid

Den 24 januari arrangerar Kommittén för FN:s familjeår i samarbete med Svensk Demografisk Förening ett halvdagsseminarium om demografisk familjeforskning i Rosenbads konferenscenter i Stockholm.

Under seminariet medverkar forskare och statistiker för att belysa familjemönstrets utveckling både i ett historiskt perspektiv och i modern tid. Programmet upptar bl. a. en historisk exposé över den svenska familjen, en orientering om SCB:s stora undersökning från 1992 om familj och arbete, samt information om pågående och aktuell demografisk forskning.

Forskarsymposium om mäns familjer

Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet arrangerar i samarbete med Kommittén för FN:s familjeår ett internationellt forskarsymposium om *Mäns familjerelationer* i Göteborg, den 5–6 maj 1995.

Symposiet tar upp olika forskningsansatser med inriktning på teoretiska och metodologiska problem i forskningen om mäns familjerelationer. Dessa frågor sätts in i ett brett perspektiv som inte bara handlar om faderskap och partnerskap i kärnfamiljen, utan också om hur män under sitt livslopp relaterar till familj i och utanför hushållet.

Symposiet utgör en uppföljning och breddning av det seminarium som kommittén anordnade i maj 1994, i Paris, i samarbete med Svenska Institutet. Ett fortsatt samarbete med Svenska Institutet planeras kring dokumentationen från symposiet.

Symposiet vänder sig till forskare som vill presentera en egen uppsats inom området. Anmälan och en kort sammanfattning av uppsatsen (högst en A4-sida) kan sändas till Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet, Skanstorget 18, 411 22 GÖTEBORG, fax 031-773 47 64, senast den 28 februari 1995.

Ytterligare information lämnas av docent Ulla Björnberg, tel. 031-773 47 89 eller Birgit Arve-Parès, tel. 08-763 34 64.

Den nordiska familjen och välfärdsstaten

Kommittén för FN:s familjeår arrangerar den 20–21 mars 1995, i samarbete med den nordiska samarbetsgruppen för FN:s familjeår, ett expertmöte kallat *Den nordiska familjen och välfärdsstaten*.

Flera nordiska studier som tar upp frågor om arbetstid, omsorgstid och den offentliga familjepolitikens betydelse i mäns, kvinnors och barns liv har redovisats under senare år. Några av dessa kommer att tas som utgångspunkt för en diskussion mellan forskare och beslutsfattare från vart och ett av de nordiska länderna om aktuella familjepolitiska frågor och om tolkningen av påvisade skillnader i jämförbara data från de olika länderna.

De nordiska länderna uppvisar stora likheter historiskt, kulturellt och socialt. Men det finns också skillnader, både i förändringstakten i den utveckling som länderna genomgått och i de lös-

ningar som valts i respektive land.

Ett utbyte av erfarenheter länderna emellan kan därför ge intressanta insikter.

Avsikten är att även dokumentera symposiet i en engelskspråkig rapport inför det EU-seminarium om familj och arbetsliv som planeras att hållas i Stockholm i början av sommaren.

Mötet kommer att äga rum i Stockholm, med ordföranden i den svenska familjeårskommittén, Ann-Christin Tauberman, som värd.

Programmet tar upp följande huvudrubriker: *Vardagsliv i nordiska barnfamiljer*, *Samspelet mellan arbetsliv och familjeliv* och *Välfärdens aktörer*.

Den som önskar ytterligare information eller vill lämna information om aktuella studier inom dessa områden är välkommen att ringa Birgit Arve-Parès, tel. 08-763 34 64.

Forskning om könsroller och föräldraskap

Den 28 november anordnade Kommittén för FN:s familjeår en konferens för forskningsinformation om moderna föräldraroller, kön och social identitet.

Vid konferensen presenterades bl.a. två nya forskarantologier som tagits fram som bidrag till det svenska familjeåret.

Den första av dessa är ett temanummer av *Socialvetenskaplig Tidskrift* med Gunvor Andersson vid Socialhögskolan i Lund som gästredaktör. Temanumret innehåller 10 artiklar om modernt familjeliv och familjerelationer. Gunvor Andersson presenterade också en översikt över pågående barn- och familjeforskning som tagits fram inom den södra högskoleregionen.

Den andra antologin, *Janus och Genus*, är en vänbok tillägnad Rita Liljeström, skriven av vänner och kollegor som arbetar inom området kön, sexualitet och social identitet.

Rita Liljeström berättade själv om sin pågående forskning i Vietnam och Afrika samt presenterade boken *Chelewa*, *Chelewa* som bygger på ett forskningsprojekt om tonår flickor i Tanzania.

Under dagen delades Allmänna barnhusets stora pris för 1994 ut till Gunnar och Bente Öberg för deras insatser för familjer i separationssituationer, med tonvikt på barnens rätt.

Vidare visades en utställning och bilder ur fotoboken "Mor är rar", av fotografen Monika Gottfridsson.

Referenser

Socialvetenskaplig Tidskrift
FORSA
(ISSN 1104-1420)

Janus och Genus
(ISBN 91-7608-667-4)
Brombergs förlag

Barn- och familjeforskning i den södra högskoleregionen
Forum för barnforskning,
Lunds universitet
(ISBN 91-630-3037-3)

Chelewa, Chelewa
The Dilemma of Teenage Girls
SAREC
ISBN 91-7106-354-4

Pappor och män

Slutrapport från pappgruppen

Den "pappargrupp" som tillsattes hösten 1992 för att undersöka hindren för män att ta ut föräldraledighet och ge förslag för att undanröja dessa hinder har nu lämnat sin slutrapport.

Bland de slutsatser gruppen kommit fram till är följande:

- chefer på alla nivåer måste våga vara förebilder
- en pappagaranti bör övervägas som ett stöd för de pappor som vill vara med sina barn men där attityderna står i vägen
- arbetsgivare inom kommuner och landsting måste gå före
- det bör anses som meriterande för såväl kvinnor som män att ha varit föräldralediga
- staten måste i egenskap av arbetsgivare driva på utvecklingen mot fler kvinnliga chefer
- flera män bör uppmuntras att arbeta inom barnomsorgen.

Familjeliv i folkhälsoperspektiv

Folkhälsoinstitutet anordnar i samarbete med Folkhälsosekretariatet i Göteborg den 26-27 januari 1995 en nordisk konferens om *Föräldraskap i förändring*. Här presenteras nordisk forskning som lyfter fram sambandet mellan familjers levnadsvillkor, föräldraskap och hälsa.

Avsikten är att ge en bred belysning av vardagslivets villkor för mammor, pappor och barn, sådant detta framträder i forskning och utvecklingsarbete i Norden vid utgången av FN:s familjeår.

Programmet tar upp frågor som handlar om familjerelationer och samspelet med omgivningen i olika familjekonstellationer och livssituationer. I olika seminarier redovisas erfarenheter och goda exempel från forskning och lokalt utvecklingsarbete.

Samarbete med Kommittén för FN:s familjeår planeras kring dokumentationen från konferensen, så att denna ska kunna ingå som ett inlägg i slutrapporteringen från det svenska familjeåret.

Jämställdhetskongressen om nordiska män

Under rubriken *Nordiska Män – en skiftande skara men med likartade erfarenheter* håller Nordiska Ministerrådet den 27-28 april en samnordisk konferens om och för män, för att belysa frågeställningar om nordiska mäns identitet, könsroller och samhällseliga strävanden. Vilka är nordens män? Hur vill de att det framtida samhället ska se ut? Vilka är männens krav och önskemål i kampen för rättvisa mellan könen? Hur ser hindren ut från mäns horisont? Vad kan de bidra med för att skapa ett bättre samhälle?

För ytterligare information om pappareporterna eller den nordiska manskonferensen, kontakta Daniel Ekman, Socialdepartementets jämställdhetsenhet, tel. 08-763 34 36, fax 08-24 71 52.

Faderskap i skilda världar (II)

I oktober 1994 anordnade Folkhälsoinstitutets program Barns Hälsa en konferens kallad *Faderskap i skilda världar*. Intresset för denna var så stort att man inte kunde ta emot alla som ville komma. Därför har man beslutat att dubblera konferensen.

Denna andra chans att få veta mer om faderskapets glädjeämnen och bekymmer i dagens svenska samhälle går av stapeln den 30-31 mars på Täby Park Hotel i Stockholm. Ytterligare information lämnas av Vibeke Bing eller Maria Brunzell, tel. 08-783 35 93, fax 08-783 35 05.

Barns hälsa

SCB har givit ut en ny rapport i serien Levnadsvillkor.

Barns hälsa 1988-89

Rapport 87

ISBN 91-618-0736-2

Hearing om splittrade invandrarfamiljer

Den 15 februari arrangerar Socialstyrelsen en hearing om familjerådgivning och vårdnads- och umgängestvister i flerkulturella familjer. Under hearingen kommer ett antal frågor om invandrarfamiljernas situation att diskuteras, bl. a. huruvida den flerkulturella familjen har större behov av råd och stöd från utomstående (samhälle, ideella organisationer, m.m.) än andra familjer, om detta behov ser annorlunda ut än för andra familjer, om de stödåtgärder som finns idag räcker, samt vilka andra åtgärder som behöver utvecklas.

Vid den hearing om skilsmässor och familjesplittring som anordnades av Kommittén för FN:s familjeår hösten 1993, berördes frågan om skilsmässor bland mångkulturella familjer.

Invandrarfamiljernas problematik rymmer emellertid så många komplexa frågor att det vid det tillfället endast var möjligt att snudda vid dessa.

Nu följer Socialstyrelsen emellertid upp de diskussioner som då fördes inom ramen för ett regeringsuppdrag om utvecklingen av den kommunaliserade familjerådgivningen samt ett uppdrag om uppföljning av samarbetssamtalen från Vårdnadstvistutredningen (Ju 1993:13).

Dokumentation från nätverksmöte om flyktningfamiljer

Behovet av metodutveckling för forskning och utvecklingsarbete bland flyktningfamiljer är stort. Detta var en av slutsatserna vid det nordiska nätverksmöte om hälsoaspekter på flyktningfamiljer som ordnades av Institutet för psykosocial miljömedicin vid Karolinska institutet i Stockholm och Flyktningmedicinskt Centrum vid Universitetssjukhuset i Linköping. En rapport från mötet kommer att föreligga inom kort. Ytterligare information lämnas av docent Solvig Ekblad, tel. 08-728 64 00.

Kansliets adress:

Kommittén för FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-763 34 41
Telefax: 08-723 11 91

Nyhetsbrev

från Kommittén för FN:s familjeår

1995-10-11

Nr 6

Redaktion:
Lena Wikström
Birgit Arve-Parès

Ansvarig utgivare:
Birgit Arve-Parès

Adress: Kommittén för
FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-405 34 17
Telefax: 08-723 11 91

Tryckeri: Regeringskansliets
offsetcentral

Abonnemang på nyhetsbrevet
kan tecknas genom skriftlig
anmälan till kommitténs kansli
med uppgift om namn,
myndighet/organisation,
adress, telefon- och
faxnummer.

Familjeårets emblem föreställer
två sammanlänkade hjärtan under
ett öppet tak. Med ett oavslutat
penseldrag sträcker det sig
symboliskt mot framtiden. Form-
givare är schweiziska Cathérine
Littasy-Rollier.

Den som vill använda sig av
emblemet kan sända in en skriftlig
ansökan till kommitténs kansli.
Ansökan bör innehålla uppgift om
tänkt användningsområde samt
ansvarig kontaktperson. Vi vill
fästa uppmärksamheten på att
emblemet inte får användas för
kommersiellt bruk eller utan
omnämning av FN:s
internationella familjeår.

Familjeårets vidare öden...

FN:s familjeår har utan tvekan varit framgångsrikt i att lyfta fram familje-frågorna i den allmänna debatten och väcka medvetenhet om familjens betydelse för individ och samhälle. Här om tycks stor enighet råda. Frågan är nu hur vi går vidare.

Familjeårets landvinningar är resultatet av ett engagerat arbete på många hånder och på många nivåer. Det är ett arbete som lagt en grund att bygga vidare på.

Den fråga vi nu har att ta ställning till, både på det internationella planet och här hemma, gäller hur de initiativ som tagits under året kan följas upp. Frågan gäller om det fortsatta arbetet bör bedrivas inom ramen för specifika familje-program eller integreras i utvecklings-arbetet inom andra områden.

Denna fråga sammanhänger i sin tur med hur vi, om vi väljer det senare alternativet, kan fortsätta att bevaka förändringar som äger rum i och kring familjen? Kan vi inom ramen för den allmänna välfärdspolitiken bygga in kontrollmekanismer och incitament till utvecklingsinsatser som fortsatt ställer familjelivets villkor i fokus?

Uppföljningen i FN

Under familjeåret har diskussioner förts om att arbeta fram en FN-deklaration om familjers rättigheter. Drivande i detta arbete har varit the NGO Committee on the Family i Wien, en samarbetskommitté för frivilligorganisationer, som varit verksam som rådgivande organ till FN:s familje-årssekreteriat. Kommittén har under en följd av år arbetat med ett utkast till en deklaration, som är ett försök att väga samman de motstridiga intressen som finns representerade i olika medlemsorganisationer.

Från svensk sida har vi tagit avstånd både från förslaget om en deklaration (jfr Nyhetsbrev nr 1) och från förslag om att utarbeta en internationell handlingsplan för uppföljning av familjeåret.

En handlingsplan måste byggas på en

fast värdegrund och kunna formulera mål för verksamheten. Erfarenheterna under familjeåret har visat att vägen ännu är ganska lång innan vi får en gemensam ideologisk plattform för familje-frågor bland FN:s medlemsländer.

I svensk familjepolitik betraktas familjen inte som ett politiskt mål i sig, utan som en samlevnadsform som bygger på individers fria val. Det är inte familjen som rättssubjekt eller en specifik familjeform som står i fokus för samhällets intresse, utan föräldrars förmåga och resurser att inom familjens ram sörja för barns och anhörigas välfärd. Familjen är en resurs att förvalta, både av individ och samhälle, i ett förhandlingsspel som grundar sig på gemensamt ansvarstagande för barn och gamla, för sjuka och handikappade och för människor som av olika skäl löper risk att hamna utanför den sociala gemenskapen. I botten ligger ett samhällskontrakt, där ekonomisk trygghet, social integration, jämställdhet och demokrati står inskrivna som mål för den sociala utvecklingen.

Liknande mål betonas i de handlingsplaner för främjande av fred och mänskliga rättigheter, som förhandlats fram vid flera stora FN-konferenser parallellt med familjeåret, tydligast vid toppmötet om social utveckling i Köpenhamn i mars i år.

Från svensk sida har det därför varit naturligt att föreslå att uppföljningen av familjeåret ska integreras i arbetet med uppföljningen av dessa konferenser. Debatten om familjebegreppet har gått som en röd tråd genom alla konferenserna. I en rapport från kvinnokonferensen i Peking på sidan 2, berättar statssekreterare Gun-Britt Andersson, Socialdepartementet, mer om diskussionen där.

Debatten i EU

Också inom EU har familjeåret väckt debatt. Familjepolitiken tillhör de områ-

Rapport från

Kvinnokonferensen i Beijing

Kvinnokonferensen i Beijing blev en obestridd framgång. Före konferensen fanns utbredda farhågor om att en alltmer högljudd religiös fundamentalism med både kristna och muslimska förtecken skulle sätta sin prägel på konferensen.

Debatten i Peking var också intensiv kring de frågor där en traditionell syn på kvinnan och familjen bryts mot värderingar om jämställdhet, demokrati och universella mänskliga rättigheter. Kvinnor från olika delar av världen kom väl förberedda för att ta debatten och för att kunna åka hem med ett handlingsprogram att inspireras och få stöd av. Saker som för oss i Sverige kan verka självklara, men som för andra kvinnor ännu är avlägsna, finns nu med som krav och rättigheter i deklarationen och plattformen för handling. Det slås fast att mänskliga rättigheter gäller lika för kvinnor och män, och att en aspekt av detta är att kvinnor skall ha rätt att fritt och utan påtryckning kontrollera sin sexualitet. Den formuleringen går utöver det som väckte sådan debatt vid befolkningskonferensen i Kairo för drygt ett år sedan, då överenskommelsen om kvinnors rätt inte sträckte sig längre än till sexuell och reproduktiv hälsa.

Frågan om sexuella rättigheter var den mest segslitna i Peking. EU, under

Spaniens ordförandeskap, förhandlade uthålligt för att nå det här resultatet, men ett starkt stöd fanns också från kvinnorna i t.ex. Afrika. Det var Vatikanen som tillsammans med en mindre grupp muslimska länder stod för det största motståndet. Några katolska länder ingick också i gruppen men den stora majoriteten länder med stark katolsk kyrka tillhörde de mest aktiva för att få kvinnans sexuella rättigheter och mänskliga rättigheter generellt erkända.

Familjers rättigheter kontra individers

Skiljelinjerna var likartade kring synen på familjen där det nu visserligen står att familjen är den grundläggande enheten i samhället och att den skall ha allt skydd och stöd men att den förekommer i många olika former. Individerna inom familjen skall tillerkännas egna rättigheter och få stöd. Här utpekades särskilt flickbarnens behov.

Balansen i skrivningarna om vad som skall betraktas som viktigast – traditionella, kulturella och religiösa hänsyn eller det faktum att mänskliga rättigheter är individuella och universella – var det också en hård dragkamp om. Slutresultatet blev en mycket lång mening där de mänskliga rättigheterna nog ändå fick övertaget.

Samarbetet inom EU fungerade alldeles utmärkt i alla dessa frågor. Värdegemenskapen bland medlemsländerna är påtaglig. För kvinnor i u-länderna var avsnitten om lika ekonomiska rättigheter och möjligheter särskilt angelägna. På många håll får kvinnor t.ex. ännu inte sköta sina egna bankaffärer eller äga och arva jord.

Arvsrätten blev en tvistefråga mellan muslimska länder och ett starkt och enigt Afrika (söder om Sahara). Koranen garanterar kvinnan arvsrätt men med lägre andel än mannen. De afrikanska förhandlingarna – det fanns män bland dem också – ville gå längre och slå fast principen om lika arv. Kompromissen blev till sist: lika tillgång till arvsrätt.

Utveckling mot internationell rättsordning

Mycket annat avhandlades i deklarationen och aktionsprogrammet från Peking. Fred, landminor, massförstörelsevapen, våld mot kvinnor, miljö, skulder och andra resursfrågor. Agendan är den som återkommit vid raden av FN-konferenser. Många av de tidigare FN-konferenserna har oavsett tema i hög grad fått karaktär av förhandling och ibland konfrontation mellan nord och syd. De elementen fanns kvar senast vid det sociala toppmötet i Köpenhamn och vid kvinnokonferensen också. Mitt starkaste intryck från de senaste två konferenserna är ändå att världens nationer och folk allt djupare engageras i en process där en internationell rättsordning utvecklas och bekräftas. Det forum FN genom de stora konferenserna erbjuder världen, med regeringar, enskilda organisationer och media, för debatt över utvecklings- och kulturgränser bidrar också till att forma den värdegemenskap som behövs som grund för en fungerande rättsordning.

FN firar i år sitt 50-årsjubileum mest mot bakgrund av dystra erfarenheter för FN och världssamfundet av kriget i det forna Jugoslavien och av otillräcklighet i Somalia och Rwanda. Mitt i allt som är mörkt visar de två FN-konferenserna i år ändå på ett annat plan på hur omistligt det är att organisationen finns. Trots otillräcklighet, nästan maktlöshet, inför de akuta konflikterna kan FN driva på för att skapa förutsättningar för fred och utveckling i framtiden, just genom ett envetet arbete för att skapa internationell värdegemenskap och rätt.

Statssekreterare **Gun-Britt Andersson**,
Socialdepartementet

Arbete och familjeliv i EU

Kommittén för FN:s familjeår arrangerade i juni 1995 i samarbete med EU-kommissionens direktorat för arbetsmarknadsfrågor, industriella relationer och socialpolitik ett seminarium om Arbete och familjeliv på Grand Hôtel i Saltsjöbaden.

I anslutning till seminariet, som samlade ett 100-tal experter, regerings-tjänstemän och journalister från EU-länderna, delade kommissionen för första gången ut sitt nyinstituerade *European Social Innovation Award*. Priset har inrättats för att premiера innovativa företag och stimulera till utvecklingsinsatser som kan underlätta samordningen mellan arbete och familjeliv.

Sverige kunde som nytt EU-land formellt inte delta i tävlingen detta första år. Två svenska företag, Folksam och

Gargnäs Elteknik, fick dock utom tävlingen, mottaga var sitt hederspris av Terence Stewart, chef för generaldirektoratets enhet för socialpolitik.

Utgångspunkt för seminariet var frågor om hur vi skapar ett samhälle där män och kvinnor kan dela arbete och familjeliv på jämställda villkor och hur vi kan påverka utvecklingen på arbetsmarknaden så att balans mellan arbete och familjeliv skapas för både kvinnor och män. Dessa frågor ställdes i relation till de lösningar i form av barnomsorg och tjänster, flexibla arbetstider och distansarbete, som erbjuds dagens föräldrar inom EU.

En engelsk dokumentation kommer att finnas tillgänglig i början av november och kan då beställas från familjeårskommittén. Den kommer senare även att finnas i fransk översättning.

fortsättning från s. 1

Familjen och det nordiska välfärdsbygget

den som faller under den s.k. subsidiaritetsprincipen, dvs. ligger utanför det område som EU har kompetens att fatta beslut om. Samtidigt blir sambanden mellan familjepolitik och arbetsmarknadspolitik alltmer uppenbar i de flesta länder. Med ökad rörlighet av kapital och arbetskraft blir frågan om samspelet mellan arbete och familjeliv också en internationell angelägenhet. Därför väcker denna fråga i dag intresse långt utanför den traditionellt familjepolitiska sfären. Många av EU:s medlemsländer vill idag gärna lära av varandra.

Sverige betraktas i dessa sammanhang som ett föregångsland med sin föräldraförsäkring och utbyggda barnomsorg. EU-kommissionen vände sig därför i vintras till den svenska Kommittén för FN:s familjeår med en inbjudan att arrangera ett gemensamt seminarium på detta tema. På sidan 2 lämnar vi en kort information om detta evenemang, som gick av stapeln i Saltsjöbaden i juni.

Nordiskt samarbete

I de nordiska länderna finns en samsyn både vad gäller familjebegreppet och familjepolitiken. Den nordiska kontaktgrupp som bildats i anslutning till familjeåret har därför erbjudit en värdefull plattform för samarbete i form av informations- och idéutbyte och gemensam avstämning inför internationella överläggningar. Gruppen har också genomfört två gemensamma forskarseminarier. Det senaste, som handlade om den nordiska familjen och välfärdsstaten presenteras i artikeln här intill.

Arbetet på hemmaplan

I Sverige är vi just nu i färd med att summera årets erfarenheter. De flesta av de utvecklingsprojekt som fått stöd pågår fortfarande och kommer inte att hinna avrapporteras innan kommittén avslutar sitt arbete. Vår avsikt är emellertid att till årsskiftet kunna lämna en slutrapport där vi pekar ut de uppföljningsinsatser vi anser angelägna att gå vidare med.

Med detta nummer av nyhetsbrevet, som troligen blir vårt sista, vill vi ge några glimtar av det arbete som pågått under de senaste månaderna. Vi tar dock inte farväl av våra läsare ännu. Vi hoppas nämligen att kunna skicka vår slutrapport till nyhetsbrevets abonnenter, när vi kommit så långt.

Red.

Den nordiska samarbetsgruppen för FN:s familjeår anordnade i mars ett seminarium som samlade ett 40-tal experter, forskare och regeringstjänstemän i Saltsjöbaden för att under två dagar diskutera de utmaningar som de nordiska välfärdsstaterna står inför.

Inger Koch-Nielsen, Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn, betonade särdragen i de nordiska ländernas familjepolitik, som går tillbaka till reformer som gav kvinnor en ställning som självständigt rättssubjekt redan under 20- och 30-talen. Gemensamma drag är också bl.a. satsningen på generella stödformer, utvecklingen av serviceförmåner samt den tidiga satsningen på stöd till enföräldrafamiljer.

Flexibilitet i arbetslivet

Behovet av flexibilitet i arbetslivet var ett återkommande tema. Samtidigt uttrycktes farhågor för att mer flexibla arbetstidsmodeller kan medföra en framväxt av nya arbetstidsformer med osäkra arbetsvillkor.

Inge Mærkedahl, Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn, redovisade resultat som visar att män har bättre formella möjligheter att förena arbetet med rollen som förälder, men att de utnyttjar denna möjlighet mindre än kvinnorna.

Flera av de studier som presenterades tydde emellertid på att jämställdheten ökat vad gäller arbetstider och arbetsdelning i hemmen. De svenska föräldrarna syntes ha kommit längst i detta avseende.

Minna Salmi, FoU-centralen för social- och hälsovården (STAKES) i Helsingfors, varnade för arbetslöshetens paradox: samtidigt som arbetslösheten ökar, är det allt fler som arbetar övertid.

Risker för marginalisering

Kari Skrede, Institutet för samfunnsforskning i Oslo, framhöll risken för ökad marginalisering och klassegregering i tider av resursbrist och nedskärningar. Hon betonade vikten av att inte ersätta de generella förmånssystemen med selektiva stödformer och fäste uppmärksamheten på de fördelningspolitiska konfliktdimensioner som familjepolitiken måste kunna hantera. Hon pekade även på en ny utveckling bland män med svag position på arbetsmarknaden. De har inte samma valfrihet som kvinnorna att välja föräldraskap i stället för arbete.

Klassmönster i daghem

Lars Dencik, Roskilde Universitetscenter, konstaterade att de nordiska familjerna är mycket barnorienterade och att föräldrarna ägnar praktiskt taget all sin tid utanför arbetet åt samvaro med barnen. Han såg samtidigt i sin forskning om nordiska förskolebarn på daghem tydliga klassmönster, där framför allt pojkar med arbetarklassbakgrund klarade sig sämre när det gällde social kompetens och kommunikativ förmåga.

En dokumentation med titeln *Building Family Welfare* kan beställas från kommitténs kansli på fax: 08-723 11 91.

Tjejer i Europa

Torsdagen den 14 september hade filmen *Tjejer i Europa*, gjord av Caroline Campell och Isak Benyamine, premiär på Mediecenter i Tumba.

Filmen, som delvis finansierats med medel från Kommittén för FN:s familjeår, handlar om tre invandrarflickor och deras tankar kring frågor om identitet, tillhörighet och rasism. Den ingår i ett större projekt som Nadia Banno Gomes på Mångkulturellt centrum arbetat med sedan 1991.

Filmen kan beställas tillsammans med en handledning från Mångkulturellt Centrum, tel: 08-530 625 64. Den 16 oktober och två veckor framåt visas en utställning om gruppens arbete på Kulturhuset i Stockholm. På FN-dagen, den 24 oktober, anordnas också ett seminarium i anslutning till utställningen.

Om familjer och barns utveckling

Socialmedicinsk Tidskrift har utkommit med ett temanummer om *Familjen som jordmån för barns hälsa och utveckling* (nr 8 1995), med Dagmar Lagerberg, Akademiska sjukhuset i Uppsala, som gästredaktör. Numret, som bygger på föredrag vid Läkaresällskapets riksstämma i december 1994, har stötts av familjeårskommittén.

När banden brister

– aktuella utredningsförslag

Två betänkanden som rör samhällets stöd vid familjeseparationer har utkommit under våren och sensommaren. Betänkandet *Underhållsbidrag och bidragsförskott* (SOU 1995: 26), som innehåller en översyn av det ekonomiska stödet till barnfamiljer som splittrats, kom i våras. Ett fortsatt översynsarbete av bidragsförskottet i syfte att nedbringa kostnaderna pågår f. n. inom Socialdepartementet, i samband med regeringens budgetsaneringsarbete.

Det andra betänkandet gäller stödet till föräldrar och barn vid vårdnadstvister. Vårdnadstvistutredningen lämnade i augusti sitt betänkande om familjerättsliga frågor, *Vårdnad – boende – umgänge* (SOU 1995: 79) som nu är ute på remiss. Utredningen har bl.a. haft i uppdrag att utvärdera erfarenheterna av samarbetsamtal som instrument för att lösa vårdnadskonflikter samt att klargöra kommunernas roll vid dessa. Mot bakgrund av de positiva erfarenheter som utvärderingen påvisade föreslår utredningen att en bestämmelse om möjligheten till samarbetsamtal förs in i föräldrabalken. Utredningen föreslår också att en portalparagraf om att barnens bästa skall vara vägledande vid beslut i frågor som rör vårdnad och umgänge skrivs in i föräldrabalkens kap.6. Kommunerna föreslås få en fastställd roll när det gäller att hjälpa föräldrar att träffa bindande avtal om vårdnad, boende och umgänge utan domstolsförfarande. Vidare föreslås Socialstyrelsen få i uppdrag att sprida information om samarbetsamtalen och om den hjälp kommunerna kan ge.

Barnkonventionen 5 år!

Den 1 september 1995 firades Barnkonventionens femårsdag vid en temadag, anordnad av Barnombudsmannen under rubriken *På spaning efter barnkonventionen*.

Inför temadagen hade Barnombudsmannen genomfört en enkät för att få en bild av hur långt barnkonventionen hunnit tränga ut i kommunerna och deras arbete. Resultaten redovisas i rapporten *På spaning efter barnkonventionen* som presenterades vid temadagen.

Utöver denna presenterades även en faktabok, som tagits fram i samarbete med SCB, *Upp till 18 – fakta om barn och ungdom* (ISBN 91-6180789-3). Boken bygger på aktuell statistik och ger en bred bild av barns levnadsförhållanden i Sverige idag. Materialet presenteras i lättlästa tabeller och diagram, kryddade med citat från intervjuer med barn. Boken kan beställas från SCB:s Publikationstjänst i Örebro, tel: 019-17 68 00.

Rykande färskt från SCB

Statistiska centralbyrån (SCB) kommer i dagarna ut med två rapporter, som bygger på 1992/93 års stora familjeundersökning i programmet Demografi med barn och familj.

Livet gestaltar sig på många olika vis för olika människor i fråga om utbildning och arbete, parbildning och barnafödande, separationer och nya förhållanden. Rapporten *Kvinnors och mäns liv* (ISBN 91-618-0792-3) ger oss en bild av olika livsförlopp och vi får veta hur vanliga eller ovanliga de är.

I rapporten *Skilsmässor och separationer* (ISBN 91-618-0791-5) försöker man bl.a. besvara frågan om det går att urskilja några särskilda grupper av människor bland vilka skilsmässor och separationer i sambandförhållanden är särskilt vanliga, om när i livet en separation vanligen inträffar och hur arbets- och utbildningssituationen ser ut?

Båda publikationerna kommer att finnas tillgängliga på SCB inom kort.

På spaning efter framtiden

Socialdepartementet har under våren startat två framtidsprojekt som syftar till att att ta fram kunskapsunderlag och stimulera till utvecklingsinsatser som stöd för reformarbetet kring den svenska välfärdsmodellen.

Storstadskommittén

Regeringen tillsatte i våras en kommitté med uppgift att föreslå och initiera åtgärder som kan skapa jämlika levnadsvillkor, samt undanröja hinder för samverkan och samordning av den samlade politiken i våra storstäder.

Kommittén, som tagit sig namnet Storstadskommittén, har bl.a. tagit sikte på de grupper bland barn och ungdomar som på grund av svåra uppväxtvillkor riskerar att få en dålig start i livet. Till sammans med Allmänna arvsfonden har kommittén tagit initiativ till en projektverksamhet, som riktar sig till de utsatta barn i storstadsområdena, som av olika skäl står utan den reguljära barnomsorgen. Regeringens avsikt är att under en treårsperiod avsätta 45 miljoner för detta ändamål.

Kontaktperson: Håkan Svärdman, tel: 08-405 34 85.

Välfärdsprojektet

Välfärdsprojektet är samlingsnamnet på en serie studier och initiativ som initierats av Socialdepartementet, i avsikt att belysa välfärdsutvecklingen i det svenska samhället från olika utgångspunkter.

Förhoppningen är att projektet ska ge underlag och impulser som gör det möjligt att utveckla och effektivisera välfärdspolitiken inom de restriktioner som en nödvändig saneringen av ekonomin medför. Ett antal studier är redan igång. Resultaten av dessa kommer att redovisas i en särskild rapportserie bestående av tre delar: Kunskap/fakta, Idé/debatt samt Enskilda Röster.

Kontaktperson: Richard Lagercrantz, tel: 08-405 33 17.

Rapport om flyktingfamiljer och hälsa

Det nordiska forskarnätverket Migration och hälsa höll i november 1994 ett seminarium om *Hälsoaspekter på flyktingfamiljer*.

Seminarier har nu dokumenterats i rapporten *The Health Aspects of Refugee Families in the Nordic Countries*. Vidare information kan lämnas av Solvig Ekblad, IPM, tel: 08-728 69 65.

Kansliets adress:

Kommittén för FN:s familjeår
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Telefon: 08-405 34 17
Telefax: 08-723 11 91

Appendix 8

Pressmeddelande

KOMMITTÉN FÖR

FN:S FAMILJEÅR (S 1992:06)

Sekreterare

Birgit Arve-Parës

Tfn 08-763 34 64

SVENSK MEDVERKAN i FN:s FAMILJEÅR

Kommittén för FN:s familjeår har till socialminister Bengt Westerberg överlämnat en handlingsplan för Sveriges medverkan i Förenta Nationernas internationella familjeår 1994.

FN har genom en resolution i generalförsamlingen utlyst 1994 till internationellt familjeår. Sveriges regering har med anledning härav bemyndigat chefen för socialdepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att förbereda och samordna Sveriges insatser under familjeåret.

Den handlingsplan som nu överlämnats har utarbetats av en beredningsgrupp inom kanslihuset, under ordförandeskap av statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson. I kommittén har ingått företrädare för justitie-, utrikes-, social-, arbetsmarknads-, kultur- och civildepartementet. I det fortsatta arbetet kommer även företrädare för utbildnings-departementet och socialvetenskaplig forskning att ingå.

I det dokument som nu överlämnats till socialministern anges följande mål för Sveriges insatser under familjeåret:

- att belysa familjestödets och lagstiftningens betydelse för jämställdhet och demokrati och för den enskilda familjens välfärd och livskvalitet,
- att synliggöra och belysa mångfalden och komplexiteten i de familjeliv som levs i Sverige 1994,
- att lämna bidrag till en långsiktig kunskapsutveckling om familjers livsvillkor i det moderna svenska samhället,

- att föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt.

Kommitténs fortsatta arbete inriktas på samordnings- och informationsinsatser. Ett första informationsmöte, som inleds av socialminister Bengt Westerberg, kommer att hållas den 27 maj 1993. En bred krets av myndigheter och organisationer inbjuds då att medverka i genomförandet av den svenska handlingsplanen.

En informationsbroschyr, som presenterar familjeåret och den svenska handlingsplanen, kommer att distribueras inför mötet. Denna kommer att kunna rekvireras från kommitténs kansli i slutet av april.

Adress: Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Tel. 08-763 34 17

Ytterligare information kan lämnas av kommitténs sekreterare, avd.dir. Birgit Arve-Parès, tel. 763 34 64.

Socialdepartementet

Pressmeddelande

93-09-10

Pressekr. Amelie von Zweigbergk
Tel 08-763 33 72

Birgit Arve-Parès
Kommittén för FN:s familjeår
Tel: 08-763 34 64

Informationsmöte om internationella familjeåret 1994

De svenska förberedelserna inför FN:s familjeår är nu i full gång. Kommittén för FN:s familjeår höll på torsdagen ett informationsmöte om förberedelserna inför familjeåret 1994. Statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson, ordförande i kommittén, berättade om bakgrunden till familjeåret och riktlinjerna för Sveriges insatser under året. Tyngdpunkten för Sveriges del kommer att ligga på kunskapsinventering och information, men projekt och utvecklingsarbete ute i olika organisationer kommer att uppmuntras och ev stödjas.

Under mötet presenterades en antologi från ett forskarsymposium anordnat av Socialvetenskapliga Forskningsrådet. Den innehåller 20 forskaruppsatser som knyter an till två huvudteman; "Föräldrar, förvärvsarbete och barnomsorg" samt "Familjeseparationer och skilsmässa".

Informationsmaterial om familjeåret och "Om modernt familjeliv och familjeseparationer" kan beställas från Kommittén för FN:s familjeår,
adress:
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM
Fax: 723 11 91

PRESSMEDDELANDE

Ytterligare
information:

1993-10-05

Informationssekreterare
Lena Wikström
Telefon: 08 - 763 34 41

Huvudsekreterare
Birgit Arve-Parès
Telefon: 08 - 763 34 64

**SE BARNEN – budskap från forskare
och experter vid hearing
om skilsmässor**

Kommittén för FN:s familjeår höll under torsdagen och fredagen en hearing om skilsmässor och familjesplittring. I hearingen medverkade forskare och experter som är verksamma på området, samt personer som i sitt dagliga arbete i myndigheter och organisationer kommer in på dessa frågor.

Syftet med hearingen var att göra en bred kunskapsinventering. Forskare och praktiker gav alla sin bild av problematiken kring skilsmässor och familjesplittring. De pekade också ut frågor och områden som behöver en fördjupad belysning genom forskning, förändringsarbete och debatt.

Hearingen hölls som ett led i arbetet för att utveckla och effektivisera samhällets insatser till stöd för familjer som splittras. Skilsmässoproblematiken är ett av de temata som Kommittén för FN:s familjeår har tagit upp i sin handlingsplan inför familjeåret 1994. Ordföranden för kommittén, statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson, sade inledningsvis:

"Vi behöver veta mer om den process som barn och föräldrar går igenom i samband med att föräldrar beslutar sig för att gå skilda vägar och om hur samhället kan stötta familjerna både före, under och efter det att skilsmässan är ett faktum. Vi hoppas att denna kunskapsinventering ska ge en grund för fortsatta insatser både av oss själva och av andra."

Under hearingen framkom bl a att barnets behov och rättigheter ofta inte tillvaratas tillräckligt. Många av deltagarna efterlyste ett barnperspektiv i samhällets sätt att hantera kontakten med familjer i en separationssituation.

Hearingen kommer att dokumenteras och rapporten kan beställas från kommitténs kansli senare i år. En informationsbroschyr om familjeåret finns redan nu att beställa, liksom en rapport från ett tidigare forskarsymposium: **"Om modernt familjeliv och familjeseparationer"**.

Kommittén för FN:s familjeår

PRESSMEDDELANDE

Ytterligare
information

1993-12-02

Informationssekreterare
Lena Wikström
Telefon 08 - 763 34 41

Huvudsekreterare
Birgit Arve-Parès
Telefon 08 - 763 34 64

**10 MILJONER TILL
FN:S FAMILJEÅR!**

Regeringen har idag beslutat ställa 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till förfogande för Kommittén för FN:s familjeår. Pengarna skall användas för utvecklingsarbete och lokala initiativ med anknytning till den svenska handlingsplanen för FN:s familjeår 1994.

Kommittén för FN:s familjeår är en interdepartemental kommitté under socialdepartementet. Den leds av statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson och har i uppgift att förbereda och samordna insatserna i Sverige. I uppgifterna ingår att i samverkan med myndigheter och frivilligorganisationer stimulera till utvecklingsarbete och lokala initiativ, särskilt samverkansprojekt som syftar till att stärka samhörigheten mellan barn och föräldrar samt förebygga social utslagning.

Kommittén har i handlingsplanen för Sveriges medverkan pekat ut vissa särskilt angelägna områden för förebyggande insatser och stöd till barn och ungdomar. Dessa handlar bl. a. om familjer med osäkra arbetsvillkor, splittrade familjer, ungdomar som söker vuxenroller, barn och familjer som lever i mångkulturella miljöer samt familjer där föräldrarna av olika orsaker sviktar i föräldrarollen.

Kommittén skall även bidra till erfarenhetsutbyte och information i anslutning till den svenska handlingsplanen samt föra ut svenska erfarenheter till internationell debatt.

Handlingsplanen för Sveriges medverkan i familjeåret finns att rekvirera från kommitténs kansli. Ansökningshandlingar och anvisningar om ansökningstider m. m. kan rekvireras från kansliet fr. o. m. den 10 januari 1994.

Kansliets adress:
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Tel: 08 - 763 34 17
Fax: 08 - 723 11 91

Kommittén för FN:s familjeår

PRESSMEDDELANDE

Ytterligare information

1993-12-30

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon 08-763 34 64

**1994 – INTERNATIONELLT
FAMILJEÅR!**

Förenta Nationerna har utlyst 1994 till ett internationellt familjeår. Över hela världen kommer frågor som rör familjelivets betydelse och villkor i det moderna samhället att stå i centrum för debatten. Året kommer också att erbjuda särskilda förutsättningar för familjeforskning. Ny kunskap kommer att utvecklas, om familjen som social institution, om samspelet mellan samhälle och familj. Vid konferenser och forskarmöten världen över kommer kunskaper och erfarenheter att spridas och ge impulser till fortsatta studier och samarbete över disciplin- och nationsgränser.

I Sverige kommer familjeåret att uppmärksammas på olika sätt. Regeringen har givit i uppdrag åt en interdepartemental kommitté, Kommittén för FN:s familjeår (S 1992:06), att förbereda och samordna de svenska insatserna på central nivå. Ett handlingsprogram för Sveriges medverkan i familjeåret har tagits fram, samt en informationsbroschyr som presenterar handlingsprogrammet.

Det svenska familjeåret invigs den 28 januari med en konferens som fått namnet "Familjen – en gränslös resurs". Kommittén vill på detta sätt föra ut information om familjeåret och lyfta fram centrala inslag i den svenska handlingsplanen. Medverkande är forskare och praktiker, centralt och lokalt verksamma. De kommer att från olika utgångspunkter presentera verksamheter och erfarenheter, som knyter an till den svenska handlingsplanen. Konferensen öppnas av socialminister Bengt Westerberg. Även ungdomsminister Inger Davidson medverkar i sin roll som ordförande i barn- och ungdomsdelegationen. Som särskilt inbjuden hedersgäst deltar dessutom FN:s koordinator för familjeåret, Henryk J. Sokalski.

Både FN och den svenska regeringen lägger stor tonvikt vid lokalt utvecklingsarbete. Kommittén för FN:s familjeår har framhållit vikten av nytänkande och initiativ till samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer i arbetet med att förbättra familjers livsvillkor. Regeringen har ställt ett särskilt anslag om 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till kommitténs förfogande, för att möjliggöra ekonomiskt stöd till förnyelsearbetet.

Ansökningshandlingar för stöd till utvecklingsprojekt finns att rekvidrera från kommitténs kansli från den 10 januari 1994.

Kommittén för FN:s familjeår

PRESSMEDDELANDE

Ytterligare information

1994-01-27

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon 08-763 34 64

**Bengt Westerberg
inviger familjeåret!**

FN har utlyst 1994 till ett internationellt familjeår. I morgon inviger socialminister Bengt Westerberg det svenska familjeåret vid en konferens anordnad av Kommittén för FN:s familjeår. Konferensens namn är Familjen – en gränslös resurs. Bland övriga talare ingår ungdomsminister Inger Davidson, FN:s koordinator för det internationella familjeåret, Mr Henryk J. Sokalski, professor Rita Liljeström, generaldirektör Claes Örtendahl, Socialstyrelsen samt generaldirektör Agneta Dreber, Folkhälsoinstitutet.

Kommittén vill med denna konferens informera om familjeåret och den svenska handlingsplanen för familjeåret. Medverkande är forskare och praktiker som presenterar verksamheter och erfarenheter med anknytning till den svenska handlingsplanen.

Konferensen äger rum i City Conference Centre, i Norra Latin i Stockholm. Programmet bifogas. Representanter för media är välkomna. Medtag presskort.

Kommittén för FN:s familjeår

PRESSMEDDELANDE

Ytterligare information

1994-01-31

Biträdande sekreterare, information
Lena Wikström
Telefon 08-763 34 41

Huvudsekreterare
Birgit Arve-Parès
Telefon 08-763 34 64

**Svensk jämställdhetspolitik viktig
för FN:s familjeår!**

Det internationella familjeåret i Sverige invigdes på fredagen genom en konferens i Norra Latin, Stockholm.

Vid konferensen framhöll FN:s koordinator för familjeåret, Mr Henryk J. Sokalski, Sveriges roll som föregångsland på jämställdhetsområdet: "Idag tycker många familjer, och i synnerhet kvinnorna inom dem, att en av de svåraste balansgångarna i vardagen är att få arbetslivet och familjelivet att gå ihop. Den dubbla bördan, att sköta både avlönat arbete utanför hemmet, och oavlönat arbete i hemmet, vilar fortfarande huvudsakligen på kvinnorna. Liksom alla de nordiska länderna har Sverige kommit långt på vägen mot jämställdhetsmålet. Jag anser att det är på detta område som ni kan bidra mest till familjeåret – genom att visa att jämställdhet mellan könen inte är en utopi, utan kan uppnås genom social och ekonomisk utveckling i kombination med en fruktbar allians mellan stat och kvinnorörelser på gräsrotsnivå."

Socialminister Bengt Westerberg som öppnade konferensen och året angav i sitt anförande målen för de svenska insatserna under året: "Till skillnad från andra år som FN utlyst handlar familjeåret inte om någon särskild grupp utan snarare om en social institution eller en samhällsföreteelse som just nu genomgår stora förändringar i världen.

De här förändringarna tas på sina håll till intäkt för att vrida klockan tillbaka. Det tror jag vore farligt. Därför är utgångspunkten för Sveriges medverkan i familjeåret att insatserna ska kunna ses som inslag i en långsiktig verksamhet inom ramen för svensk familjepolitik. Den svenska medverkan i familjeåret ger oss möjlighet att summera vad som görs inom olika sektorer och att lyfta fram aktuella erfarenheter och kunskapsbehov både för inhemsk debatt och internationellt erfarenhetsutbyte."

De svenska insatserna under familjeåret samordnas av Kommittén för FN:s familjeår som fått särskilda medel till sitt förfogande för utvecklingsverksamhet och förnyelsearbete som anknyter till den svenska handlingsplanen. Informationsmaterial och ansökningsblanketter kan rekvireras från kommitténs kansli.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-04-11

Lena Wikström,
bitr. sekr.

**Aktiviteter under
FN:s familjeår**

Kommittén för FN:s familjeår har tagit fram en katalog över svenska aktiviteter och evenemang vilka knyter an till familjeåret. Evenemangen arrangeras av olika myndigheter och organisationer. Katalogen innehåller arrangemang av skilda slag: mindre, lokala projekt såväl som rikstäckande kartläggningar och satellitkonferenser. Således har ett sextiototal organisationer hittills anmält c:a etthundraåttio aktiviteter som på olika sätt handlar om familjer. Katalogen kan beställas från kommitténs kansli.

Bland aktiviteter som anordnas av kommittén själv eller i samarbete med andra kan nämnas

- en nationell invigningskonferens på temat Familjen - en gränslös resurs (jan -94)
- en hearing med forskare och praktiker om skilsmässor och familjesplittring (sept -93. En dokumentation från hearingen kan beställas från kommitténs kansli.)
- en fördjupningskonferens om samhällets insatser i samband med skilsmässa och familjesplittring i samarbete med Allmänna barnhuset (mars -93)
- ett seminarium om familjebegreppet i samverkan med de övriga nordiska familjeårskommittéerna på Nordiskt Forum i Åbo (aug -93)
- ett svensk-franskt seminarium om faderskap på svenska kulturhuset i Paris i samarbete med Svenska Institutet (maj -94)
- en nordisk konferens om familjepolitisk forskning i samarbete med de övriga nordiska familjeårskommittéerna
- en avslutande nationell konferens

Kommittén för FN:s familjeår har också av regeringen fått i uppdrag att fördela 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för utvecklingsverksamhet i anslutning till familjeåret. Förnyelsearbetet ska syfta till att pröva nya metoder och arbetssätt för att stödja barn och föräldrar och förebygga social utslagning. Anslag kan sökas av frivilligorganisationer och lokala myndigheter i samverkan med organisationer, vid två tillfällen under året: den 1 mars och 1 oktober 1994. Vid ansökningstillfället den 1 mars inkom 86 ansökningar som tillsammans sökte drygt 25 miljoner kronor.

Kommittén ger under året ut ett nyhetsbrev och dokumentationer från några konferenser. Dessutom finns visst övrigt informationsmaterial som kan beställas från kommitténs kansli. Telefonnummer för beställningar är 08-763 34 17.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-05-03

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

**4,3 miljoner utdelade till
utvecklingsprojekt för
familjer**

Kommittén för FN:s familjeår har av regeringen fått förtroendet att fördela 10 miljoner ur Allmänna arvsfonden till utvecklingsprojekt med anknytning till handlingsplanen för det svenska familjeåret. Nu är den första ansökningsomgången klar. Beslut om tilldelade medel togs vid ett kommittésammanträde 28/4 1994. Av 86 projektansökningar som kommit in till kommittén beslöt man att bevilja medel till 23 (se bifogad bilaga).

Sammanlagt fördelades drygt 4,3 miljoner kronor i denna första ansökningsomgång. I höst finns ytterligare ett ansökningstillfälle. Ansökningar till detta ska vara kommittén tillhanda senast den 1/10.

Informationsmaterial om familjeåret kan beställas från kommitténs kansli på telefon 08-763 34 17 eller telefax 08-723 11 91. Ansökningshandlingar kan rekvideras efter sommaren.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-05-11

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

**15 maj - internationell
familjedag!**

1994 har av FN utlysts till ett internationellt familjeår. Man har också utsett den 15 maj till The International Day of Families. Under denna dag kan myndigheter och organisationer manifesteras sitt engagemang i och stöd till familjer av alla slag genom att t. ex. erbjuda rabatter eller dylikt.

Den svenska kommittén för FN:s familjeår kommer inte att centralt ordna några evenemang under familjedagen, men vi vill gärna peka på möjligheten för andra att uppmärksamma den 15 maj genom olika initiativ.

Information om familjeåret (handlingsplan m. m.) kan beställas från kommitténs kansli på telefon 08-763 34 17 eller telefax 08-723 11 91.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-08-15

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

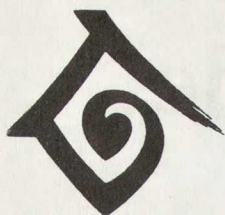
Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

Internationell fotoutställning om familjen!

Kommittén för FN:s familjeår visar i samarbete med SIDA och svenska UNESCO-rådet fotoutställningen *The Family* under perioden 15 augusti till 6 september 1994. Utställningen grundar sig på en internationell fototävling, anordnad av UNESCO som ett särskilt bidrag inför FN:s familjeår 1994, inom ramen för FN:s kulturårtionde. Över 10 000 bidrag skickades in till fototävlingen. Utställningen består av 132 bilder, utvalda av en internationell jury. Ett urval av bilderna visas nu i Stockholm, dels i Rosenbads foajé, dels på SIDA:s biståndsforum på Birger Jarlsgatan 63. En katalog som visar samtliga 132 bilder finns tillgänglig i utställningslokalerna.

Information om familjeåret och de svenska insatserna kan beställas från kommitténs kansli på telefon 08-763 34 17 eller telefax 08-723 11 91.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-08-30

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

Informationsdag om svenskt familjeliv

Kommittén för FN:s familjeår 1994 anordnar tisdagen den 6 september en informationsdag på temat *Familjeliv i siffror, ord och bild*.

I samarbete med myndigheter och forskare presenteras nya rapporter om familjeliv och familjevillkor i Sverige. Samtidigt förrättas prisutdelning i Socialstyrelsens och Kamratpostens serieteckningstävling *Mitt familjeliv*.

Programmet upptar bl.a.:

- Statistiska Centralbyråns rapport *Den svenska familjen*, som innehåller specialbearbetningar ur folk- och bostadsräkningar och andra källor.

- Folkhälsoinstitutets rapport *Ensamma mammor - en rapport om ensamstående mödrars hälsa och livsvillkor*, som bygger på en inventering av aktuell forskning, statistik och projektverksamhet samt intervjuer med ensamma mammor.

- resultat från forskningsprojektet *Arbetslösheten och barnen* som handlar om hur föräldrarnas arbetslöshet påverkar barnen, psykiskt, socialt och materiellt.

- en jämförande studie av familjestödet i OECD-länderna, som redovisas i en doktorsavhandling vid Stockholms universitet, *Sharing the Costs of Children*.

Vidare presenteras pågående arbete vid Socialstyrelsens Epidemiologiska Centrum samt aktuella utredningar vid Socialdepartementet och forskning som stöds av Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Se bifogat program för ytterligare information.

Anmälan till informationsdagen görs till kommitténs kansli på telefax 723 11 91, senast den 1 september.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-09-06

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

Familjeliv i siffror, ord och bild

Kommittén för FN:s familjeår anordnar idag på Rosenbad en informationskonferens om svenska familjer. I samarbete med myndigheter och forskare presenteras nya rapporter om familjeliv och familjevillkor i Sverige.

Fakta om Den svenska familjen är en statistikrapport från SCB där man bl. a. kan läsa om att nästan 60 procent av dagens 43-åringar fortfarande lever ihop med sin första partner och att 80 procent av 1990 års sjuåringar bodde tillsammans med båda sina ursprungliga föräldrar.

Sharing the Costs of Children är en doktorsavhandling från Socialforskningsinstitutet vid Stockholms universitet, som innehåller jämförelser av familjestödet i 18 OECD-länder. Här kan man bl. a. få veta att Sverige inte har det mest generösa familjestödssystemet, men däremot det som bäst omfördelar tillgångar till låginkomsttagare och kvinnor.

Ensamma mammor - en rapport om ensamstående mödrars hälsa och livsvillkor har tagits fram av Folkhälsoinstitutets program för Kvinnors hälsa. Rapporten vederlägger bl. a. myten om att ensamma mammor oftast lever på socialbidrag. Inom gruppen socialbidragshushåll ligger de ensamstående mammorna först på tredje plats, efter ensamstående män och kvinnor utan barn!

Vi i 5:an om skolan och arbetslösheten heter en första rapport från ett treårigt forskningsprojekt vid Uppsala universitet, som handlar om arbetslöshet och barn. Enligt rapporten finns inga entydiga signaler om att barn till arbetslösa nödvändigtvis påverkas negativt vad gäller t. ex. frånvaro, skolprestationer och humör.

Barnombudsmannen kommer att förrätta prisutdelning till vinnarna i Kamratpostens och Socialstyrelsens serieteckningstävling för skolungdom, *Mitt familjeliv*. Dessutom presenteras under dagen pågående arbete vid Socialstyrelsens Epidemiologiska Centrum, utredningar vid Socialdepartementet, samt forskning som stöds av Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Se bifogat program för ytterligare information.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-11-22

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

Informationsdag om familjeroller

Kommittén för FN:s familjeår 1994 anordnar måndagen den 28 november 1994 en informationsdag på temat *Familjeroller*.

Här presenteras nya publikationer om familjeliv och familjevillkor i Sverige. Samtidigt förrättas utdelningen av Allmänna Barnhusets stora pris för 1994.

Programmet upptar bl.a.:

- *Mor är rar* – en fotobok om modersrollen av Monika Gottfridsson, Malmö kommun
- *Med fokus på familjen* – ett temanummer av Socialvetenskaplig Tidskrift om familjen, redigerad av docent Gunvor Andersson, Lunds universitet
- *Janus och Genus* – en bok om kön och social identitet tillägnad professor Rita Liljeström, redigerad av docent Ulla Björnberg, fil. dr Anna-Karin Kollind samt fil. dr Arne Nilsson, Göteborgs universitet
- *Barndomsbilder* – ett arbete om barndom, i ett mångkulturellt perspektiv, som presenteras av professor Philip Hwang, Göteborgs universitet

Se bifogat program för ytterligare information.

Anmälan till informationsdagen görs till kommitténs kansli på telefon 08-763 34 17 eller telefax 08-723 11 91 senast fredagen den 25 november 1994 kl. 17.00.

Kommittén för FN:s familjeår

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1994-11-28

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 41

Informationsmöte om familjeforskning

Kommittén för FN:s familjeår 1994 anordnar idag, måndagen den 28 november, ett informationsmöte på temat Familjeroller. Mötet äger rum i Rosenbads konferenscenter, Drottninggatan 1, kl. 09.00-15.00.

Aktuell forskning om rollspel i familj och samhälle presenteras i fyra forskar-antologier: en vänbok tillägnad Rita Liljeström, den nya forskartidskriften *Socialvetenskaplig tidskrift*, som ägnar sitt andra nummer åt familjeforskning, en internationell publikation om barndom i ett mångkulturellt perspektiv samt en rapport från ett biståndsprojekt i Tanzania. Samtidigt delas Allmänna Barnhusets stora pris 1994 ut till Bente och Gunnar Öberg för deras insatser för familjer i separationssituationer, med tonvikt på barnens situation. Vidare presenteras en fotobok om modersrollen och en katalog över forskning i södra högskoleregionen.

Följande publikationer presenteras under dagen:

Mor är rar – en fotobok av Monika Gottfridsson, Malmö. Monika Gottfridsson har under flera år följt olika familjer och fotograferat det "osynliga" arbetet i hemmet. Hon har dokumenterat de ögonblick som lätt glöms bort i en stressig vardag. Så här skriver hon själv i förordet: "En blick, en gest, en rörelse kan säga så mycket mer än vad den ser ut att göra när den flimrar förbi oss i vardagslivet... Livets ögonblick blir starka och mäktiga när man bevarar dem och får närma sig dem i sin egen takt."

Socialvetenskaplig Tidskrift – ett temanummer om familjeforskning, redigerat av docent Gunvor Andersson, Lunds universitet. Temanumret, som har tagits fram med anledning av FN:s familjeår, är det andra numret av denna nya vetenskapliga facktidskrift. Det inleds med en betraktelse över familjen som välfärdforskningens "svarta låda" av Birgit Arve-Parès, huvudsekreterare i Kommittén för FN:s

familjeår. Numret innehåller nio forskaruppsatser med olika infallsvinklar på temat familj:

- Gunilla Halldén ger en bild av familjen ur barns perspektiv
- Ulla Björnberg visar hur föräldrars psykiska hälsa påverkas av arbete och familjeliv
- Göran Lassbo granskar forskning om enförälderfamiljen som uppväxtmiljö
- Sven Persson belyser föräldrars föreställningar om barn och barnomsorg
- Elinor Brunnberg jämför vård och omsorg av förskolebarn i Sverige och England
- Ann-Britt Mossberg fäster uppmärksamheten på anhörigvårdares villkor
- Margareta Hydén påminner om att familjelivet också kan rymma upprepat våld
- Benny Henriksson ger insyn i den homosexuella familjen
- Anna-Karin Kollind visar tre pionjärs insatser för familjerådgivning

Barn- och familjeforskning i södra högskoleregionen – en översikt över aktuell forskning om barn och familj sammanställd av Forum för barnforskning vid Lunds universitet.

Janus & Genus – en vänbok tillägnad professor Rita Liljeström, Göteborgs universitet, och redigerad av docent Ulla Björnberg, fil. dr Anna-Karin Kollind och fil. dr Arne Nilsson, Göteborgs universitet. Boken handlar om kön, sexualitet och social identitet i dagens samhälle. Författarna undersöker bland annat innebörden av modernt faderskap och moderskap. De belyser också vad manligt sexuellt våld och synen på prostitution kan säga oss om könsrelationernas förändring. Vidare visar de hur manlig och kvinnlig homosexualitet kan bidra till vår förståelse av hur den sociala könsidentiteten utvecklas och byggs upp i vårt samhälle.

Chelewa, Chelewa – The Dilemma of Teenage Girls – en bok om tonårsflickor i Tanzania och deras utsatthet i brytningen mellan tradition och nya livsmönster. Boken är resultatet av ett tvärvetenskapligt forskningssamarbete vid universitetet i Dar es Salaam som bedrivits med finansiellt stöd av SAREC. Den har redigerats av fil. dr Zubeida Tumbo-Masabo och professor Rita Liljeström, Göteborgs universitet, och ges ut av Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala.

Images of Childhood – en bok som granskar kulturellt och historiskt förankrade föreställningar om barn och barndom. Vikten av en sådan inblick relateras till dagens Sverige, där vart sjätte barn har föräldrar som invandrat från ett annat land och gränserna mellan olika kulturer tenderar att suddas ut alltmer. I boken medverkar forskare från många olika discipliner och flera olika kulturer. Boken, som kommer ut under hösten 1995, är redigerad av professor C. Philip Hwang, psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, samt M. E. Lamb och I. Siegel.

Välkomna!

Pressmeddelande

1994-12-15

Ytterligare information:

Sekreterare Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

**5 miljoner kronor
till familjeprojekt**

Kommittén för FN:s familjeår delar i dag ut drygt 4,9 miljoner kronor till utvecklingsprojekt som syftar till att förebygga social utslagning samt fostra barn och unga till demokrati. Detta genom långsiktiga insatser för att främja ett jämställt föräldraskap samt utveckla nätverken kring det enskilda familjehushållet.

Pengarna kommer från ett anslag om 10 miljoner kronor som ställts till kommitténs förfogande av Arvsfondsdelegationen i anslutning till FN:s familjeår. Drygt 4,3 miljoner kronor har delats ut vid ett tidigare utdelningstillfälle.

De medel som nu beviljas går till sammanlagt 32 projekt. Dessa har valts ut bland totalt 130 ansökningar som granskats av en tvärsektoriell beredningsgrupp. Särskild vikt har lagts vid projekt där nya arbetsformer prövas samt insatser för att främja erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling.

Kommitténs ordförande, bitr. statssekreterare Ann-Christin Tauberman, Socialdepartementet, säger i en kommentar till beslutet: "Mot bakgrund av att det i diskussionen om våldet nu ställs krav på ökat föräldransvar, känns det tillfredsställande att kunna stödja projekt som kan fördjupa våra kunskaper om föräldraskapets villkor och som på olika sätt belyser familjens och barnens situation i dagens samhälle."

Information om FN:s familjeår kan erhållas från Kommittén för FN:s familjeår, Socialdepartementet, 103 33 Stockholm, tel. 08-763 34 64, fax 08- 723 11 91.

För information om de enskilda projekten, se bilagd förteckning.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1995-01-19

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

**Forskarseminarium om
familj och samhällsutveckling**

Kommittén för FN:s familjeår anordnar tisdagen den 24 januari 1995 i samarbete med Svensk Demografisk Förening ett seminarium för att informera om demografisk familjeforskning. Seminariet äger rum i Rosenbads konferenscenter, Drottninggatan 1 i Stockholm, kl. 13.00–16.15.

Programmet upptar bl. a. en historisk exposé över den svenska familjen, en orientering om SCB:s stora undersökning från 1992 om familj och arbete, samt information om pågående och aktuell demografisk familjeforskning.

Anmälan till informationsdagen görs till kommitténs kansli på telefon 08-763 34 17 eller telefax 08-723 11 91 senast *fredagen den 20 januari 1995 kl. 17.00*.

Välkomna!

Kommittén för FN:s familjeår

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1995-01-24

Biträdande sekreterare, information

Lena Wikström

Telefon: 08-763 34 41

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-763 34 64

Seminarium om demografisk familjeforskning

Kommittén för FN:s familjeår anordnar idag, i samarbete med Svensk Demografisk Förening, ett halvdagsseminarium om demografisk familjeforskning. Seminariet äger rum 13.00–16.15 i Rosenbads konferenscenter i Stockholm.

Under seminariet medverkar demografer, historiker, sociologer, ekonomer och statistiker för att belysa familjemönstrets förändringar och utveckling över tid, både historiskt och i nutid.

Programpunkter under dagen är bl. a.:

- Familjemönstrets utveckling i Sverig i ett historiskt perspektiv
- Information om 1992 års undersökning om *Familj och arbete*
- Pågående-planerade-möjliga forskningsprojekt med användning av familjeundersökningens data.

För ytterligare information se bifogat program.

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1995-03-23

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parës

Telefon: 08-763 34 64

**Värna om den generella familjepolitiken
– budskap från nordiskt expertmöte**

Kommittén för FN:s familjeår anordnade tillsammans med de övriga nordiska ländernas familjeårsssekretariat den 20 och 21 mars 1995 ett expertmöte om *Den nordiska familjen och välfärdsstaten*. Ett 40-tal experter, forskare, tjänstemän och politiker samlades då i Saltsjöbaden för att mot bakgrund av aktuell forskning diskutera innebörden i de utmaningar som de nordiska välfärdsstaterna står inför.

Viktigt slå vakt om särdragen i den nordiska familjepolitiken

De nordiska länderna uppvisar stora likheter både när det gäller målen, utformningen av olika förmånssystem och strategier inom familjepolitiken. *Inger Koch-Nielsen*, Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn, betonade särdragen i de nordiska ländernas familjepolitik, som går tillbaka till reformer som gav kvinnor en ställning som självständigt rättssubjekt redan under 20- och 30-talen. Gemensamma drag är också bl.a. satsningen på generella stödformer, utvecklingen av serviceförmåner samt den tidiga satsningen på stöd till enförälderfamiljer. Hon betonade vikten av att slå vakt om dessa och varnade också för de risker för ökad segregering som finns inbyggda i utvecklingen mot ökad decentralisering, pluralism och nymoralism.

Familj och arbetsliv: män har större formella anpassningsmöjligheter

Inge Mærkedahl, också hon knuten till Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn, redovisade resultat som visar att män har större utrymme för flexibilitet i arbetslivet och bättre formella möjligheter att förena arbetet med rollen som förälder. Men hennes forskning visade samtidigt att männen utnyttjar denna möjlighet mindre än kvinnorna som i stället tänjer på de formella ramarna för att vara mer tillgängliga för barnen genom olika individuella överenskommelser och strategier.

Flera av de studier som presenterades tydde emellertid på att jämställdheten ökat vad gäller arbetstider och arbetsdelning i hemmen. De svenska föräldrarna hade kommit längst i detta avseende.

"Det hedrar de svenska männen att de tar sitt ansvar och utnyttjar sina möjligheter" säger socialförsäkrings- och familjeminister *Anna Hedborg*, som deltog i expertmötet.

Flexibilitet i arbetslivet viktigt – men också förenat med risker

Behovet av flexibilitet i arbetslivet var ett återkommande tema. Samtidigt uttrycktes farhågor för att mer flexibla arbetstidsmönster kan medföra uppkomsten av arbetstidsformer med osäkra arbetsvillkor, vilket ytterligare skulle försvaga ställningen för grupper med svag arbetsmarknadsanknytning. "Ett flexibelt arbetsliv är viktigt för barnfamiljerna, men facken måste uppmärksamma behovet av kollektiva regleringar och ramar för flexibiliteten" konstaterade Inge Mærkedahl.

Minna Salmi, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (STAKES) i Helsingfors, talade om arbetslöshetens paradox: samtidigt som arbetslösheten ökar, är det alltför många som arbetar övertid. Hon poängterade att samspelet mellan familj och arbetsliv, som traditionellt varit en kvinnofråga, i den moderna nordiska familjepolitiken handlar om alla individer.

Fördelningspolitiska konfliktdimensioner

Också *Kari Skrede*, från Instituttet for samfunnsforskning i Oslo, varnade för risken för ökad marginalisering och klassegregering i tider av resursbrist och nedskärningar. Hon betonade vikten av att inte ersätta de generella förmånssystemen med behovsprövade och selektiva stödformer, för att behålla en bärkraftig familjepolitik. Hon underströk samtidigt att vi måste vara uppmärksamma på de fördelningspolitiska konfliktdimensioner som familjepolitiken måste kunna hantera. Det handlar om latenta motsättningar mellan generationer, mellan löntagare och icke-löntagare, mellan hög- och låginkomsttagare, mellan tjänsteproducenter och klienter och kanske också mellan kvinnor och män. Hon pekade i detta sammanhang bl.a. på en ny utsatthet bland män med en svag position på arbetsmarknaden. De har inte samma valfrihet som kvinnorna att välja föräldraskap i stället för arbete.

Klassmönster i daghem

Även *Lars Dencik*, Roskilde Universitetscenter, varnade för risken för ett nytt manligt utanförskap i ett samhälle där flexibilitet, social kompetens och kommunikationsförmåga blir viktiga egenskaper. Han såg i sin forskning om nordiska förskolebarn på daghem tydliga klassmönster, där framför allt pojkar med arbetarklassbakgrund klarade sig sämre när det gällde social kompetens och kommunikativ förmåga. Han konstaterade också att de nordiska familjerna är mycket barnorienterade och att föräldrarna ägnar praktiskt taget all sin tid utanför arbetet åt samvaro med barnen. Han betonade de kvalitativa skillnaderna och komplementära dragen i daghemsmiljön och familjen, när det gäller att förbereda barnen för de krav som det moderna samhället ställer.

Nordisk rapport

En dokumentation från expertmötet, i form av en *Lägesrapport om den nordiska familjen och välfärdsstaten*, kommer att tas fram som ett nordiskt bidrag till FN:s familjeår. Avsikten är att rapporten skall föreligga till den EU-konferens om *Familj och arbetsliv*, som den svenska familjeårskommittén arrangerar i samarbete med EU-kommissionen den 19–20 juni 1995.

Kommittén för FN:s familjeår

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1995-04-27

Huvudsekreterare

Birgit Arve-Parès

Telefon: 08-405 34 64

Den 15 maj

internationell familjedag

Under den gångna veckan diskuterade FN:s Kommission för social utveckling frågan om uppföljningen av det internationella familjeåret 1994.

Ett förslag om att medlemsländerna skulle anta en gemensam deklaration om familjers rättigheter och skyldigheter, som väckts av frivilligorganisationerna vann inte medlemsländernas gehör. Kommissionen bedömde att länderna fortfarande står alltför långt ifrån varandra i synen på familjen för att detta skulle vara meningsfullt.

Ett viktigt argument är också att de internationella överenskommelser och konventioner om mänskliga rättigheter som tidigare träffats och antagits av flertalet länder, redan idag ger utgångspunkter för att förbättra villkoren för de familjer som behöver samhällets stöd. Det gäller bl. a. Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966), Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966), Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor (1979) samt nu senast Konventionen om barnets rättigheter (1989).

Familjefrågorna ägnas dock fortsatt uppmärksamhet i FN. Frågan om familjeårets uppföljning kommer upp i generalförsamlingen i höst, då FN:s generalsekreterare avger en rapport om erfarenheterna från familjeåret. Kommissionen för social utveckling har också i sitt arbetsprogram för den kommande tvåårsperioden tagit upp ett särskilt delprogram om familj och social utveckling.

FN:s engagemang i familjefrågorna markeras vidare av att generalförsamlingen utsett den 15 maj till en internationell familjedag. Eftersom 1995 utlysts till toleransens år har man föreslagit att även familjedagen ska anknyta till detta tema.

Den svenska kommittén för FN:s familjeår håller på att slutföra sitt arbete och kommer i höst att redovisa sina erfarenheter i en rapport till regeringen. Kommittén kommer inte att själv anordna några särskilda aktiviteter med anledning av familjedagen, utan vill istället inbjuda alla och envar som känner sig manade att ge dagen ett innehåll som knyter an till årets tema.

Kommittén för FN:s familjeår

Pressmeddelande

Ytterligare information:

1995-06-14

Pressekreterare
Cecilia Modig
Tel: 08-405 33 22

Informationsassistent
Helena Almgren
Tel: 08-405 33 71

Presskonferens

Utdelning av EU-kommissionens nya arbetslivspris!

Den 19–20 juni 1995 anordnas på Grand Hôtel Saltsjöbaden i Stockholm ett **seminarium om Arbete och familjeliv**, genom ett samarbete mellan Kommittén för FN:s familjeår, Socialdepartementet och EU-kommissionens femte generaldirektorat (arbetsmarknadsfrågor, industriella relationer och socialpolitik).

I anslutning till seminariet, som kommer att samla ett 100-tal experter, regerings-tjänstemän och journalister från EU-länderna, kommer kommissionen att dela ut sitt **European Social Innovation Award**. Priset är nyinstiftat och delas i år ut för första gången. Syftet är att stimulera till utvecklingsinsatser och nytänkande när det gäller att underlätta samordningen mellan arbete och familjeliv.

Företag och myndigheter i samtliga EU-länder har inbjudits att delta i tävlingen. Den sker i tre olika klasser: storföretag, små och medelstora företag samt myndigheter. Sverige kan som nytt EU-land formellt delta i tävlingen först nästa år. Två svenska företag har dock, utom tävlingen, utsetts till mottagare av var sitt hederspris.

Priset kommer att överlämnas av Terence Stewart, chef för generaldirektoratets enhet för socialpolitik, vid en ceremoni som äger rum i **Markus Wallenbergsalen på Grand Hôtel Saltsjöbaden, måndagen den 19 juni kl. 19.00.**

Välkomna till prisutdelningen med efterföljande presskonferens!
Vi bifogar ett seminarieprogram för kännedom. Pressleg erfordras.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

1. Den nya gymnasieskolan – hur går det? U.
2. Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. U.
3. Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. C.
4. Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. UD.
5. Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
6. Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. UD.
7. Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. UD.
8. Batterierna – en laddad fråga. M.
9. Om järnvägens trafikledning m.m. K.
10. Forskning för vår vardag. C.
11. EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. K.
12. Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. Fi.
13. Offentlig djurskyddstillsyn. Jo.
14. Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. Fi.
15. Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. UD.
16. Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. UD.
17. Bättre trafik med väginformatik. K.
18. Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. Fö.
19. Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. UD.
20. Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. U.
21. Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. U.
22. Inflytande på riktigt – Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. U.
23. Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. N.
24. Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. UD.
25. Från massmedia till multimedia – att digitalisera svensk television. Ku.
26. Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. K.
27. En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. U.
28. Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. U.
29. Forskning och Pengar. U.
30. Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken. Fi.
31. Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. C.
32. Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. SB.
33. Banverkets myndighetsroll m.m. K.
34. Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. A.
35. Kriminalunderrättelsereregister
DNA-register. Ju.
36. Högskola i Malmö. U.
37. Sveriges medverkan i FN:s familjeår. S.

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. [32]

Justitiedepartementet

Kriminalunderrättelseregister
DNA-register. [35]

Utrikesdepartementet

Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. [4]
Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. [5]
Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. [6]
Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. [7]
Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. [15]
Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. [16]
Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. [19]
Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. [24]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. [18]

Socialdepartementet

Sveriges medverkan i FN:s familjeår. [37]

Kommunikationsdepartementet

Om järnvägens trafikledning m.m. [9]
EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. [11]
Bättre trafik med väginformatik. [17]
Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. [26]
Banverkets myndighetsroll m.m. [33]

Finansdepartementet

Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. [12]
Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. [14]
Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken. [30]

Utbildningsdepartementet

Den nya gymnasieskolan – hur går det? [1]
Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. [2]
Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. [20]
Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. [21]
Inflytande på riktigt – Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. [22]
En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. [27]
Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. [28]
Forskning och Pengar. [29]
Högskola i Malmö. [36]

Jordbruksdepartementet

Offentlig djurskyddstillsyn. [13]

Arbetsmarknadsdepartementet

Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. [34]

Kulturdepartementet

Från massmedia till multimedia – att digitalisera svensk television. [25]

Näringsdepartementet

Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. [23]

Civildepartementet

Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. [3]
Forskning för vår vardag. [10]
Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. [31]

Miljödepartementet

Batterierna – en laddad fråga. [8]

Systematik Forschung

Staatliche Einrichtungen

Staatliche Einrichtungen

Ministerium für Wissenschaft und Kunst
 (Münster) (1971)

Landesbibliothek

Kreisbibliothek
 (Münster) (1971)

Universitätsbibliothek

Von 1971 bis 1972 wurde die Universitätsbibliothek in Münster umgebaut. Die neue Bibliothek ist in drei Teile unterteilt: die Universitätsbibliothek, die Landesbibliothek und die Kreisbibliothek. Die Universitätsbibliothek ist die größte Bibliothek in Münster und hat eine Sammlung von über 100.000 Bänden. Die Landesbibliothek hat eine Sammlung von über 50.000 Bänden. Die Kreisbibliothek hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden. Die Bibliothek ist in drei Teile unterteilt: die Universitätsbibliothek, die Landesbibliothek und die Kreisbibliothek. Die Universitätsbibliothek ist die größte Bibliothek in Münster und hat eine Sammlung von über 100.000 Bänden. Die Landesbibliothek hat eine Sammlung von über 50.000 Bänden. Die Kreisbibliothek hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Forschungsbibliothek

Die Forschungsbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Forschung in der Geschichte und in der Literatur eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Sozialbibliothek

Die Sozialbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Sozialforschung eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Kommunikationsbibliothek

Die Kommunikationsbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Kommunikationsforschung eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Forschungsbibliothek

Die Forschungsbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Forschung in der Geschichte und in der Literatur eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Landesbibliothek

Die Landesbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Landesbibliothek eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 50.000 Bänden.

Kreisbibliothek

Die Kreisbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Kreisbibliothek eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

Forschungsbibliothek

Die Forschungsbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Forschung in der Geschichte und in der Literatur eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

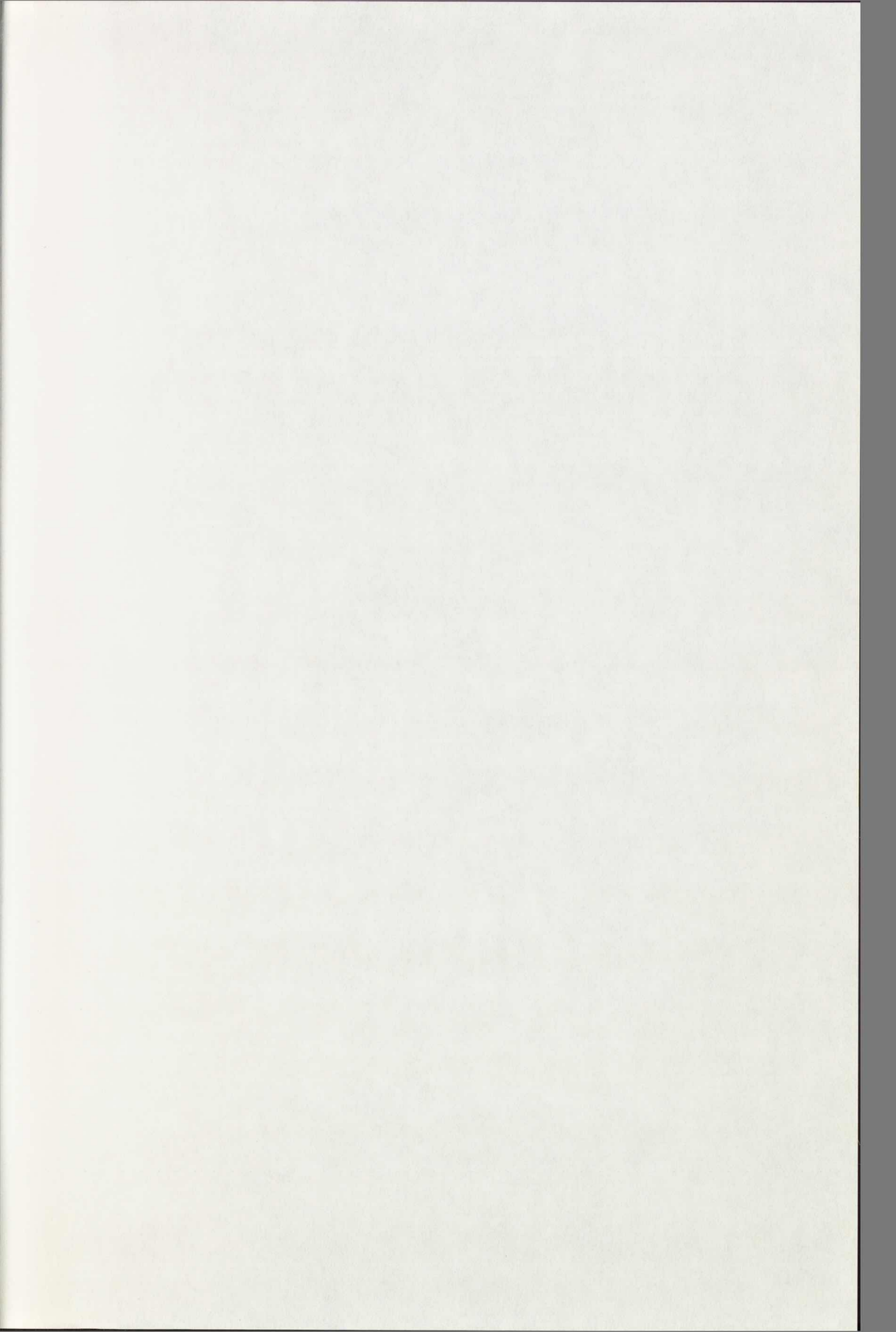
Sozialbibliothek

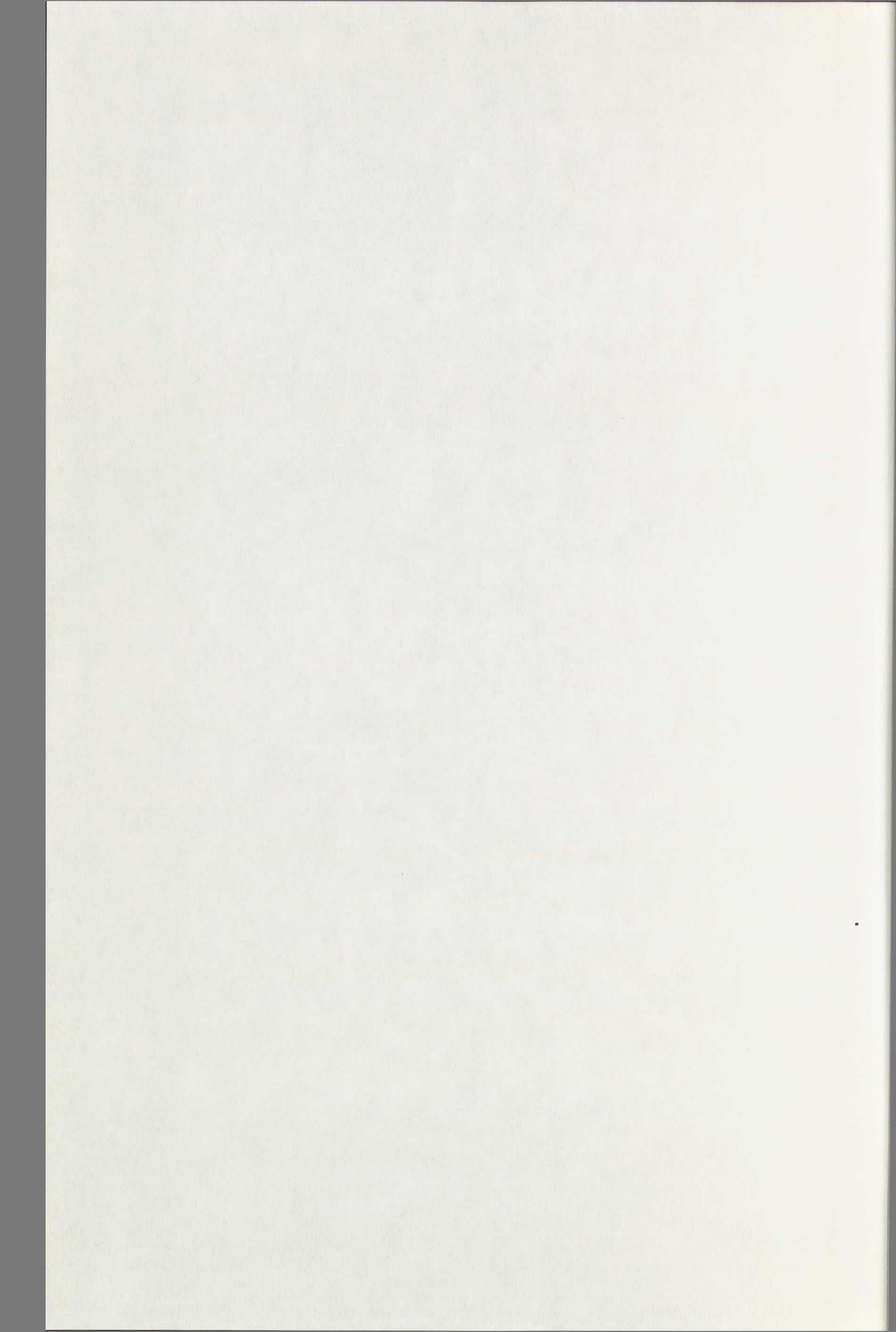
Die Sozialbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Sozialforschung eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

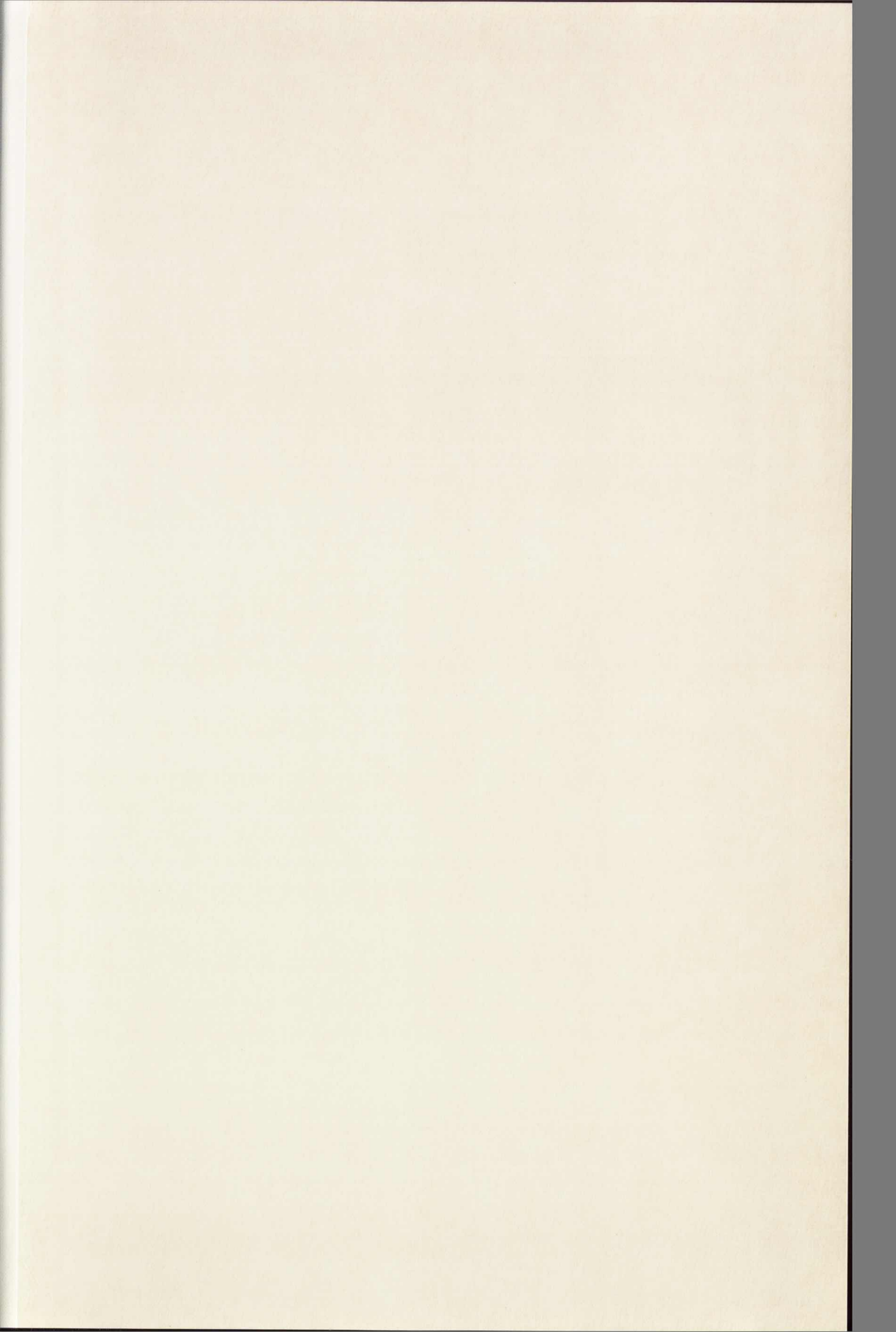
Kommunikationsbibliothek

Die Kommunikationsbibliothek ist eine Bibliothek, die für die Kommunikationsforschung eingerichtet wurde. Sie hat eine Sammlung von über 10.000 Bänden.

ISBN: 91-38-20206-9

ISSN 0375-250X